

**T.C.
ARTVİN ÇORUH ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER EĞİTİMİ ANA BİLİM DALI
TÜRKÇE EĞİTİMİ PROGRAMI**

**ÜLKER KÖKSAL'IN ÇOCUK OYUNLARINDA
DEĞERLER EĞİTİMİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Merve DENLİ ABEŞ

Danışman

Prof. Dr. Enver TÖRE

OCAK, 2026

BİLİMSEL ETİK BEYANNAMESİ

Artvin Çoruh Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsüne Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “*Ülker Köksal’ın Çocuk Oyunlarında Değerler Eğitimi*” başlıklı bu çalışmayı;

☐ Baştan sona kadar danışmanım Prof. Dr. Enver TÖRE’nin sorumluluğunda tamamladığımı, başka kaynaklardan aldığım bilgileri metin içerisinde ve kaynakçada eksiksiz olarak gösterdiğimi, çalışma sürecinde bilimsel araştırma ve etik kurallara uygun olarak davrandığımı taahhüt ederim.

☐ Turnitin benzerlik programından alınmış olan özgünlük raporuna göre tezin benzerlik oranının % 6 olduğunu beyan ederim.

Aksinin ortaya çıkması durumunda her türlü yasal sonucu kabul ettiğimi beyan ederim.

Lisansüstü Eğitim-Öğretim yönetmeliğinin ilgili maddeleri uyarınca gereğinin yapılmasını arz ederim.

☐ Tezimin tamamı her yerden erişime açılabilir.

☐ Tezim sadece Artvin Çoruh Üniversitesi yerleşkelerinden erişime açılabilir.

☐ Tezimin ... ay süreyle erişime açılmasını istemiyorum. Bu sürenin sonunda uzatma için başvuruda bulunmadığım takdirde, tezimin tamamı her yerden erişime açılabilir.

....../....../2026

Merve DENLİ ABEŞ

ORCID NO: 0009-0003-2197-7670

İmza

T.C.
ARTVİN ÇORUH ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER EĞİTİMİ ANA BİLİM DALI
TÜRKÇE EĞİTİMİ PROGRAMI

ÜLKER KÖKSAL'IN ÇOCUK OYUNLARINDA DEĞERLER EĞİTİMİ

Merve DENLİ ABEŞ
ORCID NO: 0009-0003-2197-7670

Başkan : Prof. Dr. Enver TÖRE

Jüri Üyesi : Dr. Öğr. Üyesi Ali KIRCI

Jüri Üyesi : Doç. Dr. Gürhan ÇOPUR

ONAY:

Bu Yüksek Lisans tezi, Artvin Çoruh Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Yönetim Kurulunca belirlenen yukarıdaki jüri üyeleri tarafından 14/01/2026 tarihinde oybirliği ile uygun görülmüş ve kabul edilmiştir.

.../.../.....

Prof. Dr. Kerem ÇOŞKUN

Enstitü Müdürü

Dünya üzerinde birçok coğrafyaya bakıldığında karşılaşılan insan manzaraları hâlâ insanlığını yitirmemiş olanlar için oldukça üzücü, yıkıcı, iç karartıcı olabilmektedir. Sosyologlar, siyasetçiler, eğitimciler gibi toplum bilimcilerin bu manzaralar karşısındaki yorumları incelendiğinde bu tabloya sebebiyet veren türlü etkenler olmakla birlikte temelde değerlerin zayıflamasına, kaybolmasına dem vurulmaktadır.

Değer, erdem, ahlak, etik kavramları çok eski çağlardan beri üzerine düşünülegelmiş konulardır. Bu çerçevede verilen eğitimler de farklı isimlerle ve farklı biçimlerle toplumların geçmişinde yerini almıştır. Çocuk yetiştirmede, aileler tarafından verilen eğitimle; ailenin istediği yönde ve gerçekleştirebildiği ölçüde bir değerler eğitimi söz konusu olagelmiştir. Ancak değerler eğitiminin, formal eğitim süreçlerinde sağlam bir yer edinmesi gecikmiştir. Günümüzde son olarak Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli (TYMM) ile Erdem Değer Eylem Çerçevesi (EDEÇ) başlığı altında, değerler eğitimi, özel olarak ele alınmış ve tüm derslerle ilişkilendirilmiştir.

Değerler eğitiminde kullanılacak farklı yöntemler vardır. Bunlardan biri, çocuklar için yazılmış edebi eserlerden faydalanmaktır. Okuma eylemi sırasında çocukların duygu ve düşünce dünyası harekete geçer. Uyanmış, harekete geçmiş bir zihin okuduğu kitapta anlatılanları yaşamışçasına içselleştirebilir. Bu edebi türler arasında öyle bir tür vardır ki hem bir metin türü hem seyirlik bir sanat hem de çocukların doğrudan karakterleri canlandırabileceği bir tür olarak karşımıza çıkar. Bu tür, piyeslerdir. Çocuk tiyatrosudur.

“Ülker Köksal’ın Çocuk Oyunlarında Değerler Eğitimi” başlıklı bu çalışma; Artvin Çoruh Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Ana Bilim Dalı’nda yüksek lisans tezi olarak hazırlanmıştır.

Çalışmada değer, değerler eğitiminin ne olduğu açıklanıp değerler eğitimi ile çocuk edebiyatı ilişkisi, değerler eğitiminde çocuk tiyatrosunun önemi ortaya konarak ülkemizde oyun yazarlığı konusunda üretken isimlerden biri olan Ülker Köksal’ın çocuk oyunları, TYMM’de programlar arası bileşenler olarak yer alan EDEÇ’teki yirmi değere göre incelenmiştir.

Çalışmanın birinci kısmında problemin durumu; araştırmanın konusu, amacı, varsayımları, sınırlılıkları, önemi verilmiş; konuyla ilgili yapılan çalışmalara değinilmiştir. Ayrıca birinci bölümde araştırmanın yöntemiyle ilgili detaylar işlenmiştir.

Çalışmanın ikinci bölümünde “Değerler Eğitimi, Edebiyat ve Eğitim” şeklindeki iki ana başlıkta konularla ilgili açıklamalara yer verilmiş, tezin kuramsal çerçevesi oluşturulmuştur.

Çalışmanın üçüncü bölümünde Ülker Köksal’ın incelemeye alınan on bir çocuk oyunu tek tek özetlenmiş, oyunlarda EDEÇ’te yer alan değerlerden hangilerine, ne sıklıkla yer verildiği tespit edilmiştir. Elde edilen unsurlar, tablolar halinde sunulmuştur. Sonrasında EDEÇ’te yer alan değerler sırasıyla ele alınmış; oyunlarda bu değerlerle ilişkilendirilen ifadeler, değer adı başlıkları altında doğrudan alıntılama yapılarak örneklendirilmiş ve yorumlanmıştır.

Çalışmanın dördüncü ve son bölümünde araştırmada elde edilen bulgulardan hareketle ulaşılan sonuçlar, bu çalışmanın sonucuyla örtüşen ve örtüşmeyen çalışmalar ve araştırma sonucunda verilebilecek öneriler bulunmaktadır.

Tez yapma aşamasına kadar beni bilgilendiren, heveslendiren hocalarım Prof. Dr. Vafa SAVAŞKAN ve Doç. Dr. İsmail ÇOBAN’a minnettarım.

Tez konumun seçiminden son aşamaya kadar beni yönlendiren, karşılaştığım her türlü zorlukta derin bilgi ve tecrübesi ile yoluma ışık tutan, desteğini esirgemeyen değerli danışman hocam Prof. Dr. Enver TÖRE’ye; küçük yaşlarımdan bu yana okumanın, bilginin, öğrenmenin değerini dile getiren canım annem Fatma DENLİ ve bana olan güvenini daima yüreğimde hissettiğim rahmetli babam Adil DENLİ’ye; yorulduğum ve bunaldığım zamanlarda beni dinleyip motive eden arkadaşlarım Tuğba ÇOBAN, Seda GENÇ ve Selahattin ULAŞ’a; yüksek lisans eğitimim boyunca bana sabır ve anlayışla yaklaşan, her konuda destek olan sevgili eşim Ünsal ABEŞ’e ve varlığıyla her daim bana daha güçlü, daha azimli, daha çalışkan olmam gerektiğini hatırlatan biricik oğlum Sarp Aslan ABEŞ’e teşekkürlerimi sunarım.

Cumhuriyetimizin kurucusu Gazi Mustafa Kemal Atatürk’e sonsuz saygı ve minnetle...

Merve DENLİ ABEŞ

Artvin - 2026

İÇİNDEKİLER

KISALTMA DİZİNİ	IX
TABLO LİSTESİ.....	X
ÖZET	XI
ABSTRACT	XIII
1 GİRİŞ.....	1
1.1 Problemin Durumu.....	1
1.2 Araştırmanın Konusu.....	5
1.3 Araştırmanın Amacı.....	5
1.4 Araştırmanın Sınırlılıkları.....	6
1.5 Araştırmanın Varsayımları	6
1.6 İlgili Çalışmalar ve Araştırmanın Önemi.....	7
1.7 Yöntem.....	15
1.7.1 Araştırmanın Yöntemi	15
1.7.2 Araştırmanın Veri Kaynağı	15
1.7.3 Verilerin Toplanması ve Verilerin Analizi	16
1.7.4 Geçerlik ve Güvenirlik	16
2 KURAMSAL ÇERÇEVE	18
2.1 Değerler Eğitimi.....	18
2.1.1 Değer Kavramı	18
2.1.2 Değerlerin Özellikleri ve İşlevleri	21
2.1.3 Değerlerin Sınıflandırılması	23
2.1.3.1 Spranger'ın Değerler Sınıflandırması.....	23
2.1.3.2 Rokeach'ın Değerler Sınıflandırması	23
2.1.3.3 Schwartz'ın Değerler Sınıflandırması	24
2.1.3.4 Ülkemizde Yapılan Değer Sınıflandırmaları	24
2.1.4 Değerler Eğitimi Nedir?	25
2.1.5 TYMM'de Değerler Eğitimi ve Erdem Değer Eylem Çerçevesi	27
2.1.6 Değerler Eğitimi Yaklaşımları	31
2.1.6.1 Değerlerin Doğrudan Öğretimi Yaklaşımı (Değer Aktarma- Telkin Yaklaşımı)	31

2.1.6.2 Değer Belirginleştirme Yaklaşımı (Değer Açıklama Yaklaşımı).....	32
2.1.6.3 Değer Analizi Yaklaşımı	32
2.1.6.4 Ahlaki Muhakeme Yaklaşımı	33
2.2 Edebiyat ve Eğitim.....	34
2.2.1 Çocuk Edebiyatı	34
2.2.2 Tiyatro ve Çocuk Tiyatrosu	36
2.2.3 Çocuk Edebiyatı, Çocuk Tiyatrosu ve Değerler Eğitimi İlişkisi	39
3 BULGULAR.....	43
3.1 İncelenen Eserlerin Özetleri ve Eserlerdeki Değer Dağılımına Yönelik Bulgular	43
3.1.1 Sırça Köşk	43
3.1.2 Barış Gezegeni.....	45
3.1.3 Mavi Gezegeni Kim Kurtarsın?.....	48
3.1.4 Dağ Denize Kavuştu.....	50
3.1.5 Sevgili Kulübemiz	52
3.1.6 Ayşegül.....	54
3.1.7 Mustafa Kemal'in Askerleri	56
3.1.8 Ormanın Bekçileri	58
3.1.9 Yarım Akıl Yapar	60
3.1.10 Gökten Kaydı Üç Yıldız	61
3.1.11 Gül Emri	63
3.2 Değerlere Yönelik İncelemeler	66
3.2.1 Adalet Değerine İlişkin Bulgular.....	67
3.2.2 Aile Bütünlüğü Değerine İlişkin Bulgular	73
3.2.3 Çalışkanlık Değerine İlişkin Bulgular	75
3.2.4 Dostluk Değerine İlişkin Bulgular.....	78
3.2.5 Duyarlılık Değerine İlişkin Bulgular	83
3.2.6 Dürüstlük Değerine İlişkin Bulgular	87
3.2.7 Estetik Değerine İlişkin Bulgular	91
3.2.8 Mahremiyet Değerine İlişkin Bulgular.....	94
3.2.9 Merhamet Değerine İlişkin Bulgular	95
3.2.10 Mütevazılık Değerine İlişkin Bulgular	97
3.2.11 Özgürlük Değerine İlişkin Bulgular	99
3.2.12 Sabır Değerine İlişkin Bulgular	103
3.2.13 Sağlıklı Yaşam Değeriyle İlişkili Bulgular	105

3.2.14 Saygı Değerine İlişkin Bulgular	106
3.2.15 Sevgi Değerine İlişkin Bulgular	111
3.2.16 Sorumluluk Değerine İlişkin Bulgular	116
3.2.17 Tasarruf Değerine İlişkin Bulgular	120
3.2.18 Temizlik Değerine İlişkin Bulgular	121
3.2.19 Vatanseverlik Değerine İlişkin Bulgular	123
3.2.20 Yardımseverlik Değerine İlişkin Bulgular	125
4 SONUÇ VE ÖNERİLER	130
KAYNAKLAR.....	138
EKLER	146
İNTİHAL RAPORU İLK SAYFASI	147

KISALTMA DİZİNİ

Akt.	Aktaran
EDE	Erdem Değer Eylem
EDEÇ	Erdem Değer Eylem Çerçevesi
MEB	Milli Eğitim Bakanlığı
TDK	Türk Dil Kurumu
TDÖP	Türkçe Dersi Öğretim Programı
TYMM	Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli
vb.	Ve benzeri
vd.	Ve diğerleri
YÖK	Yükseköğretim Kurumu

TABLO LİSTESİ

	<u>Sayfa No</u>
Tablo 2.1 EDEÇ’te yer alan değerler ve değerlere yönelik açıklamalar (MEB,2024)....	29
Tablo 3.1 Sırça Köşk adlı oyunda EDEÇ değerlerinin yer aldığı tablosal dağılım.....	44
Tablo 3.2 Barış Gezegeni adlı oyunda EDEÇ değerlerinin yer aldığı tablosal dağılım..	47
Tablo 3.3 “Mavi Gezegeni Kim Kurtarsın?” adlı oyunda EDEÇ değerlerinin yer aldığı tablosal dağılım	49
Tablo 3.4 Dağ Denize Kavuştu adlı oyunda EDEÇ değerlerinin yer aldığı tablosal dağılım	51
Tablo 3.5 Sevgili Kulübemiz adlı oyunda EDEÇ değerlerinin yer aldığı tablosal dağılım	53
Tablo 3.6 Ayşegül adlı oyunda EDEÇ değerlerinin yer aldığı tablosal dağılım	55
Tablo 3.7 Mustafa Kemal’in Askerleri adlı oyunda EDEÇ değerlerinin yer aldığı tablosal dağılım.....	57
Tablo 3.8 Ormanın Bekçileri adlı oyunda EDEÇ değerlerinin yer aldığı tablosal dağılım	59
Tablo 3.9 Yarını Akıl Yapar adlı oyunda EDEÇ değerlerinin yer aldığı tablosal dağılım	60
Tablo 3.10 Gökten Kaydı Üç Yıldız adlı oyunda EDEÇ değerlerinin yer aldığı tablosal dağılım.....	62
Tablo 3.11 Gül Emri adlı oyunda EDEÇ değerlerinin yer aldığı tablosal dağılım	65
Tablo 3.12 Ülker Köksal’ın oyunlarında EDEÇ değerlerinin dağılımı.....	66

Ülker Köksal'ın Çocuk Oyunlarında Değerler Eğitimi

Merve DENLİ ABEŞ

Bir toplumun uygarlık tarihi sahnesinde var olabilmesi, varlığını devam ettirebilmesi için o toplumu oluşturan maddi ve manevi öğelerin, kültürel unsurların toplumun bireyleri tarafından benimsenmesi, yaşatılması gerekmektedir. Maddi ve manevi öğeleri, kültürel unsurları yaşatan şey ise değerlerdir. Değerlerin varlığı geniş anlamda toplumun huzuru, dar anlamda ise bireyin mutluluğu için önem arz etmektedir.

Değerlerin aktarımında çocuk edebiyatı ürünlerinin etkili bir araç olduğu vurgulanırken çocuk tiyatrolarının bu bağlamda incelendiği çalışmalar sınırlıdır. Bu araştırmanın amacı; Ülker Köksal'ın çocuk oyunlarını, TYMM'de yer alan Erdem Değer Eylem Çerçevesi'ndeki yirmi değere göre incelemek ve bu eserlerin değerler eğitiminde kullanılabilirliğini ortaya koymaktır.

Araştırma, nitel araştırma yaklaşımı kapsamında yürütülmüş olup araştırmada doküman incelemesi yöntemi kullanılmıştır. Araştırmanın veri kaynağını, Ülker Köksal'a ait, *“Ormanın Bekçileri, Yarını Akıl Yapar, Gökten Kaydı Üç Yıldız, Gül Emri, Dağ Denize Kavuştu, Sevgi Kulübemiz, Ayşegül, Mustafa Kemal'in Askerleri, Sırça Köşk, Barış Gezegeni, Mavi Gezegeni Kim Kurtarsın?”* adlı on bir çocuk oyunu oluşturmaktadır. Toplanan veriler, tümdengelimci analiz yaklaşımıyla analiz edilmiştir.

Araştırma bulguları, Ülker Köksal'ın çocuk oyunlarının EDEÇ'te yer alan değerlerle büyük ölçüde örtüştüğünü göstermektedir. Özellikle sevgi, saygı, yardımseverlik, dostluk, adalet, dürüstlük, çalışkanlık, özgürlük ve sorumluluk değerlerinin eserlerde sıklıkla ve tutarlı bir biçimde ele alındığı tespit edilmiştir. Tasarruf, mahremiyet, temizlik, sağlıklı yaşam ve mütevazılık değerlerine ise daha sınırlı düzeyde yer verildiği

görülmüştür. Değerler, oyunların teması ve olay örgüsü içerisinde doğal bir akışla sunulmuştur.

Araştırmada, Ülker Köksal'ın çocuk oyunlarının, değerler eğitimi açısından önemli bir kaynak niteliği taşıdığı; EDEÇ'te yer alan değerlerin aktarılmasında kullanılabilecek faydalı ve etkili eğitim materyalleri olabileceği sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Çocuk Tiyatrosu, Değer, Değerler Eğitimi, Erdem Değer Eylem Çerçevesi, Piyes, Ülker Köksal.

ABSTRACT

Values Education in Ülker Köksal's Children's Plays

Merve DENLİ ABEŞ

For a society to exist on the stage of civilization history and to continue its existence, the material and spiritual elements and cultural components that constitute that society must be embraced and perpetuated by its individuals. Values are what perpetuate material and spiritual elements and cultural components. The existence of values is important for the peace of society in a broad sense and for the happiness of the individual in a narrow sense.

While it is emphasized that children's literature products are an effective tool for the transmission of values, studies examining children's theater in this context are limited. The aim of this research is to examine Ülker Köksal's children's plays according to the twenty values in the Virtue Value Action Framework included in the TYMM and to reveal whether these works can be used in values education.

The research was conducted within the scope of a qualitative research approach, using the document review method. The data sources for the research are Ülker Köksal's eleven children's plays: "Guardians of the Forest," "Tomorrow Makes Sense," "Three Stars Fell from the Sky," "The Order of the Rose," "The Mountain Met the Sea," Our Love Club, Ayşegül, Mustafa Kemal's Soldiers, The Glass Palace, Planet of Peace, Who Will Save the Blue Planet?" by Ülker Köksal. The collected data were analyzed using a deductive analysis approach.

Research findings show that Ülker Köksal's children's plays largely align with the values found in EDEÇ. In particular, it has been determined that values such as love, respect, kindness, friendship, justice, honesty, diligence, freedom, and responsibility are frequently and consistently addressed in the works. It was observed that values such as thrift, privacy, cleanliness, healthy living, and modesty were addressed to a more limited extent. The values were presented in a natural flow within the theme and plot of the plays.

The study concluded that Ülker Köksal's children's plays are an important resource for values education; they are highly effective, educational, and artistic educational materials for conveying the values included in EDEÇ.

Keywords: Children's Theater, Values, Values Education, Virtue Values Action Framework, Play, Ülker Köksal.

Bu bölümde öncelikle problemin durumu; araştırmanın konusu, amacı, varsayımları, sınırlılıkları ve önemi verilmiştir. Sonrasında araştırma konusuyla ilgili yapılan çalışmalara değinilmiştir. Ayrıca yine birinci bölümde araştırmanın yöntemiyle ilgili detaylar paylaşılmıştır.

1.1 Problemin Durumu

Bir toplumun sosyal bütünlüğünü, kültürel devamlılığını, ahlaki yapısını koruyan temel unsurlardan biri değerlerdir. Toplumun ortak değerleri, bireyler arasındaki bağları güçlendirerek sağlıklı bir toplumsal yapının oluşmasını sağlar. Değerler eğitimiyle bir toplumu toplum yapan somut ve soyut unsurlar, kültürel öğeler sonraki kuşaklara aktarılır. Bu aktarım sayesinde toplumsal kimliğin korunması sağlanır.

İçinde bulunduğumuz çağda birçok sosyal yapıda, kurumda, toplumsal ve ahlaki değerlerin erimesi, yok olması sonucu ciddi sorunlarla karşılaşmaktadır. Aile kurumundaki bozulmalar; akrabalık, arkadaşlık, dostluk ilişkilerindeki zayıflıklar; dünyanın sunduğu doğal kaynakların hoyratça kullanımı, kadınlara ve çocuklara, hayvanlara yönelik şiddet ve taciz olayları, çeşitli meslek gruplarına yönelik saldırılar, adaletsizlikler, saygısızlıklar giderek artmakta ve ahlaki bir çöküş yaşanmaktadır. İnsanların güven içinde huzurla yaşayabilmesi; toplumun huzuru, refahı için ise değerler ve değerler eğitimine verilen önem giderek artmaktadır.

Değerlerin sonraki kuşaklara etkin bir biçimde aktarımı sorununun Plato ve Aristo'dan beri yaşayan birçok düşünür tarafından ele alınan konulardan biri olduğunu ifade eden Kenan (2009), modern çağlara kadar değer ve karakter eğitiminin, genel eğitimin önemli bir parçası olduğunu belirtmektedir. Ancak 19. yüzyılla hız kazanan ve 20. yüzyılın ilk yarısında etkisini arttıran pozitivist- mekanist eğitim anlayışı, öznel ve ölçülmesi güç bir alan olarak görülen değerler eğitimini, eğitim sisteminin dışına itmiştir. Son yıllarda ise

değerler eğitimi yeniden gündeme gelmiş ve eğitim programlarında gittikçe artan bir önemle yerini almaya başlamıştır.

Bireyin değer sistemi, içine doğduğu toplum tarafından şekillenirken birey de toplumun değer sistemini etkiler. Bireyin davranışlarını şekillendiren değerler, o bireyin kişiliğinin bir parçasını oluşturur. Birey yaşadığı süre boyunca öğrenmeye ve değişmeye devam eder. Bu da demektir ki bireyin kişiliğinde, ahlak anlayışında yer alan değerlere yenisi eklenebilir, bazıları değer sisteminden çıkabilir ya da değer sistemindeki değerlerin öncelik sırası değişebilir. Bununla birlikte gelişim ve eğitim psikologları tarafından da vurgulandığı üzere çocukluk dönemi deneyimlerinin gerek bilinç düzeyinde yaşananlar gerek bilinçaltına atılanlar olsun bireyin gelişiminde, kişiliğinin oluşumunda oldukça önemli bir yeri vardır.

Kişiliğin gelişimine yön veren olumlu olumsuz birçok yaşantı, bu yaşantılara eşlik eden çok sayıda faktör -çocuğun fiziksel, bilişsel, duyuşsal gelişimi; ailenin çocuk yetiştirme tutumu, kardeş sayısı; içinde yaşanılan sosyal çevre, ülkenin yönetim şekli, ekonomik durumu, eğitim sistemi vb.- söz konusudur. İstisnai durumlar konu dışında bırakılırsa bir çocuğun hayatında en büyük yeri öncelikle aile üyeleriyle olan ilişkileri, sonrasında ise eğitim hayatı tutmaktadır. Okuldaki ortamı, öğretmeni ve arkadaşlarıyla olan ilişkileri çocuk için oldukça önemlidir. Çocuğun tüm bu ilişkilerinin yanı sıra madden dünyasında bulunmasalar da okuduğu yahut ona okunan kitaplardaki kahramanlarla olan ilişkileri de çocuğun hayatında önemli bir yer kaplamaktadır. Çocuğun bilinci, duyu dünyası, bakış açısı, algısı, kişiliği, kültürel belleği oluşurken edebiyatın çocuk üzerindeki tesiri ve değerler eğitiminde çocuk edebiyatı ürünlerinin önemi inkâr edilemez.

Eğitimin temel amaçları arasında bireyin bilgi ve becerisini geliştirmenin yanı sıra toplumsal değerlerle bütünleşmiş, erdemli, ahlaklı bireyler yetiştirerek bireyleri hayata hazırlamak ve nihayetinde bireyin kendini gerçekleştirmesine kılavuzluk yapmak yer almaktadır. Çocuk; kendiyle barışık, içinde yaşadığı toplumla uyum içerisinde, diğer bireylerle anlamlı sosyal ilişkiler kurabilmelidir. Sorumluluk sahibi, potansiyelinin farkında olan, üretebilen, doğadaki her canlıya saygı duyan ve kendisine saygı duyulan, sevilen ve sevebilen; bilimle, sanatla iç içe, çevresinde ve dünyada yaşananlara karşı duyarlı, yardımsever, hoşgörülü, vatanına ve milletine bağlı; kültürel öğelerine, diline sahip çıkan bireyler toplumu yükseltecek bireylerdir. Bu bağlamda değerler, 2024 yılında Millî Eğitim Bakanlığı (MEB) tarafından uygulamaya konulan TYMM içerisinde de yerini almıştır. Kendine programlar arası bileşenlerden biri olarak yer bulan Erdem Değer

Eylem Çerçevesi'nde değerler eğitime ve erdemli insan yetiştirmeye verilen önem şu şekilde ortaya konmuştur:

İnsanın anlam arayışında, kendini ve çevresini konumlandırmasında değerlerin önemli bir yeri vardır; çünkü insan, değer kavramını anlayabilen tek varlıktır. İnsanı et ve kemikten ibaret olmaktan çıkaran onun değer varlığı olmasıdır. Bu anlamda değerlerin çok yoğun ve karmaşık örüntülerinden bahsetmek mümkündür. İnsana, insanlığa, geçmişe ve geleceğe, topluma, sosyal çevreye, mesleğe ve birçok unsura dair ne varsa içinde değer vardır. Dolayısıyla değerlere ve değer kazandırma sürecine belli bir disiplin içinde bakılması büyük önem taşır. Dünyada birçok toplum geçmişten günümüze değin farklı öğretim yöntem ve tekniklerinden yararlanarak çocuklara değerler bilincinin kazandırılmasını sağlamıştır. Genç nesillerin topluma uyumlu bireyler olarak yetişmesi ve ahlaklı bireylerin ortaya çıkması, hem Türk tarihinde hem de diğer toplumların tarihinde önemli bir yer teşkil etmiştir. (Milli Eğitim Bakanlığı [MEB], 2024)

TYMM (2024)'de eğitimin; çok sayıda bileşeni olan bir bütün olduğu, bir ayağı geçmişte dururken bir ayağının geleceğe ufuklar açan bir kapı olduğu belirtilmiştir. EDEÇ, tüm derslerin öğretim programlarında bütüncül bir yapıyı destekleyecek şekilde yerini almıştır (MEB, 2024). Bununla birlikte Türkçe dersi, metinler aracılığıyla işlendiğinden değerler eğitimi için oldukça uygun bir alandır. Başka bir noktadan bakılacak olunursa dil; insan zihninin, düşünce sisteminin ve duygularının hem yansıması hem de yaratıcısı, düzenleyicisidir. Okunan kitaplar, hikâyeler, şiirler, piyesler öğrencilerde duygu ve düşünceleri harekete geçirmekle kalmaz aynı zamanda öğrencilere değer aktarımı yapılmasını da sağlar.

Türkçe dersi temel becerilerinden biri olan okuma becerisi, değerler eğitime hizmet eder. Öğrenci okuma eylemi ile gitmeden birçok coğrafyayı gezebilir, birçok eve konuk olabilir; tokalaşmadan birçok insanla tanışabilir, yaşamadan birçok deneyim sahibi olabilir, birçok duyguyu yüreğinde hissedebilir. Başka insanların zihnine girer, kendini kitaptaki kahramanların yerine koyar, böylece başkaları gibi düşünür; olaylara farklı pencerelerden bakmayı, insan ve insanlık için gereken değerleri öğrenir. Okumayan insan ise yukarıdaki bu değerlerden mahrum kalır.

Değerlerin aktarımında çocuk edebiyatı ürünlerinden faydalanmak bir yol, bir yöntemdir. Bununla birlikte edebiyatın bir sanat olduğu ve temelinde okuyana estetik bir haz sunma amacıyla ortaya konduğu unutulmamalıdır. Yani çocuk okuyucu bir kitabı okurken ona, sürekli nasıl davranması gerektiğini söylercesine öğütler vermek doğru olmayacaktır. Livingston'nın (2008) "Sanat Eserinin Maksudı" ile ilgili açıklamalarında şu sözleri dikkat çekmektedir:

Sanat eserleri insanın kendi vücuduna (Harici Ben'ine) ve vücudunun içindeki ruhuna (Hakiki Ben'ine) bakmakta ve onları beslemekte yararlandıkları vasıtaların en önemlilerindendir. Eflatun'un da yazdığı gibi herkesin kendini oluşturan parçaların her birine bakma, ona ihtimam gösterme, onun ihtiyaçlarını giderme şekli tektir. O da her bir parçayı kendisine uygun gıda ve faaliyetlerle beslemektir. (Livingston, 2008; Akt. Karaoğulları, 2016, s.18)

Çocuk, kitabı okurken kitap öncelikle çocuğun ruhuna dokunabilmelidir; değerler esere dolaylı bir şekilde harç edilmeli, tamamen didaktik bir dilden kaçınılmalıdır.

Çocuk ruhunu etkileyen unsurlar incelendiğinde, çocuğun çevresindeki yakın kişiler ve nesnelerle geniş bir dünya kurduğu görülür. Bu ilişkilerin merkezinde aile yer almakta, bunu akrabalar ve arkadaşlar izlemektedir. Çocuğun hayal dünyasının gelişmesinde ise oyuncaklar önemli bir rol oynamaktadır. Bunun hemen ardından, çocuğun hayatındaki kitaplar ile çocuğun izlediği oyunlar, onun dünyasını genişleten ve zenginleştiren diğer temel unsurlar olarak öne çıkar.

Çocuk okuyuculara hitaben yazılan eserlerin çocuğa görelilik ve değerler eğitimi çerçevesinde belirli nitelikleri taşıyor olması gerekmektedir. Son yıllarda çocuğa görelilik ve değerler eğitime yönelik yapılan çalışmalar ile nitelikli; çocuklara uygun içerik, dil ve anlatıma sahip; toplumsal, ahlaki ve ulusal değerleri yansıtan eserlerin sayısı artmış durumdadır. Bununla birlikte ne yazık ki raflarda yer alan bazı kitaplar gerekli nitelikleri taşımamaktadır. Çocuklar için raflarda yer alan kitaplarda hangi türlerle karşılaşıldığını irdelemek gerekirse hikâye, roman, masal, günlük, şiir türünün yanı sıra tiyatro metinleri, piyesler de yerini almaktadır.

Tiyatro metinleri hem sahnelenmek üzere yazılmış hem de bağımsız birer edebî eser olarak okunabilirlik değeri taşıyan metinlerdir. Oyun metinlerinin yalnızca sahnelemek için yazıldığını düşünmek, onların edebî gücünü ve kültürel işlevini görmezden gelmektir.

Oyun metinleri, aslen bir sahneleme sanatı olan tiyatronun edebî boyutunu ortaya koyar (Şen, 2017). Bu konuda Şen, çalışmasında piyesin, bir hikâye bir roman gibi okunabilir bir tür olduğunu dile getirmekte ve Prof. Dr. İnci Enginün'ün de bu düşüncesini destekler nitelikteki "Tiyatro eserlerinin öteki edebiyat türleri gibi okunmadığı veya okunamayacağı iddiasını çok garip ve yersiz bulduğumu özellikle belirtmeliyim. İyi bir tiyatro eserini okumanın tadı hiçbir türde yoktur. Tiyatro eserinin sahnelenmesi edebiyat dışı, ikinci bir işlemdir." (Enginün, 2003; Akt. Şen, 2017, s.20) sözünü paylaşarak tiyatro

metinlerinin sahnelendiklerinde farklı bir sanat olarak varoluşunu, okunduklarında ise güçlü birer edebi tür olduğunu ortaya koymaktadır.

Tiyatro metinleri hem sahnede oynanan bir oyunun diyalogları olarak hem de bir edebi metin türü olarak çocukların dünyasında yer alır. Çocuklar, okudukları/seyrettikleri kahramanların yerine kendilerini koyarak yaşanan olayları, duyguları içselleştirir; birçok durumu, duyguyu deneyimleme şansına erişirler. Bu deneyimleme esnasında eserde yer alan değerleri kendi değerler sisteminin bir ögesi hâline getirebilirler. Bu nedenle çocukların okuyacakları/izleyecekleri eserler, yansıttığı değerler açısından incelenmeli ve çocuklar sağduyulu yapıtlarla bir araya getirilmelidir.

Bu gereksinimden hareketle yapılan çalışmada; farklı türlerde eserler vermiş, oyun yazarlığı konusunda önemli isimlerden biri olan Ülker Köksal'ın çocuk oyunlarının EDEÇ'te yer alan yirmi değere göre incelenmesi; incelenen oyunlarda bu değerlerden hangilerine ve ne sıklıkla yer verildiğinin tespit edilmesi amaçlanmaktadır.

1.2 Araştırmanın Konusu

Bu çalışmanın konusu, Ülker Köksal'ın çocuk oyunlarının Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli'nde programlar arası bileşenler olarak yer alan Erdem Değer Eylem Çerçevesi'ndeki yirmi değere göre incelenmesidir.

1.3 Araştırmanın Amacı

Günümüzde eksikliği hissedilen ve üzerinde önemle durulan konulardan biri olan değerler eğitiminin etkili bir biçimde verilmesinde çocuk edebiyatı ürünleri, özellikle de çocuk tiyatroları önemli bir araç olarak dile getirilmektedir. Ancak alan yazınında, çocuk tiyatrolarının değerler eğitimi açısından incelendiği çalışmaların oldukça sınırlı olduğu görülmektedir. Bu çalışmanın ana amacı, Ülker Köksal'ın ele alınan on bir çocuk oyununda EDEÇ'te yer alan yirmi değerden hangilerine, ne sıklıkla yer verildiğini tespit etmektir. Çalışmanın ana amacı doğrultusunda şu sorulara cevap aranmıştır:

- Ülker Köksal'ın ele alınan on bir çocuk oyununda EDEÇ'te yer alan yirmi değerden hangilerine yer verilmiştir?
- Ülker Köksal'ın ele alınan on bir çocuk oyununda EDEÇ'te yer alan yirmi değere ne sıklıkla yer verilmiştir?

Çalışmanın alt amaçları ise şunlardır:

- Değer ve değerler eğitiminin ne olduğunu açıklamak
- Çocuk edebiyatı, çocuk tiyatrosu ve değerler eğitimi arasında nasıl bir ilişki olduğunu ortaya koymak
- Ülker Köksal'ın çocuk oyunlarında hangi değerlerin ön plana çıktığını belirlemek
- EDEÇ'te yer alan değerlerin aktarımında Ülker Köksal'ın çocuk oyunlarının kullanılabilirliğini belirlemek
- Değerler eğitimi kapsamında Ülker Köksal'ın çocuk oyunlarından kesitlerin Türkçe ders kitaplarında yer alıp alamayacağını tespit etmek
- EDEÇ'te yer alan değerler aktarılacak istendiğinde belirli bir değer için Ülker Köksal'ın hangi oyununa başvurulabileceğini ortaya koymak

1.4 Araştırmanın Sınırlılıkları

Araştırma, Ülker Köksal'ın “Ormanın Bekçileri, Yarını Akıl Yapar, Gökten Kaydı Üç Yıldız, Gül Emri, Dağ Denize Kavuştu, Sevgi Kulübemiz, Ayşegül, Mustafa Kemal'in Askerleri, Sırça Köşk, Barış Gezegeni, Mavi Gezegeni Kim Kurtarsın?” adlı on bir çocuk oyunuyla ve bu oyunların EDEÇ'te yer alan yirmi değere göre incelenmesiyle sınırlı tutulmuştur.

Yazarın güncel basımı bulunmayan oyunlarının yer aldığı eserlerin temininde yaşanan güçlükler sebebiyle bu oyunların araştırmaya dahil edilememesi de araştırmanın sınırlılıkları arasında yer almaktadır.

1.5 Araştırmanın Varsayımları

Araştırmanın temel varsayımı değer aktarımında edebi eserlerden yararlanılabileceğidir. Ayrıca çalışmada;

- Çalışmaya konu olan oyun metinlerinin değerlerin aktarımı için etkili birer araç olduğu,
- Örneklemin yani Ülker Köksal'ın ele alınan on bir çocuk oyununun Ülker Köksal'ın tüm çocuk oyunlarının genel özelliklerini yansıttığı,
- Doküman analizi yoluyla yapılan değer tespitlerinde araştırmacı öznelliğinin en aza indirildiği varsayılmaktadır.

1.6 İlgili Çalışmalar ve Araştırmanın Önemi

Araştırmanın amacı kapsamında yapılan alan yazını taramasında öncelikle araştırmaya konu olan Ülker Köksal'ın incelemeye alınacak çocuk oyunlarının değerler eğitimi bağlamında ele alındığı bir çalışma olup olmadığına bakılmıştır. Araştırmanın yapıldığı tarihte YÖK (Yükseköğretim Kurumu) Tez ve Google Akademik sayfalarında yapılan taramada böyle bir çalışmaya rastlanmamıştır. Yapılan araştırmalar sonucu Ülker Köksal'ın çocuk oyunlarının değerler eğitimi bağlamında ele alındığı bir çalışma olmaması açısından bu çalışma, özgün bir nitelik taşımaktadır.

YÖK Tez'de “Ülker Köksal” araması sonucu beş çalışmayla karşılaşılmıştır (Son tarama:18 Kasım 2025). Ülker Köksal'la ilgili yapılan makalelere bakıldığında ise doğrudan Ülker Köksal'ın çocuk piyeslerini konu alan bir çalışmaya rastlanmamıştır.

Yıldız (2025), “*Ülker Köksal'ın Çocuk Tiyatrolarının Göstergebilimsel Çözümlemesi ve Türkçe Dersine Yönelik Etkinlik Önerileri*” adlı yüksek lisans tezinde Ülker Köksal'ın sekiz çocuk oyununu, Greimas'ın göstergebilimsel yöntemini kullanarak çözümlemiş ve bu oyunların Türkçe eğitimi açısından işlevini değerlendirmiştir. Ele alınan oyunlar, 2024 Türkçe Dersi Öğretim Programı (TDÖP) çerçevesinde değerlendirilmiştir. Çalışmada bu oyunlardan faydalanılarak üretim atölyeleri için etkinlik önerilerinde bulunulmuştur. Çalışma sonucunda Köksal'ın oyunlarının çocuk tiyatrosu açısından zengin bir yapı sunduğu ortaya konmuştur. Ayrıca oyunların Türkçe dersi üretim atölyelerinde kullanılmaya uygun olduğu ve öğrencilerin düşünme, yorumlama ve yaratıcı yazma gibi becerilerine katkı sağlayabileceği belirlenmiştir.

Özay (2019), “*Çocuk Edebiyatı Açısından Ülker Köksal'ın Romanlarında Değerler Eğitimi*” başlıklı yüksek lisans tezinde Ülker Köksal'ın 1995-2007 tarihleri arasında yayınlanan 8 romanını, değerler eğitimi çerçevesinde yapılan araştırmalardan yola çıkarak belirlediği 25 değere göre incelemiştir. Betimsel tarama modeli kullanılan çalışmanın sonucunda ele alınan eserlerde en sık “sevgi” değeri ile karşılaşıldığı, sevgi değerinden sonra ise en sık “dayanışma, arkadaşlık ve yardımseverlik” değerlerinin yer aldığı tespit edilmiştir. Eserlerde en az yer verilen değerler ise “vatanseverlik, hoşgörü, sağlığa önem verme ve alçakgönüllük” tür.

Maden (2007), “*Ülker Köksal'ın Çocuk Oyunlarının Eğitim Boyutu Üzerine Bir İnceleme*” ismini taşıyan yüksek lisans tezinde Ülker Köksal'ın yazdığı altmış çocuk oyununu hem dramatik yapısı hem eğitcilik yönü bakımından değerlendirmiştir. Genel

amacı, çocuk tiyatrolarının, çocukların gelişimine ve eğitime katkı sunan önemli bir etkinlik olduğunu kavratmak olan çalışmada Ülker Köksal'ın, çocuk oyunlarında yalın, açık, herkes tarafından anlaşılabilir bir dil kullandığı; günlük hayatta karşılaşılabilecek olayları ele aldığı ortaya konmuştur. Çalışmada Ülker Köksal'ın çocuk oyunlarının, çocukların kişilik gelişimini olumlu yönde etkileyecek iletiler taşıdığı tespit edilmiştir. Çocuklara sosyal hayattaki rolleri deneyimleme şansı sunan çocuk tiyatrolarının, çocuğu gerçek yaşama hazırlayan önemli bir sanatsal faaliyet olduğu sonucuna varılmıştır.

YÖK Tez'de "Erdem Değer Eylem" Çerçevesi ile ilgili yapılan taramada TYMM'nin nispeten yeni, 2024 tarihli olması sebebiyle EDEÇ bağlamında yapılmış üç teze rastlanmıştır (Son tarama: 18 Kasım 2025). Er (2025), "Fuzûlî'nin Gazellerinin Erdem-Değer-Eylem Çerçevesi Açısından İncelenmesi"; Filiz (2025), "Erdem Değer Eylem Modeli Kapsamında Sosyal Bilgiler Dersinde Kapsayıcı Eğitime Yönelik Değer Etkinlikleri: Öğretmen Uygulamaları ve Görüşleri"; Dünder Arabacı (2025), "Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli Kapsamında Hazırlanan 9. Sınıf Matematik Ders Kitaplarının ve Hazırlık Sınıfı Matematik Kitaplarının Erdem-Değer-Eylem Bağlamında İncelenmesi" başlıklı yüksek lisans tezleri EDEÇ bağlamında yapılmış çalışmalardır.

EDEÇ'in değerlendirildiği ve EDEÇ'te yer alan değerlere göre ders kitapları, edebi eserler gibi materyallerin incelendiği makalelere ise her geçen gün bir yenisinin eklendiği görülmektedir.

Arslan (2025), "Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli Erdem-Değer-Eylem Çerçevesi'nin İncelenmesi" adlı makalesinde EDEÇ'in eğitim programlarıyla bütünleşmesini ve değerler eğitimindeki rolünü irdelenmiştir. Araştırmada, doküman incelemesi yöntemi kullanılmış, "2024 Maarif Modeli Ortak Metni" ile "Öğretmen Kılavuz Kitabı'nın 3. Modülü Erdem-Değer-Eylem Çerçevesi" incelenmiştir. Modelin eğitim öğretim süreçlerinde yararlanılan rol oynama, drama ve eğitsel oyunlar vb. yöntemlerle değerlerin somutlaştırılarak öğrenciler tarafından daha kolay anlaşılmasına ve öğrencilerin değerleri hayatlarına yansıtma imkân sağladığı belirtilmiştir. Bununla birlikte EDEÇ'in uygulanmasında, programın uygulayıcısı konumundaki öğretmenlerin yeterli eğitime sahip olmamaları ve gerekli materyallerin bulunmaması gibi sorunların olduğu dile getirilmiştir. Çalışmada, eksikliklerinin giderilmesiyle EDE Çerçevesi'nin Türkiye'nin eğitim politikasına kıymetli katkılar sunacağı, etkili ve uygulanabilir bir değerler eğitimi sürdürülmesini sağlayacağı sonucuna varılmıştır.

Alamdar ve Ceylan (2025), “Çocuk Edebiyatı Yapıtlarının Erdem-Değer-Eylem Çerçevesi Açısından İncelenmesi” adlı çalışmalarında çocuğa görelilik ilkesini temel alan, ortaokul seviyesine uygun yazılmış 8 çocuk romanının EDE Çerçevesi’nde incelenmesini ve değer aktarımında çocuk edebiyatı ürünlerinin fonksiyonunu ortaya koymayı amaçlamışlardır. Araştırma sonucunda ele alınan romanlarda en çok “aile bütünlüğü” değerine rastlanırken en az “vatanseverlik” değerine rastlandığı tespit edilmiştir. Çalışmada, araştırmanın veri kaynağını oluşturan çocuk romanlarında TYMM’de belirtilen yirmi değer hepsine yer verildiği görülmüş ve değer aktarımında bu romanlardan yararlanabileceği sonucuna varılmıştır.

Çağlayan (2025), “Erdem-Değer-Eylem Çerçevesi Açısından 5. sınıf Türkçe Ders Kitaplarındaki Metinlerin Görünümü” adlı makalesinde 5. sınıf Türkçe dersinde birinci dönem ve ikinci dönem kullanılmak üzere hazırlanan iki ayrı ders kitabındaki dinleme metinleri hariç toplam 20 metni, Erdem-Değer-Eylem Çerçevesi doğrultusunda incelemiştir. Araştırma, metinlerde en yoğun biçimde yer verilen değer “sevgi” olduğunu; bu değeri sırasıyla “yardımseverlik, vatanseverlik ve aile bütünlüğü” değerlerinin izlediğini göstermektedir. Ayrıca çalışmada “estetik, özgürlük, sabır” değerlerinin metinlerde en az işlenen değerler olduğu belirtilmiştir.

Geçimli, Kayahan Yüksel (2024), “Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli Erdem- Değer- Eylem Çerçevesi: Güz Dönemi 5. Sınıf Türkçe Ders Kitabı Bağlamında Bir İnceleme” başlıklı makalelerinde 5. sınıflarda güz döneminde kullanılan Türkçe ders kitabındaki metinleri ve görselleri EDEÇ’e göre incelemeyi amaçlamışlardır. Çalışmada incelemeye konu olan kitapta en sık rastlanan değer “sevgi” değeri olurken “adalet, aile bütünlüğü, sabır, tasarruf ve temizlik” değerleri ise en az görülen değerler olarak tespit edilmiştir. Güz döneminde kullanılan 5. sınıf Türkçe ders kitabına yönelik incelemeler, kitapta yer verilen değerlerin dengeli bir dağılım sergilemediğini ortaya koymaktadır. Ayrıca bazı metinlerin ilgili değerleri öğrenciye sezdirme noktasında yetersiz kaldığı belirtilmiş ve metinlerde kullanılan görsellerin sayı bakımından sınırlı olduğu gibi değer aktarımına katkı sağlama açısından da yetersiz olduğu sonucuna varılmıştır.

Değerler eğitime yönelik yapılan alan yazını taramasında gerek makale gerek tez şeklinde çok sayıda çalışmayla karşılaşmıştır. YÖK Tez’de “değerler eğitimi” aramasıyla 638 çalışmaya ulaşılmıştır (Son tarama: 22 Kasım). Bu çalışmalarda hikâye, roman, masal, efsane, şiir gibi edebi metinlerde; çizgi filmlerde, filmlerde, dizilerde, dergilerde, ders kitaplarında vb. kaynaklarda yer alan değerleri belirlemek amaçlanmış,

bu eserlerden değerler eğitiminde yararlanılıp yararlanılamayacağı ortaya konmaya çalışılmıştır. Ayrıca değerler eğitiminde etkili olan faktörleri belirlemeye çalışan, değer eğitimi yaklaşımlarını açıklayan, değerler eğitimi için etkinlik önerileri ve ölçekler geliştirilen çalışmalar da mevcuttur.

Çelik (2025), “*Muzaffer İzgü’nün 1980-1990 Yılları Arasında Yayımlanan Çocuk Kitaplarının Kök Değerler Eğitimi Açısından İncelenmesi*” ismini taşıyan yüksek lisans tezinde Muzaffer İzgü’nün 1980–1990 yılları arasında yayımlanan yirmi çocuk kitabını kök değerler bağlamında incelemeyi amaçlamıştır. Değerlerin belirlenme sürecinde araştırmacı tarafından seçilen örnek metinler uzman görüşüne sunularak inceleme ölçütlerinin geçerliği sağlanmış; daha sonra tüm eserlerde her bir değerın işlenme sıklığı belirlenmiş ve bulgular tablolar hâlinde sunulmuştur. İncelenen kitaplarda kök değerlerle ilişkilendirilen 1103 ifadeye ulaşılmıştır. Söz konusu eserlerde “sevgi, öz denetim ve yardımseverlik” değerleri en sık karşılaşılan değerler iken “saygı, vatanseverlik” değerleri en az karşılaşılan değerler olarak tespit edilmiştir. Çalışmada, ele alınan eserlerin değerler eğitiminde kullanılabileceği ancak eserlerin, eserlerde “vatanseverlik” gibi az bulunan değerlerin aktarımı için yetersiz olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Yüzbaşıoğlu (2025), “*Artvin Halk Masallarının Kültürel Ögeler ve Değerler Eğitimi Açısından İncelenmesi*” adlı yüksek lisans tezinde Artvin yöresine ait halk masallarında yer alan kültürel ögeler ile değerleri ortaya çıkarmayı amaçlamıştır. İncelenen masallarda kültürle ilgili unsurların 2411 defa kullanıldığı; 57 farklı değerın ise 871 defa yer aldığı tespit edilmiştir. Bu bulgular ışığında çalışmada, Artvin halk masallarının gerek kültürel ögeler gerekse değerler bakımından son derece zengin bir yapıya sahip; kültür ve değer aktarımında etkili olabilecek kaynaklar olduğu sonucuna varılmıştır.

Çataklı ve Yorulmaz (2024), “*Özlem Saraç’ın Çocuk Tiyatrolarının İçerdiği Değerlerin ve Olumsuz Unsurların İncelenmesi*” adlı çalışmalarında Özlem Saraç tarafından yazılan ve Devlet Tiyatrolarında sahnelenen 5 çocuk oyununda yer alan değerleri ve olumsuz unsurları incelemeyi amaçlamışlardır. Analiz edilen beş çocuk oyununda toplam 24 farklı değerın 177 kez, 15 olumsuz unsurun ise 106 kez yer aldığı belirlenmiştir. En çok vurgulanan değerler yardımlaşma (18) ve dayanışma (18) ile adalet (13) ve öz denetim (13); en sık görülen olumsuz unsurlar ise hırsızlık, kabalık ve ön yargıdır. Çalışmada, oyunlarda olumsuz unsurlardan yararlanılarak zıtlıklar oluşturulduğu ve bu zıtlıklar sayesinde çocukların düşünmeye teşvik edildiği; oyunların değerler açısından zengin bir

içerik sunduğu ve değerler eğitimi için etkili birer kaynak olabileceği sonucuna varılmıştır.

Denli Abeş (2024), “Şermin Yaşar ve İlber Ortaylı’nın Cumhuriyet’in İlk Sabahı Adlı Kitabının Kök Değerler Açısından İncelenmesi” başlıklı makalesinde “Cumhuriyet’in İlk Sabahı” ismini taşıyan çocuk kitabını, kök değerler bağlamında incelemeyi amaçlamıştır. İncelemeye alınan yapıtta, on kök değerden dokuzuna yer verildiği; “adalet” değerini ise doğrudan yansıtan bir ifadeye rastlanmadığı belirtilmiştir. Araştırmaya konu olan eserde toplam 76 değer içeren ifade belirlenmiştir. “Vatanseverlik” değeri en sık işlenen değer olarak belirlenirken bu değerden sonra sırasıyla “sevgi ve yardımseverlik” değerleri en sık görülen değerler olarak kaydedilmiştir. Eserde “dürüstlük” ve “sorumluluk” değerleri en az rastlanan değerlerdir. Çalışmada incelmeye konu olan kitabın kök değerlerin aktarımında yararlanılabilecek önemli eserlerden biri olduğu, özellikle “vatanseverlik” değerinin aktarımında etkili olacağı sonucuna varılmıştır.

Birkan ve Doğan (2024), “İlkokul Öğrencisi: Değerleri Nasıl Öğreniyorum?” adlı çalışmalarında ilkokul 3. sınıf öğrencilerinin değerler eğitimine ilişkin algılarını ve değerleri nerelerden, nasıl öğrendiklerini belirlemeyi amaçlamışlardır. Çalışmanın sonucunda öğrenciler tarafından en çok “saygı”, en az “vatanseverlik” değerinin ifade edildiği görülmüştür. Çalışmaya göre değerleri en çok öğretmenlerinden öğrendiğini belirten öğrenciler, öğretmenlerinin değerleri aktarırken en çok “düz anlatım” tekniğini kullandıklarını ifade etmişlerdir. Çalışmada öğrencilerin ebeveynleriyle yeterli düzeyde vakit geçirdiklerini düşündükleri belirlenmiştir. Aile büyükleriyle görüşme sıklığı incelendiğinde, görüşmelerin çoğunlukla tatil dönemlerinde gerçekleştiği; her gün büyük ebeveynleriyle görüşen öğrencilerin ise aynı apartmanda yaşadığı ya da geniş aile yapısına sahip olduğu saptanmıştır. Öğrencilerin yaz döneminde gerçekleştirdikleri etkinlikler arasında oyun oynamanın ve köye gitmenin öne çıktığı görülmüştür. Ayrıca öğrencilerin okulun kendilerini hayata yeterli düzeyde hazırladığına inandıkları ve okuldan beklentilerinin büyük ölçüde karşılandığı sonucuna ulaşılmıştır. Çalışmada, değer öğretiminde ebeveynlerin sürece daha aktif biçimde dahil edilmesi, aile büyükleriyle mesafe olsa dahi iletişimin sürdürülmesine özen gösterilmesi, okullarda vatanseverlik değerine gereken önemin verilmesi, spor ve bilim alanlarına yönelik etkinliklerin daha çok yapılması önerilmektedir.

Düz (2023), yüksek lisans tezinde Şermin Yaşar’a ait ilkokul seviyesindeki on altı çocuk kitabında, belirlediği 27 değerden hangilerinin, hangi sıklıkta bulunduğunu belirlemeyi

amaçlamıştır. Çalışmada, incelemeye alınan on altı çocuk kitabında belirlenen 27 değerın tamamına yer verdildiği tespit edilmiştir. Eserlerde en çok bulunan değeri “sevgi”, en az bulunanın ise “alçak gönüllülük” değeri olduğu belirtilmiştir. İncelenen on altı eser içerisinde en çok değeri tespit edilen kitap “Dedemin Bakkalı- Çırak” adlı kitaptır. En az değeri bulunan kitapların ise “Bizimki” ve “Bir Garip Kuyruk” adlı kitaplar olduğu ortaya konmuştur. Çalışmada Şermin Yaşar’ın çocuklara yönelik yazdığı kitapların değeri aktarımında yararlanılabilecek önemli eserler olduğu sonucuna varılmıştır.

Demirezen, Hasgöl (2023), “Orhan Asena’nın ‘Mustafa’ İsimli Tiyatro Metninin Değerler Bağlamında İncelenmesi” adlı makalesinde Orhan Asena’nın yazdığı “Mustafa” adlı oyunu değeri eğitimi kapsamında incelemeyi amaçlamıştır. Ele alınan tiyatro metninde sosyal bilgiler dersi öğretim programında bulunan değerilerden on dört tanesine rastlanmıştır. İncelenen eserde en çok “vatanseverlik” değeri, en az ise “sevgi”, “saygı” ve “tasarruf” değeri tespit edilmiştir. Çalışmada değeri eğitimi “Mustafa” isimli tiyatro metninden yararlanılabileceği sonucuna varılmıştır.

Altıntaş (2023), Türk hikâyeciliği dendiğinde akla ilk gelen isimlerden biri olan Ömer Seyfettin’in hikâyelerinde kök değeri tespit etmeyi, tespit edilen değeri Türkçe eğitimi katkılarını ortaya koymayı amaçladığı yüksek lisans tezinde Ömer Seyfettin’in incelemeye konu olan hikâyelerinin “kök değeri” açısından zengin bir içeriğe sahip, Türkçe eğitimi ile değeri eğitimi açısından seçkin eserler olduğu sonucuna varmıştır.

Savaşkan ve Bilir (2023), “Samed Behrengi’nin ‘Deli Dumrul’ Adlı Çocuk Kitabındaki Öykülerin Kök Değerler Açısından İncelenmesi” adlı makalelerinde Samed Behrengi’nin kaleme aldığı “Deli Dumrul” isimli çocuk kitabını TDÖP’de yer alan kök değeri bağlamında incelemeyi amaçlamışlardır. Yapılan çalışmada kitapta bulunan atlı öyküde en çok “sevgi” değeri vurgulandığı; “sevgi” değeri “dürüstlük” ve “sorumluluk” değeri izlediği; “öz denetim” değeri yönelik herhangi bir bulguya rastlanmadığı tespit edilmiştir. Çalışmada, Samed Behrengi’ye ait “Deli Dumrul” isimli çocuk kitabının kök değerilerden dokuzuna yer verdiği, bu sebeple Türkçe derslerinde kök değeri aktarımı için yararlanılabilecek bir eser olduğu sonucuna varılmıştır.

Dilekçi (2022), “Türkçe Ders Kitaplarındaki Tiyatro Metinlerinin Değerler Aktarımı Bakımından İncelenmesi” başlıklı makalesinde beş, altı ve yedinci sınıf düzeyindeki Türkçe ders kitaplarında yer alan tiyatro metinlerini taşıdıkları değeri açısından incelemiştir. Altı farklı yayınevi tarafından basılan dokuz kitapta yer alan 12 tiyatro

metninde 10 farklı değer, elli bağlamda tespit edilmiştir. Ele alınan bu tiyatro metinlerinde görülen on değerden en fazla “saygı-nezakat” değerine, en az ise “dürüstlük” değerine rastlanmıştır. Çalışmada, Türkçe dersi kitaplarında yer alan tiyatro metinlerinin değer aktarımı sağlaması bakımından hem niceliksel hem de niteliksel olarak yetersiz olduğu sonucuna varılmıştır.

Ceyhun (2021), “*Ortaöğretim Türk Dili ve Edebiyatı Ders Kitaplarında Yer Alan Tiyatro Metinlerinin Değerler Eğitimi Açısından İncelenmesi*” isimli yüksek lisans tezinde dokuz, on, on bir ve on ikinci sınıf kitaplardaki 15 oyun metnini analiz etmiştir. Ele alınan metinlerde toplam 396 adet değer taşıyan ifadeye ulaşılmıştır. “Saygı” ve “hoşgörü” değerleri en sık rastlanan değerler iken “misafirperverlik, özür dileme ve sabırlı olma” değerleri en az rastlanan değerler olarak belirtilmiştir. Çalışmada metinlerin her birinde değerlerin tamamına rastlanmamış olsa da araştırmacının oluşturduğu değerler listesindeki 44 değeri de örneklendiren ifadelerin yer aldığı tespit edilmiştir. Bu nedenle metinlerin Türk dili ve edebiyatı dersinde değerler eğitimi bakımından yeterli olduğu sonucuna varılmıştır.

Soydan Cımbız (2019), yüksek lisans tezinde Namık Kemal’in üç tiyatro eserini değerler eğitimi çerçevesinde incelemiştir. Yapılan çalışmada değerlerin toplam frekansı 563 olarak belirlenmiştir. Ele alınan eserlerde en çok işlenen birinci değer “vatanseverlik”, ikinci değer “sevgi” ; en az vurgulanan değer “estetik” değeri olarak görülmektedir. Eserlerin üçünde de rastlanmayan değer ise “tasarruf” değeridir. Çalışmada, elde edilen bulgulardan hareketle “*Celaleddin Harzemşah*” ve “*Vatan yahut Silistre*” adlı oyunların “vatanseverlik ve sevgi” değerlerinin; “*Kara Bela*” adlı oyunun ise “sevgi ve saygı” değerlerinin aktarımında daha etkili olacağı sonucuna varılmıştır.

Yılmaz (2018), “*Değerler Eğitimi Bağlamında Aytül Akal’ın Çocuk Romanları*” isimli yüksek lisans tezinde Aytül Akal’ın 14 çocuk romanını değerler eğitimi bakımından incelemeyi amaçlamıştır. Çalışmada ele alınan eserlerin 30 farklı değere yer verdiği görülmüştür. Araştırmaya konu olan eserlerde en sık “duyarlılık” değerinin işlendiği, bu değerden sonra sırasıyla “bilimsellik, dayanışma, sorumluluk, yardımseverlik, iyi niyet, çalışkanlık, sevgi ve saygı” değerlerine yer verildiği belirtilmiştir. Çalışmada, incelenen kitaplarda en az yer alan değerler sırasıyla “adalet, temizlik ve kanaat” değerleri olurken incelenen eserlerde “vatanseverlik” değerine rastlanmadığı tespit edilmiştir. Araştırmada incelenen on dört çocuk romanının değerler bakımından oldukça zengin, değerler eğitiminde yararlanılabilecek eserler olduğu sonucuna varılmıştır.

Türkan ve Türkan (2018), “*Mümtaz Zeki Taşkın’ın Tiyatro Eserlerinde Aktarılan Değerler*” adlı makalelerinde Taşkın’a ait olan “*Altın Destan, Oyuncakçı Dede, Yoklar Dağındaki Nar*” adlı üç tiyatro metninde yer alan değerleri tespit etmeyi amaçlamışlardır. Çalışmada incelenen eserlerde “azimli olma, bağışlamak/affetmek, cesaret, çalışkanlık, doğa sevgisi, dostluk, kanaatkârlık, misafirperverlik, nezaket, sadakat/ verilen sözde durma, sevgi, sorumluluk, tarih bilinci ve Atatürk sevgisi, yardımlaşma” değerleri tespit edilmiştir. Araştırmada Mümtaz Zeki Taşkın’ın “*Altın Destan*” adlı eseri, çocuklara tarih ve Atatürk sevgisini kazandırmak; “*Yoklar Dağındaki Nar*” adlı eseri, eğlenceli ve eğitici yapısıyla pek çok değeri aktarmak; “*Oyuncakçı Dede*” si ise hem değer aktarmak hem de çocukları eğlendirmek amacıyla kullanılabilecek tiyatro eserleri olduğu sonucuna varılmıştır.

Tan (2008), “*İsmayıl Hakkı Baltacıoğlu’nun Tiyatro Eserlerinin Eğitim Değerleri Açısından İncelemesi*” adlı yüksek lisans tezinde Baltacıoğlu’nun kaleminden çıkan 8 tiyatro eserinde bulunan değerleri tespit etmiştir. Ele alınan tiyatro metinlerinde en çok yer alan değer “dürüstlük” olduğu, eserlerde “temizlik, hoşgörü, bağımsızlık” değerlerine ise doğrudan değinilmediği belirtilmiştir. Araştırmanın sonucunda Türkçe derslerinde Baltacıoğlu’nun tiyatro eserleri vasıtasıyla değerler eğitimi yapılabileceği fakat öğretmenin bu eğitim sürecinde iyi bir rehber olması gerektiği belirtilmiştir.

Yapılan literatür taramasında değerler eğitimiyle ilgili yapılmış çok sayıda makalenin yanı sıra; araştırmanın yapıldığı tarihlerde YÖK Tez’de “değerler eğitimi” taraması sonucu 638 tez olduğu belirlenmiştir. Değerler eğitimiyle ilgili bu çalışmalarda hikâye, roman, masal gibi edebi türlerdeki eser incelemelerinin çoğunlukta olduğu; tiyatroların, çocuk oyunlarının değerler eğitimi bağlamında incelendiği çalışma sayısının ise oldukça az olduğu görülmüştür.

Bu çalışma ile Ülker Köksal’ın çocuk oyunlarının değerler eğitiminde kullanılabilirliği belirlenmek istenmiştir. Araştırmanın sonucunda çocuk oyunlarının değerler eğitimi açısından incelendiği az sayıdaki çalışmaya, bir yenisi eklenerek alan yazınına katkıda bulunulacaktır. Bu çalışma, çocuk oyunlarını okullarda sahnelemek üzere değerler eğitiminde kullanmak isteyen öğretmenlere; çocuklara, ebeveynlere, genel olarak tüm tiyatroseverlere ve bu alanda çalışma yapan araştırmacılara konu hakkında fikir sağlaması ve alan yazınındaki boşluğu giderecek özgün bir çalışma olması açısından önem arz etmektedir.

1.7 Yöntem

Bu bölümde nitel bir araştırma olan çalışmanın yöntemi, veri kaynağı, verilerinin toplanması, verilerinin analizi, geçerlik ve güvenilirliği ile ilgili bilgilere yer verilmiştir.

1.7.1 Araştırmanın Yöntemi

Araştırma problemi, nitel araştırma yaklaşımı kapsamında ele alınabilecek bir özellikte olduğundan bu çalışmada doküman incelemesi yöntemi tercih edilmiştir. Doküman incelemesi, araştırılan olgulara ilişkin bilgi içeren yazılı kaynakların sistematik ve amaçlı şekilde incelenmesine dayanan bir veri toplama yöntemidir (Yıldırım ve Şimşek, 2021, s. 189).

1.7.2 Araştırmanın Veri Kaynağı

Bu çalışmanın veri kaynağı, Ülker Köksal tarafından kaleme alınan “*Ormanın Bekçileri, Yarını Akıl Yapar, Gökten Kaydı Üç Yıldız, Gül Emri, Dağ Denize Kavuştu, Sevgi Kulübemiz, Ayşegül, Mustafa Kemal’in Askerleri, Sırça Köşk, Barış Gezegeni, Mavi Gezegeni Kim Kurtarsın?*” adlı on bir çocuk oyunudur.

Tam adı Neyire Muhterem Ülker Köksal olan yazar, bazı yazılarında evlenmeden önceki soyadı olan “Akçakoca”yı da kullanarak “Ülker A. Köksal” imzasını kullanmıştır.

Oyunların seçilmesinde öncelikle oyunların güncel basımının yapıp yapılmaması ve sonrasında yaş düzeyi dikkate alınmıştır. İlköğretim ikinci kademeye hitap edecek seviyedeki; 8 yaş, 9 yaş, 11 yaş ve 12 yaş üstü ve satışta olan çocuk oyunları ele alınmıştır. Ülker Köksal’ın güncel basımı yapılmayan *Çocuklar İçin Tiyatro Oyunları 1, Çocuklar İçin Tiyatro Oyunları 2, Çocuklar İçin Tiyatro Oyunları 3, Monologlar ve Çocuk Oyunları* kitaplarındaki oyunlar ise eserlerin temininde yaşanan gecikme sebebiyle ayrı bir çalışma olarak ele alınacaktır.

Bu on bir çocuk oyunu *Mitos Boyut Yayınları* tarafından *Çocuk Oyunları Dizisi 18, Çocuk Oyunları Dizisi 22, Çocuk Oyunları Dizisi 31* adlı kitaplarda toplanmıştır. Bu çalışmada, “*Çocuk Oyunları Dizisi 18*” adlı kitabın 2008’te yapılan birinci baskısı, *Çocuk Oyunları Dizisi 22*’nin 2009’da yapılan birinci baskısı, *Çocuk Oyunları Dizisi 31*’in 2012’de yapılan birinci baskısı kullanılmıştır.

Çalışmada değer içeren ifadelerin belirlenmesi için ölçüt olarak faydalanılan kaynak ise “Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli 3. Modül Erdem Değer Eylem Çerçevesi” (MEB, 2024)

başlığında paylaşılan yirmi değer ve bu değerlere yönelik açıklamalar ve eylemleri gösteren tablolardır.

1.7.3 Verilerin Toplanması ve Verilerin Analizi

Araştırmanın veri kaynağını oluşturan Ülker Köksal’a ait on bir çocuk oyununu bir araya getiren kitaplar temin edilmiştir. Oyunlar, EDEÇ’te yer alan “*adalet, aile bütünlüğü, çalışkanlık, dostluk, duyarlılık, dürüstlük, estetik, mahremiyet, merhamet, mütevazılık, özgürlük, sabır, sağlıklı yaşam, saygı, sevgi, sorumluluk, tasarruf, temizlik, vatanseverlik, yardımseverlik*” değerlerini içeren ifadelerin belirlenebilmesi için birden çok defa okunmuştur. Değerleri tespit etmek için araştırmacı tarafından oluşturulan değer tespit çizelgesi kullanılmıştır. İlgili değer geçtiği sayfa numarası, bu çizelgede ilgili değer karşısına işlenmiş ve veriler netleştirilmiştir. Değerleri barındırdığı düşünülen ifadelerin tamamı, çizelgede yer alan sayfalara gidilerek ilgili değer başlığı altında kaydedilmiş, bu kayıtlar bilgisayar ortamına aktarılmıştır.

İncelenen eserlerden elde edilen verilerin analizinde tümdengelimci analiz yaklaşımı benimsenmiştir. Bu yaklaşıma göre veriler, araştırma soruları ve alt sorular doğrultusunda önceden oluşturulan temalar çerçevesinde ele alınarak sınıflandırılmış ve yorumlanmıştır (Yıldırım ve Şimşek, 2021, s.244). Yapılan okumalar sonucunda elde edilen veriler tablolar halinde düzenlenmiş ve sistematik biçimde analiz edilmiştir. Tüm veriler arasından değerleri en iyi yansıttığı düşünülen ifadeler, veri kaynağı olan eserlerden doğrudan alıntılar yoluyla bulgular bölümünde ilgili başlıklar altında sunulmuştur. Bu ifadelerle ilgili araştırmacı tarafından yorumlamalar yapılmıştır.

1.7.4 Geçerlik ve Güvenirlik

Nitel araştırmada geçerlik, araştırmacının incelediği olguyu, olduğu şekliyle ve mümkün olduğunca öznellikten kaçınarak nesnel bir bakış açısıyla ele alabilme düzeyini ifade etmektedir (Kirk ve Miller,1986; Akt. Yıldırım ve Şimşek, 2021, s.281).

Zamana bağlı güvenirlilik, ölçülmek istenen olgunun farklı zamanlarda ölçüldüğünde benzer sonuçlar verecek biçimde tutarlı olarak ölçülebilmesini ifade eder (Yıldırım ve Şimşek, 2021, s. 285). Gözleme bağlı güvenirlilik ise aynı zaman dilimi içerisinde birden çok araştırmacının aynı olgu ya da durumu benzer şekilde değerlendirebilmesi durumunu ifade etmektedir (Yıldırım ve Şimşek, 2021, s. 285).

Bu çalışmanın geçerliğinin ve güvenirliliğin sağlanabilmesi amacıyla araştırmanın veri kaynağını oluşturan oyun metinleri, araştırmacı tarafından belli zaman aralıklarıyla

birçok defa okunmuştur. Değer taşıdığı düşünülen ifadeler hakkında uzman görüşü alınarak toplanan veriler karşılaştırılmıştır. Geri bildirimler doğrultusunda görüş birliğine varılamayan ifadeler çalışma kapsamı dışında bırakılmıştır. Çalışmada bahsi geçen değerlerle ilişkili olduğu konusunda görüş birliğine varılan değer ifadeleri işlenmiştir. Bu ifadelere, temsili örneklemeler ile doğrudan alıntılama yapılarak bulgular kısmında yer verilmiştir.

Çalışmanın bu bölümünde “Değerler Eğitimi, Edebiyat ve Eğitim” şeklindeki iki ana başlıkta konularla ilgili açıklamalara yer verilmiş, tezin kuramsal çerçevesi oluşturulmuştur.

2.1 Değerler Eğitimi

2.1.1 Değer Kavramı

Değer kavramı Güncel Türkçe Sözlük’te şu şekilde tanımlanmıştır:

1. Bir şeyin önemini belirlemeye yarayan soyut ölçü, bir şeyin değdiği karşılık; fehamet, kadir (I), kıymet. 3. Üstün nitelik, meziyet; kıymet. 4. Üstün, yararlı nitelikleri olan kimse. 5. Bir ulusun sahip olduğu sosyal, kültürel, ekonomik ve bilimsel değerlerini kapsayan maddi ve manevi öğelerin bütünü. (Türk Dil Kurumu [TDK], 2025)

Değer kavramı insanla doğrudan ilişkili olması sebebiyle sosyal bilimlerin tamamına konu olagelmiş bir kavramdır. Bu nedenle değer kavramının farklı disiplinlerin kendi sınırları içinde sosyal bilimciler tarafından pek çok farklı tanımlanmış, ortak bir değer tanımları üzerinde uzlaşamamıştır. Latince “kıymetli olmak” veya “güçlü olmak” anlamına gelen ve “valare” kökünden türetilmiş olan değer kavramı Florian Witold Znaniecki tarafından sosyal bilimlere kazandırılmıştır (Bilgin, 1995; Akt. Ulusoy ve Dilmaç, 2020).

Değerler, bireyin davranışlarını yönlendiren ve onlara kılavuzluk eden temel inançlar ile normlardan oluşur. Bu değerler; yapılan eylem ve davranışların ne derece uygun, etkili, güzel ve ahlaki olduğunu değerlendirmede ölçüt işlevi gören ilke ve standartlar olarak kabul edilmektedir (Hökelekli, 2013, s.285).

Değerler; bireyin davranışlarını yönlendiren, karar alma süreçlerinde ve çeşitli değerlendirmelerde kriter olarak kullanılan, zamanla insan karakterinin veya bireysel kimliğin ayrılmaz bir parçası hâline gelen ilke, inanç veya idealler bütünüdür (Demirutku, 2021, s.51).

“Schwartz’a (1992) göre değerler, insanların toplumsal veya bireysel bir eylemi (davranışı) seçerken; yapılan bir eylemin doğruluğunu savunurken; diğer insanları ve kendini değerlendirirken; başvurduğu, düşünsel ve duygusal nitelikleri olan ilkelere.” (Schwartz, 1992; Akt. Yıldırım ve Üredi, 2025, s.2).

Değerler, toplum içinde öğrenilen, kişiye neyin doğru/yanlış olduğunu gösteren, kişinin davranışlarını yönlendiren ve hayatına anlam katan temel inançlardır. Değerler genellikle pozitif olarak düşünülmeyle birlikte olumlu olmak zorunda değildir. Sevgi, dürüstlük, merhamet, yardımseverlik, sorumluluk gibi olumlu sayılan değerlerin yanı sıra yalancılık, bencillik, kibir, adaletsizlik gibi olumsuz değerler de söz konusudur. Ancak çalışmanın geneli boyunca “değer” ifadesiyle olumlu değerler kastedilecektir.

Değerler, olumlu ve olumsuz olarak değişiklik gösterdiği gibi bir toplumda olumlu olarak kabul gören, istenen bir değer başka bir toplumda istenmeyen bir değer olarak var olabilir. Bazen de aynı değer, aynı toplumda farklı zamanlarda istenen ya da istenmeyen bir değer olarak gözlenebilir. 1890 senesinde yürütülen bir çalışmada anne ve babaların %64’ü çocuklarında görmek istedikleri önemli değerlerden biri olarak “İtaatkarlık” değerini dile getirmişlerken 1978’de ise anne babaların yalnızca %17’si itaatkarlık değerinin önemli olduğunu belirtmişlerdir. Çocukların bağımsızlığı fikri ise tam tersine bir gelişim seyretmiştir. Bu değer 20. yüzyılın başında önem verilen bir değer sayılmazken; yüzyılın sonlarına doğru önem atfedilen değerlerden biri durumuna gelmiştir (Abrams, 2000; Akt. Akbaş, 2004).

Davranış kalıplarının özünde bir toplumun içinde bulunduğu dönemseller koşullar ve o dönemde yaşayan insanların anlayışları bulunmaktadır. Her davranış kalıbı, oluştuğu şartlarla alakalı olarak yarar sağlayan işlevlere sahiptir. Bu davranış kalıpları, toplumsal yaşamla alakalı, o zamana özgü olarak değiştirilmek ya da geliştirilmek istenenlere birer müdahale olarak sunulmakta yahut toplumda, o zamanda korunmak istenen niteliklere sahip çıkılabilmesi adına peyda olmaktadır. Tam da bu sebeplerle zaman durmaksızın ilerlerken insanlık ve mantık çerçevesinde, gerektiğinde değerlerin değişebilirliği olasılığı kabul edilmelidir. “Türetildikleri koşullar devam ettiği sürece basiretle türetilmiş oldukları takdirde bu tür normların bir işlevi vardır ne var ki koşullar değiştiğinde bu normlar işlevlerini ve anlamlarını yitirirler yani dile getirdikleri gerekler temellerini yitirirler.” (Kuçuradi, 2023, s.51). Kuçuradi, nesilden nesle aktarılan geleneksel değerlerin ortaya çıktığı koşullar zamanla değiştiğinde bile o değeri üreten kişilerin değeri devam ettirmek istediğini, bunun insan onuruna ters düşmedikçe sakıncalı bir durum

yaratmadığını söyler. Bununla birlikte değişen şartlarda aynı konu dahilinde yeni normların türetilmekte olduğunu ve çoğu zaman da yeni normların eskileriyle uymadığını bunun da “değerler krizi” denen kavramın kaynağı olduğunu belirtir (Kuçuradi,2023).

Değerler, davranışları şekillendiren bir kavramdır. İnsan, gün içerisinde pek çok farklı konuda birçok karar vermek durumunda kalır. Verilen her bir karar, gerçekleşen her bir eylem bazı sonuçlar doğurur. Bu sonuçlar, başka başka sonuçlar yaratmak üzere sonsuz bir ilişkiye girer. Bu akış içerisinde, kişinin her karar için uzun uzadıya düşünme şansı yoktur. Ufak bir karar için bile uzun düşünme, akışı sekteye uğratarak kişinin hayatını olumsuz etkileyecek bir durumdur. Kişiyi eyleme götüren mekanizmada, kişinin sahip olduğu değerler oldukça önemli bir yer tutmaktadır. Toplumun dinamikleri içinde istendik, iyi, doğru olarak sayılabilecek davranışlar, eylemler; bireyin sahip olduğu ve karar aşamasında kendiliğinden devreye giren pozitif değerler ölçüsünde görülür. Olumlu değerler, doğru kararlar, istenen eylemler silsilesi sonucu; insanın içindeki potansiyel iyi, güzel insan ortaya çıkar.

Aydın ve Akyol Gürler, değerlerin bilinçaltından da olsa insanın davranışlarını etkilemesi hakkında şu açıklamaları yapmışlardır:

Değerler, insanın en iyi tarafını ortaya çıkarmayı ve onun kişiliğini bütünüyle geliştirerek, insanî mükemmelliğe erişmesini sağlamayı amaçlamaktadır. Diğer taraftan değer, olgular ve nesneler hakkında ihtiyaç ve ideallere göre verilen yargıyı ifade eder. Değerlerde inanç ön plandadır. İnsanlar hayatlarının her yerinde, her noktasında, çoğunlukla bilinçli olmasalar da zihinlerindeki çeşitli değerleri davranışa dönüştürürler. (Aydın ve Akyol Gürler, 2012)

Doğuştan gelmeyen değerler, toplum içerisinde yaşarken edinilir. İçinde bulunulan aile, okul, arkadaş ortamı; din, kültür, medya gibi unsurlar değer edinimi sürecinde etkilidir. Örneğin henüz küçük bir çocukken dahi oynanan oyunlar sırasında yaşanan bazı durumlara, çocuğun “haksızlık” olarak tepki vermesi; “adalet” değerinin edinimi için bir adım olmakta ve bunun gibi yaşanan her olayla değer tablomuz oluşmaktadır. Çocuğun yaşadığı olayları sorgulaması, olaylar dahilinde hissettiği duyguların farkına varması, eylemlerinin sonuçlarını fark edebilmesi için çocuk; kısa, basit, açık soru cümleleri ile değerler konusunda bir bilinçlendirilmelidir.

Değerlerin tutum ve inançlar gibi bilişsel, duyuşsal, psikomotor olmak üzere üç boyutu ile karşılaşılmaktadır. Değerlerin bilişsel boyutu, bireyin sahip olduğu değerleri fark etmesini, tanımasını, anlamlandırmasını ve hangi durumlarda nasıl kullanacağını bilmesini ifade eder. Duyuşsal boyut, değerlere ilişkin iyi-kötü ya da olumlu-olumsuz

şeklindeki değerlendirmeler ile bu değerlendirmelere eşlik eden duygusal tepkileri kapsar. Psikomotor boyutta ise bilişsel ve duyuşsal düzeyde kazanılan bu öğrenmelerin davranışlara yansımaları ve eyleme dönüşmesi söz konusudur. Değerlerin eyleme dökülebilmesi için hem bilişsel hem duyuşsal boyut, birlikte ve yeterli seviyede kazanılmış olmalıdır (Akbaş, 2004, s.45).

Demirutku ve Sümer(2010), değer kavramının yapılan çalışmalarda birbiriyle uymayan tanımlamalarının söz konusu olmasına karşın bu kavramın farklı kuramcı ve araştırmacılar tarafından ortaya konan temel özelliklerine istinaden öz bir tanımlama yapmanın mümkün olduğunu dile getirmişler ve şöyle bir tanım ortaya koymuşlardır:

Değerler sosyalleşme süreci içinde kazanılan; bireyin tercihlerini, tutumlarını ve davranışlarını seçerken kılavuz olarak kullandığı, önem sırasına göre hiyerarşik olarak yapılanmış, hangi davranışların veya hedeflerin bireysel veya toplumsal olarak istenir olduğunu ifade eden ve görece istikrarlı inançlardır. İhtiyaçların bilişsel temsilleri olan değerler, bireyin davranışlarını düzenlemesinde ve benliğini değerlendirmesinde kullandığı değerlendirme standartlarıdır. (Demirutku ve Sümer, 2010, s.18)

İçine doğulan toplum ve en küçük toplumsal yapı olan aileyle şekillenmeye başlayan değerler, bireyin hayatında neyin önemli olup neyin önemli olmadığını belirler. Değerler; bireylerin tercihlerini etkileyen, yaşama gayesini belirleyen, davranışlarına yön veren, düşünme biçimini, kanılarını oluşturan normlardır.

Kişinin sahip olduğu değerler, günlük hayatta gerek sosyal ilişkiler içerisinde gerekse kişinin kendisiyle olan ilişkisinde karşılaştığı sorunlar, durumlar karşısında kişiye kılavuzluk yapar. Değerler, davranışlarımıza temel oluşturan nedenlerdir. Değerler, -her ne kadar değişebilir olsa da varlığı söz konusu olduğunda- bir kişinin kişiliğinin bir parçası hâline geldiğinde kişinin karar alma mekanizmasını hızla çalıştırır. Kişi hangi durumda ne düşüneceğini, nasıl düşünmesi gerektiğini daha çabuk ve kolay şekilde tayin eder. Buradan hareketle denebilir ki değer; bireye ne yönde karar alması, nasıl davranması, harekete geçmesi, ne yöne gitmesi ya da nerede durması, neyi/kimi seçmesi, konuşması yahut susması gerektiğini söyleyen iç sestir.

2.1.2 Değerlerin Özellikleri ve İşlevleri

İnsanın anlam arayışında yoluna ışık tutan, insan denilen canlının insani yönünü ortaya koyan, bedenden öte bir biliş ve duyusun varlığının göstergesi olan şey; insanın benliğinde taşıdığı değerlerdir.

İnsanı insan kılan, insanı insan olarak var eden, tasavvuftaki en temel görüşlerin bir ifadesi olan “ölürse ten ölür canlar ölesi değil” misali insanı geleceğe taşıyan en önemli özelliği hiç kuşkusuz iyi ya da kötü olarak ayırt edilmeksizin bireysel tercihi ve bu bireysel tercihi belirleyen değerleri, başka bir deyişle etik anlayışı ve karakteridir. Eğer bu değerler ortadan kalkmışsa, kişi olumlu ya da olumsuz bir değer sahibi değilse, bilinçli olarak özgür iradesiyle kendi değerleri adına eyleme geçemiyorsa, böyle kişilerden oluşan bir ortamda ve toplumda pratik ve teorik bir birikim ve bu birikimin dönüşümlere yol açması olası değildir. (Tekerek ve Tekerek, 2008)

Soyut bir kavram olması sebebiyle varlığının yahut yokluğunun ispatı zor olsa da insan davranışlarının kaynağı, çıkış noktası olduğu gerekçesiyle insanların eylemleriyle gözlenebilen değerlerin davranışlara yansıdığı ölçüde varlık ya da yokluğundan bahsedilebilmektedir.

Fitcher tarafından değer kavramının tanımlamalarından yola çıkılarak değerlerin sahip olduğu genel özellikler belirlenmiştir. Değer kavramı, ele alındığı bilim alanına göre farklı anlamlar kazanabilmektedir. Değerler soyuttur, bu sebeple anlatılması, anlaşılması ve aktarılması zordur. Öznel nitelikler taşıyan değerler, bireylerin varlık ve olaylara ilişkin değerlendirmelerinde ölçüt işlevi görür. Sosyal, psikolojik, ahlaki ve estetik boyutları bulunur. Hem bireysel hem de toplumsal düzeyde davranışları belirleyen, yönlendiren bir etkiye sahiptir. Değerler, yalnızca bilmeye dayalı değildir; daha çok içselleştirme, benimsenme ve adanma süreciyle anlam kazanmaktadır. Ayrıca değerler doğuştan gelen özellikler olmayıp, yaşantılar ve öğrenmeler yoluyla sonradan kazanılmaktadır (Fitcher, 2006; Akt. Yeşil ve Aydın, 2007, s. 69-70).

Değerlerin toplum hayatında birçok farklı işlevi vardır. Değerler, insanların nasıl davranacaklarını belirlemede ve bu davranışları yönlendirmede oldukça önemli bir rol oynar (Genç, 2019). İnsanların hedeflerini, kararlarını, tutum ve davranışlarını etkilemesi bakımından değerlerin şekillendirici ve yönlendirici bir işlevi vardır. Değerler aynı zamanda onaylanmayan, hoş karşılanmayacak davranışları engelleme işlevi de görür (Aydın, 2010).

Değerler sadece bireyler için değil, toplumun bir arada düzenli yaşaması için de gereklidir. Değerlerin ve değerler eğitiminin önemli bir işlevi de “toplumu yaşatma işlevidir” (Erkılıç, 2021, s.3). Değerler, olumlu anlamda ele alındığında bir toplumun doğru, iyi, güzel olarak gördüğü; toplum tarafından istenen, kabul gören ilke ve inançlardır. Değerler eğitimi yoluyla ortak değerlerin korunması ve sonraki kuşaklara aktarılması amaçlanmaktadır. Değerler, kuşaklar arasındaki kültürel devamlılığı

sağlayarak bir toplumun kimliğini oluşturan ana unsurların yaşatılmasını sağlar. Değerler, insanları ortak amaçlar etrafında bir araya getirir. Bu açıdan değerlerin birleştirici bir işlevi söz konusudur.

2.1.3 Değerlerin Sınıflandırılması

Değer kavramı, geniş bir anlam alanına yayılmıştır. Birçok sosyal bilim dalında farklı açılardan ele alınan bir kavram olması sebebiyle bu kavramın ortak bir tanımının yapılması zorlaşmaktadır. Aynı sebepten ötürü değerlere yönelik sınıflandırmalar da oldukça çeşitlidir. Alan yazını taramasında hem yurt dışında hem ülkemizde değerlerin işlevleri ve özelliklerine göre birçok sınıflandırma yapıldığı görülmüştür. Bunlardan en çok kabul gören bazılarına aşağıda kısaca yer verilecektir.

2.1.3.1 Spranger'in Değerler Sınıflandırması

Değerlerin sınıflandırılmasına yönelik ilk çalışmalardan birini 1928'de Alman Psikolog Eduard Spranger yapmıştır. Spranger, yaptığı çalışmalar sonucunda değerleri altı temel grupta toplamıştır: “estetik, teorik (bilimsel), ekonomik, siyasi, sosyal ve dini” değerler. Daha sonra 1951 yılında Allport, Vernon ve Lindzey bu sınıflamayı temel alarak bir değer ölçeği geliştirmiştir. Spranger'in sınıflandırmasında yer alan değerlere dayalı olarak geliştirilen bu ölçek uygulandığında tıp okuyan kişilerin bilimsel değerlerden, iş idaresi okuyanların ekonomik değerlerden, sanat icra eden kişilerin estetik değerlerden, din adamlarının ise dini değerlerle sosyal değerlerden yüksek puan aldıkları belirlenmiştir. Ölçeğin uygulanması üzerine ulaşılan bu sonuçlar, Spranger'in sınıflanmasının yerinde bir sınıflandırma olduğuna yönelik kanıt olarak değerlendirilmiştir (Akbaş, 2004).

2.1.3.2 Rokeach'ın Değerler Sınıflandırması

“Rokeach, tüm insanlığın 36 benzer temel değeri taşıdığını öne sürmektedir. Bu değerler ona göre iki grupta yer almaktadır. Rokeach, insanların yaşam gayesi olarak kabul ettiği inançları amaç değerler olarak; bunlara ulaşmak için sahip olunması gereken kişilik özelliklerini ve davranışları ise araç değerler olarak sınıflandırmıştır.” (Rokeach, 1973; Akt. Bayraktar, 2024, s.10). Amaç değerler ve araç değerler olarak ayrılan grupların her ikisinde de 18 değer bulunmaktadır. Bunlar şu şekildedir:

Amaç değerler: Rahat yaşam, heyecanlı yaşam, başarı duygusu, barış içinde bir dünya, güzelliklerin dünyası, eşitlik, aile güvenliği, özgürlük, mutluluk, iç düzen, yaşlı sevgisi, ulusal güvenlik, haz(memnuniyet), kurtuluş(selamet), öz saygı, toplumsal kabul(tanınma), gerçek dostluk, bilgelik.

Araç değerler: Hırs(tutku), geniş fikirlilik, kabiliyetlilik, neşeli olma, masum olma, cesaretlilik, affedicilik, yardımseverlik, namusluluk, yaratıcılık, bağımsız olma, entelektüellik, mantıklılık, sevecen olma, itaatkârlık, kibar olma, sorumlu olma, özdenetimlilik.

Amaç değerler, bireyin hayatında erişmek istediği temel hedefleri ifade etmektedir. Araç değerler, bu hedeflere erişmek üzere sergilenmesi gereken tutumları ve davranış biçimlerini kapsamaktadır (Akbaş, 2004).

2.1.3.3 Schwartz'ın Değerler Sınıflandırması

Schwartz'ın (1996) ortaya koyduğu değer kuramı, sınıflandırması son yıllarda psikoloji ve sosyal bilimler alanında en çok kabul gören modellerden biridir. Schwartz, değerleri bireyin biyolojik gereksinimleri, sosyal ilişkilerini düzenleme ihtiyaçları ve toplumsal yaşamın gereklilikleri olmak üzere üç evrensel ihtiyacın bilişsel temsilleri olarak açıklamaktadır. Bu yaklaşımdan hareketle, birbirleriyle dinamik bir ilişki içinde bulunan 10 temel değer tipi tanımlamıştır (Schwartz,1996; Akt. Demirutku ve Sümer, 2010). Schwartz'ın değerler sınıflandırmasında *güç, başarı, hazcılık, uyarılım, öz yönelim, evrenselcilik, iyilikseverlik, geleneksellik, uyuma, güvenlik* değerleri on temel değer tipini oluştururken bu değerlere bağlı olarak açıklanan toplam 56 değer bulunmaktadır (Kuşdil ve Kağıtçıbaşı, 2000).

2.1.3.4 Ülkemizde Yapılan Değer Sınıflandırmaları

Değerlerin sınıflandırılması konusunda ülkemizde de birçok çalışma yapılmıştır. Erol Güngör, Hilmi Ziya Ülken, Oktay Akbaş, Takiyettin Mengüşoğlu, Yusuf Keskin, Bülent Dilmaç, Bahaddin Acat ve Mecit Aslan değerlerin sınıflandırmasına yönelik çalışma yapan isimlerden bazılarıdır.

Güngör, değer sınıflandırmasını Spranger'dan esinlenerek yapmıştır. Psikoloji alanında değer testlerinin ilk uygulaması Spranger tarafından 1928 yılında gerçekleştirilmiştir. Spranger, bireyleri kişiliklerinde baskın olan değerlere göre kişilik tipleri altında sınıflandırmaya çalışmış ve her bireyin altı temel değer tipinden biri kapsamında ele alınabileceğini ileri sürmüştür. Güngör, Spranger'ın çalışmalarından yola çıkarak geniş bir çalışma yürüten Lindzey (1960) ve arkadaşlarından sonra da değerleri 6 grup halinde toplamının adet olduğunu belirtmiştir. Bu altı değer grubu: estetik, teorik (ya da bilimsel), ekonomik, siyasal, toplumsal ve dinî değerlerdir. Bunlar, insan yaşamının en önde gelen varlık alanlarını oluşturmaktadır. İnsanların, bu alanlarla az veya çok, bir şekilde temas

edeceğini ve bunlara karşı bir duruş sergilemek durumunda kalacağını belirten Güngör, klasik değer sıralamasına bağlı kalmış, var olan altı değere bir de “ahlaki değer” boyutu ekleyerek 7 değer sahası oluşturduğunu dile getirmiştir (Güngör,1998).

Hilmi Ziya Ülken ise değerleri içkin, aşkın ve normatif değerler şeklinde sınıflandırmıştır. İçkin değerler, “bilme” nin hâkim olduğu değerlerdir. Sanat, bilgi gibi... Aşkın değerler, kişiler arası ilişkilerden yani sosyal etkileşimlerden ortaya çıkan değerlerdir. Daha çok inanma üzerine kurulan ahlak ve din değerleri bu sınıfta yer alır. Normatif değerler ise bireylerin sözleri, nesneleri ve davranışları arasında gerçekleşen karşılıklı etkileşim ve değişim sonucunda ortaya çıkan değerlerdir (Poyraz, 2007, s.68).

Acat ve Aslan (2012), çalışmalarında beş kategoriden oluşan bir değer sınıflaması ortaya koymuşlardır. Bu kategoriler: “muhafazakâr-geleneksel değerler, ulusal-milli değerler, öze dönük-kişisel değerler, sosyal-toplumsal değerler, bilimsel-yenilikçi değerler” şeklindedir.

2.1.4 Değerler Eğitimi Nedir?

Bireyin davranışlarını yönlendiren faktörler arasında en belirleyici olanlardan biri, bireyin sahip olduğu değerlerdir. Bireyler, farklı koşullar altında önceliklerini değiştirebilmekte ve toplum tarafından benimsenmesi beklenen değerleri zaman zaman göz ardı edebilmektedir. Bu durum, söz konusu değerlerin bireyin karakterine tam anlamıyla yerleşmemiş olmasından kaynaklanabilir.

Değerler eğitimi, istenilen değerlerin bireylerin kişiliğinin bir parçası haline getirilmesinin ve bu değerlerin bireylerin eylemlerine yansımalarının sağlanması sürecidir.

Değerler eğitimine duyulan gereksinimi ortaya koyan çalışmalarda değerler eğitimiyle gerçekleştirilmek istenen; toplumsal düzenin ve kontrolün sağlanması, toplumun istenen biçimde inşa edilmesi, bireylerin topluma kazandırılması ve temel değerlerin farkında olup bunları tutum ve davranışlarına yansıtabilen bireylerin yetiştirilmesi gibi amaçlar vurgulanmaktadır (Erkılıç, 2021). Değerler eğitimi, çocukların; ahlaki ve toplumsal yönden gelişimlerini desteklemeyi; bilinçli ve sorumlu kararlar alabilmeleri için sahip olmaları gereken bilgi ve becerileri edinebilmelerini; hoşgörü, şefkat, merhamet gibi değerleri duyumsamalarını ve içinde yaşadıkları toplum için katkılar sunmasını hedeflemektedir (Polat vd.,2024).

Aydın’a (2010) göre; geleceğini güvence altına almak isteyen toplumlar, ahlaklı bir nesil yetiştirmeye büyük önem vermektedir. Bu bağlamda, bir davranışın kalıcı bir ahlak kuralı

olarak yerleşmesi için sürekli ve düzenli bir biçimde tekrarlanması gerekir. Böylece bu davranış, kişinin karakterine dönüşür. Değerler eğitimi; kişilerin davranışlarını daima ahlak ilkelerine uygun biçimde yönlendirmesini, olumlu alışkanlıklar ve güçlü bir karakter kazanmasını sağlamaktır.

Demirhan İşcan (2021), değerler eğitiminden “bireylerde değerleri geliştirme veya değerleri gerçekleştirme süreci” (s.44) olarak bahsetmiştir. Değerler eğitimi; ahlak, kişilik ve karakter eğitimi ifadeleriyle yakından ilişkilidir. Çakır ve Doğan’ın “Karakter kavramının bireysel ve toplumsal yönünün değer ve ahlak kavramlarıyla ilişkilendirilmesi neticesinde, karakter eğitimi için; ‘bireylerin kişiliğini temsil eden, ahlakî yaşamına yön veren beceri ve eğilimlerinin geliştirilmesi’ ” (Çakır ve Doğan, 2022, s.44) şeklindeki ifadeleri değer, ahlak ve karakter kavramlarının ilişkisini ortaya koymaktadır. Ülkemizde olduğu gibi uluslararası düzeyde de eğitim sisteminin önemli bir parçası olan değerler eğitimi; kişilik, karakter, ahlak eğitimi ya da manevi eğitim gibi farklı başlıklar adı altında yapılabilmektedir.

Öğrenme hayat boyu devam eden bir süreç olsa da bir tür duyuşsal öğrenme ve karakter eğitimi olan değerler eğitiminin küçük yaşlarda daha etkili olabileceğini destekleyen çalışmalar (Piaget - Ahlak Gelişimi Kuramı, Kohlberg - Ahlaki Gelişim Evreleri, Berkowitz & Bier - Karakter Eğitimi Meta Analizi) mevcuttur. Değerlerin kalıtsal bir yönü yoktur. Bireyin doğumuyla aile içinde başlayan değerler eğitimi, çocuğun okul çağına gelmesiyle okul ortamında devam etmektedir. Aile, okul ortamı, arkadaş çevresi, akrabalar, komşular, sokakta, markette karşılaşılan insanlar yani tüm sosyal çevre ve günümüzde insanlar üzerinde tartışmasız bir etkiye sahip olan medya araçları bireyin değer ediniminde etkili olabilmektedir. Bahsedilen değer aktarıcıları her zaman için istenilen olumlu değerleri sunmaz. Bu sebeptendir ki değerler eğitimi, rastlantılarla oluşan öğrenmelere bırakılmamalı; sistemli bir şekilde gerçekleştirilmelidir.

Ülkemizde anaokulu yılları haricinde on iki yıllık zorunlu eğitim süreci olduğu ve bireyin küçük yaşlardan başlayarak zamanın çoğunu okul ortamında geçirdiği düşünülürse okullarda verilecek değerler eğitimi büyük önem arz etmektedir.

Günümüzde eğitim programlarında “değerler eğitimi” şeklinde yer alan değer aktarımı başka bir deyişle bireylerin istedik tutum ve davranışlar geliştirme beklentisi aslında yeni bir mesele değildir. Türk tarihinde değerler eğitimi, uzun süre ahlak eğitimi kavramı çerçevesinde ele alınmıştır. İslamiyet’in kabulüyle ise değerler eğitimi, dini öğretilerle

birlikte verilmiştir. Değerler eğitimi, Tanzimat’tan itibaren çağdaş okulların programlarında bağımsız ahlak dersleri olarak görülmeye başlanmıştır. Musahabat-ı Ahlakiyye, Malumat-ı Medeniyye, Malumat-ı Vatanîye gibi derslerde toplumsal, milli ve demokratik değerler kazandırılmak amaçlanmıştır. 1968’e kadar “yurt bilgisi” dersi müfredatıyla değer aktarımları yapılırken sonraki eğitim-öğretim programlarında pek çok dersin içeriğine değerler eğitimi yerleştirilmiştir (Yıldırım, Demirel, 2019).

2005 yılında “değerler eğitimi” ifadesi öğretim programlarında yer almaya başlamış, 2017 yılında MEB tarafından yapılan güncellemelerle değerler eğitiminin önemi ön plana çıkarılmıştır. Bu güncellemeler kapsamında, farklı disiplinlerde yer alan kazanımların değerlerle ilişkilendirildiği; öğrencilere kazandırılması hedeflenen millî, manevî ve evrensel değerlerin on ana başlıkta toplanarak “kök değerler” şeklinde ortaya konduğu görülmektedir. Okul ortamında gerçekleştirilen açık ve örtük öğrenme etkinlikleri aracılığıyla öğrencilerin değerler konusunda bilgi edinmeleri amaçlanmıştır. Ayrıca çocukların farkındalık geliştirmeleri ve edindikleri değerleri, tutum ve davranışlarına yansıtabilme becerisi kazanmaları hedeflenmiştir (MEB, 2017). Son olarak 2024 yılında hayata geçirilen Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli kapsamında değerler eğitimi, Erdem Değer Eylem Çerçevesi başlığı altında daha ayrıntılı bir biçimde ele alınmıştır.

2.1.5 TYMM’de Değerler Eğitimi ve Erdem Değer Eylem Çerçevesi

2024 yılında uygulamaya konulan TYMM’de programlar arası bileşenler olarak ele alınan EDEÇ ile öğrencilerin sağlıklı bir kişilik yapısı oluşturabilmeleri hedeflenmiştir. Sosyal açıdan yaşadıkları çevreyle uyumlu, tüm ideolojilerin üzerinde ulusal bir kişilik geliştirmiş, bilge nesiller yetiştirebilmek adına erdem ve ahlakın, değerlerin önemi vurgulanmıştır (MEB, 2024).

Erdem kelimesi Güncel Türkçe Sözlük’te “1. Ahlakın övdüğü iyi olma, alçak gönüllülük, yiğitlik, doğruluk vb. niteliklerin genel adı; fazilet” (TDK, 2025) şeklinde açıklanmıştır. EDE Çerçevesi’nde ise erdem, “eğitim-öğretim etkinlikleri sonucunda kişiye kazandırılması hedeflenen kişiliğin güçlü yanları” (MEB, 2024, s.54) olarak ifade edilmiştir.

Erdem kavramı, genel olarak insanın ahlaki mükemmelliğini oluşturan üstün nitelikler bütünü olarak tanımlanır. Erdem, insanın hem kendisi hem de yaşadığı toplumla uyumlu bir yaşam sürdürebilmesini sağlayan davranış ve tutumların temelidir. Çok eski dönemlerden beri erdem, iyi yaşamın baş koşulu olarak görülmüş ve bireyin

davranışlarında ahlaki tutarlılık göstermesiyle ilişkilendirilmiştir. Aristoteles’e göre erdem, doğuştan gelen bir özellik değil, bireyin yaşamı boyunca tekrarlayan eylemleriyle kazandığı alışkanlıklar bütünüdür. Aristoteles erdemleri iki kategori altında ele almaktadır: “düşünce erdemleri” ve “karakter erdemleri”. Düşünce erdemleri aklın gelişimi, bilgi ve muhakeme gücü gibi eğitimle zamanla kazanılırken; cömertlik, cesaret, ölçülülük gibi karakter erdemleri ise alışkanlıkla gelişmekte ve bireyin davranışlarından izlenebilmektedir. Bu yönüyle erdem, rastlantısal ya da tek seferlik bir davranış değildir (Çakır ve Doğan, 2022). Erdem, akıl yoluyla bilinçli olarak olumlu değerler temelinde, doğru olan eylemin seçilmesi ve bunun alışkanlık haline getirilmesiyle oluşan üstün niteliklerdir.

Kişilerin erdemli birer birey olabilmesinin yolu, yaşam deneyimleriyle sahip oldukları değerlerden geçer. Sahip olunan değerler ise bireylerin eylemleri üzerinde somut şekilde görünür hale gelmektedir. EDEÇ’te, *değerin* kilit kavram olarak sunulduğu görülmektedir. Kişinin erdemli bir insan olmasını sağlayan ve insanın eylemlerine yön veren şey sahip olduğu değerlerdir. Modelde adı geçen değerlerin kaynağı, kendi kültürümüzden süzölmüş millî ve manevi değerler olarak belirtilmiş, model tasarlanırken evrensel değerlerin de göz ardı edilmediği dile getirilmiştir (MEB, 2024).

Programda, kişilik yapısının ana unsurlarından biri olan değerlerin, bireyin hem kendisiyle hem çevresiyle kurduğu ilişkilerde duygu, düşünce ve davranışlarını şekillendirdiği vurgulanmaktadır. Değerler; bireyin varoluşuna anlam kazandırmasına, yaşamını anlamlı hâle getirmesine, içsel bir uyum yakalamasına katkı sunarak kişisel gelişimini destekler. Bunun yanı sıra, bireyin içinde bulunduğu toplumla bütünleşmesine ve sağlıklı, sağlam sosyal bağlar kurmasına rehberlik eder (MEB, 2024).

EDE Çerçevesi’de programda yer alan değerler ile ilgili şu açıklamalar yer almaktadır:

Erdem-Değer-Eylem Çerçevesi’nde çatı değerler etrafında kümelenen bir değer çerçevesi sunulmaktadır. Çatı değerler, diğer bütün değerler ile yoğun kesişim noktaları olan değer yapılarını ifade etmektedir. Modelde *saygı, sorumluluk ve adalet*; çatı değerler olarak yer almaktadır. Kişisel hayat açısından önemli olan tasarruf, sabır, mahremiyet, mütevazılık, sağlıklı yaşam ve çalışkanlık değerleri insan; sevgi, dostluk, özgürlük, dürüstlük, vatanseverlik, yardımseverlik ve aile bütünlüğü değerleri aile ve sosyal çevre; temizlik, duyarlılık, estetik ve merhamet değerleri ise fiziksel çevre alanlarında yer almaktadır. Değerlerin ilgili olduğu alana karar verilirken daha çok katkı sağladığı alan dikkate alınmıştır. Erdem- Değer-Eylem Çerçevesi; eğitim öğretimde mutlaka yer alması gereken değerleri içermesi açısından sade, değer alanları ve değerlerin birbirleriyle ilişkileri açısından tutarlı,

kolay uygulanabilir olması açısından da kullanılabilir olarak tasarlanmıştır. (MEB, 2024, s.54)

EDEÇ'te yer alan erdemler ve değerler, programın diğer bilişenlerinden ayrılmaksızın tüm derslerin öğretim programlarının içerisinde bütüncül bir şekilde yer almaktadır. Değerlerin örtük programın bir unsuru olarak hep var olduğunu ifade eden Yıldırım ve Çalışkan, değerlerin ilk olarak 2005 programı ile birlikte resmi programda ele alınmaya başlandığını, o zamandan beri güncellenen programlarda görülmeye devam etmesine rağmen TYMM'yle birlikte ilk kez bir model olarak ortaya konduğunu belirterek programın öneminden bahsetmiştir. Bununla birlikte EDEÇ'in bir sınıflandırma çalışmasını içermekten öte geçemediğini, tam bir eğitim modeli ortaya koyamadığını, modeldeki en büyük eksikliğin, erdem değer eylem şeklinde adlandırılmasına rağmen modelin eylem bileşenine yönelik herhangi bir süreç tasarımı yansıtmadığını belirtmişlerdir (Yıldırım ve Çalışkan, 2024).

Programda yirmi değer yer almaktadır ve bu yirmi değer tek tek ele alındığı tablolar verilmiştir. Bu tablolarda erdem başlığı altında değerlere ilişkin açıklamalar, değerlerle ilişkili eylemler ve değerlerin aktarımında kullanılacak yöntem ve yaklaşımlar bulunmaktadır. Aşağıdaki tablo TYMM Ortak Metni'nde yer alan tablolardan faydalanılarak hazırlanmıştır.

Tablo 2.1 EDEÇ'te yer alan değerler ve değerlere yönelik açıklamalar (MEB,2024)

DEĞERLER	AÇIKLAMALARI
D1.ADALET	Hak ve özgürlükleri, eşitliği, etik davranmayı, hakkaniyeti, ön yargısızlığı, ölçülülük ve liyakati kapsar.
D2.AİLE BÜTÜNLÜĞÜ	Aile içi iletişim ve iş birliğini güçlendirmeyi, ailede sorumlulukları yerine getirmeyi, aileyle vakit geçirmeyi; saygı, sevgi ve güvene dayalı ilişkiler kurmayı kapsar.
D3.ÇALIŞKANLIK	Disiplinli, planlı ve istikrarlı olmayı; bilimselliğe önem vermeyi, iç motivasyon ve öz denetim sahibi olmayı, hayat boyu öğrenmeyi, görev ve sorumluluk üstlenmeyi kapsar.
D4.DOSTLUK	Sosyal ilişkilerde duyarlılık göstermeyi dayanışma içinde olmayı; etkili iletişimle sevgi, saygı ve güvene dayalı ilişkiler kurmayı; nitelikli vakit geçirmeyi ve evrensel bağ kurmayı kapsar.
D5.DUYARLILIK	Kendisine, içinde yaşadığı topluma, kültürel zenginliklere, tüm varlıklara değer vermeyi; sürdürülebilirliği önemsemeyi ve afetlere karşı hazırlıklı olmayı kapsar.
D6.DÜRÜSTLÜK	Söz ve davranışlarında tutarlı, doğru ve güvenilir olmayı kapsar.

Tablo 2.1 EDEÇ'te yer alan değerler ve değerlere yönelik açıklamalar (MEB,2024)
(devamı)

D7.ESTETİK	Sanatsal bakış açısı kazanmayı, sanatsal ve kültürel varlığı koruyup zenginleştirmeyi, doğal güzelliklerin ve çevrenin korunması ile ilgili duyarlı olmayı ve sorumluluk üstlenmeyi, estetik aracılığıyla özgün üretkenliği ve ruhsal gelişimi desteklemeyi, sanatı hayatın bir parçası hâline getirmeyi kapsar.
D8.MAHREMİYET	Kendisinin, ailesinin ve başkalarının kişisel alanını ve bilgilerini korumayı; başkalarının özgürlüklerini ihlal etmemeyi, kişisel sınırlarına saygı duymayı ve millî ve manevi değerlerde mahremiyetin sınırlarını kapsar.
D9.MERHAMET	İnsanlara ve diğer canlılara karşı vicdanlı, şefkatli, sevgi dolu, duyarlı ve sorumlu olmayı kapsar.
D10.MÜTEVAZILIK	Kendini bilmeyi; gösterişten ve kibirden uzak, sade, sabırlı, saygılı, duyarlı ve yapıcı olmayı kapsar.
D11.ÖZGÜRLÜK	Cesur, girişimci ve kararlı olmayı; özgürlüklerini kullanırken kişisel ve toplumsal haklara saygı göstermeyi, kapsar.
D12.SABIR	Olumlu bakış açısına olmayı, zor ve kötü durumlara karşı dayanmayı, istikrarlı davranmayı, süreci yönetmeyi, sorumlulukları yerine getirmeyi; duygu, düşünce ve eylemleri kontrol etmeyi kapsar.
D13.SAĞLIKLI YAŞAM	Yeterli, dengeli ve sağlıklı beslenmeyi; sosyal ve sportif etkinliklere katılmayı, bağımlılıktan kaçınmayı, bağımlılıkla mücadele etmeyi ve insan sağlığını önemsemeyi kapsar.
D14.SAYGI	Nazik olmayı, ilkeli davranmayı, empati ve etkili iletişim kurmayı, sağlıklı yaşamayı; kendisine, çevresine, millî ve manevi değerlere önem vermeyi kapsar.
D15.SEVGİ	Ailesine, dostlarına ve ülkesine karşı vefalı, dürüst, sadık ve özverili olmayı; barışçıl bakış açısına sahip olmayı; misafirperverliği, doğaya ve bütün canlılara karşı merhametli davranmayı kapsar.
D16.SORUMLULUK	Kendisine ve çevresine karşı görevlerini tam ve zamanında yerine getirmeyi; duygu, düşünce ve eylemlerinin sonucunu kabul etmeyi kapsar.
D17.TASARRUF	Maddi kaynakları planlı ve kontrollü harcamayı, israftan kaçınmayı, tutumlu olmayı, birikim yapmayı, sahip olduklarının değerini bilmeyi ve bilinçli tüketici olmayı kapsar.
D18.TEMİZLİK	Kişisel temizlik ve bakıma dikkat ederek kendisine ve topluma saygı duymayı, yaşadığı ortamın ve çevrenin temizliğine önem vererek toplumdaki genel yaşam kalitesine ve sürdürülebilirliğe katkıda bulunmayı kapsar.
D19.VATANSEVERLİK	Millî, manevi, insani, kültürel değerleri ve ülke varlıklarını korumayı, sevmeyi ve onlara saygı duymayı; bağımsızlığa önem vermeyi, ülkesi için sorumluluk almayı kapsar.
D20.YARDIMSEVERLİK	İnsanlara ve canlılara duyarlı olmayı, onları sevmeyi, onlara merhamet etmeyi, cömertliği, dayanışmayı, fedakârlık yapmayı, iyiliksever olmayı kapsar.

2.1.6 Değerler Eğitimi Yaklaşımları

Günümüzde değerlerin bireylere tutarlı, sistemli ve uygulamaya dönük biçimde kazandırılması, eğitim bilimleri alanında önemli bir araştırma konusu hâline gelmiştir. Toplumların kültürel yapısının korunması, bireylerin ahlaki gelişimlerinin desteklenmesi ve toplumsal uyumun güçlendirilmesi açısından değer eğitimi büyük bir önem taşımaktadır. Bu doğrultuda, değerlerin bireylere nasıl kazandırılacağına ilişkin çeşitli eğitim yaklaşımları geliştirilmiştir.

Alan yazında öne çıkan değer eğitimi yaklaşımları arasında değerlerin gizli öğretimi (örtük program) yaklaşımı, değerlerin doğrudan öğretimi yaklaşımı, değer açıklama (değer belirginleştirme) yaklaşımı, değer analizi yaklaşımı, ahlaki muhakeme (ahlaki ikilem/ahlaki gelişim) yaklaşımı, Kohlberg'in Adil Topluluk Okulları yaklaşımı, karakter eğitimi yaklaşımı yer almaktadır. Bu yaklaşımlar, değerlerin bireylere kazandırılmasında farklı felsefî temellere, yöntemlere ve eğitsel süreçlere dayanmakta; bireyin değerleri benimseme ve içselleştirme sürecine farklı açılardan katkı sunmaktadır (Aktepe ve Tahiroğlu, 2016; Ulusoy ve Dilmaç, 2020). Aşağıda bu yaklaşımlardan bazılarıyla ilgili detaylara yer verilecektir.

2.1.6.1 Değerlerin Doğrudan Öğretimi Yaklaşımı (Değer Aktarma- Telkin Yaklaşımı)

Değerlerin doğrudan gelecek kuşaklara aktarılmasını temel alan bu yaklaşım, değer öğretimine ilişkin en geleneksel ve yaygın anlayışlardan birini temsil etmektedir. Telkin yaklaşımında çocukların bazı değerleri kendi deneyimleriyle öğrenemeyecekleri, bu nedenle değerlerin yetişkinler tarafından doğrudan öğretilmesi gerektiği kabul edilmektedir (Kurtde de Fidan,2021).

Değer aktarma yaklaşımı; öğrencilerin öğrenecekleri değerleri, kendilerinin değil, eğitimcilerin belirlediği bir anlayışa dayanmaktadır. Bu yaklaşımda öğretim süreci, belirli değerlerin öğrencilere kazandırılmasını amaçlar ve öğretmen merkezli bir yapı sergiler. Anlatım, tekrar, gösteri, alıştırma ve didaktik soru sorma gibi yöntemlerle değerlerin benimsenmesi hedeflenir. İlk olarak benimsenmesi istenen değer öğrenciye bir çeşit kural gibi sunulur, sonrasında öğretim izlemleri aracılığıyla öğrencilerin bu değeri içselleştirmeleri sağlanır. Değerlerin doğrudan aktarımında iki yöntem söz konusudur. Birincisi yetişkinler tarafından doğru olduğu düşünülen değerlerin öğrenciye verilerek öğrencinin bunları içselleştirilmesinin beklendiği “değer telkini” yöntemidir. İkincisi ise

davranışçı öğrenme kuramlarından yararlanılarak bireyin davranışlarını değiştirmeyi amaçlayan; öğrencinin değerlere uygun istenen davranışı sergilediğinde ödüllendirilmesi ya da değerlere uygun olmayan davranışı sergilediğinde cezalandırılmasına dayanan “davranış değiştirme” yöntemidir. Öğretmen, öğrencilerin belirlenen değerleri kabullenmelerine yönelik öğrenme yaşantılarını planlayan ve yönlendiren temel aktör konumundadır (Meydan, 2014).

Bu yaklaşımda, bireyin kendi doğrularını oluşturmamasından çok zaten var olduğu kabul edilen evrensel doğruları, olumlu ve olumsuz pekiştireçler aracılığıyla bireye benimsetmek ve bireyin toplumsal değerlere uyumunu sağlamak amaçlanmaktadır.

2.1.6.2 Değer Belirginleştirme Yaklaşımı (Değer Açıklama Yaklaşımı)

Değer Açıklama Yaklaşımı, bireylerin hayatlarında neyi önemli saydıklarını ve hangi değerlere öncelik verdiklerini belirleme süreçlerine odaklanan bir yaklaşımdır. Bu yaklaşımda bireyin değerleri, dışsal bir telkin ya da otorite tarafından belirlenmez. Birey, değerlerini kendi düşünme ve değerlendirme süreci sonucunda kendisi oluşturur. Dolayısıyla, değer açıklama yaklaşımında bireylerin farklı alternatifleri ve bu alternatiflerin olası sonuçlarını analiz ederek, özgür iradeleriyle karar vermeleri esastır. Bu yönüyle yaklaşım, değerlerin birey tarafından bilinçli biçimde keşfedilmesi, seçilmesi ve içselleştirilmesini amaçlayan bir süreç olarak değerlendirilir (Doğanay, 2007).

Değerler eğitiminde önemli bir açığı kazandıran bu yaklaşım, Hümanist kuramdan etkilenecek 1966 yılında Sidney Simon ile arkadaşları tarafından geliştirilmiştir. Bu yaklaşımda, bireyin kendi değerlerini dışarıdan bir yönlendirme olmaksızın kendi içsel süreçleriyle keşfetmesi esas alınır (Ulusoy ve Dilmaç, 2020). Bu yaklaşım; bireyin kendi duygularını ve inançlarını, önceliklerini ve değerlerini tanımasını, güçlü ve geliştirilmesi gereken yönlerini fark etmesini ve aldığı kararları bağımsız biçimde hayata geçirmesini içermektedir (Aydın ve Akyol Gürler, 2012). Değer aktarma yaklaşımından farklı olarak değer açıklama yaklaşımında öğrencilerin duyularını ve değerlerini sezmeleri, anlamaları ve ayırsamaları hedeflenmektedir. Yaklaşımı uygulama noktasında tartışma, düşünmeye yönlendiren ucu açık sorular sorma, drama gibi tekniklerden yararlanılabilir (MEB, 2024).

2.1.6.3 Değer Analizi Yaklaşımı

Değer analizi yaklaşımı, sosyal hayatta karşılaşılan sorunları, değerlerle ilgili problemleri; akıl, mantık ve kanıtlara dayanarak nesnel bir şekilde değerlendirmeyi ve

bilimsel araştırma basamaklarını kullanarak problemleri çözüme ulaştırmayı hedefler. Bu yaklaşım, öğrencilerin hazır değerleri benimsemeleri yerine, mantıklı ve sistemli düşünme yoluyla kendi değerlerini oluşturup içselleştirmelerini amaçlayan bir yaklaşımdır.

Değer analizi yaklaşımı, ahlâki değerler içeren örnek olaylar yardımıyla, öğrencinin mantıklı düşünme, akıl yürütme ve sistemli düşünme becerilerini kullanarak değerleri kazanmasını sağlamaya çalışan bir yaklaşımdır. Öğrencilere sınıf içinde, dışında ya da toplum içinde nasıl davranılması gerektiğini açıklamak veya öğütlemek yerine, öğrencilerin kendi değerlerini oluşturmasını ve içselleştirmesini öngörür. Bu yaklaşımda, karşılaşılan problemlerin neden ve niçin soruları ile kanıtlarla birlikte analiz edilmesi esasına dayanılır. (Alver ve Kesicioğlu, 2019, s.162)

Değer analizi yaklaşımı, ahlaki ve değer temelli problemlerin neden/niçin sorularına dayalı olarak, kanıt temelli bir biçimde analiz edilmesini esas alan bir yöntemdir. Bu yaklaşımda bireylerin karşılaştıkları değer sorunlarını önyargılardan uzak, objektif ve rasyonel bir bakış açısıyla değerlendirmeleri hedeflenmektedir. Değer analizi, ahlaki meselelerin bilimsel çözümleme süreçleriyle ele alınmasına olanak tanınması bakımından önemli bir yere sahiptir. Ancak tam da bu noktada bu yaklaşıma bazı eleştiriler de getirilmektedir. Özellikle soyut kavramların söz konusu olduğu bu alanda, bilimsel süreçlere fazla vurgu yapılması eleştirilmiştir. Ayrıca bu yaklaşımın uygulanmasının uzun zaman alması ve öğrencilerden yoğun katılım beklemesi, uygulamada zorluklar yaşanmasına neden olmaktadır (Meydan, 2014).

2.1.6.4 Ahlaki Muhakeme Yaklaşımı

Değerler eğitiminde başvuru olan yaklaşımlardan bir diğeri de Lawrence Kohlberg (1958) tarafından geliştirilen Ahlaki Gelişim Kuramı'na dayanan ahlaki muhakeme yaklaşımıdır. Bu yaklaşım, bireylerin ahlaki ikilem içeren örnek olaylar üzerinde düşünerek kendi değerlerini oluşturmalarını hedefler. Öğrencilerden, karşılaştıkları ahlaki sorunlara ilişkin kararlarını gerekçelendirmeleri ve bu gerekçeleri tartışmaları beklenir. Bu yaklaşımda öğretmenin görevi, öğrencilere hazır değerleri aktarmak yerine, onları ahlaki muhakeme sürecine yönlendirmektir. Öğretmen bu yöntemde öğrencilerini, açık uçlu sorularla düşünmeye teşvik etmelidir. Öğrencilere küçük okuma parçaları, bir film kesitler, kısa filmler, güncel olaylar, haber metinleri gibi ahlaki ikilem taşıyan hikâyeler sunulur. Ahlaki muhakeme yaklaşımında öğrenciler küçük gruplar içinde tartışmalara katılarak farklı bakış açılarını değerlendirir ve kendi ahlaki yargılarını geliştirirler (Kurtdeğir Fidan, 2021).

Öğrencileriyle ahlaki muhakameye yönelik etkinlikler yürütmeye çalışan bir öğretmenin uygulamalarını inceleyen Lickona, yaptığı çözümlemeler sonucunda ahlaki muhakeme yaklaşımının başarısızlığına sebep olan bazı sonuçları ortaya koymuştur. Lickona'nın vardığı bu sonuçlar, yaklaşıma yöneltlen eleştirilerle de örtüşmektedir (Meydan, 2014). Yaklaşımın başarısının önündeki engeller şu şekilde belirtilmiştir:

- a) “Öğretmenin “doğruyu ben biliyorum” bakalım öğrencilerin hangisi bu cevabı tahmin edecek düşüncesi içinde olması”
- b) “Öğretmenin erdemin tek kaynağı olarak kendini görüp öğrencileri onun soru ve yönlendirmeleri üzerine konuşan bireyler olarak görmesi”
- c) “Üzerine konuşulan ahlaki ikilemlere çok farklı boyutlardan bakamayıp alternatifleri görememe ve tartışmayı daha geniş zamana yayamamak”
- d) “Yüksek akıl yürütme düzeyinde cevaplar veren öğrencileri yeterince onaylayıp ödüllendirmemek”
- e) “Öğretmenin kendi doğru kabul ettiği cevabı veren öğrencileri liderleştirip tartışmayı onlarla beraber yürütmesi” (Lickona, 1977; Akt. Meydan, 2014, s.101)

Buradan yola çıkarak denilebilir ki ahlaki muhakeme yaklaşımını uygulayacak olan öğretmenlerin doğru yönlendirmeler yapabilmesi ve tarafsız olabilmesi için bu konuda kendini geliştirmiş olması gerekmektedir.

2.2 Edebiyat ve Eğitim

2.2.1 Çocuk Edebiyatı

Çocuk edebiyatına girmeden önce edebiyatın ne olduğuna değinmek gerekir. Edebiyat, malzemesi duygu, düşünce, dil, insan ve insan yaşamı olan; her hâliyle ve her hâlde insanla en çok temas eden sanat dallarından biri hatta en başta gelenidir. Edebiyat insana, insanı anlatırken aynı zamanda insanın ruhuna nüfuz ederek insanı yaratır.

Güncel Türkçe Sözlük'te edebiyat “Olay, düşünce, duygu ve hayallerin dil aracılığıyla sözlü veya yazılı olarak biçimlendirilmesi sanatı; yazın.” (TDK, 2025) olarak açıklanmıştır. Karatay (2007), “Oysa edebiyat, sadece yazı ve söze dayanan bir sanat olmanın yanında; göze ya da görsele dayalı, estetiği sadece yazı ve sözde değil, canlandırma veya görüntü unsurlarını etkili ve güzel kullanarak olayları insanların beğenisine sunma sanatıdır.” (Karatay, 2007, s.464) diyerek edebiyatın görsel anlatılar sunan yönüne de vurgu yapmıştır.

Edebiyatın pek çok işlevinden, en temel olarak sanatsal ve eğitsel işlevlerinden söz edilebilir. Bu doğrultuda bu iki işlevden biri ön plana çıkarılırken diğer yönü

dışlanabilmektedir. Bir edebî eser, işlevini etkili biçimde yerine getirdiğinde, hem estetik haz verme hem de yarar sağlama niteliklerini yalnızca birlikte taşımakla kalmaz; bu iki unsur, eserin bünyesinde birbirini tamamlayacak şekilde bütünleşmiş olur (Wellek-Warren; Akt. Şirin, 2016). Edebiyatın; hem hoş vakit geçirme, estetik keyif verme hem de bilgilendirici, eğitici olabilme gibi farklı çizgilerdeki iki unsuru -sanatsal ve eğitsel- bir arada kaynaştırarak sunan bir işlevi vardır.

Çocuk edebiyatının asıl kaynağını çocuk ve çocukluk olarak belirten Mustafa Ruhi Şirin çocuk edebiyatını şu şekilde tanımlanmıştır:

Çocuğun algı, ilgi, dikkat, duygu, düşünce ve hayal dünyasına uygun; çocuk bakışını ve çocuk gerçekliğini yansıtan; ölçüde, dilde, düşüncede ve tiplerde çocuğa göre içeriği yalın biçimde ve içtenlikle gerçekleştiren; çocuğa okuma alışkanlığı kazandırması yanında, edebiyat, sanat ve estetik yönünden gelişmesine katkı sağlayan, çocuğu duyarlı biçimde yetişkinliğe hazırlayan bir geçiş dönemi edebiyatıdır. (Şirin, 2016, s.16-17)

Çocuk edebiyatı, çocuğu kendi kabuğundan çıkarıp ona yeni ufuklar açan, çocuğun gelişimini dikkate alarak çocuğun dünyasını zenginleştirecek ürünler sunan bir edebiyattır. Çocuk edebiyatı için “çocuklara dil ve tarih başta olmak üzere kültürün tüm mirasını aktarmakla da sorumludur.” (Baş, 2006, s.28) diyen Baş, çocuk edebiyatı için şu tanıımı yapmıştır:

Çocuk edebiyatı; çocukluk devresi içinde yer alan bireyler için oluşturulmuş, edebiyat ve estetik zevkini taşıyan, çocuğun gelişimini dikkate alan, bu noktada çocuğu yücelten ve ona rehberlik yapan, geçmişle gelecek arasındaki kültür bağları üzerinde çocuğu taşıyan, kültürün taşıyıcılığı ve aktarıcılığı görevini benimseyen, amaçlı, işbirlikçi ve çağdaş bir alandır. (Baş, 2006, s.28-29)

Çocuğa gerçek hayatta karşılaşılabilecekleri durumlar sunarak bu durumlarda nasıl bir tavır takınmaları gerekeceği hakkında fikir sunmak; çocuğun hayal dünyasını genişletmek, keyifli vakit geçirmesini sağlamak, dil gelişimini desteklemek, olaylara farklı bakış açılarıyla yaklaşabilme becerisini, empati yeteneğini, hoş görüsünü geliştirmek; çocukta estetik bir zevk, sanatsal bir yaklaşım oluşturmak gibi sayılabilecek birçok amacı olan çocuk edebiyatı ürünleri değerler eğitiminde de kullanılabilecek araçların başında gelmektedir.

Çocuk edebiyatı, çocukların dil gelişimini, duygu ve düşünce dünyasını, estetik algısını ve değerlerini geliştirmeyi amaçlayan; hayatı anlatarak çocuğu hayata hazırlayan, çocukların gelişimsel özellikleri dikkate alınarak oluşturulan bir edebiyat alanıdır. Çocuk dünyasına eserler sunan çocuk edebiyatı; okuma yoluyla estetik bir haz duyma, keyifli vakit geçirme amaçlarının yanı sıra etkili bir değerler eğitimi aracı olarak da kullanılmaktadır. Hem okunmak hem de sahnelenmek üzere yazılan tiyatro metinleri ise bu amaçla kullanılabilecek önemli kaynaklardır. Özellikle sahnelendiğinde hem oynayan hem izleyen çocuklar için bu metinler çok daha yararlı hale gelir. Sözcükler eyleme dönüşür; bilişsel bir öğrenmeden görsel, işitsel, psikomotor öğeler ile duyuşsal bir öğrenme boyutuna geçilir.

2.2.2 Tiyatro ve Çocuk Tiyatrosu

Güncel Türkçe Sözlük'te tiyatro "1. Dram, komedi, vodvil vb. eserleri sahneleme sanatı. 2. Sahnelenmek için yazılmış oyunların tümü." (TDK,2025) şeklinde tanımlanmıştır. Dramatik tarzda yazılmış metinlere piyes denir. Piyeslerin sahneye taşınması ise tiyatrodur. Yani piyes ve tiyatro iki farklı kavram olmasına rağmen birbirlerine hayat verirler. Sahneye taşınmadan bir piyesin can bulması, değerlendirilmesi tam olamamaktadır. Bu sanat, sahneye tiyatro oyuncularını ve yönetmeniyle taşınır. Ancak taşınan malzeme -piyes- bir yazarın elinden çıkar ve edebiyat dünyasında kabul gören de budur.

Batı'da, Eski Yunan medeniyetinden bu yana yazılı belgelere dayalı olarak gelişimini sürdüren dramatik sanatın, Türk toplumunda ancak Tanzimat dönemiyle görülmeye başlandığını dile getiren Töre; "Bu ifadeden, 'Tanzimat'a kadar Türk toplumunda tiyatro yoktur' anlamı çıkartılmamalıdır. Hayat tarzı ve felsefesi, Batı'dan farklı olan Türkler'in, elbette tiyatrosu da farklı olacaktır." (Töre, 2009, s.2182) der. Türk seyirlik sanatının tarihi geçmişini hakkında Töre;

"Türkler'in kültürel geçmişi ancak Cumhuriyet'in ilânından sonra Atatürk'ün benimsediği tarih tezi doğrultusunda, ciddi şekilde araştırılmaya başlanır ve tarihin ilk devrelerine kadar gidilir. O zaman görülür ki; Türkler'in hayatında tiyatronun yeri çok eskidir ve seyirlik sanatlarımızın kaynağı, Orta Asya hayatına kadar uzanır." (Töre, 2009, s. 2183)

diyerek halkın gündelik yaşamını, mizah anlayışını, toplumsal ilişkilerini ve değerler sistemini yansıtan dini/kültürel törenleri, köy oyunlarını, meddahlığı, kuklacılığı, orta oyunlarını ve Karagöz'ü Türk tarihinde yer alan seyirlik sanatlarımız olarak sayar (Töre, 2009). Bu oyunlar usta çırak ilişkisiyle gelişen ve sonradan yazıya geçirilen, yazarı belli

olmayan oyunlardır. Cumhuriyet ile beraber bu geleneksel oyunları piyes hâlinde takdim eden yeni yazarlar çıkmıştır. Aziz Nesin bu isimlerden biridir.

Edebiyatın diğer unsurlarında görüldüğü gibi büyükler ve çocuklar için yazılmış piyesler oluşmuştur. Batıda bu piyeslerin gelişim macerası ile Türk edebiyatındaki gelişim macerası zamanlama olarak farklılık göstermektedir. Çocuk tiyatrolarının Türk edebiyatındaki gelişimi çok daha yenidir. Çocuğa bakış açısının değişimi; çocuğun yetişkinlerden farklı bir dünyasının olduğu, kendine özgü özellikler taşıdığı gerçeğinin anlaşılması ile edebi eserlerde çocuğa görelilik ilkesi doğmuştur. Bu ilke zamanla tiyatro alanında da vuku bulmuş ve çocuk tiyatrolarına gereksinim duyulmuştur.

Çocuk piyeslerinin ülkemizde ilk belirtisi Tanzimat Dönemi yıllarına denk gelmektedir. Oynanıp oynanmadığı bilinmemekle beraber bu dönem sanatçıları tarafından yazılmış çocuk piyesleri ile karşılaşılır. Bir çocuk edebiyatçısı olarak Mehmet Şemsettin, öne çıkan ilk isimlerdendir (Enginün, 1991). Meşrutiyet Dönemi sonrasında ise dönemin yazarları tarafından oyunlar yazılmaya başlanmış, yazılan oyunlar çocuk dergilerinde basılmıştır. Bu oyunlar, okul temsilleri olarak karşımıza çıkmaktadır.

Meşrutiyet ile çocuk tiyatrosuna verilen önem artmıştır. Hatta çocukların tiyatro sanatıyla ilgilenmeleri için bazı yönetmelikler ve uygulamalar hayata geçirilmiştir. Ne var ki Birinci Dünya Savaşı, Kurtuluş Savaşı gibi büyük tarihi olaylar çocuk tiyatrolarının gelişimini sekteye uğratmıştır. Bu yıllarda çağın çok ilerisinde bir görüşe sahip hem bir eğitimci hem bir tiyatrocı olan İsmayıl Hakkı Baltacıoğlu'nun dikkate değer çalışmaları söz konusudur. Günümüzde hâkim olan yaparak yaşayarak öğrenme anlayışında önemli bir yöntem olarak karşılaşılan drama ile eğitim anlayışı, günümüzden yaklaşık bir asır öncesinde İsmayıl Hakkı Baltacıoğlu tarafından ortaya konan “öz tiyatro” anlayışıyla benzer özellikler taşımaktadır (Maden, 2010). Baltacıoğlu, şu sözlerle tiyatronun çocuk gelişimindeki önemini, gerekliliğini net bir dille ifade etmiştir: “Okulda tiyatroyu çocuk şahsiyetinin gelişmesi için kullanmak zorundayız.” (Baltacıoğlu, 1944; Akt. Maden, 2010, s.244).

Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulmasıyla birçok alanda büyük adımlar atıldığı gibi ilk çocuk tiyatrosu da bu dönemde Muhsin Ertuğrul tarafından 1935'te kurulmuştur (Akyüz, 2019). Günümüzde halen devlet tiyatroları, şehir tiyatroları, özel tiyatroların repertuvarlarında çocuk oyunlarına yer verilmekteyse de ülkemiz çocuklarının birçoğunun tiyatroyla tanışmadığına şahit olunmaktadır. Dezavantajlı konumlardaki bu

çocukların, bir sahne sanatı olarak olmasa da bir edebi tür olarak tiyatroyla karşılaşması daha olasıdır. Bazen de şartların elverdiği ölçüde öğretmenler tarafından okul temsilleri için çocuklara okumalar yaptırılıp roller dağıtılmaktadır. Çocuklar, bu sayede oyunları sahneleme deneyimi yaşamakta ve tiyatro izleme şansına erişmektedirler. Peki nedir bu çocuk tiyatrosu?

Kimi zaman “çocuk tiyatrosu” ve “çocuklar için tiyatro” şeklinde ayrıma gidildiği ve ayrı tanımlamalar yapıldığı görülmektedir. Bu ayrımın söz konusu edildiği tanımlamalarda çocuk tiyatrosu; çocukların sahnelediği, çocuk oyuncular tarafından oynanan piyesler olarak ele alınmıştır. Bir başka bakış açısıyla ise çocuk tiyatrosu, yetişkinler özellikle bu alanda uzmanlaşmış oyuncular tarafından çocuk izleyicilere yönelik olarak sahnelenen tiyatrodur (And, 1979; Akt. Bala,2024, s.10).

Köksal’a (1979) göre; çocuk oyunundan bahsedebilmenin ilk ve en önemli şartı oyunun çocuk seyirciyi hedeflemesidir. Çocuk oyununun, diğer oyun türlerinden farkını ortaya çıkaran yanı budur. Çocuk oyunu, çocuk izleyiciyi merkeze alan ve direkt ona yönelik olarak kurgulanan oyun türüdür. Köksal, bir oyunun çocuk oyunu olarak nitelendirilebilmesinin temel ölçütünün hedef kitlesinin çocuk seyirciler olması gerektiğini vurgulamıştır. Bu doğrultuda denilebilir ki çocuk tiyatrosu; içeriği, biçimi, anlatımı ve sunumu çocuk seyircinin gelişimsel özellikleri merkeze alınarak oluşturulan oyunlardır.

Çocuk tiyatrosu, çocukları edilgen birer alıcı olarak değil, toplumsal dünyayı yorumlayan, deneyimleyen ve yeniden kuran bireyler olarak ele alan; onların düşüncelerini, duygularını ve karmaşık anlamlandırma süreçlerini ciddiye alan bir sanatsal ve kültürel alandır. Çocuk tiyatrosu, çocukların kendi deneyimlerini keşfetmelerine, somutlaştırmalarına ve alternatif yaşam modelleri üzerinde düşünebilmelerine olanak tanıyarak güçlü çocuklar yetiştirmeyi amaçlar. Bu yönüyle çocuk tiyatrosu, çocuklara sadece estetik bir deneyim sunmakla kalmaz; onların kim olduklarını, dünyayı nasıl anladıklarını ve kim olmak istediklerini araştırabilecekleri bir alan yaratır (Turner,1986; Juncker, 2012; Akt. Kocameşe, 2025).

“Çocuk son derece duyarlı bir yaratıktır. Onun duyarlılığı, mantıksal düşüncesinin kusurlarını örten keskin bir seziş olanağına sıkı sıkıya bağlıdır.” (Samurçay, 2008, s.22) diyen Samurçay, uzman olmayanların çocuk tiyatrosu denince sadece “hem çocuklar tarafından yapılan hem de çocuklara oynanan tiyatro” şeklinde düşünmesini

eleştirmektedir. Çocuk tiyatrosunun işlevlerini “*eğlendirme, eğitsel ve kişilik oluşturu, öğretici, eleştirici*” işlev olarak dört başlık altında toplayan Samurçay, çocuk tiyatrosunu; çocuk seyirciye yönelik, çocuğun psikolojik gelişimine ve yaş düzeyine uygun biçimde hazırlanan, işlevsel yönleri bilinçli olarak ele alınan ve profesyonel bir anlayışla ortaya konan bir tiyatro türü olarak ele alır (Samurçay,2008).

Çocuk tiyatrosu; çocukların gelişim özellikleri dikkate alınarak hazırlanan, çocukların keyifli vakit geçirmesini amaçlayan hem sanatsal hem eğitsel işlevleri olan tiyatrolardır. Aynı zamanda çocuk tiyatrosu; çocuğa, eleştirel düşünme ve empati gibi bilişsel; kendini ve içinde yaşadığı çevreyi sorgulama, tanıma, anlama gibi duyuşsal ve sosyal beceriler kazandıran bir sanat alanıdır.

Çocuk tiyatro metinleri; anlaşılır, sade ve canlı bir dille yazılmalıdır.Bu metinlerde argo ve karmaşık ifadelerden uzak durmalıdır. Sürenin çocukların dikkat düzeyine uygun biçimde düzenlenmesi gerekmektedir. Çocuk tiyatrolarında kullanılan göstergelerin, sahneleme biçiminin ve oyunun diğer bütün öğelerinin çocuğun yaş düzeyine ve bilişsel gelişim özelliklerine uygun olması lazım gelir. Aksi hâlde çocukların dikkatinin dağılması ve oyunun iletmek istediği mesajı aktaramaması söz konusu olabilir (Oğuzkan, 2000). Ayrıca çocuk tiyatrosu, çocuğun sosyalleşmesine, içinde yaşadığı dünyayı sorgulamasına ve anlamasına, estetik duyarlılık geliştirmesine ve sanatsal dili kavramasına katkıda bulunmaktadır.

Çocuk tiyatrosu, çocukların hayata ve hayata dahil olan her şeye karşı duyarlılık geliştirmesini sağlamak ister. Çocuğa doğruyu ve iyiyi göstermeyi amaçlayan bir yaklaşım benimser. Yaratıcı bir etkinlik niteliği taşıyan bu alan, çocuğun ufkunu genişleterek onu toplumsal yaşama dahil eder. Çocuk tiyatrosu, çocuğun yaşamı boyunca karşılaşılabileceği çeşitli sorunlar karşısında çözüm üretme becerisi kazanmasını; olaylara farklı pencerelerden bakabilme yeteneği geliştirmesini sağlar (Türkan ve Türkan, 2018).

2.2.3 Çocuk Edebiyatı, Çocuk Tiyatrosu ve Değerler Eğitimi İlişkisi

Çocukların değer ediniminde aile, okul, arkadaş, medya araçları kadar etkili olan bir diğer faktör de çocuk edebiyatı ürünleridir. Öğrencilerin yaşlarına, gelişim özelliklerine uygun olarak hazırlanmış yapıtlar, değer aktarımının sağlanmasına katkı sağlar. Edebi eserler, çocukları kendi iç dünyalarına çeker ve onlara farklı yaşam deneyimleri sunar; bu da karakter gelişimleri devam eden çocukların, değerleri tabii bir biçimde benimsemelerine yardım eder. Edebi eserlerdeki kahramanlar, çocukların rol model seçimi üzerinde büyük

bir etkiye sahiptir. Aynı zamanda, bu eserlerin içerdği değerlerin niteliği de oldukça önemlidir (Gümüş, 2017).

Çocukluk dönemi, kişilik gelişimi için kritik bir aşamadır. Bu süreçte çocuklar, rol model arayışı içine girerler. Aranan model bir arkadaş, bir aile büyüğü, bir öğretmen olabileceği gibi kitaplardaki bir kahraman da olabilir. Eserlerdeki karakterlerle birlikte yaşamın gerçekleriyle yüzleşen çocuklar, bu deneyimler sayesinde toplumsal değerleri farkında olmadan edinirler.

Edebiyatın en temel işlevlerinden biri, bireyin eğitime katkı sağlamaktır. Kişiliğini değiştirmek ve geliştirmektir. Bu bağlamda edebiyat; duygusal yetkinliği artırma, estetik duyarlık kazandırma ve duygu/düşünce dengesi oluşturma açısından önemli bir araç niteliği taşımaktadır. İnsanların sevmeye, empati kurma, acıma, güzellikler karşısında heyecan duyma gibi insani özellikleri edinme ve bu özellikleri derinleştirme süreçlerinde edebiyatın belirleyici bir rol üstlendiği kabul edilmektedir (Ceyhun, 2022).

Çocuk edebiyatı ürünleri; okul çağı çocuğunun düşünme gücünü, hayal dünyasını geliştirmeyi, anlatım gücünün belli bir seviyeye ulaşmasını sağlamayı, dili kullanma yetisini geliştirmeyi hedefler. Ayrıca bu eserler, çocuğun kişilik gelişmesine katkıda bulunmak; çocuğa evrensel, ahlaki, millî, manevi değerleri edindirmek; çocuğun bu değerlere göre davranış geliştirmesini sağlamak açısından son derece etkili bir araçtır.

Çocuk edebiyatı ürünleri, öğrencilerin formal eğitim dışında kalan zamanlarda da eğitimin devam ettirilebilmesi bakımından önem arz etmektedir. Bu noktada okunacak kitaplar çocuğa görecelik açısından gerekli nitelikleri taşımaları ve kitapların içerikleri incelenerek kitaplarda yer alan değerler belirlenmelidir. Çocuklar, gelişmeye açık değerler sistemine olumlu katkılar sunacak kitaplarla buluşturulabilmelidir.

Edebi ürünler içerisinde tiyatro oyunlarının eğitici işlevine vurgu yapılmakla birlikte bu alandan yeterince faydalanılmadığı görülmektedir. Bu; tiyatroya zahmetli, bilgi ve beceri isteyen bir sanat olmasından kaynaklanıyor olabilir. Oysaki tiyatroya öğrenciye sunacağı güzellikler, kazandıracak özellikler kavrandığında bu zorluklara değer olduğu takdir edilecektir.

Tanzimatın birinci neslinde tiyatro, toplumu değiştirmek ve geliştirmek için etkili bir araç olarak doğmuştur. Bu dönemde sadece büyükler için değil çocuklar için de piyesler yazılmıştır. Toplum; gazete, roman, hikaye, makale ve tiyatro yoluyla eğitilmiş; bu araçlar, birer mektep işlevi görmüştür. Bu türler, batıdan alınırken temel maksat toplumu

eğitmektir. Tanzimat'ta edebî eserlerde toplumun gelişmesini, ileriye gitmesini engelleyen etmenler ortaya konur. Meşrutiyet'e gelindiğinde ise Tanzimat yazarlarınca ortaya konan problemler, Meşrutiyet yazarlarınca çözüme kavuşturulur. Mesela Şinasi, Şair Evlenmesi'nde görücü usulü ile yapılan evliliği eleştirirken Meşrutiyet dönemi yazarlarından Şehabeddin, Körebe isimli oyununda görücü usulü evliliğe çözüm yolları sunar (Töre, 2005).

Türkçe ders kitaplarında bulunan tiyatro metinleri, değerler eğitimi kapsamında ele alınmış ve Türkçe ders kitaplarda bulunan piyeslerin gerek sayı gerekse taşıdığı değerler açısından yeterli olmadığı belirtilmiştir (Dilekçi,2022).

Hâlbuki tiyatro metinleri; öğrencilerin okurken keyif aldıkları, değişimlerine direkt etki edebilecek bir metin türü olması bakımından ders kitaplarında daha fazla yer alması gereken bir türdür.

Tiyatro, hayatın bir yansıması olduğundan toplumsal ve kültürel değerlerin korunarak gelecek kuşaklara aktarılmasına aracılık eder; çocuğun bu değerleri tanımasını sağlar. Tiyatro metinlerinde doğru davranışların yüceltilmesi ve yanlış davranışların sonunda nelerle karşılaşılabilceğinin ortaya konması yani doğru ve yanlış davranışların sonuçlarının görünür kılınması, öğrencinin erdemli davranışları daha kolay anlamlandırmasını sağlar.

Piyesler, öğrenciler tarafından canlandırıldığında onlardaki empati kurma, sorgulama, eleştirme gibi duyuşsal ve bilişsel gelişim becerilerini destekler. Tiyatroda gerek oyuncu gerek izleyici konumunda olsun, öğrenciler kendilerini olayların içinde bulur ve çıkarımlar yaparlar. Tiyatronun iş birliğine dayalı yapısı; saygı, paylaşma ve yardımlaşma gibi toplumsal değerlerin doğrudan, yaşayarak öğrenilmesine imkân tanır. Değerler soyut birer kavram olarak karşımıza çıkarken tiyatro oyunlarında yer alan değerler daha görünür hale gelir, somutlaşır.

Özdemir Nutku'ya göre okulun maksadı gençlerin kafasını eğitmekken tiyatronun maksadı onların yüreğini eğitmektir. Bu nedenle bilhassa okullarda uygulanan tiyatro programları, geleceğin yetişkinlerinin eğitiminde ve gelişiminde mühim bir rol oynamaktadır (Kuyumcu, 2011).

“Çocuk piyeslerinin amacı eğlendirirken eğitmektir. Şüphe yok ki zengin kültürümüzü bu sanat yolunu da kullanarak aktarabiliriz.” (Töre, 2009, s.11) diyen Töre; şahsiyet

sahibi kuşaklar için, insanlığın ortak değerlerini millî bir atmosferde vermek gerektiğini vurgular.

Shakespeare, sıklıkla atıf yapılan “Dünya bir tiyatrodur.” sözüyle insan yaşamını sahne üzerinde canlandıran roller bütünü olarak görmeyi işaret eder. İnsan, yaşamı boyunca birçok rol üstlenir. İnsanoğlu, çevresini anlamak ve bulunduğu çevre içerisinde kendi benliğini ortaya koyabilmek için -dünyaya gözlerini açtığı zamandan itibaren- önce gözlem yapar, ardından taklit ederek öğrenmeler gerçekleştirir. Bu öğrenmeler sonucu insan, kendi rolünü belirler ve yaşamı boyunca aynı yöntemle birçok rol üstlenir (Karakaya ve Demirbilek, 2019). Dolayısıyla tiyatro, insanı eğitmek için insan doğasında var olan bir yöntemdir.

Bu bölümde Ülker Köksal'ın incelemeye alınan on bir çocuk oyunu tek tek özetlenmiş; oyunlarda EDEÇ'te yer alan değerlerden hangilerine, ne sıklıkla yer verildiği tespit edilmiştir. Bulunan unsurlar tablolar halinde sunulmuştur. Sonrasında EDEÇ'te yer alan yirmi değer sırasıyla ele alınmış; oyunlarda bu değerlerle ilişkilendirilen ifadeler, değer adı başlıkları altında doğrudan alıntılama yapılarak örneklendirilmiş ve yorumlanmıştır.

3.1 İncelenen Eserlerin Özetleri ve Eserlerdeki Değer Dağılımına Yönelik Bulgular

Araştırmaya konu olan on bir çocuk oyunu Mitos Boyut Çocuk Oyunları Dizisi 18, Mitos Boyut Çocuk Oyunları Dizisi 22 ve Mitos Boyut Çocuk Oyunları Dizisi 31 başlıkları altında üç kitap olarak basılmıştır. Oyunlar, yer aldıkları kitabın dizi sıralaması ve kitapta yer alma sıralarına göre ele alınmıştır.

Mitos Boyut Çocuk Oyunları Dizisi 18 adlı kitapta Ülker Köksal'a ait "Sırça Köşk", "Barış Gezegeni" ve "Mavi Gezegeni Kim Kurtarsın?" adlı oyunlara yer verilmiştir.

3.1.1 Sırça Köşk

Sırça Köşk adlı müzikal oyun, Mitos Boyut Tiyatro Yayınları tarafından Çocuk Oyunları Dizisi 18 başlığı altında basılan kitabın ilk oyunu olarak karşımıza çıkar. Ülker Köksal'ın sekiz yaş üstü çocuklar için yazdığı oyun beş sahneden oluşur.

Oyun, geleneksel Türk gölge oyununun iki ana karakteri Hacivat ve Karagöz'ün bilindik atışmaları ile başlar. Hacivat, yoldan geçen bir nineden Balpınar köyünün bolluk ve bereket içinde yaşanan bir köy olduğunu öğrenir. Bunun üzerine Hacivat, buraya gidip halkı kandırmak, sorumluluk almadan halka baş olmak; çalışmadan, emek harcamadan Balpınar köyünün nimetlerden yararlanmak ister. Karagözle yola koyulurlar ancak yolda Karagöz'ün ona engel olabileceğini düşünür ve ondan bir şekilde kurtulur. Hacivat, yanına Beberuhi ve İbiş'i de alarak Balpınar halkını, tepedeki Sırça Köşk'te yaşayan zalim bir devin olduğuna inandırır. Halk, bin bir emekle meydana getirdiği mahsullerin neredeyse tamamını Sırça Köşk'e vermek zorunda bırakılır. Bir süre sonra mahvolmuş haldeki Balpınarlılar; Nasrettin Hoca'nın düşündüren ve cesaret veren soruları, Keloğlan'ın merakı, yaşananları sorgulaması, gerçeği arayışı ile harekete geçerler ve hep

birlikte Sırça Köşk’e gitmeye karar verirler. Karagöz ise Hacivat’a karşı köy halkının ve çocukların yanında yer alır.

Balpınarlılar, birlik olup Sırça Köşk’e gittiklerinde her şeyin bir oyun, düzmece, kandırmaca olduğunu görür ve el birliğiyle Sırça Köşk’ü yıkıp yok ederler.

Oyunda bolluk ve bereket içinde betimlenen bir köyün “Balpınar” olarak adlandırılması, köyün adına simgesel bir anlam yüklemiştir. “Bal” ve “pınar” sözcüklerinin çağrışımları aracılığıyla köyün verimliliği ve refahı metaforik bir biçimde ifade edilmektedir. Dolayısıyla “Balpınar” adı, verimlilik ve refahın kaynağı olduğu düşüncesini okuyucuya/seyirciye aktaran sembolik bir adlandırmadır. Oyun boyunca değer varlık olarak işaret edilen Balpınar köyünü ele geçirmek isteyen kötüler ile köyün yerli halkı iyiler arasında çatışmalar yaşanır. Oyunda kötü insanları, geleneksel Türk tiyatrosundaki karakteristik özelliklerine de uygun olarak -kurnazlık gibi- “Hacivat, Beberuhi” temsil etmektedir. Karagöz, Nasrettin Hoca, Keloğlan, çocuklar ve köy halkı ise karşı tarafta yerini alır.

Sırça Köşk’te görülene inanmamak, gerçeği sorgulamak ve haksızlık karşısında susmamak gibi değerler aktarılmaktadır. Eserde zalim yöneticiler ve toplumsal bozukluklar eleştirilirken çocukların aklın gücünü fark etmesi, eğlenirken düşünmesi amaçlanmaktadır. Bu yönüyle oyun, özellikle cesaret, toplumsal dayanışma ve adalet değerlerinin aktarımında yararlanılabilecek niteliktedir.

Tablo 3.1 Sırça Köşk adlı oyunda EDEÇ değerlerinin yer aldığı tablosal dağılım

Değerler	Frekans	Değerin Geçtiği Sayfalar
D1. Adalet	10	9,14,18,23,24,27,27,28,28,28
D2. Aile Bütünlüğü	-	-
D3. Çalışkanlık	6	9,11,12,12,12-13,20
D4. Dostluk	3	7,12,19
D5. Duyarlılık	2	9,17
D6. Dürüstlük	5	20,21,22,26,32
D7. Estetik	-	-
D8. Mahremiyet	-	-

Tablo 3.1 Sırça Köşk adlı oyunda EDEÇ değerlerinin yer aldığı tablosal dağılım
(devamı)

D9. Merhamet	-	-
D10. Mütevazılık	2	20,34
D11. Özgürlük	3	15,28,33
D12. Sabır	3	10,19,24-25
D13. Sağlıklı Yaşam	-	-
D14. Saygı	3	7,17,24
D15. Sevgi	6	7,9,12,18,21,30
D16.Sorumluluk	1	17
D17.Tasarruf	-	-
D18.Temizlik	-	-
D19.Vatanseverlik	1	9
D20.Yardımseverlik	5	9,9,12,18,18
Toplam	50	

Sırça Köşk adlı oyunun EDEÇ'teki yirmi değerden hangilerini, ne sıklıkta içerdiği incelenmiştir. Bu inceleme sonucu oyunda yirmi değerden on üçünün yer aldığı, yedi değer ise dolaylı desteği görülmektedir. Adalet (10) değeri bu oyunda en çok rastlanan değer iken sorumluluk (1) ve vatanseverlik (1) değerleri en az rastlanan değerler olmuştur. Aile bütünlüğü, estetik, mahremiyet, merhamet, sağlıklı yaşam, tasarruf ve temizlik değerleriyle ise doğrudan karşılaşılmamıştır. Adalet (10) değerinden sonra ise sırasıyla çalışkanlık (6), sevgi (6) ve dürüstlük (5) değerleri en çok görülen değerler olarak öne çıkmaktadır. Eserde EDEÇ'te yer alan değerleri taşıyan toplam elli ifade tespit edilmiştir.

3.1.2 Barış Gezegeni

Barış Gezegeni adlı piyes, Mitos Boyut Tiyatro Yayınları tarafından Çocuk Oyunları Dizisi 18 sunumuyla basılmıştır. Kitabın ikinci oyunu olan piyes iki bölümden oluşmaktadır.

Metelik, Arıcık, Çekirge, Miskin, Güleç ve Doğrucu ailelerinin de bulunduğu yolcu gemisinden ayrılıp bir kayığın içinde oyuna dalarlar. Yolcu gemisi çocukları almadan

limandan uzaklaşır. Çocukların içinde bulunduğu kayık ansızın kopan fırtına sonucu dalgalara kapılarak Mavi Ada'ya kadar uzanır. Çocuklar; Mavi Ada'da Sevgi, Sevgi'nin kardeşi Barış, Masalcı Nine ve Bilgin Dede ile tanışır. Sevgi de Barış da Masalcı Nine de oldukça yardımsever kişilerdir. Nine, adaya düşen çocuklara temiz ve kuru kıyafetler verip karınlarını doyurur. Onlara masallar anlatır. Çocuklar masal anlatımını oyuna çevirirler ve masal kahramanlarını canlandırırlar. Zaman böyle akıp giderken çocuklar, ailelerini özlerler. Bilgin Dede, çocukların aileleriyle bağlantı kurabilmeleri için telsizi kullanmalarına izin vermez. Çünkü o, Barış Gezegeni'ndekilerle iletişim kurmayı beklemektedir ve telsizin meşgul edilmesini istemez.

Sevgi ve Barış; kavganın, savaşın, sevgisizliğin olduğu yerde hastalanırlar ve yaşamakta güçlük çekerler. Bunun için barışın ve huzurun olduğu Barış Gezegeni'ne gidebilmek için Mavi Ada'ya sığınmışlardır. Çocukların düşmanı Savaşçı'nın yakınlarında olduğunun farkındadırlar. Bu yüzden bir an önce Barış Gezegeni'ne gitmek isterler.

Bir süre sonra çocukları Barış Gezegeni'ne götürecek olan Uzay Yolcusu gelir. Sevgi, Barış, Masalcı Nine ve Bilgin Dede'yi Barış Gezegeni'ne götürür. Bilgin Dede ayrılmadan önce Mavi Ada'da kalan çocuklara telsizi nasıl kullanacaklarını öğretir. Çocuklar adada aralarından birini başkan seçmek isterler ve Doğrucu'yu başkan seçerler. O sırada çocuklar bir patlama sesiyle irkilirler. Ardından Savaşçı karakteri tüm karanlık yönleriyle belirir ve kendini başkan ilan eder. Metelik ve Miskin de onun tarafına geçerler. Doğrucu, Çekirge, Arıcık ve Güleç bir plan yaparak Savaşçı'nın tüm silahlarını yok edip Savaşçı'yı mağlup ederler.

Bu sırada Barış Gezegeni'nden dönen Sevgi, Barış, Masalcı Nine ve Bilgin Dede eli kolu bağlanarak Savaşçı'nın yenildiğini görürler. Bunun üzerine artık kendi gezegenlerinde barış, sevgi, huzur olacağı için Barış Gezegeni'ne dönmelerine gerek kalmamıştır.

Savaşçı ile bir olan Metelik ve Miskin de tutsak edilmiştir. Adil bir yargılama yapmak için mahkeme kurarlar. Savaşçıyla bir olan Metelik ve Miskin eğitilmek üzere mahkemede affedilir. Daha zor olsa da eğitmek, cezalandırmaktan daha yararlıdır felsefesiyle konuya yaklaşmıştır. Savaşçı ise diğerlerinin "Savaş yok olsun" nidaları arasında adeta eriyip yok olur.

Oyunun sonunda aileler, çocuklarına telsizden ulaşır ve Mavi Ada'daki yerlerini öğrenirler. Savaş yok olmuş, sevgi ve barış kazanmıştır.

Oyundaki karakterlerin her biri, isimlerinin anlamlarına uygun davranış sergilerler yani karakterlere sembolik isimler verilmiştir. Bu isimlendirmeler, kahramanların davranışları ve diyaloglarıyla bir araya geldiğinde piyeste yer yer esprili bir atmosfer yaratır.

Tablo 3.2 Barış Gezegeni adlı oyunda EDEÇ değerlerinin yer aldığı tablosal dağılım

Değerler	Frekans	Değerin Geçtiği Sayfalar
D1. Adalet	10	38,50,55,62,64,67,78,79,79,80
D2. Aile Bütünlüğü	2	64,83
D3. Çalışkanlık	7	42,42,51,51,55,64,72
D4. Dostluk	6	44,46,64,77,78,83
D5. Duyarlılık	2	52,54
D6. Dürüstlük	14	41,42,43,47,48,49,50,52,55,56,63,64- 65,74,81
D7. Estetik	2	46,49
D8. Mahremiyet	-	-
D9. Merhamet	6	44,44,48-49,51,61,81
D10. Mütevazılık	-	-
D11. Özgürlük	5	37,63,66,68,77
D12. Sabır	2	39,55
D13. Sağlıklı Yaşam	5	41,41,43,44,53
D14. Saygı	9	41,42,43,49,63,80,80,80,81
D15. Sevgi	18	41,42- 43,45,46,51,52,59,60,61,61,63,64,77,77,78, 78,78,83
D16.Sorumluluk	10	42,44,63,64,65-66,68,79,79,80,80
D17.Tasarruf	-	-
D18.Temizlik	2	51,68
D19.Vatanseverlik	-	-
D20.Yardımseverlik	8	40,41,41,42,43,43,43,44
Toplam	108	

Barış Gezegeni adlı oyunun EDEÇ'teki yirmi değerden hangilerini ne sıklıkta içerdiği yukardaki tabloda incelenmiştir. Bu inceleme sonucu oyunda yirmi değerden on altısının yer aldığı, dört değer ise yer almadığı görülmüştür. Sevgi (18) değeri en çok rastlanan kavram iken; aile bütünlüğü (2), duyarlılık (2), estetik (2), sabır (2) ve temizlik (1) değerleri en az rastlanan değerlerdir. Mahremiyet, mütevazılık, tasarruf ve vatanseverlik Kavramlarıyla ise karşılaşılmamıştır. Sevgi (18) değerinden sonra sırasıyla dürüstlük (14), adalet (10) ve sorumluluk (10) değerleri en çok görülenlerdir. Eserde, EDEÇ'te yer alan değerleri yansıtan toplam yüz sekiz ifade tespit edilmiştir.

3.1.3 Mavi Gezegeni Kim Kurtarsın?

Bu piyes, kitabın üçüncü oyunudur. Ülker Köksal'ın on bir yaş üstü çocuklar için yazdığı oyun, yedi sahneden oluşur.

Evren, yaşam, insan ve doğa ilişkileri üzerine masalsi anlatımla yazılmış bu piyeste doğayla barış içinde yaşamak için insanlara, ağaçlara, hayvanlara, denizlere, göllere sevgiyle yaklaşmak gerektiği anlatılır. Oyunda, canlılar arasında tek bir dil geçerlidir, o da “sevgi dili”dir.

Piyeste, mavi gezegen yani Dünya üzerinde yaşayan canlıların karşı karşıya oldukları küresel ısınma, buzulların erimesi, orman yangınları, susuzluk, kuraklık, erozyon, hava kirliliği, deniz kirliliği gibi sorunlar ele alınır. Piyenin baş kişisi İdil'dir. İdil ve arkadaşları ile uzaydan geldiği söylenen Işıkyay ve Gökkuşağı bir araya gelerek dünyayı bu kötü gidişattan çekip kurtarmak üzere harekete geçerler. Ancak bu çocuklar; duyarsız, sorumsuz, gerçekleri fark edemeyen Babacan, Yalancı, Koruma isimlerinde birtakım yetişkinlerle mücadele etmek durumunda kalırlar. İdil ve arkadaşları dünya için her türlü mücadeleye hazır olsalar da diğer insanları bu sorunlara karşı duyarlı olmaya ikna edemezler. Son çare olarak Işık gezegeninden gelen bir aygıtı kullanarak insanlardaki bencillik, acımasızlık gibi duyguları yok ederler. İnsanlar artık sevgi dolu, barışçıl, doğaya saygılı, özverili, paylaşımcı, sorumluluk sahibi bireyler haline dönüşmüşlerdir. Babacan gibi doğa düşmanı olan karakterler bile doğayı kurtarmaktan, kuşlardan, çiçeklerden, sevgiden bahsetmeye başlarlar. Oyunda sihirli bir dokunuşla bu sonuca varılsa da kötülüğün, savaşın olmadığı; barış ve huzur dolu bir dünyada yaşamının mümkün olduğu dile getirilir.

Ülker Köksal, mesajını etkili şekilde verebilmek için karşıt fikirlerle iyilerin çatışmasından faydalanır. Doğaya, canlılara ve yaşama duyulması gereken saygı, ihlal

edildiğinde dramatik sonuçlar doğurur. İdil ve arkadaşları, mavi gezegeni kurtarmak, gezegendeki tüm canlıların huzur içinde yaşamalarını sağlamak için mücadele verirler. Kötülerle yapılan bu mücadele piyesin sonunda herkes tarafından ortak bir bilinci oluşturur. Bu bilinç doğaya, mavi gezegene karşı duyarlılık ve korumadır. Piyeste herkesin yaşadığımız dünyaya karşı sorumluluk duyması ve onu koruması gerektiği mesajı verilir.

Tablo 3.3 “Mavi Gezegeni Kim Kurtarsın?” adlı oyunda EDEÇ değerlerinin yer aldığı tablosal dağılım

Değerler	Frekans	Değerin Geçtiği Sayfalar
D1. Adalet	2	90,100
D2. Aile Bütünlüğü	4	92,93,94,110
D3. Çalışkanlık	6	90,104,104,105-106,113,119
D4. Dostluk	14	89,89,93,94,94,95,101,102,105,107,113,113,116,117
D5. Duyarlılık	10	103-104,104,105,106,113,115,120,121,121,123
D6. Dürüstlük	5	95,109,113,114,115
D7. Estetik	5	87,87-88,92,106,108
D8. Mahremiyet	1	94-95
D9. Merhamet	6	89,90,90,94,110,110
D10. Mütevazılık	-	-
D11. Özgürlük	1	99
D12. Sabır	3	90,91,104
D13. Sağlıklı	2	92,11
D14. Saygı	11	94,95-96,96,96,98,101,102,104,105,113,120
D15. Sevgi	26	87,87,88,89,89,89,89,90,90,91,92,92,96,98,99-100,106,110,110,112,115,118,123,124,124,125,127
D16.Sorumluluk	9	88,90,91-92,93,106,110,115,123,124
D17.Tasarruf	-	-
D18.Temizlik	1	124
D19.Vatanseverlik	-	-
D20.Yardımseverlik	4	99,104,106,123
Toplam	110	

“Mavi Gezegeni Kim Kurtarsın?” adlı oyunda EDEÇ’teki yirmi değerden hangilerinin, ne sıklıkta görüldüğü incelenmiştir. Bu inceleme sonucu oyunda yirmi değerden on yedisinin yer aldığı, üç değer ise bulunmadığı görülmektedir. Sevgi (26) değeri en çok rastlanan değer iken; mahremiyet (1), özgürlük (1) ve temizlik (1) değerleri en az rastlanan değerler olmuştur. Mütevazılık, tasarruf ve vatanseverlik değerleriyle ise karşılaşılmamıştır. Sevgi (26) değerinden sonra ise sırasıyla dostluk (14), saygı (11) ve duyarlılık (10) değerleri en çok görülen diğer değerlerdir. Eserde EDEÇ’te yer alan değerleri yansıtan toplam yüz on ifade tespit edilmiştir.

Mitos Boyut Çocuk Oyunları Dizisi’nden çıkan ikinci kitapta Ülker Köksal’a ait “Dağ Denize Kavuştu”, “Sevgili Kulübemiz”, “Ayşegül” ve “Mustafa Kemal’in Askerleri” adlı oyunlara yer verilmiştir.

3.1.4 Dağ Denize Kavuştu

Ülker Köksal’ın 1973 yılında Cumhuriyetin ellinci yıl dönümü sebebiyle Türk Ticaret Bankası tarafından düzenlenen yarışmada ikincilik ödülü alan Dağ Denize Kavuştu oyunu dörder sahne içeren iki bölümden oluşmaktadır.

Umut ve Pınar, Dağköy’de yaşayan iki yakın arkadaştır. Denizköy ile aralarında çekili olan çit yüzünden Denizköy’e gidememekten, denizi görememekten, denize girememekten, yasaklardan bıkarlar. Bu şekilde yaşamının anlamını sorgularlar. Umut, tüm yasaklara rağmen çitin tepesine çıkarak denizi görmeye çalışır zaman zaman. Diğer köyün çocukları da benzer şekilde yasaklardan bıkmış, çitin öteki tarafını merak etmektedirler.

Oyun, iki köy arasında senelerdir süregelen anlamsız düşmanlığın, çocukların özgür olma istekleri, öğrenme merakları, cesaretleri ile birbirlerine duydukları sevgi ve güven sonucu son bulmasını; iki köyü ayıran çitin yıkılmasını ve iki köy arasında barışın inşa edilmesini konu almaktadır.

Ülker Köksal bu oyununda umudun, cesaretin, birlik ve beraberliğin aşamayacağı engel olmadığını; çocukların dünyasının saflığını, temizliğini, kinden, düşmanlıktan arınmışmışlığını; barış içinde yaşamının mümkün olduğunu, konulan yasakların sorgulanması gerektiğini anlatmak istemiştir. Oyunda kin güden, düşmanca duygular besleyen, çocuklara saygı duymayan insanlar ve baskıcı toplum yapısı ile gereksiz konulan yasaklar eleştirilmektedir.

Tablo 3.4 Dağ Denize Kavuştu adlı oyunda EDEÇ değerlerinin yer aldığı tablosal dağılım

Değerler	Frekans	Değerin Geçtiği Sayfalar
D1. Adalet	5	17,27,27,28,34
D2. Aile Bütünlüğü	4	31,36,38,38
D3. Çalışkanlık	2	18,34
D4. Dostluk	11	12,14,18,18,20,23,24,28,32,39,39
D5. Duyarlılık	1	19
D6. Dürüstlük	1	19
D7. Estetik	1	19
D8. Mahremiyet	2	10,11
D9. Merhamet	1	30
D10. Mütevazılık	-	-
D11. Özgürlük	8	8,14,14,16,16,24,27,34
D12. Sabır	1	25
D13. Sağlıklı Yaşam	-	-
D14. Saygı	4	8,11,17,39
D15. Sevgi	7	8,9,16,18,24,34,36
D16.Sorumluluk	-	-
D17.Tasarruf	-	-
D18.Temizlik	2	33,34
D19.Vatanseverlik	-	-
D20.Yardımseverlik	8	13,17,33,35,36,37,38,39
Toplam	58	

Dağ Denize Kavuştu adlı oyunun EDEÇ'teki yirmi değerden hangilerini ne sıklıkta içerdiği incelenmiştir. Bu inceleme sonucu oyunda yirmi değerden on beşinin yer aldığı, beş değer ise yer almadığı görülmektedir. Dostluk (11) değeri en çok rastlanan değer iken duyarlılık (1), dürüstlük (1), estetik (1), merhamet (1) ve sabır (1) değerleri en az rastlanan değerler olmuştur. Mütevazılık, sağlıklı yaşam, sorumluluk, tasarruf ve vatanseverlik değerleriyle ise karşılaşılmamıştır. Dostluk (11) değerinden sonra sırasıyla özgürlük (8) ve yardımseverlik (8) ile sevgi (7) değerleri en çok görülen diğer değerlerdir. Eserde EDEÇ'te yer alan değerleri barındıran toplam elli sekiz ifade tespit edilmiştir.

3.1.5 Sevgili Kulübemiz

Ülker Köksal'ın ilk kez 1986 yılında Üstün Asutay yönetmenliğinde İstanbul'da sahnelenen Sevgili Kulübemiz adlı oyunu dokuz sahneden oluşan bir çocuk oyunudur. Oyun, günümüzde Mitos Boyut Tiyatro Yayınları tarafından *Çocuk Oyunları Dizisi 22'*de ikinci oyunu olarak yerini alır. Çocukluk, özgürlük, dostluk, sevgi, dayanışma gibi temalar etrafında şekillenen oyunda baskıcı bir karakter olan halasının yanında yaşayan bir çocuğun sevgi, kabul görme ve özgürlük arayışı anlatılmaktadır.

Hakan on yaşında annesinden uzakta halasıyla yaşayan bir çocuktur. Halası kurallar, yasaklar, cezalarla Hakan'ı eğitebileceğine inanan otoriter bir kadındır. Hakan'ın her çocuğun isteyebileceği gibi oyun oynamak, denize gitmek, flüt çalmak gibi istekleri vardır; ancak halası çoğu zaman Hakan'ı bu isteklerinden mahrum bırakarak cezalandırmaya çalışır. Hakan'ı haksız yere suçlar, ona kızar. Zaman zaman annesine özlemini dile getiren Hakan, halasının bu baskıcı tutumundan ve sevgiden yoksun tavırlarından iyice bıkar ve yakınlardaki bir adaya kaçar. Daha ilk gece vahşi olarak adlandırılan Yunuscan'ın kulübesine sığınmak zorunda kalır ve onunla tanıştığında Yunuscan'ın anlatıldığı gibi biri olmadığını görür. Yunuscan oldukça yardımsever, misafirperver, anlayışlı bir kişidir. Yunuscan'la yaşamaya başlayan Hakan gerçekten anlaşıldığını ve koşulsuz şartsız kabul gördüğünü hisseder. Yunuscan ile Hakan aralarındaki yaş farkına rağmen dost olur.

Bu sırada Hakan'ın halası; arkadaşları Zeynep, Özlem, Murat; kızların amcası Selim, Kayıkçı Osman herkes Hakan'ı arar ancak Hakan'ı bulamazlar. Hala çok üzgündür. Arkadaşları Hakan'ın nerede olabileceğini tahmin ederek bir plan kurar ve Yunuscan'ın kulübesine giderler. Hakan, arkadaşlarından orada olduğunu halasına söylememelerini ister. Oysaki Yunuscan, sorumluluk sahibi biri olarak Hakan'ın onun yanında olduğunu halasına daha önceden bildirmiştir zaten. Çocuklar, arkadaşlarına sadık kalarak halaya bir şey söylemezler ve de ara ara kulübeye gelir, oyunlar oynar, hep birlikte keyifli vakit geçirirler. Günlerden bir gün Hakan'ın özlemine dayanamayan hala kulübeye çıkagelir. Halası Hakan'a yaşattıkları için çok pişmandır, yaptığı hataların farkındadır ve Hakan'a onu çok sevdiğini söyler. Yaşayacağı yer hakkında seçimini özgürce yapabileceğini dile getirir. Hakan ve halası duygusal bir sahneyle birbirlerine sarılırlar ve barışırlar.

Ülker Köksal bu oyununda, katı ve baskıcı disiplin anlayışının çocukların ruhunda açtığı yaraları vurgulayarak; çocuklara sevgi ve ilgiyle yaklaşmanın, onların dünyasına saygı duymanın ve onlara alan tanımanın önemini anlatmak istemiştir.

Tablo 3.5 Sevgili Kulübemiz adlı oyunda EDEÇ değerlerinin yer aldığı tablosal dağılım

Değerler	Frekans	Değerin Geçtiği Sayfalar
D1. Adalet	4	50,53,54,72
D2. Aile Bütünlüğü	2	60,71
D3. Çalışkanlık	2	59,60
D4. Dostluk	5	46,48-49,56,62,64
D5. Duyarlılık	1	49
D6. Dürüstlük	3	46,50,54
D7. Estetik	4	57,62,62,65
D8. Mahremiyet	2	61,65-66
D9. Merhamet	1	61
D10. Mütevazılık	1	65
D11. Özgürlük	6	46-47,55,58,66,72,72
D12. Sabır	-	-
D13.Sağlıklı Yaşam	-	-
D14. Saygı	5	51,52,53,71,72
D15. Sevgi	15	44,45,47,50,51,55,55,58,59,70,72,72,72-73,73,73
D16.Sorumluluk	4	50,54,59,72
D17.Tasarruf	1	64
D18.Temizlik	-	-
D19.Vatanseverlik	-	-
D20.Yardımseverlik	4	48,50,58,60-61
Toplam	60	

Sevgili Kulübemiz adlı oyunun EDEÇ'teki yirmi değerden hangilerini ne sıklıkta içerdiği incelenmiştir. Bu inceleme sonucu oyunda yirmi değerden on altısının yer aldığı, dört değer ise yer almadığı görülmektedir. Sevgi (15) değeri en çok rastlanan değer iken duyarlılık (1), merhamet (1), mütevazılık (1) ve tasarruf (1) değerleri en az rastlanan

değerler olmuştur. Sabır, sağlıklı yaşam, temizlik ve vatanseverlik değerleriyle ise karşılaşılmamıştır. Sevgi (15) değerinden sonra sırasıyla özgürlük (6), dostluk (5) ve saygı (5) değerleri en çok görülen diğer değerlerdir. Oyunda toplam 60 tane değer içeren ifadeye rastlanmıştır.

3.1.6 Ayşegül

Mitos Boyut Tiyatro Yayınları tarafından Çocuk Oyunları Dizisi 22 başlığı altında basılan kitapta üçüncü oyun olarak yer alır. Ülker Köksal'ın dokuz yaş üstü çocuklar için yazdığı oyun, biri yedi diğeri on sahne olmak üzere iki bölümden oluşmaktadır. Oyunda kişiler arasındaki sevgi bağının, kan bağına dayanmaktan ziyade karşılıklı saygı, hoşgörü ve yardımlaşma temelinde oluştuğu vurgulanmaktadır.

Oyun, Ayşegül İpek ile Ayşegül Petek adlı iki çocuğunun parkta tanışmasıyla başlar. Ayşegül İpek anne babasını kaybetmiş, vasileri Kâmil ve Hesna ile yaşamaktadır. Çekingen, utangaç bir yapısı vardır. Ayşegül Petek ise anne babasıyla, mutlu bir ailede yaşayan girişken, neşeli bir kız çocuğudur. Kızlar, yaşadıkları aileler arasında sosyal, ekonomik, sınıfsal farklar olsa da çok iyi anlaşır. Birlikte oyunlar oynarlar, büyüdüklerinde aynı okula giderler. Birbirlerine her zaman destek olurlar. Aralarında güçlü bir dostluk bağı kurulur. Okula başladıkları yıllarda öğretmenleri ikisinin de adının Ayşegül olması sebebiyle Ayşegül İpek'e Ayşe, Ayşegül Petek'e Gül der. Yıllar geçer, çocuklar büyür, on iki yaşına gelirler.

Ayşe, Kâmil amcasını ve Hesna teyzesini sevmektedir ancak hep gerçek bir akrabası olsun istemektedir. Bu sebeple İzmir'de yaşayan ve kan bağı olan tek yakınına -Nuran'a- bir mektup yazar. Nuran'dan cevap gelir ve Ayşe'yi yaz tatilinde İzmir'e davet eder. Gül de uzun süredir görmediği babaannesinin yanına İzmir'e gidecektir. Rasim karakteri kızları İzmir'e götürür. Tren istasyonunda Gül'ün babaannesi Sabiha Hanım, Ayşe'yi torunu Gül zanneder. Ayşe durumu açıklamaya çalışsa da Gül bir oyun oynamak ister ve Ayşe ile Gül yer değiştirir. Ayşe, Sabiha Hanım'da; Gül de Nuran'da kalmaya başlar. İkisi de oldukları yerde güzel vakit geçirirler, zaman zaman hep beraber olurlar, eğlenirler. Oynadıkları oyun başlarda keyifli gelse de zamanla dürüst davranmıyor olmanın ağırlığı biner omuzlarına ki Nuran gerçeği çoktan fark etmiştir. Tam babaanneye açıklayacakları gün kızların aileleri çıkagelir ve gerçekler ortaya çıkar.

Kızlar aileleriyle dönmek üzere valizlerini toplarlar ancak Sabiha Hanım, Ayşe'yi o kadar çok sevmiştir ki gerçek babaannesi olmasa da Ayşe'den ayrılmayı hiç istemez. Ayşe'nin

kendisiyle kalması için vasisi Kâmil Bey’den izin ister. Kâmil Bey kararı Ayşe’ye bırakır, Ayşe de bu teklifi seve seve kabul eder. Buna Gül de çok sevinir. Zaten yakında onlar da İzmir’e taşınacaklardır. Ayşe’nin artık bir babaannesi vardır ve Ayşe ile Gül, arkadaş, adaş, dost oldukları gibi artık kardeş de sayılacaktır.

Tablo 3.6 Ayşegül adlı oyunda EDEÇ değerlerinin yer aldığı tablosal dağılım

Değerler	Frekans	Değerin Geçtiği Sayfalar
D1. Adalet	1	85
D2. Aile Bütünlüğü	15	80,82,86,89,90,92,92,94,95,97,99,102,103,109,110
D3. Çalışkanlık	1	86
D4. Dostluk	7	79,81,86,90,90,90-91,105
D5. Duyarlılık	-	-
D6. Dürüstlük	9	96,97,98,103,106,107,108,108,109
D7. Estetik	3	99,100,101
D8. Mahremiyet	-	-
D9. Merhamet	2	89,108
D10. Mütevazılık	1	79
D11. Özgürlük	3	87,87-88,112
D12. Sabır	2	90,91
D13. Sağlıklı Yaşam	-	-
D14. Saygı	10	78,80,82,89,92,95,97,103,109,11
D15. Sevgi	19	80,82,82,83,86,99,99,100,100,101-102,102,103,105,107,110,111,112,112,112
D16. Sorumluluk	9	79,85,92,94,105,105,107,111,111
D17. Tasarruf	-	-
D18. Temizlik	-	-
D19. Vatanseverlik	-	-
D20. Yardımseverlik	7	77-78,79,87-88,98,100,102,108
Toplam	89	

“Ayşegül” adlı oyunda EDEÇ’teki yirmi değerden hangilerinin ne sıklıkta görüldüğü incelenmiştir. Bu inceleme sonucu oyunda yirmi değerden on dördünün yer aldığı, altı değer ise yer almadığı görülmektedir. Sevgi (19) değeri en çok rastlanan değer iken

adalet (1), alışkanlık (1) ve mtevezalık (1) değerleri en az rastlanan değerler olmuştur. Duyarlılık, mahremiyet, sağlıklı yaşam, tasarruf, temizlik ve vatanseverlik değerleriyle ise karşılaşılmamıştır. Sevgi (19) değerinden sonra ise sırasıyla aile bütünlüğü (15), saygı (10), dürüstlük (9) ve sorumluluk (9) değerleri en çok görülen diğer değerlerdir. Oyunda EDE'te yer alan değerleri taşıyan toplam seksen dokuz ifade tespit edilmiştir.

3.1.7 Mustafa Kemal'in Askerleri

lker Köksal tarafından yazılan ve ilk kez 2007'de sahnelenen Mustafa Kemal'in Askerleri adlı oyun biri altı, diğeri beş sahne olan iki bölümden oluşmaktadır. Oyun, on iki yaş ve üstü için yazılmıştır.

Oyun, bir anlatıcının 23 Nisan günü, çocuklara ulusal egemenliğin nasıl kazanıldığını, Kurtuluş Savaşı yıllarında yaşamış olan babasından kalan günlükten hareketle geçmişe bir yolculuk yaparak anlatacağını söylemesiyle başlar.

Türk milleti farklı savaşlardan, yenilgilerden çıkmış; Anadolu'nun dört bir yanı işgal edilmiştir. İstanbul'un işgal edilmesi üzerine okulları da kapatılan Kuleli Askeri Lisesi ğrencilerinden Cemil, Hasan ve Rıdvan bu teslim oluşu reddederler. Mustafa Kemal'in başlattığı bağımsızlık mücadelesine katılmak üzere kılık değiştirerek Ankara'ya geçerler. Burada Müfreze Ahmet ile tanışırılar. Ahmet, savaş yıllarında tüm yakınlarını kaybetmiş, kendisini de vatani için feda etmeye razı, alışkan, elinden her iş gelen, saygılı; ocuk sayılabilecek yaşta, genç bir delikanlıdır.

Ahmet; Cemil, Hasan ve Rıdvan'ın hizmetindedir. Onların çamaşırını yıkar, sobasını yakar, yemeklerini yapar. Aralarında sıcak bir bağ oluşur. Hasan Yüzbaşı'ndan ona okuma yazmayı öğretmesini ister. ğrenir de.

Bağımsızlık mücadelesi devam ederken kadın, erkek, büyük, kk demeden herkes; canı dahil her şeyini ortaya koyar. Silah taşıyan kağnıyı çeken öküzün ölmesi üzerine kendini öküz yerine kağnıya koşan Elif kadın, Ahmet'in işgal sırasında kaybettiği annesi çıkar. Duygusal anlar yaşanır.

Bu arada zaman zaman anlatıcı araya girerek tarihi gerçeklere; Kurtuluş Savaşı yıllarında yaşanan onca zorluğa, yoksulluğa rağmen halkın özverisine, azmine, Mustafa Kemal ve arkadaşlarına olan güvenine, inancına, verilen mücadeleye değinir.

İzmir'in kurtuluşuyla sonunda düşman denize dökülür. Kurtuluş Savaşı kazanılır. Gazeteci çocuk bu haberi bağırarak girer sahneye ve elindeki bayrakları dağıtır, sahnede bayram havası yaşanır.

Tablo 3.7 Mustafa Kemal'in Askerleri adlı oyunda EDEÇ değerlerinin yer aldığı tablosal dağılım

Değerler	Frekans	Değerin Geçtiği Sayfalar
D1. Adalet	4	116,117,120,145
D2. Aile Bütünlüğü	9	121,123,124,124,126,131,133,133-134,137-138
D3. Çalışkanlık	10	125,128,130,133,134,134,138,139,141,142
D4. Dostluk	4	121,126,139,142
D5. Duyarlılık	1	124
D6. Dürüstlük	-	-
D7. Estetik	1	116
D8. Mahremiyet	-	-
D9. Merhamet	-	-
D10. Mütevazılık	3	127,135,144
D11. Özgürlük	3	120,121,145
D12. Sabır	4	119,123,132,135
D13. Sağlıklı Yaşam	-	-
D14. Saygı	8	115,127,134,138,138,140,142,144
D15. Sevgi	9	124,140,141,143,143,143,145,145,150
D16.Sorumluluk	3	127,129,147
D17.Tasarruf	2	143-144,148
D18.Temizlik	3	129,139,148
D19.Vatanseverlik	37	115,116,116,116,116,117,117,118,119,119,120,120,120,121,121,122,122,122,122,123,124,125,128,128,129,130,132,134,135,135,136,137,139,141,147,149,149-150,150
D20.Yardımseverlik	13	125,132,133,134,136,137,137,142,146,147,147,148,148
Toplam	114	

Mustafa Kemal'in Askerleri adlı oyunun EDEÇ'teki yirmi değerden hangilerini ne sıklıkta içerdiği incelenmiştir. Bu inceleme sonucu oyunda yirmi değerden on altısının yer aldığı, dört değer ise yer almadığı görülmektedir. Vatanseverlik (37) değeri en çok rastlanan değer iken duyarlılık (1) ve estetik (1) değerleri en az rastlanan değerler olmuştur. Dürüstlük, mahremiyet, merhamet ve sağlıklı yaşam değerleriyle ise karşılaşılmamıştır. Vatanseverlik (37) değerinden sonra sırasıyla yardımseverlik (13), çalışkanlık (10), aile bütünlüğü (9) ve sevgi (9) değerleri en çok görülen diğer değerlerdir. Oyunda EDEÇ'te yer alan değerleri taşıyan toplam yüz on dört ifade tespit edilmiştir.

Mitos Boyut Çocuk Oyunları Dizisi 31 adlı kitapta Ülker Köksal'a ait "Ormanın Bekçileri", "Yarını Akıl Yapar", "Gökten Kaydı Üç Yıldız" ve "Gül Emri" adlı oyunlara yer verilmiştir.

3.1.8 Ormanın Bekçileri

Ülker Köksal tarafından 1977 yılında yazılan Orman'ın Bekçileri, çocuklara doğa sevgisi ve çevre bilinci kazandırmayı amaçlayan bir tiyatro oyunudur. Ülker Köksal, bu oyunla ormanı korumanın herkesin sorumluluğunda olduğunu göstermek istemiş ve çocukların doğaya, çevrelerine karşı duyarlılığını artırmayı hedeflemiştir.

Oyunun vermek istediği mesajın iletilmesinde, oyundaki karakterlerin temsil ettiği değerlerin çatışmalarından yararlanılmıştır. Mavi Bekçi, Maviş ile Ayşe ve Mehmet gibi çocuk karakterler, ağaçları kesen Kara Oduncu ve Yardımcı'ya karşı ormanı korumak için mücadeleye hazırdırlar. Bunun için Kaşıkçı, Nine, Dede gibi diğer karakterleri ikna etmeye çalışırlar ancak onların kayıtsız tavırlarıyla karşı karşıya kalır ve onları ikna edemezler. Kara oduncu saygısız ve hadsizce Mavi Bekçi'nin sevdiğine, eşine, Maviş'e göz koyar. Kaşıkçı ve Nine de kendi çıkarları uğruna Maviş'i kaçırmak için Kara Oduncu'ya yardım eder. Zamanla herkes Kara Oduncu'nun keyfi olarak koyduğu yasaklara ve zulme maruz kalır. Köy halkı zaman zaman Kara Oduncu'ya karşı direnir ancak Kara oduncu kaba kuvvete bile başvurduğundan ondan korkmaktadır. Nihayet ormanı sevenler, öteki köylerden yardıma gelenlerle beraber Kara Oduncu'yu alt eder ve ormanı kurtarırlar. Oyunun sonunda herkes ormanı yeniden canlandırmak için çalışacağına ve ormanı koruyacağına söz verir. Karaoduncu da ormanı eski haline getirmek için çalışmak gibi yapıcı bir cezayla cezalandırılır.

Oyunda izleyiciye doğa, orman sevgisi; doğayı korumanın, birlik ve beraberliğin, yardımlaşmanın, dostluğun önemi kazandırılmaya çalışılırken çıkarları uğruna doğaya zarar verenlerle bu duruma kayıtsız kalan bireyler ise eleştirilmiştir.

Tablo 3.8 Ormanın Bekçileri adlı oyunda EDEÇ değerlerinin yer aldığı tablosal dağılım

Değerler	Frekans	Değerin Geçtiği Sayfalar
D1. Adalet	11	15, 16, 20, 23, 27, 31, 38, 40, 40, 40, 44
D2. Aile Bütünlüğü	1	15
D3. Çalışkanlık	2	44, 44
D4. Dostluk	8	9, 10-11, 11, 12, 13, 15, 28, 38
D5. Duyarlılık	8	19, 21, 24, 24, 25, 26, 37, 44
D6. Dürüstlük	3	16-17, 37-38, 43
D7. Estetik	3	7, 28, 28
D8. Mahremiyet	-	-
D9. Merhamet	2	27, 35
D10. Mütevazılık	1	17
D11. Özgürlük	4	15, 15, 25, 28
D12. Sabır	1	25-26
D13. Sağlıklı Yaşam	-	-
D14. Saygı	6	9, 10, 10, 11, 13, 28
D15. Sevgi	13	8, 8, 8, 8, 9, 16, 20, 21, 23, 27, 27, 44, 45
D16. Sorumluluk	4	25, 30, 44, 45
D17. Tasarruf	-	-
D18. Temizlik	-	-
D19. Vatanseverlik	-	-
D20. Yardımseverlik	7	10, 22, 24, 26, 35, 42, 44
Toplam	74	

Ormanın Bekçileri adlı oyunun EDEÇ'teki yirmi değerden hangilerini ne sıklıkta içerdiği incelenmiştir. Bu inceleme sonucu oyunda yirmi değerden on beşinin yer aldığı, beş değer ise yer almadığı görülmektedir. Sevgi (13) değeri en çok rastlanan değer iken aile bütünlüğü (1), mütevazılık (1) ve sabır (1) değerleri en az rastlanan değerler olmuştur. Mahremiyet, sağlıklı yaşam, tasarruf, temizlik ve vatanseverlik değerleriyle ise

karşılaşılmamıştır. Sevgi (13) değerinden sonra ise sırasıyla adalet (11), dostluk (8), duyarlılık (8) ve yardımseverlik (7) değerleri en çok görülen diğer değerlerdir. Oyunda EDEÇ’te yer alan değerleri taşıyan toplam yetmiş dört ifade tespit edilmiştir.

3.1.9 Yarını Akıl Yapar

Yarını Akıl Yapar adlı oyun, Mitos Boyut Tiyatro Yayınları tarafından Çocuk Oyunları Dizisi 31 başlığı altında basılan kitabın ikinci oyunu olarak karşımıza çıkmaktadır. Ülker Köksal’ın sekiz yaş üstü çocuklar için yazdığı oyun iki bölümden oluşmaktadır.

Oyun, ders çalışmaktan yorulmuş, bitkin düşmüş bir çocuk olan Pınar’ın başından geçenleri anlatmaktadır. Pınar sorumluluk sahibi bir kızdır ancak ders çalışmaktan çok yorulduğu, bunaldığı bir gün karşısına Tembeller Ülkesi’nden Yalancı çıkar. Yalancı, çocukların böyle zamanlarını kollayıp onları derslerin, ödevlerin, çalışmanın olmadığı; her yerin oyuncak, şeker ve çikolata gibi çocukları cezbedecek nesnelerle dolu olduğunu söylediği ülkesine götürmeye ikna eder. Pınar, başta Yalancı’nın söylediklerini sorgulasa da Yalancı’ya inanır ve onunla gider. Tembeller Ülkesi’nde sınıf arkadaşları Sevil ve Alper ile karşılaşır. Başta çekici gelen Tembeller Ülkesi yalancının anlattığı gibi değildir. Çocuklar, hiçbir şey yapmadan sadece bir şeyler yiyerek uyumaktan rahatsızdırlar. Pınar ve arkadaşları tembellik ve yalancılığın ne kadar kötü olduğuyla, olumsuz sonuçlarıyla yüz yüze gelirler. Kral Akıl, Sevgi Perisi ve diğer periler sayesinde Tembeller Kralı ve Yalancı’nın oyunlarına karşı mücadele ederek içine düştükleri bu kötü durumdan kurtulurlar. Kral Akıl, tüm çocukları Yalancı ve Tembeller Kralı’na karşı dikkatli olmaları konusunda uyarır.

Ülker Köksal “Yarını Akıl Yapar” adlı oyununda tembellik ve yalancılığı eleştirmiş; çalışkanlık, doğruluk, sorumluluk, sabır gibi olumlu değerleri kazandırmayı amaçlamıştır.

Tablo 3.9 Yarını Akıl Yapar adlı oyunda EDEÇ değerlerinin yer aldığı tablosal dağılım

Değerler	Frekans	Değerin Geçtiği Sayfalar
D1. Adalet	1	66
D2. Aile Bütünlüğü	3	50, 59, 61
D3. Çalışkanlık	8	57, 57, 63, 65, 67-68, 70, 75, 75
D4. Dostluk	-	-
D5. Duyarlılık	2	61, 61

Tablo 3.9 Yarını Akıl Yapar adlı oyunda EDEÇ değerlerinin yer aldığı tablosal dağılım (devamı)

D6. Dürüstlük	7	54, 59, 60, 63, 64, 64, 74
D7. Estetik	3	54, 65, 65
D8. Mahremiyet	-	-
D9. Merhamet	1	64
D10. Mütevazılık	-	-
D11. Özgürlük	4	54, 56, 60, 75
D12. Sabır	10	62, 62, 63, 66, 66, 67, 69, 70, 73, 73
D13. Sağlıklı Yaşam	3	50, 59, 65-66
D14. Saygı	6	58, 61, 62, 65, 66, 74
D15. Sevgi	2	61, 62
D16.Sorumluluk	7	50, 53, 54, 56, 65, 70, 76
D17.Tasarruf	-	-
D18.Temizlik	1	52
D19.Vatanseverlik	-	-
D20.Yardımseverlik	5	63, 65, 67, 74, 74
Toplam	63	

Yarını Akıl Yapar adlı oyunda EDEÇ'teki yirmi değerden hangilerinin ne sıklıkta işlendiği incelenmiştir. Bu inceleme sonucu oyunda yirmi değerden on beşine rastlanırken beş değere ise açık biçimde rastlanmamıştır. Sabır (10) değeri en çok rastlanan değer iken adalet (1), merhamet (1) ve temizlik (1) değerleri en az rastlanan değerler olmuştur. Dostluk, mahremiyet, mütevazılık, tasarruf ve vatanseverlik değerleriyle ise karşılaşılmamıştır. Sabır (10) değerinden sonra ise sırasıyla çalışkanlık (8), dürüstlük (7) ve sorumluluk (7) değerleri en çok görülen diğer değerlerdir. Oyunda EDEÇ'te yer alan değerleri taşıyan toplam altmış üç ifade tespit edilmiştir.

3.1.10 Gökten Kaydı Üç Yıldız

Gökten Kaydı Üç Yıldız adlı oyun, Mitos Boyut Tiyatro Yayınları tarafından Çocuk Oyunları Dizisi 31 başlığı altında basılan kitabın üçüncü oyunu olarak karşımıza çıkmaktadır. Ülker Köksal'ın dokuz yaş üstü çocuklar için yazdığı oyun üçer sahne barındıran iki bölümden oluşmaktadır.

Fatma, Mehmet ve Ahmet adındaki üç çocuk yaşadıkları hayattan pek memnun değildir. Beraber oldukları bir gün gökkuşağını görürler ve gökkuşağının altından geçebilselerdi tüm dileklerinin gerçek olacağını düşünürler. Tam da o sırada masalsı bir şekilde Gökkuşağı adlı bir kız gelir. Mutlu olmak için sahip olmak istediklerini onlara verebileceğini söyler. Fatma güzellik ve para, Ahmet fiziksel güç, Mehmet de başkalarının ona akıl vermesinden bıktığından herkese kendi sözünü dinletebilmek için kral olmak ister. Gökkuşağı, gökten üç yıldız isteyerek çocukların dileklerinin gerçekleşmesini sağlar. Çocuklar artık istediklerine sahiptirler. Başta elde ettikleriyle kendilerinden geçerler, mutlu olduklarını düşünürler ve gerçekleri göremezler, yalanlar söyleyerek menfaatlerinin peşine düşen Bekçi ve Hizmetçi karakterlerinin de etkisiyle diğer insanlardan kopuk yaşarlar. Sahip oldukları güç, para, saygınlık onların mutlu olmasına yetmez ve mutsuzluğa gömülürler. Bir süre sonra içine düştükleri bu durumdan kurtulmak için ne yapacaklarını düşünürlerken bir çocuğun ağlama sesini duyarlar. Çocuk köy halkından Güçlü'nün oğludur ve onlara neler olup bittiğini tek tek anlatır, çocuğun haline üzülmüşler fakat bu sayede gerçekler ortaya çıkar ve Bekçi ile Hizmetçi'ye ufak bir oyun oynarlar. Bekçi ve Hizmetçi'nin maskeleri düşer, ne kadar yalancı, çıkarıcı, çirkin oldukları ortaya çıkar ve görevlerine son verilir. Fatma, Mehmet ve Ahmet mutlu olmak için sahip olduklarını paylaşmanın, birlik ve beraberliğin, sevginin ne kadar önemli olduğunu anlarlar. Üçü de bundan sonrası için adaleti, eşitliği, birlik ve beraberliği, yardımseverliği, sevgiyi barındıran kararlar alırlar ve mutluluğun sırrına kavuşurlar.

Oyun paranın, gücün, makamın ve güzelliğin tek başına mutluluk getirmediği; önemli olanın sevgi, dostluk, dürüstlük, güven, paylaşım, birlik ve beraberlik gibi değerler olduğu mesajını vermektedir. Yalancıları, çıkarıcıları, saygısızları ve adil davranmayan insanları ise eleştirmektedir. Vermek istediği mesajlarla Gökten Kaydı Üç Yıldız oyunu değerler eğitimi açısından önemli bir eser olarak karşımıza çıkmaktadır.

Tablo 3.10 Gökten Kaydı Üç Yıldız adlı oyunda EDEÇ değerlerinin yer aldığı tablosal dağılım

Değerler	Frekans	Değerin Geçtiği Sayfalar
D1. Adalet	9	96, 96, 97, 97,97, 97, 105, 108,109
D2. Aile Bütünlüğü	1	85-86
D3. Çalışkanlık	3	91, 97, 97
D4. Dostluk	10	82, 87, 88, 88, 90, 104-105, 109, 109, 110, 110

Tablo 3.10 Gökten Kaydı Üç Yıldız adlı oyunda EDEÇ değerlerinin yer aldığı tablosal dağılım (devamı)

D5. Duyarlılık	-	-
D6. Dürüstlük	7	94, 100, 104, 106, 107, 108, 109
D7. Estetik	1	79
D8. Mahremiyet	-	-
D9. Merhamet	2	105, 105
D10. Mütevazılık	6	84, 89, 90, 93, 93, 97-98
D11. Özgürlük	3	83, 86, 110
D12. Sabır	2	85, 107
D13. Sağlıklı Yaşam	2	97, 103
D14. Saygı	8	81, 84, 90, 94, 97, 97, 98, 103
D15. Sevgi	5	83, 101, 101, 109, 110
D16. Sorumluluk	3	84, 102, 103
D17. Tasarruf	1	93
D18. Temizlik	1	92
D19. Vatanseverlik	-	-
D20. Yardımseverlik	6	85, 90, 106, 109, 109, 109-110
Toplam	70	

Gökten Kaydı Üç Yıldız adlı oyunun EDEÇ'teki yirmi değerden hangilerini ne sıklıkta içerdiği incelenmiştir. Bu inceleme sonucu oyunda yirmi değerden on yedisinin yer aldığı, üç değer ise yer almadığı görülmektedir. Dostluk (10) değeri en çok rastlanan değer iken aile bütünlüğü (1), estetik (1), tasarruf (1) ve temizlik (1) değerleri en az rastlanan değerler olmuştur. Duyarlılık, mahremiyet ve vatanseverlik değerleriyle ise karşılaşmamıştır. Dostluk (10) değerinden sonra ise sırasıyla adalet (9), saygı (8) ve dürüstlük (7) değerleri en çok görülen diğer değerlerdir. Oyunda EDEÇ'te yer alan değerleri taşıyan toplam yetmiş ifade tespit edilmiştir.

3.1.11 Gül Emri

Ülker Köksal tarafından on iki yaş üstü çocuklar için yazılan, dokuz sahneden oluşan bu oyun; sevginin gücü, sadakat, mücadele, dürüstlük, hak ve adalet gibi değerleri aktarmayı hedefleyen bir oyundur.

Oyun hayali bir yer olan Gülyurt'ta, Gülyurt halkının Gül Bayramı kutlamaları ile başlar. Halk ve yönetimdekiler birlik, beraberlik, neşe içindedirler. Gül Han'ın kızı Gül Ece ile dürüst, akıllı, çalışkan biri olan Gül Oğlan birbirini sevmektedir ve evlenmek isterler. Bunu öğrenen Gül Hatun'a göre ise Gül Oğlan'ın bir kusuru vardır: Gül Oğlan sıradan biridir. Ayrıca Gül Han; kızını, varlıklı bir ailenin oğlu olan Şen Oğlan'a vereceğine dair Şen Oğlan'ın ailesine söz vermiştir.

Sevdiği adamdan başkasıyla evlendirileceğini duyan Gül Ece bu duruma karşı çıkar ve Gül Oğlan'ı sevdiğini, Şen Oğlan'la evlenmeyeceğini açıkça söyler. Ailesi kızının duygularını, düşüncelerini dikkate almaz. Bu yaşananların üzerine Gül Ece hiçbir şey yiyemez olur ve hastalanır. Gül Hatun çaresizlik içinde çabalamakta ve üzülmemektedir. Bu sırada Gül Oğlan boş durmaz. Gezgin kılığına girip Gül Ece'yi iyileştirerek Gül Hatun'dan Gül Ece'yi ister. Gül Hatun kızını iyileştirmesi durumunda Gezgin'e ne isterse vereceğini söylese de sözünde durmaz ve Gül Ece'yi vermez. Sonrasında ise Gül Ece artık hiç gülemmez olur. Gül Han, Gül Hatun ve Gülyurtlular ne yaparlarsa da Gül Ece gülmez. Gül Han keyfi bir şekilde Gülyurt halkına gülmeyi yasaklar. Artık Gül Ece gülmeye kadar gülmek yasaktır ve gülme ceza verilecektir. Gülyurt halkı bu yasağı eleştirir, akıl dışı bulur. Bütün bunlar olurken Gül Oğlan bu sefer de Nasrettin Hoca kılığına girerek sahneye girer. Amacı Gül Ece'yi güldüreceğini söyleyerek Gül Han'dan bunun karşılığında Gül Ece'yi istemektir. Gül Ece, Nasrettin Hoca'nın aslında Gül Oğlan olduğunu anlar ve ona güler. Bunun üzerine Gül Oğlan Nasrettin Hoca kılığından sıyrılır. Gül Han, kızını Gül Oğlan'a çaresiz verir ve düğün dernek kurulur. Gülme yasağı da kalkar.

Gül Ece ile Gül Oğlan mücadeleleri sonucu birbirine kavuşmuştur ancak bu sırada Gül Han'ın yasakları, yasakların uygulayıcısı Başbekçi'nin yaptıkları sebebiyle Gülyurtlular sevincini, neşesini, yaşama isteğini kaybetmiştir. Gülyurtluların bu hali yapılacak işlerin de aksamasına sebep olduğundan Gül Han bu sefer de "Gül Emri" vermiştir. Gülyurtlular Han'ın bu saçma emirlerinden bıkar ve Gül Han'ın yere düşen tacını ona geri vermezler. "Bize yeni bir Han gerek" diyerek Gül Oğlan'ı han ilan ederler ve şarkılarla oyun son bulur.

Gül Emri adlı oyunda sevginin, yardımlaşmanın, birlik ve dayanışmanın gücü; halk iradesinin önemi anlatılırken baskıcı, otoriter yönetim anlayışı, kişisel çıkarlar uğruna keyfi olarak konulan yasaklar eleştirilmektedir.

Tablo 3.11 Gül Emri adlı oyunda EDEÇ değerlerinin yer aldığı tablosal dağılım

Değerler	Frekans	Değerin Geçtiği Sayfalar
D1. Adalet	6	121,123,133, 134,140-141,143
D2. Aile Bütünlüğü	5	124,126,129,133,143
D3. Çalışkanlık	4	117,122,131, 138
D4. Dostluk	2	125, 130
D5. Duyarlılık	1	139
D6. Dürüstlük	2	127,136-137
D7. Estetik	2	113,117
D8. Mahremiyet	-	-
D9. Merhamet	3	123, 125, 129
D10. Mütevazılık	1	127-128
D11. Özgürlük	10	118-119, 122, 123, 123, 132, 133, 134, 141, 142, 142
D12. Sabır	-	-
D13. Sağlıklı Yaşam	-	-
D14. Saygı	11	113-114, 115, 116, 116, 118, 119, 120, 121,
D15. Sevgi	14	114, 117, 119, 120, 121, 121, 122, 123, 124, 127, 128, 137,138, 142-143
D16.Sorumluluk	-	-
D17.Tasarruf	-	-
D18.Temizlik	1	113
D19.Vatanseverlik	1	114
D20.Yardımseverlik	6	116, 117, 121, 129, 130,143
Toplam	69	

Gül Emri adlı oyunun EDEÇ'teki yirmi değerden hangilerini ne sıklıkta içerdiği incelenmiştir. Bu inceleme sonucu oyunda yirmi değerden on beşine rastlanırken beş değere ise açık biçimde rastlanmamıştır. Sevgi (14) değeri en çok rastlanan değerken; duyarlılık (1), mütevazılık (1), temizlik (1) ve vatanseverlik (1) değerleri en az rastlanan değerler olmuştur. Mahremiyet, sabır, sağlıklı yaşam, sorumluluk ve tasarruf değerleriyle ise karşılaşılmamıştır. Sevgi (14) değerinden sonra ise sırasıyla saygı (11), özgürlük (10),

adalet (6) ve yardımseverlik (6) değerleri en çok görülen diğer değerlerdir. Oyunda EDEÇ’te yer alan değerleri taşıyan toplam altmış dokuz ifade tespit edilmiştir.

3.2 Değerlere Yönelik İncelemeler

Bu bölümde öncelikle veri kaynağı olan oyunlara ait bulguların tamamına yer veren bir tablo oluşturulmuştur. Bu tabloyla EDEÇ’te yer alan değerlerin on bir oyuna dağılımı, değerlerin oyunlarda toplam yer alma sıklığı, en sık işlenen değerlerin hangileri olduğu ve en çok değer ifadesinin hangi oyunda yer aldığı belirlenmek istenmiştir. Ardından EDEÇ’te yer alan bu değerlerin anlamları kısaca açıklanmış, oyunlardan değerleri taşıdığı düşünülen ifadeler doğrudan alıntılarla ilgili başlıklar altında örneklendirilmiştir.

Tablo 3.12 Ülker Köksal’ın oyunlarında EDEÇ değerlerinin dağılımı

Oyun Adı Değer Adı	Sırça Köşk	Banış Gezegeni	Mavi Gezegeni Kim Kurtarsın?	Dağ Denize Kavuştu	Sevgili Kulübümüz	Ayşegül	Mustafa Kemal’ in Askerleri	Ormanın Bekçileri	Yarım Akıl Yapar	Gökten Kaydı Üç Yıldız	Gül Emri	Frekans
D1. Adalet	10	10	2	5	4	1	4	11	1	9	6	63
D2. Aile	-	2	4	4	2	15	9	1	3	1	5	46
D3. Çalışkanlık	6	7	6	2	2	1	10	2	8	3	4	51
D4. Dostluk	3	6	14	11	5	7	4	8	-	10	2	70
D5. Duyarlılık	2	2	10	1	1	-	1	8	2	-	1	28
D6. Dürüstlük	5	14	5	1	3	9	-	3	7	7	2	56
D7. Estetik	-	2	5	1	4	3	1	3	3	1	2	25
D8. Mahremiyet	-	-	1	2	2	-	-	-	-	-	-	5
D9. Merhamet	-	6	6	1	1	2	-	2	1	2	3	24
D10. Mütevazılık	2	-	-	-	1	1	3	1	-	6	1	15
D11. Özgürlük	3	5	1	8	6	3	3	4	4	3	10	50
D12. Sabır	3	2	3	1	-	2	4	1	10	2	-	28
D13. Sağlıklı	-	5	2	-	-	-	-	-	3	2	-	12
D14. Saygı	3	9	11	4	5	10	8	6	6	8	11	81
D15. Sevgi	6	18	26	7	15	19	9	13	2	5	14	134
D16.Sorumluluk	1	10	9	-	4	9	3	4	7	3	-	50

Tablo 3.12 Ülker Köksal’ın oyunlarında EDEÇ değerlerinin dağılımı (devamı)

D17.Tasarruf	-	-	-	-	1	-	2	-	-	1	-	4
D18.Temizlik	-	2	1	2	-	-	3	-	1	1	1	11
D19.Vatanseverlik	1	-	-	-	-	-	37	-	-	-	1	39
D20.Yardımseverlik	5	8	4	8	4	7	13	7	5	6	6	73
Toplam	50	108	110	58	60	89	114	74	63	70	69	865

Tablo 3.12’de oyunlarda toplam 865 değer yer aldığı ve EDEÇ’te yer alan yirmi değer in yirmisine de yer verildiği görülmektedir. Araştırmaya kaynak oluşturan on bir oyunda değerlerin, en çok görülen değerden en az görülen değere doğru sıralanışı şu şekildedir: sevgi (134), saygı (81), yardımseverlik (73), dostluk (70), adalet (63), dürüstlük (56), çalışkanlık (51), özgürlük (50), sorumluluk (50), aile bütünlüğü (46), vatanseverlik (10), sabır (28), estetik (25), merhamet (24), mütevazılık (15), sağlıklı yaşam (12), temizlik (11), mahremiyet (5), tasarruf (4). Ayrıca “adalet, aile bütünlüğü, çalışkanlık, özgürlük, saygı, sevgi ve yardımseverlik” değerlerinin 11 oyunun 11’inde de yer alarak tutarlı bir biçimde işlendiği görülmektedir.

Ele alınan on bir çocuk oyununda en çok değer ifadesi taşıyan eser “Mustafa Kemal’in Askerleri” adlı oyundur. Bu oyunu takip eden iki oyun ise “Mavi Gezegeni Kim Kurtarsın?” ve “Barış Gezegeni” adlı oyunlardır. En az değer ifadesi taşıyan oyun ise “Sırça Köşk” adlı oyundur.

3.2.1 Adalet Değerine İlişkin Bulgular

Adalet kelimesinin anlamı, Güncel Türkçe Sözlük’te “1. Hak ve hukuka uygunluk, hakkı gözetme. 2. Yasalarla sahip olunan hakların herkes tarafından kullanılmasının sağlanması; türe. 3. Bu işi uygulayan, yerine getiren devlet kuruluşları. 4. Herkese kendine uygun düşeni, kendi hakkı olanı verme.” (TDK, 2025) şeklinde verilmiştir.

Adalet değeri TYMM Erdem Değer Eylem Çerçevesi’nde ise “Hak ve özgürlükleri, eşitliği, etik davranmayı, hakkaniyeti, ön yargısızlığı, ölçülülüğü ve liyakati kapsar.” (MEB, 2024) şeklinde açıklanmıştır.

Adalet değerine ele alınan on bir oyunun tamamında yer verilmiştir. İncelenen on bir oyunda adalet değeriyle ilgili toplam 63 ifade tespit edilmiştir. Adalet değerini en çok ele alan oyun “Ormanın Bekçileri” (11) oyunu iken adalet değerinin en az görüldüğü oyunlar “Ayşegül” (1) ve “Yarını Akıl Yapar” (1) adlı oyunlardır.

“Sırça Köşk” adlı oyununda adalet değerini yansıtan örnekler:

“NASRETTİN Masaldaki Keloğlan / Zorbadan hesap soran / Yoksuldan, yana olan / Haydi davran Keloğlan.” (Köksal, 2008, s.27)

Bu dizelerde haksızlığa boyun eğmeyen, zulme ve zulmedene karşı duran, adalet arayan, haksızlıkla mücadele edilen bir tutum sergilenmektedir. Bu da adalet değeriyle ilişkilendirilmiştir.

“DEDE (O da heyecanla ayağa kalkar.)

Fakir, zengin, akıllı / Kel, kör, topal zavallı / Olsa da çeşit çeşit / Masalda hepsi eşit” (Köksal, 2008, s.28)

Burada insanların sahip olduğu maddi imkanların, dış görünüşünün, fiziksel özelliklerinin, zihinsel yetilerinin birbirinden farklı olabileceği vurgulanmıştır. Kimsenin farklılıklarından ötürü üstün ya da aşağı görülemeyeceğinin ifade edildiği bu dizeler eşitlik anlayışı çerçevesinde adalet değerini yansıtmaktadır.

“KADIN Ölümsüzdür öpücük / En güçlüdür en küçük / Eşittir kadın erkek / Deve, balık, kuş, çiçek.” (Köksal, 2008, s.28)

“Barış Gezegeni” adlı oyunda adalet değerini yansıtan örnekler:

“DOĞRUCU İyisin güzelsin Kül Kedisi ama... Senden bana ne hayır gelir? Kusura bakma akılsızsın biraz... Döverler söverler ses etmezsin. En ağır işleri yaptırırlar sana yaparsın. Haksızlık ederler başını eğersin. Hakkını aramaz, şikâyet etmezsin.” (Köksal, 2008, s.55)

Burada Kül Kedisi üzerinden adalet duygusunun zayıflığı eleştirilmekte, bireyin hakkını aramama sonucu yaşayabileceği zorluklar dile getirilmekte ve adalet değerinin önemi vurgulanmaktadır.

“DOĞRUCU (Yineleyerek) Mavi Ada'nın ve Mavi Ada'da yaşayanların korunması için...

DOĞRUCU Adadakilerin sevgi, barış ve adalet içinde yaşamaları için...

DOĞRUCU Bir an önce ailelerine kavuşmaları için...

DOĞRUCU Sonuna kadar çalışacağıma namusum ve onurum üzerine yemin ederim.” (Köksal, 2008, s.64)

Doğrucu'nun yemininde adalet içinde yaşamaya, hakça eşit olunacağına ve adil bir düzen kuracağına dair söz vermesi adalet değerinin önemini yansıtmaktadır. Ayrıca

Doğrucu'nun başkan seçilmesi bu göreve layık bir kişinin başa gelmesi adalet değeri içinde yer alan liyakat değerini de yansıtmaktadır.

“ÇEKİRGE Sayın Yargıçlar, Sayın Jüri Üyeleri... Karşınızda gördüğünüz Miskin, Metelik ve Savaşçı suçludurlar. Cezalandırılmalarını istiyorum. Savaşçı, savaşmak, kan dökmek, Mavi Ada'ya haksızca egemen olmak, bizi silahla korkutmaktan suçludur. Miskin ve Metelik'se arkadaşlarına ihanet etmekten, yiyecek ve para karşılığı Savaşçı'yla iş birliği yapmaktan, Mavi Ada'nın yönetimine karşı çıkmaktan suçludurlar. Üçünün de en ağır cezalarla cezalandırılmalarını istiyorum.” (Köksal, 2008, s.80)

Çekirge'nin suçlu olanların cezalandırılmasını istemesi hak ve hukuk bilincini ortaya koymakta ve adalet değerinin önemini vurgulamaktadır.

“Mavi Gezegeni Kim Kurtarsın?” adlı oyunda adalet değerini yansıtan örnekler:

“GÖKKUŞAĞI (Gülümser.) Peki ama İdil'ciğim hayvanların hepsi sakat. Neden?

İDİL Çünkü sakat olanları kimse istemiyor. Sakat, çirkin hayvanlara bakmak benim işim. Sizin işiniz ne?” (Köksal, 2008, s.90)

İdil'in sakat, çirkin olanları yani toplumdaki çoğu insan tarafından kabul görmeyen, dışlanan, istenmeyen hayvanları seçmesi ayrımcılığa karşı bir duruşu, adaleti, eşitlik arayışını simgelemektedir.

“AYCAN Galiba anladım. Sağ olun. (Alkışlar.) Oyununuz çok güzeldi.” (Köksal, 2008, s.100)

Aycan karamsar bir bakış açısına sahip olmasına, hiçbir şeyi beğenmemesine rağmen arkadaşlarının oyununu beğendiğini belirtmesi, hakkı sahibine teslim etmesi, arkadaşlarına haksızlık etmemesi adalet değerini yansıtmaktadır.

“Dağ Denize Kavuştu” adlı oyunda adalet değerini yansıtan örnekler:

“ADİL BABA (Tokmağı ile kürsüye vurarak) Duruşmayı açıyorum. Sanık, adını söyle.

UMUT (Ayağa kalkmaya çalışır, ancak ağlara sarılı olduğu için başaramaz.) Umud efendim.

ADİL BABA Balık ağlarını çıkarın. Çocuk serbest konuşsun.

DEDE (Hemen atılır.) Olur mu hiç Adil Baba? Ya kaçarsa? Dağköylülerin ne yapacağı belli olmaz.

ADİL BABA (Tokmağını kürsüye vurarak) Bekçi, ağları kaldırın dedim. (Bekçi ağları kaldırır.) Yargılama sırasında bana Yargıç diyeceksiniz. Adil Baba sözü yok. Umut Dağköy'ündensin değil mi?" (Köksal, 2009, s.27)

Yargılama esnasında sanığın rahat konuşabilmesi için başka bir deyişle savunma hakkını rahat bir şekilde kullanabilmesi için Adil Baba'nın sanığın üzerindeki ağları kaldırtmak istemesi ayrıca yargılama sırasında tarafsızlığı sağlamak adına herkese eşit yaklaştığını göstermek üzere herkesin ona "yargıç" diye hitap etmesini istemesi adalet değerinin gerekliliklerini ortaya koymaktadır.

"DEDE Suçlu suçunu itiraf etti Sayın Yargıç. Üstelik işlediği suçu yeniden işleyebilmek için uğraşacağını da söylüyor.

ADİL BABA Suçlu sözünü kullanmayınız. Suçlu olup olmadığı yargılama sonunda anlaşılacaktır." (Köksal, 2009, s.28)

Yargılama sürecinde masumiyet karinesinden bahsedilmesi yani sanığın, suç kanıtlanıncaya kadar masum olduğunun dile getirilmesi yargının adaletli bir şekilde çalıştığını göstermekte, adalet değerinin önemi vurgulanmaktadır.

"Sevgili Kulübemiz" adlı oyunda adalet değerini yansıtan örnekler:

"HALA (Kendine gelir gelmez ilk işi Hakan'a kızmak olur.) Hakan, hep senin başının altından çıkıyor bunlar... Bunun acısı çıkacaktır. Hiç kuşkun olmasın.

HAKAN Hala... Ben...

HALA Sakın inkâra kalkma. Gözlerimle gördüm.

ZEYNEP Gülçin teyze, Hakan'ın hiçbir suçu yok. Bu oyunu ben yaptım. O yalnızca..." (Köksal, 2009, s.50)

Halanın çocukların oynadığı oyuncak kediye, kendi kedisinin ölmüş hali sanarak fenalaştığı bu sahnede Hakan'ı dinlemeden suçlaması, ona karşı sergilediği bu haksız, adaletsiz tavrı eleştirilmekte ve adalet değerinin önemini ortaya koymaktadır.

"HALA Eve, benimle beraber yaşamayı istersen gelirsin yavrum. İstemiyorsan burada kalabilirsin. Zaman zaman beni ziyaret edersen sevinirim. Hakan'cıgım, sen gittikten sonra çok düşündüm. Sana haksızlık yaptığımı anladım. Benim hiç çocuğum olmadı. Bu yüzden bir çocuğa nasıl davranılacağını bilemedim. Gözümün önünden ayrılmama izin vermedim. Yasaklarla, cezalarla, bunalttım seni. Şunu unutma yalnız, bunları hep senin

iyiliğin için yapıyordum. Hatamı anladım. Seni çok seviyorum ve sen çok iyi bir çocuksun.” (Köksal, 2009, s.72)

Hayatıyla ilgili karar alma hakkının Hakan’a ait olduğunun ve halanın hatalarını kabul edip haksızlık ettiğinin dile getirildiği bu ifadelerde adalet değerinin tecelli ettiği görülmektedir.

“Ayşegül” adlı oyunda adalet değerini yansıtan örnekler:

“GÜL (Heyecanlı) Oto onarımcısı var ya benzincinin yanında. Orada bir duyuru gördüm. Çırak aranıyormuş.

AYŞE Oto onarım işinde kızlar çalışmaz ki. Kız çırak almazlar.

GÜL Kız erkek ayrımı yapamazlar. İnsan haklarına aykırı.” (Köksal, 2009, s.85)

“Mustafa Kemal’in Askerleri” adlı oyunda adalet değerini yansıtan örnekler:

“ANLATICI İstanbul işgal edildiğinde pek çok siyaset adamı, gazeteci, vatansever kişi de tutuklanmıştı.” (Köksal, 2009, s.120)

Siyaset adamı, gazeteci ve vatanseverlerin tutuklanması adaletsizlik olarak yorumlanmaktadır. Buradan hareketle adalet, aranan bir değer olarak ortaya konmaktadır.

“Ormanın Bekçileri” adlı oyunda adalet değerini yansıtan örnekler:

“MAVİŞ- (Çocuklar gittikten sonra yavaş yavaş gelir. Kuşkuludur. Arada bir gelen giden var mı diye etrafına bakınır. Seyircilere dert yanar.) Kulübemde tutsağım. Hiçbir suçum yok ama tutsağım... Kara Oduncu gelip beni kaçıracak diye korku içinde saklanıyorum her an. Çok zor bir yaşam.” (Köksal, 2012, s.31)

“KARA ODUNCU- Yeni yasadan haberin var mı? Ormandan toplanılan her şeyin dörtte üçü benim. Kırk ceviz toplarsan otuzu benim, onu senin. Raziysan.

SEPETÇİ BACI- Böyle bir yasa yok.

KARA ODUNCU- Var. Ben koydum çünkü. Yasaya uymayanın cezası da yüz sopa. Cezayı ben uygulayacağım. Yargıç da benim çünkü. Anladın mı?” (Köksal, 2012, s.40)

“AYŞE- Kara Oduncu ne olacak?

MAVİ BEKÇİ- O da çalışacak. Yaktıklarını kestiklerini yerine koyacak. Sonra da gidecek. Uzaklara. Onu bir daha, buralarda görmeyeceğiz.” (Köksal, 2012, s.44)

“Yarını Akıl Yapar” adlı oyunda adalet değerini yansıtan örnekler:

“KRAL AKIL- Tembeller Kralı ve Yalancı buna izin vermezler. Burası onların ülkesi. Bir kavga çıkmasını istemiyorum. Sonra önemli olan çocukların kurtulmayı istemeleri. İsterlerse onlara yardım ederiz.” (Köksal, 2012, s.66)

Kral Akıl’ın “Burası onların ülkesi.” ifadesi başkalarının alanına saygı duyma ve sınırların farkında olmanın gerekliliğini hatırlatmaktadır. Hak ve özgürlüklerin doğru ve yerinde kullanımı adalet değeriyle ilişkilendirilmiştir. Ayrıca çocuklara isterlerse yardımda bulunacaklarının söylenmesi, yardım gibi olumlu bir eylem dahi buna ihtiyacı olan tarafın seçim hakkına, kişinin özgür iradesine bağlanmıştır. Bu da hak ve dolayısıyla adalet değerini yansıtmaktadır.

“Gökten Kaydı Üç Yıldız” adlı oyunda adalet değerini yansıtan örnekler:

“KADIN- (Bekçi'ye yaklaşır.) Sayın Bekçi, benim paramı hâlâ vermediniz. Elbiseyi teslim edeli on gün oldu. Benim gibi terzilikle yaşamını sürdüren biri için...” (Köksal, 2012, s.96)

Kadın, emeğinin karşılığı olan parayı istemekte, hakkı olanı almayı dilemektedir. Kadının bu davranışı adalet arayışını simgelemekte ve adalet değerinin önemini vurgulamaktadır.

“GÖZLÜKLÜ- (Sınırı geçmemeye özen göstererek) Sayın Bekçi, ben de Sayın Bayan için yaptığım takıların parasını alamadım. Pırlanta gerdanlık, zümrütlü bilezik, yakut küpelerin parasını... Çok uğraştım onları yapabilmek için. Emeğimin karşılığını isterim.

KASKETLİ- Sarayın temelinden bitimine kadar çalıştım. Duvarcılık sıvacılık, taş döşeme işlerinde çalıştım. Ter döktüm... Neden param verilmiyor?” (Köksal, 2012, s.97)

“Gül Emri” adlı oyunda adalet değerini yansıtan örnekler:

“GÜL HATUN- (Tutukluların içinde kendisine ve Gül Ece'ye el sallayan Zeynep'i görür.) Aaa... Zip Zıp Zeynep de burada. Kaç zamandır Köşke gelmiyordu. O da tutuklanmış demek. Gül Han hiç değilse Zeynep çıksın.

GÜL HAN- Olmaz.” (Köksal, 2012, s.134)

Gül Han’ın tutuklular arasında tanıdıkları olan bir tutukluyu sırf eşi istiyor diye çıkarmaması -bu tutuklamalar her ne kadar haksız yere yapılmış olsa da- eşit davrandığını ve adil olduğunu göstermektedir.

3.2.2 Aile Bütünlüğü Değerine İlişkin Bulgular

Aile bütünlüğü değeri EDEÇ'te "Aile içi iletişim ve iş birliğini güçlendirmeyi, ailede sorumlulukları yerine getirmeyi, aileyle vakit geçirmeyi; saygı, sevgi ve güvene dayalı ilişkiler kurmayı kapsar." (MEB, 2024) şeklinde açıklanmıştır.

Aile bütünlüğü aile fertlerin birbirlerine özen göstermelerini, birlikte zaman geçirmelerini, zor zamanlarda birbirlerine destek olmalarını, birbirleriyle duygu ve düşüncelerini paylaşabilmelerini, birbirlerine verdikleri değeri göstermelerini kapsar. Aile birliğinin sağlanması için karşılıklı saygı, sevgi, güven ortamının olması gereklidir. Aile üyelerinin diğer aile bireylerine karşı sorumluluklarını yerine getirmesi, aileye zarar verecek davranışlardan, diğer aile bireylerini üzecek kararlardan kaçınması da aile bütünlüğü için önem arz eder.

Aile kavramı toplumların kültürleri, yaşam biçimleri, gelenekleri, değer yargıları ve dini inançları, ekonomik yapıları gibi birçok faktörden etkilenir. Tarihsel süreç içerisinde aile yapısı ve ailenin işlevi toplumdan topluma farklılıklar ya da aynı toplum içinde ise zamansal olarak değişiklikler göstermektedir. Gelişen teknoloji, medyanın insan hayatına etkisi, farklılaşan anlayışlar ile aile kavramında değişimler olsa da aile kurumu evrensel çapta önemini korumaya devam etmektedir.

İncelenen oyunlarda aile bütünlüğü değeriyle ilgili toplam 46 ifade tespit edilmiştir. Aile bütünlüğü değeri incelenen on bir oyundan on tanesinde görülürken birinde bu değere ilişkin bir ifadeyle karşılaşılmamıştır. Aile bütünlüğü değerinin en çok yer aldığı oyun "Ayşegül" (15) oyunu iken bu değerinin en az görüldüğü oyunlar "Ormanın Bekçileri" (1) ve "Gökten Kaydı Üç Yıldız" (1) adlı oyunlardır. "Sırça Köşk" adlı oyunda ise bu değere rastlanmamıştır.

"Barış Gezegeni" adlı oyunda aile bütünlüğü değerini taşıyan örnekler:

"ARICIK Anne... Sen misin? Anneciğim çok özledim seni. Mavi Ada'dayız. Hepimiz. İyiyiz, iyiyiz anne, merak etme." (Köksal, 2008, s.83)

"Mavi Gezegeni Kim Kurtarsın?" adlı oyunda aile bütünlüğü değerini taşıyan örnekler:

"SEVCAN (Sahnenin solundan telaşla girer. İdil'e yaklaşır.) Burada açıkta uyunur mu kızım? Üşüyeceksin." (Köksal, 2008, s.92)

İdil'in annesi Sevcan'ın kızının üşüyeceğinden endişelenmesi, aile bireylerinin birbirlerine karşı koruyucu rolünü, sorumluluklarını yansıtmaktadır.

“Dağ Denize Kavuştu” adlı oyunda aile bütünlüğü değerini yansıtan örnekler:

“UMUT’UN ANNESİ Hayır. Yeter artık bu düşmanlık. Bırakın kavgayı. Oğlum nerede? Onu bulun.

BALIKÇI Evet. Bu anlamsız düşmanlık bitsin artık, bu düşmanlık yüzünden çocuklarımızı yitireceğiz.” (Köksal, 2009, s.36)

Umut’un annesi ve Deniz’in babasının çocuklarının güvenliği için endişelenmesi, onları bulup iyi durumda olduklarını görmek istemeleri aile bütünlüğü değeri dahilindedir.

“Sevgili Kulübemiz” adlı oyunda aile bütünlüğü değerini taşıyan örnekler:

“HAKAN Hala... Nasıl gelebildiniz buraya? Denizden korkardınız.

HALA Geldim işte. Aklımı kaçırmış olmalıyım. Kayığa binince gözlerimi kapadım. Adaya gelinceye kadar da açmadım. Seni öyle özlemiştim ki...” (Köksal, 2009, s.71)

“Ayşegül” adlı oyunda aile bütünlüğü değerini taşıyan örnekler:

“RASİM İyi. Gerekirse anons veririz. Şimdi beni iyi dinleyin. Kızıma bir telefon edip geleceğim. (Bavulunu bırakır.) Merak ediyorum. Belki de şu anda dede oldum.” (Köksal, 2009, s.94)

“AYŞE Sütünüzün içine biraz da bal koydum babaanne.

BABAANNE Canım yavrum. Ellerin dert görmesin. (Sütünü içer.) Hastalığımda çok yoruldun Ayşe’ciğim...” (Köksal, 2009, s.102)

“BABAANNE Neyse ki baban İzmir’e atandı. Artık hep birlikte olacağız. Görüşemediğimiz yılların acısını çıkaracağız.” (Köksal, 2009 s.103)

“Mustafa Kemal’in Askerleri” adlı oyunda aile bütünlüğü değerini taşıyan örnekler:

“HASAN Ananı özledin mi Ahmet? (Ahmet başıyla onaylar, duygulanmaktan korkar.) Hiç haber alamadın mı?

AHMET Alamadım komutanım. Köyde olmadığını biliyorum. Nereye gider ki? Belki o da beni arıyordur. Belki de... (Sesi tikanır, susar ağlamamak için.)

HASAN (İçini çeker.) Ben de ananı çok özledim. Ne yapar ne eder bilmem. Bir daha görebilecek miyim bilemem. (Sessizlik) Savaş çok kötü Müfreze Ahmet. Çok kötü.” (Köksal, 2009, s.133-134)

“Ormanın Bekçileri” adlı oyunda aile bütünlüğü değerini taşıyan örnekler:

“KARA ODUNCU- Korkma Maviş Kız. Benden sana kötülük gelmez. Eşim olmayı kabul edersen, altınlar senin.

MAVİ BEKÇİ- (Öfkeli, kavgaya hazır) Onunla böyle konuşamazsınız. O benim eşim”. (Köksal, 2012, s.15)

“Yarım Akıl Yapar” adlı oyunda aile bütünlüğü değerini taşıyan örnekler:

“ANNE- (Elinde bir süt bardağı ile içeri girer, sütü masaya bırakır, Pınar'ın saçlarını okşar.) Pınar'cığım, hadi sütünü iç de yat artık.” (Köksal, 2012, s.50)

“Gökten Kaydı Üç Yıldız” adlı oyunda aile bütünlüğü değerini taşıyan örnekler:

“KADIN- (Seslenerek.) Mehmeet... Oğlum... Neredesin?

GÖZLÜKLÜ- Fatmaaa... Kızım... Beni duyuyor musun? Fatma...

ÇOCUK- Ahmet Ağabey... Sesimi duyuyor musun?

KORO- (Hep bir ağızdan) Mehmeet... Fatma... Ahmeet... Ses verin... Neredesiniz?

KADIN- Ya başlarına bir şey geldiyse...” (Köksal, 2012, s.85-86)

“Gül Emri” adlı oyunda aile bütünlüğü değerini taşıyan örnekler:

“GÜL HATUN- Hoş geldiniz Gezgin. Duyduk ki her derde çare bulur, her sayrıyı iyileştirmişsiniz. Kızımız Gül Ece'ye de bir çare bulun. Günlerdir hiçbir şey yemez içmez oldu. Hekimler derdini anlayamadılar. Kızımı kurtar Gezgin.

GÜL HATUN- Kızımı iyileştir, dile benden ne dilersen.

GEZGİN- Dilediğim şey çok değerli olabilir.

GÜL HATUN- Ne dilersen veririm. Söz.” (Köksal, 2012, s.126)

Gül Hatun'un kızı Gül Ece'nin iyileşmesi için Gezgin'e dile benden ne dilersen, demesi bir annenin evladı için her şeyi göze alabileceğini, fedakarlığını göstermektedir.

3.2.3 Çalışkanlık Değerine İlişkin Bulgular

Çalışkanlık değeri TYMM Erdem Değer Eylem Çerçevesi'nde “Disiplinli, planlı ve istikrarlı olmayı; bilimselliğe önem vermeyi, iç motivasyon ve öz denetim sahibi olmayı, hayat boyu öğrenmeyi, görev ve sorumluluk üstlenmeyi kapsar.” (MEB, 2024) şeklinde açıklanmıştır.

İncelenen oyunlarda çalışkanlık değeriyle ilgili toplam 51 ifade tespit edilmiştir. Çalışkanlık değeri, ele alınan on bir oyunda da yer almaktadır. Çalışkanlık değerinin en çok yer aldığı oyun “Mustafa Kemal’in Askerleri” (10) adlı oyun iken bu değerinin en az görüldüğü oyun “Ayşegül” (1) adlı oyundur.

“Sırça Köşk” adlı oyunda çalışkanlık değerini yansıtan örnekler:

“NİNE Bir güzel köydür işte. Pınarı var suyu bal gibi. İnsanı var huyu bal gibi. Bal rengidir başağımız. Bal peteği toprağımız. Çalışırız arı gibi.” (Köksal, 2008, s.9)

“HACİVAT Uyudu. Aman uyusun. (Düşünür, düşünürken de yürür.) Şimdi ben Balpınar Köyü’ne varsam, köylülere desem ki... Kardeşler köyünüze bir baş gerek. Beni başa getirirler mi acaba? Başkan olsam ne güzel olurdu. Çalışmadan buyursam... Bedavadan aş bulsam...” (Köksal, 2008, s.11)

Hacivat, çalışmadan, emek harcamadan kazanç sağlama ve mevki, makam sahibi olmayı istemektedir. Burada tembellik, hazıra konma eleştirilirken çalışkanlık değerinin önemi vurgulanmaktadır.

“Barış Gezegeni” adlı oyunda çalışkanlık değerini yansıtan örnekler:

“MASALCI NİNE Aferin çocuklar... Çok iyi çalıştınız. (Miskin’le Metelik’in yanına giderek) Siz neden çalışmıyorsunuz?” (Köksal, 2008, s.51)

Çocukların yaptıklarını gören Masalcı Nine’nin sözleriyle çalışmak, bir işle meşgul olmak övülmekte, takdir edilmektedir.

“Mavi Gezegeni Kim Kurtarsın?” adlı oyunda çalışkanlık değerini yansıtan örnekler:

“GÖKKUŞAĞI Ben, gezegen tarihçisiyim. Kendi gezegenim olan Işık Gezegeninin, başka gezegenlerin, dünyanın tarihlerini inceliyorum.

İDİL Dünyamızın tarihini hiç bilmiyorum. Öğrenmek isterdim.

GÖKKUŞAĞI Çok uzun bir öyküdür bu.

İDİL Olsun. (Heyecanla masal dinlemeye hazırlanır.) Ben dinlerim.” (Köksal, 2008, s.90)

İdil’in öğrenmeye açık olması, ilgisi hayat boyu öğrenmeyi; içinde yaşadığı gezegeni bilme sorumluluğu duyması, merak duygusu çalışkanlık değerini yansıtmaktadır.

“İŞİKYAY O zaman hemen iş başına, laboratuvarınıza gidelim.

BİLGİCAN Hiç zaman yitirmeden çalışmaya... Gökkuşağı?” (Köksal, 2008, s.104)

“Dağ Denize Kavuştu” adlı oyunda çalışkanlık değerini yansıtan örnekler:

“UMUT Yazık, gördüklerim düşmüş. Çit hâlâ burada. Ne güzel bir düştü ama... Yazık ki sonu kötü bitti. Bu çiti buradan kaldıracığım mutlaka. Başaracağım. Güzel düşler bir gün gelir gerçek olur.” (Köksal, 2009,s.18)

Umut gördüklerinin düş olduğunu fark ettiğinde olmasını istediği şey için çabalayacağını, bunu başaracağını dile getirir. Bu ifadelerde istikrarlı olmanın, emek harcamanın, öz denetim sergileyerek sonuca ulaşma isteği taşımanın yani çalışmanın önemi vurgulanmaktadır.

“Sevgili Kulübemiz” adlı oyunda çalışkanlık değerini yansıtan örnekler:

“HAKAN Kulübemi yapıncaya kadar... Size yük olmam. Her işinizi yaparım.

YUNUSCAN Burada yapılacak iş çok. Bahçe çapalanacak, odun kırılacak, keçiler sağılacak, kümesler temizlenecek.

HAKAN (Ayağa kalkar hemen işe başlamak üzere.) Hangisinden başlayayım?” (Köksal, 2009, s.59)

“Ayşegül” adlı oyunda çalışkanlık değerini yansıtan örnekler:

“GÜL Peki, o zaman Rasim Amca'nın kitapçı dükkânında çalışmaya ne dersin? Hem eski gazeteleri toplama hem de eski kitapları sergilerde satma işi... Rasim Amca öyle birini arıyordu.

AYŞE (Sevinçle.) Sahi mi? Bu olur işte. Becerebilir miyiz?

GÜL Elbette. Büyüdük artık. On iki yaşındayız.

AYŞE Keşke olsa. Rasim Amca bizi işe alsın...” (Köksal, 2009, s.86)

“Mustafa Kemal’in Askerleri” adlı oyunda çalışkanlık değerini yansıtan örnekler:

“AHMET Ben on kişinin yaptığı işi yaparım komutanım. Ben temizlik müfrezesiyim. Yemek müfrezesiyim. Çamaşır müfrezesiyim. Dikiş müfrezesiyim.” (Köksal, 2009, s.130)

“HASAN Dikiverdin demek... Yaman adamsın sen Müfreze Ahmet. Bilmediğin yok.

AHMET Anamdan öğrendim komutanım. Anam köyde herkesin giysisini dikerdi. Ona yardım ederken öğrendim. Fukara anacığım hiç boş durmazdı.” (Köksal, 2009, s.133)

“HASAN Çok çalışman gerekecek Müfreze Ahmet. Çok. Gözünü korkutmak istemem ama bu iş bulgur pilavı pişirmeye benzemez.

AHMET (İnançlı) Hiç merak etmeyin komutanım. Başaracağım görürsünüz. (Cebinden küçük bir kalem çıkarır, masa başına geçer.) Kalemim de var...” (Köksal, 2009, s.134)

“CEMİL Demiryolu onarımında çalışıyor kadınlar...” (Köksal, 2009, s.142)

“Ormanın Bekçileri” adlı oyunda çalışkanlık değerini yansıtan örnekler:

“MAVİ BEKÇİ- Hepimiz orman için çalışacağız.” (Köksal, 2012, s.44)

“KARA ODUNCU- Ben çalışmam. Şimdiye kadar hiç çalışmadım.

SEPETÇİ BACI- Onun için bu kadar çirkinsin işte.” (Köksal, 2012, s.44)

“Yarım Akıl Yapar” adlı oyunda çalışkanlık değerini yansıtan örnekler:

“AKIL- Tembellik insanı mutlu etmez Pınar. Tam tersine mutsuz eder.” (Köksal, 2012, s.57)

“PINAR- İstiyoruz. Bıktık buradan. Kitap okumak, ders çalışmak, okula gitmek istiyoruz. Evimizi özledik. Arkadaşlarım da kurtulmak istiyorlar buradan.” (Köksal, 2012, s.63)

“PINAR- Biz çıkacağız. Tembel olmak istemiyoruz. Çalışmayı özledik.” (Köksal, 2012, s.70)

“KRAL AKIL- Biz savaşa hazırız. Hazırlanın çocuklar. Yalancı'ya Tembelliğe savaş...” (Köksal, 2012, s.75)

“Gökten Kaydı Üç Yıldız” adlı oyunda çalışkanlık değerini yansıtan örnekler:

“GÖZLÜKLÜ (Elinde testere ve tahta mezurayla gelir. Pantomim de katarak anlatır işini.) Ölçer, biçer, keserim. Çalışmayı severim. Marangozluk mesleğim.” (Köksal, 2012, s.91)

“Gül Emri” adlı oyunda çalışkanlık değerini yansıtan örnekler:

“ZEYNEP- Niçin bu kadar kızdınız anlayamıyorum. Gül Oğlan çok iyi bir delikanlıdır. Çalışkan, üstelik de yakışıklı.” (Köksal, 2012, s.122)

3.2.4 Dostluk Değerine İlişkin Bulgular

Dostluk, Güncel Türkçe Sözlük'te “1.Dost olma durumu; mihribanlık, ülfet. 2.Dostça davranış.” (TDK, 2025) şeklinde verilmiştir.

Dostluk değeri TYMM Erdem Değer Eylem Çerçevesi'nde “Sosyal ilişkilerde duyarlılık göstermeyi dayanışma içinde olmayı; etkili iletişimle sevgi, saygı ve güvene dayalı

ilişkiler kurmayı; nitelikli vakit geçirmeyi ve evrensel bağ kurmayı kapsar.” (MEB, 2024) şeklinde açıklanmıştır.

Dostluk, iyi ve kötü zamanlarda birbirine destek olmayı, birbirine yardım etmeyi, birbirini dinlemeyi, duygu ve düşünceleri açıkça paylaşabilmeyi, birlikte keyifli, eğlenceli vakit geçirmeyi, birbirine zaman ayırmayı, değer vermeyi, varlığından mutluluk duymayı, birbirini desteklemeyi, başarıyla gurur duyabilmeyi, birlikte mücadele etmeyi ifade eden ve daha birçok açıklama eklenebilecek derin bir kavramdır.

İncelenen oyunlarda dostluk değeriyle ilgili toplam 70 ifade tespit edilmiştir. Dostluk değerinin ele alınan on bir oyundan on tanesinde yer alırken birinde yer almadığı tespit edilmiştir. Dostluk değerinin en çok yer aldığı oyun “Mavi Gezegeni Kim Kurtarsın?” (14) adlı oyunken bu değerinin en az görüldüğü oyun “Gül Emri” (2) adlı oyundur. “Yarını Akıl Yapar” adlı oyunda ise bu değere rastlanmamıştır.

“Sırça Köşk” adlı oyunda dostluk değerini yansıtan örnekler:

“HACİVAT (Sevimli, güler yüzlü sevecen bir tavırla bakar seyircilere.) Merhaba sevgili çocuklar, sizlere kendimi tanıtmama gerek yok değil mi? Beni tanıyorsunuz. Ben Hacivat. Altı yüz yıllık dostunuz.” (Köksal, 2008, s.7)

“Barış Gezegeni” adlı oyunda dostluk değerini yansıtan örnekler:

“BİLGİN DEDE Sevgili dostum kızma hemen. (Köksal, 2008, s.46)

Masalıcı Nine, Bilgin Dede biri Barış'ın biri Sevgi'nin elini tutarak sahne önüne yaklaşırlar. Çekirge, Doğrucu, Arıcık ve Güleç de onlara katılırlar. Hepsi el ele tutuşurlar şarkı söylerler.” (Köksal, 2008, s.83)

“Mavi Gezegeni Kim Kurtarsın?” adlı oyunda dostluk değerini yansıtan örnekler:

“ROBİLİN Ben Robilin. Kim olduğumu henüz bilmiyorsunuz. Bu oyunda çok önemli bir yerim var. (Sahne solunu gösterir) Burada yaşayanlar beni annesiz babasız bir çocuk olarak kabul ederler. Hepsi de severler beni. Özellikle de Bilgican'la büyük bir dostluk vardır aramızda.” (Köksal, 2008, s.101)

“BİLGİCAN Dostlarım, sizleri Işık Gezegeni'nden gelen Gökkuşağı ve Işıkyay'la tanıştırmak için çağırdım. Sevgili konuklarımız, işte Canköy'lü dostlarım. Sevcan... Yunuscan... Gülcan... Aycan...” (Köksal, 2008, s.107)

“YUNUSCAN (İdil'in elinden tutup onu sahnenin sağına doğru getirmek ister. İdil çok üzgündür.) Hadi artık üzülme İdil. Üzülmenin bir yararı yok. Gel bak sana ne göstereceğim. (Sahnenin sağında, iyice önde, üstü mavi bir örtüyle kaplanmış bir çıkıntı vardır. Oraya giderler.) Sana bir sürprizim var. Çok sevineceksin.

İDİL Artık hiçbir şeye sevinebileceğimi sanmıyorum.

YUNUSCAN Örtüyü açsana.

İDİL (Örtüyü açar, sevinçle haykırır. Karşısında küçük bir leylak ağaççığı vardır. Çiçekleri koklar, sever.) Ne güzelsiniz... Ne hoş kokuyorsunuz.

YUNUSCAN Gördün mü sevindin işte. Üzüntün hafifledi en azından.” (Köksal, 2008, s.116)

“İDİL (Yunuscan'a yaklaşıp onu yanağından öper.) Sen ne iyi bir arkadaşsın. Çok teşekkür ederim.” (Köksal, 2008, s.117)

“**Dağ Denize Kavuştu**” adlı oyunda dostluk değerini yansıtan örnekler:

“PINAR Yaa... Benden saklıyorsun demek. En iyi arkadaşından bile sakladığın bir şey... Peki, öyle olsun. (Küser gibi bekler bir süre.) Belki de bana güvenmiyorsun, onun için söylemiyorsun.

UMUT Hiç olur mu Pınar? Sana ne kadar güvenirim bilmez misin? Bak Pınar... Düşündüğüm şey... Seni de tehlikeye atmamak için... Susalım... Bir gelen var.” (Köksal, 2009, s.12)

“PINAR Olur. Dur bir dakika Umut. (Ağacın kovuğundan çıkardığı bir paketi Umut'a uzatır.) Bunu senin için aldım.

UMUT (Sevinçle paketi alarak) Sağ ol Pınar

PINAR Açsana...

UMUT (Paketi açar, sevinçle) Hii... Denizcilikle ilgili bir kitap... Hem de resimli... Nereden buldun bu kitabı?” (Köksal, 2009, s.14)

“UMUT Yapmayın. Bırakın onları. Pınar'la Deniz... Benim arkadaşlarım...” (Köksal, 2009, s.18)

Pınar ile Deniz'in birbirinden ayrılmasına sessiz kalamayan Umut'un onların ayrılmasına el vermeyen acı dolu seslenişi, arkadaşlarının başına gelenlere karşı sessiz kalmayışi,

duyarlı yaklaşımı dostluk değerinini ortaya koymaktadır. Dostluk, dostun başına gelenlere karşı duyarsız davranmamayı gerektirmektedir.

“ADİL BABA Mahkemeden hiçbir şey saklanmayacağını biliyorsun değil mi?

UMUT Evet Sayın Yargıç biliyorum ama bu konuda hiçbir şey söyleyemem, özür dilerim.

ADİL BABA Hımmm... Umut çiti aşmanın suç olduğunu biliyordu. Çiti aştı. Denizköy'e geldi. Yasalara göre suç işledin delikanlı... Bu kesin. Suç ortağının adını söylersen cezan hafifler.

UMUT Ölse söylemem. Arkadaşımı ele vermem.” (Köksal, 2009, s.28)

Umut'un Denizköylü arkadaşı Deniz'i ele vermeyerek arkadaşına sadık kalması, aralarındaki ilişkinin güvene dayalı bir dostluk ilişkisi olduğunu ortaya koymaktadır. Dostluk değerinini en temel yapı taşlarından ikisi olan sadakat ve güvenin bu ifadelerde yer aldığı görülmektedir.

“Sevgili Kulübemiz” adlı oyunda dostluk değerinini yansıtan örnekler:

“ÖZLEM Haydi Robensonculuk oynayalım. Robenson şarkısını söyleyelim. (Şarkıya başlarlar.)

O küçücük adada / Ormanın ortasında / Yaşiyor bir Robenson / Hey Robenson Robenson / Robenson'a gidelim / Arkadaşlık edelim / Yalnızlığı bulsun son / Hey Robenson Robenson.” (Köksal, 2009, s.48-49)

Çocukların beraberce oynamaları, oyunlar kurmaları, şarkı söylemeleri, şarkıda adadaki yalnız adama arkadaşlık etmek isteklerini dile getirmeleri, dost canlısı kişiler olduklarını göstermekte ve dostluk değerinini hayatı nasıl güzelleştirdiğini ortaya koymaktadır.

“YUNUSCAN Bana çok iyi baktın Hakan. Sağ ol. Kolumun incinmesi iyi bir bahane oldu. Biliyor musun gitmeni hiç istemiyordum.

HAKAN Ben de. Keşke siz benim dedem olsaydınız.

YUNUSCAN En güzel akrabalık dostluktur. Biz de seninle dost olduk.” (Köksal, 2009, s.62)

“Ayşegül” adlı oyunda dostluk değerinini yansıtan örnekler:

“Belki kardeş değiliz /Ama kardeş gibiyiz. /Aynı kentte yaşadık. / Hep birlikte oynadık. /Hem komşuyuz hem adaş /Hem de candan arkadaş.” (Köksal, 2009, s.81)

“AYŞE (Gülerek) Biz İngilizce bilmiyoruz ki... Hem niçin biz diyorsun? Çalışacak olan sen değilsin ki...

GÜL Birlikte çalışacağız. Anca beraber kanca beraber. Seni yalnız bırakır mıyım hiç? Bak ne yaparız. Önce dersi biz öğrenir sonra da...” (Köksal, 2009, s.86)

“GÜL Biz çok iyi arkadaşız. Küçükken bile... Unuttun mu? Şimdi on iki yaşına geldik. Arkadaşlığımızı sürdüreceğiz bundan sonra da. Ölünceye kadar. Birimiz İzmir'e gidiyor diye arkadaşlığımız biter mi hiç?” (Köksal, 2009, s.90)

“Mustafa Kemal’in Askerleri” adlı oyunda dostluk değerini yansıtan örnekler:

“ANLATICI Böylece üç yakın arkadaş, biri hallaç, diğeri duvarcı ustası, babam da berber olarak İtalyan vapuruna binmişler. İnebolu'ya doğru yola koyulmuşlar.” (Köksal, 2009, s.126)

“Ormanın Bekçileri” adlı oyunda dostluk değerini yansıtan örnekler:

“ÇINAR DEDE, MAVİ ÇAM- (İkisi birlikte) En güzel gölgemiz Maviş Kız'ın olacak.

AK GÜVERCİN- Bizim dostumuz Maviş Kız.

MAVİ SİNCAP- Orman kraliçesi gibi karşılayacağız onu.

AL TAVŞAN- Ar... Ar... Arma. (Utanarak kaçır.)

AK GÜVERCİN- Armağanlar getireceğiz Maviş Kız'a (Tavşan başı ile onaylar kaçtığı yerden.)

MAVİ BEKÇİ- Sağ olun dostlarım, sağ olun.” (Köksal, 2012, s.9)

“SEPETÇİ BACI- (Güzel bir sepet vererek.) Armağanım bu sepet.

DEDE- Bir söyleyin bin gülün / Şarkısı bin bülbülün / Ömrünüze ses olsun / Mutlu bir nefes olsun.

KAŞIKÇI- (Kaşıkları vererek.) Allı güllü kaşıklar, Mutlu olsun âşıklar.

MAVİ BEKÇİ- Sağ olun dostlarım, sağ olun kardeşlerim... Armağanlarınız için hepiniz sağ olun... Bu mutlu günümde beni yalnız bırakmadınız. Şimdi hep birlikte eğlenelim oynayalım.” (Köksal, 2012, s.12)

“MAVİ SİNCAP- Arkadaşını ele vermek, para için kendi arkadaşını satmak utanç veren bir suçtur. Kaşıkçı ile Nine suçludur.” (Köksal, 2012, s.38)

Bu cümlede arkadaşına ihanet etmenin yanlış olduğu söylenirken sadakat, güven, bağlılık gibi dostluğun gereklilikleri vurgulanmaktadır.

“Gökten Kaydı Üç Yıldız” adlı oyunda dostluk değerini yansıtan örnekler:

“FATMA- Bugüne kadar yaptıklarımızdan başka şeyler yaparak. Hizmetçi ve Bekçi dışında hiç kimseyle görüşmedik. Öteki insanlarla hiç arkadaşlık etmedik... Belki de...” (Köksal, 2012, s.104-105)

Fatma mutsuzluklarının sebebi olarak kendilerini düzeltmeleri gerektiğini, kendilerini düzeltmek içinse daha önce yaptıklarından farklı olarak diğer insanlarla da görüşmeleri, arkadaşlık etmeleri gerektiğini söyleyerek sevgi, saygı ve güvene dayalı sosyal ilişkilerin, iletişim kurmanın önemini dile getirmektedir. Bunların da dostluk değeriyle ilişkili olduğu görülmektedir.

“KADIN- Dostluk mutluluk getirir.” (Köksal, 2012, s.110)

“Gül Emri” adlı oyunda dostluk değerini yansıtan örnekler:

“GÜL HATUN- Senin için yapmışlar ama... (Gül Ece'nin yiyemeyeceğini anlayınca) Sağ olun dostlarım... Zahmet etmişsiniz...” (Köksal, 2012, s.125)

3.2.5 Duyarlılık Değerine İlişkin Bulgular

Duyarlılık değeri TYMM Erdem Değer Eylem Çerçevesi'nde *“Kendisine, içinde yaşadığı topluma, kültürel zenginliklere, tüm varlıklara değer vermeyi; sürdürülebilirliği önemsemeyi ve afetlere karşı hazırlıklı olmayı kapsar.”* (MEB, 2024) şeklinde açıklanmıştır.

İncelenen oyunlarda duyarlılık değeriyle ilgili toplam 28 ifade tespit edilmiştir. Duyarlılık değeri ele alınan on bir oyundan dokuzunda görülmüş, ikisinde tespit edilememiştir. Duyarlılık değerinin en çok yer aldığı oyun “Mavi Gezegeni Kim Kurtarsın?” (10) adlı oyun iken bu değerinin en az görüldüğü oyunlar “Dağ Denize Kavuştu” (1), “Sevgili Kulübemiz”, “Mustafa Kemal’in Askerleri” ve “Gül Emri” adlı oyunlardır. “Ayşegül” ve “Gökten Kaydı Üç Yıldız” adlı oyunlarda ise bu değere rastlanmamıştır.

“Sırça Köşk” adlı oyunda duyarlılık değerini yansıtan örnekler:

“NINE (Yaşlı, tatlı bir kadıncağız, sırtında yüküyle yorgun sahneye girer.) Merhaba kardeş. Bir derdin mi var? İnleyip duruyorsun? (Köksal, 2008, s.9)

Sahnedede yalnızca Mehmet, Ayşe ve Keloğlan kalır. Üzgün sessiz oturup düşünürler.”
(Köksal, 2008, s.17)

Mehmet, Ayşe ve Keloğlan’ın, köy halkının içine düştüğü duruma duyarsız kalmayıp bu durum üzerine düşünmeleri duyarlılık değerini yansıtmaktadır.

“Barış Gezegeni” adlı oyunda duyarlılık değerini yansıtan örnekler:

“BİLGİN DEDE Çekirge gibi atlayıp zıplamandan belli. Mavi Ada'da dövüş kavga yasaktır. Bunu bilmiyor muydun? En küçük bir kavgada Sevgi ve Barış hastalanırlar. Görmüyor musun? Hasta onlar...” (Köksal, 2008, s.52)

Bilgin Dede, Çekirge’yi Sevgi ve Barış’ın durumuna karşı duyarlı olmaya davet etmektedir. İçinde yaşanan topluma, çevremizdeki varlıklara değer verilmesi mesajı duyarlı olmanın önemini ortaya koymaktadır.

“Mavi Gezegeni Kim Kurtarsın?” adlı oyunda duyarlılık değerini yansıtan örnekler:

“ROBİLİN Yine öyle. Hiç değişmedi. Yaşamını, dünyayı kurtarmaya, canlı türlerinin yok olmasını önlemeye adadı. Eğitimini de bu alanda yaptı.” (Köksal, 2008, s.104)

İdil’in dünyayı ve dünyadaki canlı türlerini korumaya, kurtarmaya çalışan bir birey olması onun ekolojik sorunlara, doğaya karşı duyarlı, çevre bilincine sahip bir birey olduğunu göstermektedir.

“GÖKKUŞAĞI Dünyanızı kendi yazgısıyla baş başa bırakamazdık.” (Köksal, 2008, s.106)

“İDİL Hayır okumayacağım. İsteyenler okusun diye getirdim. Arkadaşlarım, dünyamız yok olma noktasına hızla yaklaşıyor. Hiçbirimizin artık kurtaramayacağı bir noktaya.

YALANCI Nasıl olacak bu?

İDİL Dünyamız ısınıyor. Dev buzullar eriyor. Sonra da okyanusların, denizlerin suları yükseliyor. Seller basıyor yer küreyi. Seller, topraklarımızı sürüklüyor... Oluşması için onca zaman geçen topraklarımız yok oluyor.

GÜLCAN Gerçekten mi? Ben hiç fark etmedim ama...

İDİL Kesilerek, yangınlarla tüketiyor ormanlarımız. Yağmurlar azalıyor, kuraklık başlıyor. Dünya çöle dönüşecek...

AYCAN Hiç çöl görmüyorum çevremde.

İDİL Ozon katmanındaki delik her geçen gün büyüyor. Hem iklim değişimleri aksıyor hem de güneşin zararlı ışınlarından korunamıyoruz. Arkadaşlar, dünyamız can çekiyor. Doğamız yoksullaşıyor.” (Köksal, 2008, s.113)

“BABACAN Boş versene İdil. Biz nasıl yaşadysak, gelecek kuşaklar da bakarlar başlarının çaresine.

İDİL Gölde ördek kalmadı. Göl çamur oldu. Balık tükendi artık.

BABACAN Ördeksiz de yaşanır a kızım, balıksız da. Ne var bunda üzülecek?

İDİL Hep kendinizi düşünüyorsunuz. Öteki insanları hiç umursamıyorsunuz.” (Köksal, 2008, s.115)

İdil Babacan’ın bencil tavırlarına karşı farkındalık oluşturmaya çalışmakta ve onları duyarlı olmaya davet etmekte, onlara dünyada insanlardan başka da canlılar olduğunu, dünyanın onların da hakları olduğunu anlatmaya çalışmaktadır.

“İDİL Kendim için üzülmiyorum anne. Yarını yaşayamayacak çocuklar için, zavallı dünyamızın, mavi gezegenimizin, uzay boşluğunda ölü bir gezegen olarak dönüp duracağı için üzülüyorum.” (Köksal, 2008, s.121)

“Dağ Denize Kavuştu” adlı oyunda duyarlılık değerini yansıtan örnekler:

“UMUT (Heyecanla) Düşünsene Pınar, Dağköy'deki bütün çocuklar Denizköy'de, Denizköy'deki çocuklar da Dağköy'de olacaklar. Ne olur o zaman? (Sessizlik.) Büyükler ister istemez barışırlar. Çocuklarına kavuşabilmek için. Barışınca da ne yaparlar? Çiti kaldırırılar. Öyle değil mi?” (Köksal, 2009, s.19)

Umut’un, iki köyün yıllardır içinde bulunduğu durumun herkese özellikle çocuklara yaşattığı mahrumiyet duygusunun ortadan kaldırılması için harekete geçmesi çevresinde yaşananlara karşı duyarlı olduğunu göstermektedir.

“Sevgili Kulübemiz” adlı oyunda duyarlılık değerini yansıtan örnekler:

“Robenson'a gidelim / Arkadaşlık edelim / Yalnızlığı bulsun son / Hey Robenson Robenson.” (Köksal, 2009, s.49)

Çocukların şarkılarında yalnız yaşayan birine arkadaşlık etmek isteklerini dile getirmeleri bir duyarlılık örneği olarak karşımıza çıkmaktadır.

“Mustafa Kemal’in Askerleri” adlı oyunda duyarlılık değerini yansıtan örnekler:

“NACİ (Küçümseyerek) Başka meslek mi bulamadın? Memleket elden gitmiş sen hallaç olmaya kalkıyorsun. Gepegenç adamsın. Burada işin ne? Sakat olmasam hiç durmaz Ankara'ya giderdim. Mustafa Kemal Paşa'nın yanına.” (Köksal, 2009, s.124)

“**Ormanın Bekçileri**” adlı oyunda duyarlılık değerini yansıtan örnekler:

“MEMET- Ormanı korumamız gerek. Ormanımızı Kara Oduncu'ya bırakamayız. Savaşalım.” (Köksal, 2012, s.21)

Mehmet'in ormanın yok edilmesine karşı mücadele etmek istemesi onun çevresinde olup bitenlere karşı duyarlı olduğunu göstermektedir.

“MAVIŞ- Ormanı kurtarmalıyız.

MAVİ BEKÇİ- Evet. Ne olursa olsun ormanı savunmalıyız. Şimdiye kadar ben bekçi olarak yetiyordum. Düşmanımız yoktu çünkü, ama şimdi düşmanımız var. Hem de çok güçlü bir düşman. Onun için ormanı birlikte korumalıyız. Hepimiz ormana bekçilik etmeliyiz. Kara Oduncu'ya savaş açmalıyız.

NİNE- Valla Mavi Bekçi senin işin zor. Kara Oduncu'nun derdi Maviş.

MAVIŞ- Ormanı niçin yok ediyor öyleyse?

NİNE- Öfkesinden. Sen kendi gönlünle Kara Oduncu'nun sarayına gitsen savaşa gerek kalmaz. Orman da kurtulur. Mavi Bekçi, bu senin işin. Savaşacaksan kendin savaş. Bizi katma işin içine.

DEDE- Öyle ya Maviş senin eşin.

AYŞE- Ama biz hepimiz aynı köyden değil miyiz? Niçin onları yalnız bırakıyoruz.

KAŞIKÇI- Sen sus. Sana soran oldu mu?” (Köksal, 2012, s.24)

Orman, Maviş ve Mavi Bekçi için değerlidir. Diğerleri için de değerli olduğunu düşündüklerinden ormanı koruyabilmek adına diğerlerinden yardım isterler. Nine, Dede ve Kaşıkçı ise kendilerine dokunan bir durum olmadığı yanılgısıyla rahatlarını bozmak istemez, duruma oldukça duyarsızca yaklaşırlar. Ayşe ise Maviş ve Mavi Bekçi'ye destek vermektedir. Burada bireysel çıkarlar ile topluma, çevreye karşı duyarlı davranışlar çatışma içinde bir arada verilerek duyarlılık değerinin önemi yansıtılmaktadır.

“**Yarını Akıl Yapar**” adlı oyunda duyarlılık değerini yansıtan örnekler:

“UMUT P. - Peki ama insanlar ne olacak?” (Köksal, 2012, s.61)

“**Gül Emri**” adlı oyunda duyarlılık değerini yansıtan örnekler:

*“GÜL OĞLAN- (Seyircilere yakın bir yerde kendi kendine yüksek sesle düşünür.)
Gülyurtlular gülmüyor, gülemiyor. Buna bir çare bulmalıyım. Neden gülmediklerini bir
anlasam. Gülme yasağı varken bile gülüyorlardı. Şimdi gülmek serbest, gülemiyorlar.”
(Köksal, 2012, s.139)*

Gül Oğlan’ın Gülyurt halkının gülmemesine bir çare araması, içinde yaşadığı toplumun sorunlarına karşı duyarlı olduğunun göstergesidir.

3.2.6 Dürüstlük Değerine İlişkin Bulgular

Dürüstlük değeri TYMM Erdem Değer Eylem Çerçevesi’nde “Söz ve davranışlarında tutarlı, doğru ve güvenilir olmayı kapsar.” (MEB, 2024) şeklinde açıklanmıştır.

İncelenen oyunlarda dürüstlük değeriyle ilgili toplam 56 ifade tespit edilmiştir. Dürüstlük değeri ele alınan on bir oyundan on tanesinde yer alırken birinde yer almamaktadır. Dürüstlük değerinin en çok yer aldığı oyun “Barış Gezegeni” (14) adlı oyunken bu değerinin en az görüldüğü oyun “Dağ Denize Kavuştu” (1) adlı oyundur. “Mustafa Kemal’in Askerleri” adlı oyunda ise bu değere rastlanmamıştır.

“**Sırça Köşk**” adlı oyunda dürüstlük değerini yansıtan örnekler:

“KARAGÖZ İbiş denen fırıldak / Yine olmuşsun uşak.” (Köksal, 2008, s.22)

İkiyüzlülüğe karşı duruş, yalakalığı eleştirme ile dürüstlük değerinin önemini vurgulanmaktadır.

“**Barış Gezegeni**” adlı oyunda dürüstlük değerini yansıtan örnekler:

“MİSKİN Çok açız çok. Günlerdir bir lokma bir şey yemedik.

ÇEKİRGE Yalan söyleme.

MİSKİN Yani saatlerdir.” (Köksal, 2008, s.43)

“METELİK Hey... Doğrucu... Başkanlığı bana bırakırsan sana şu gümüş lirayı veririm.

DOĞRUCU Hayır... Çocuklar beni seçtiler. Olmaz. Ne zaman isterseniz yeniden seçim yapabiliriz.” (s.63)

Bu ifadelerde Doğrucu’nun Metelik’in rüşvet teklifini reddederek ona oy verenlere ihanet etmemesi, doğru ve güvenilir olması adı gibi doğrucu ve dürüst olduğunu göstermekte ve dürüstlük değerinin önemi vurgulanmaktadır.

“DOĞRUCU (Metelik'e) Küçük çocukları parayla kandırmaya utanmıyor musun?”
(Köksal, 2008, s.74)

Doğrucu'nun. Çocukları kandırmaya çalışan Metelik'e tepki göstermesi, dürüst olmaya ve doğru olanı yapmaya teşvik etmesi dürüstlük değerini ortaya koymaktadır.

“Mavi Gezegeni Kim Kurtarsın?” adlı oyunda dürüstlük değerini yansıtan örnekler:

“YALANCI (Hemen sahne önüne çıkar, seyircilere yaklaşıp aceleyle konuşur. Arkadakilerin özellikle Babacan'ın duymaması için yavaş sesle) Hiç yadırgamayın, karşı çıkmayın. Oyunculuk yeteneğimi görünce İdil bana da bir rol verdi. Geleceğimi de düşünmem gerek. Anlarsınız ya... Seçimi İdil kazanabilir. Aman Babacan duymasın. Anlaştık mı?” (Köksal, 2008, s.109)

Yalancı, Babacan karakterinin yanında yer alırken bir yandan da kendi çıkarları için İdil'e de yaranmaya çalışır, iki yüzlü davranır. Burada samimiyetsizlik, çıkarıcılık, iki yüzlülük ekleştirilirken dürüstlük değerinin önemi vurgulanmaktadır.

İDİL İnsanları kandırıyorsunuz Babacan. Yalancı'yla Koruma'nın armağan dağıtmaları dürüstçe bir yardım değil. (Köksal, 2008, s.115)

“Dağ Denize Kavuştu” adlı oyunda dürüstlük değerini yansıtan örnekler:

“DEDE Nasıl suçu yok? Çiti aşırp düşman köye gitti Umut. İkisi birlik olup bekçiyi dövdüler.

NİNE Bekçiyi dövdüler.

BEKÇİ Yok beni dövmediler. Kafese kilitlediler.” (Köksal, 2009, s.36)

Dede ve nine karakterlerinin, çocukların bekçiyi dövdüklerine dair iddialarına bekçinin karşı çıkarak doğruyu söylemesi dürüstlük değeri ile ilişkilendirilmiştir.

“Sevgili Kulübemiz” adlı oyunda dürüstlük değerini yansıtan örnekler:

“MURAT Yine mi? Bak arkadaş, ben olsam ceza meza hiç aldırım. İstedığı kadar ceza versin.

HAKAN Olmaz. Anneme söz verdim, halamın sözünü dinleyeceğim diye.” (Köksal, 2009, s.46)

Hakan'ın arkadaşları hep birlikte pikniğe gitmek istemektedirler, ancak Hakan'ın halası Hakan'a izin vermemektedir. Arkadaşı Murat, Hakan'ın halasının sözünden çıkmasını

teklif edince Hakan'ın annesine verdiği sözü hatırlaması ve sözüne sadık davranışı dürüstlük değerini yansıtmaktadır.

“ZEYNEP Hakan'ın suçu yok. Kavanozları ben karıştırdım...” (Köksal, 2009, s.54)

“Ayşegül” adlı oyunda dürüstlük değerini yansıtan örnekler:

“AYŞE Gerçeği söylememiz gerek.

GÜL Hiç gerekmez.

AYŞE (Babaanne'nin arkasından gidecek gibi sağa yönelir.) Ben söyleyeceğim...” (Köksal, 2009, s.96)

“AYŞE Babaanneyi kandırmak istemiyorum.” (Köksal, 2009, s.98)

“BABAANNE Çok dürüst bir çocuktun. Hiç yalan söylemezdin. Şimdi de öylesin ya...” (Köksal, 2009, s.103)

“NURAN Her şeyi tüm gerçekliğiyle babaannene anlatın. Hiçbir şeyi saklamadan.” (Köksal, 2009, s.108)

“Ormanın Bekçileri” adlı oyunda dürüstlük değerini yansıtan örnekler:

“KARA ODUNCU- Hayır. Ben yapmadım. Her şeyi yapan Maşa... Suçlu odur.

YARDIMCI- (Girer içeri, kollarını kavuşturmuştur. Sessiz bir öfke içindedir.) Yalancı. Ben hep senin emirlerini yerine getirdim. Asıl suçlu sensin.” (Köksal, 2012, s.43)

Bu sahnede yalancılık eleştirilerek dürüstlük değeri vurgulanmaktadır.

“Yarını Akıl Yapar” adlı oyunda dürüstlük değerini yansıtan örnekler:

“PINAR- (Ağaçtan bir şeker koparır ağzına atar.) Oyuncaklar, bebekler nerede?

ALPER- Hiçbir şey yok. Yalancı seni de kandırmış bizi kandırdığı gibi.” (Köksal, 2012, s.59)

Yalancı'nın Pinar'ı ikna etmek için söylediklerinin gerçek olmadığının ortaya çıkması, Pinar'ın yaşadığı hayal kırıklığı, dürüstlük değerinin önemini belirtmektedir.

“PINAR- (Etrafına bakar) Benim bebeğim ne oldu?

YALANCI- Hangi bebek?

PINAR- Hani dün akşam bana vermiştiniz.

YALANCI- Sana bebek mi vermiştim? Yanılıyorsun Pinar.

PINAR- Buraya gelirken elimdeydi.

YALANCI- Hiç görmedim. Yitirdin herhalde.” (Köksal, 2012, s.60)

Yalancı, yine yalan söylemektedir. Dürüstlük değeri, yalan ve gerçeklerin çatışması ile ortaya konmaktadır.

“UMUT P.- İşte bütün insanların düşmanı. Yalan. Bağlandı.” (Köksal, 2012, s.63)

Yalanın insanların düşmanı olduğu söylenerek dürüstlüğün önemine vurgu yapılmaktadır.

“PINAR- Perilere sözüümüz var çocuklar. Hiçbir şey yemeyeceğiz.” (Köksal, 2012, s.70)

“UMUT P.- Sözlerinde durdular. Üç gün dayandılar.” (Köksal, 2012, s.74)

“Gökten Kaydı Üç Yıldız” adlı oyunda dürüstlük değerini yansıtan örnekler:

“BEKÇİ- (Uzatır parayı.) Peki, peki... Aklımızı kullanırsak tüm altınları alırsınız. Varsıl oluruz. Ondan sonra gel keyfim gel... Gönlümüzce yaşarsınız.

HİZMETÇİ- Krallar övülmekten hoşlanırlar. Övgüler çoğalınca keyiflenirler, övgülere inanır, kendilerini dev aynasında görmeye başlarlar. Övülmeye hiç dayanamazlar.

HİZMETÇİ- Biz de öve öve tavana getirir, böylece üçünü de avucumuza alırsınız. Sonunda da güç bizde olur.” (Köksal, 2012, s.94)

Bekçi ve Hizmetçi’nin bu cümleleri güvenilir olmadıklarını, söz ve davranışlarının tutarlı olmadığını, riyakâr davrandıklarını ve bu sebeple de dürüst olmayan insanların ne kadar tehlikeli olabileceğini göstermektedir. Dürüstlük değerinin önemi olumsuz bir örnekle vurgulanmaktadır.

“MEHMET- Şenlik iyi oldu değil mi? Yani güreş... Eğlenebildiniz mi? Niye susuyorsunuz?

FATMA- Doğrusunu istersen ben hiç eğlenemedim. Kaç zamandır canım sıkılıyor zaten.” (Köksal, 2012, s.100)

Duygularını ve düşüncelerini açıkça ifade etmesi dürüstlük değerini yansıtmaktadır.

“Gül Emri” adlı oyunda dürüstlük değerini yansıtan örnekler:

“NASRETTİN- Güldürürsem, Gül Ece’yi bana verecek misiniz?

GÜL HAN- Evet.

NASRETTİN- Söz mü?

GÜL HAN- Söz.

GÜL HAN- Demek sendin Gül Oğlan? Pekâlâ. Öyle olsun. Düğün hazırlıkları başlasın. Gülme yasağı kalkmıştır.” (Köksal, 2012, s.136-137)

Verilen sözün yerine getirilmesi dürüstlük değerini yansıtmaktadır.

3.2.7 Estetik Değerine İlişkin Bulgular

Estetik değeri TYMM Erdem Değer Eylem Çerçevesi’nde “Sanatsal bakış açısı kazanmayı, sanatsal ve kültürel varlığı koruyup zenginleştirmeyi, doğal güzelliklerin ve çevrenin korunması ile ilgili duyarlı olmayı ve sorumluluk üstlenmeyi, estetik aracılığıyla özgün üretkenliği ve ruhsal gelişimi desteklemeyi, sanatı hayatın bir parçası hâline getirmeyi kapsar.” (MEB, 2024) şeklinde açıklanmıştır.

İncelenen oyunlarda estetik değeriyle ilgili toplam 25 ifade tespit edilmiştir. Estetik değeri ele alınan on bir oyundan onunda görülmüş, birinde tespit edilememiştir. Estetik değerinin en çok yer aldığı oyun “Mavi Gezegeni Kim kurtarsın?” (5) adlı oyun iken bu değerinin en az görüldüğü oyunlar “Dağ Denize Kavuştu” (1), “Mustafa Kemal’in Askerleri” ve “Gökten Kaydı Üç Yıldız” adlı oyunlardır. “Sırça Köşk” adlı oyunda ise bu değere rastlanmamıştır.

“**Bariş Gezegeni**” adlı oyunda estetik değerini yansıtan örnekler:

“*BARIŞ Beklediğim sizdiniz, / Bu dansı lütfediniz.*

(Dans müziği, vals ritminde yavaştan yükselir. Renkli ışıklar, dans eden Bariş ile Güleç’in üzerinde dolaşırlar. Işıklar da müziğe uyarak dans ederler.)” (Köksal, 2008, s.49)

“*GÖKKUŞAĞI Bu konuyla ilgili bir gösterisi var gençlerin. İzleyebilir miyiz?” (Köksal, 2008, s.108)*

Doğanın kirlenmesi, dünyanın kötü gidişatı, savaşlar hakkında konuşulurken Gökkuşığı İdil’in hazırladığı gösteriye dikkat çeker. Burada sanatın toplumsal konuları estetikle harmanlayarak anlatma gücü vurgulanmaktadır.

“**Mavi Gezegeni Kim Kurtarsın?**” adlı oyunda estetik değerini yansıtan örnekler:

“*GÖKKUŞAĞI Birazdan güneşiniz doğacak, aydınlatacak, ısıtacak her yeri, her canlıyı. Ağaçların yapraklarını zümrüte, meyvelerini yakuta dönüştürecek. Kavak ağaçları da gümüşten yapraklarla donanmış olacak.” (Köksal, 2008, s.92)*

Doğaya sanatsal bir bakışla bakan Gökkuşığı doğanın estetiğini gözler önüne sermektedir.

“(Robilin gözünü Gökkuşığı'ndan alamamaktadır. Bilgican'ın uyarısıyla silkinir. Hemen flütünü çıkarır çalmaya başlar. Canköy'lüler gelinceye kadar kısa bir süre için bile olsa bu arada sevilen, bilinen bir flüt solo dinlenilebilir. Mozart'ın 'Sihirli Flüt'ünden örneğin.)” (Köksal, 2008, s.106)

Oyun esnasındaki bu tarz küçük detaylar izleyicilere sanatsal bir bakış açısı kazandırmayı, estetik duyguları uyandırmayı hedeflemektedir.

“Dağ Denize Kavuştu” adlı oyunda estetik değerini yansıtan örnekler:

“PINAR Sen dağı asıl kışın görsen. Bayılırsın. Öyle güzel olur ki... Bembeyaz karlarla kaplanır.” (Köksal, 2009, s.16)

Dağın kışın ortaya koyduğu güzelliğin dile getirildiği bu ifadelerde estetik bir duyarlılık ve sanatsal bir algı söz konusudur.

“Sevgili Kulübemiz” adlı oyunda estetik değerini yansıtan örnekler:

“Ara perde kaldırılınca Yunuscan'ın kulübesinde oluruz. Odada bir masal, bir düş alemi etkisi verecek her şey vardır. Renkli ışıklar veren ışık kırıcı prizmalar, yerlerde renkli minderler. Her yerde resimler, tablolar, kitaplar. Çok güzel bir müzik. Yunuscan koltuğuna oturmuş kitap okumaktadır.” (Köksal, 2009, s.57)

Sanatı hayatının bir parçası haline getirmiş olan Yunuscan'ın kulübesinin tasvir edildiği bu ifadeler estetik değerini yansıtmaktadır.

“YUNUSCAN Eh... Haklısın galiba. Bazen zor oluyor. Yalnız olunca düşler kurarım. Benim düşlerim renklerimdir. Resim yaparım.” (Köksal, 2009, s.62)

“Ayşegül” adlı oyunda estetik değerini yansıtan örnekler:

“Nuran'ın evinin bir köşesi. Her tarafta tablolar vardır. Nuran da kalemle oturduğu yerde resim yapmaktadır.” (Köksal, 2009, s.99)

“Babaanne koltukta oturmaktadır. Babaannenin dinlediği müzik tanınmış opera ariyalarıdır.” (Köksal, 2009, s.100)

“Mustafa Kemal'in Askerleri” adlı oyunda estetik değerini yansıtan örnekler:

“Geçmiş buraya bu sahneye getireceğiz. Zaman makinesiyle. Sakın ‘Zaman makinesi nerede?’ diye sormayın. Biliyorsunuz, en iyi zaman makinesi tiyatrodur.” (Köksal, 2009, s.116)

Bu ifadelerde tiyatronun geçmişi anlatmada ve yaşatmada bir zaman makinesi kadar etkili olduğu söylenerek bu sanatın gücüne vurgu yapılmaktadır.

“Ormanın Bekçileri” adlı oyunda estetik değerini yansıtan örnekler:

“MAVİ ÇAM- Dans ediyorum Çınar Dede. Ah... Benim gibi bir dans delisinin ayaklarının olmaması ne acı değil mi? Ayaklarım olsaydı gece gündüz dans ederdim. Hiç durmadan... Yaz dansı, kış dansı, güneş dansı, ay dansı, yıldız dansı...” (Köksal, 2012, s.7)

“KALEM- Dans edip şiir söyleyerek...” (Köksal, 2012, s.28)

Dans ve şiir sanatsal bir yaklaşımı sergilemektedir.

“Yarını Akıl Yapar” adlı oyunda estetik değerini yansıtan örnekler:

“PINAR- Ne güzel dans ediyorsunuz? (Köksal, 2012, s.54)

NESE P.- Onları şarkı ve dansla uyandırırım. (Şarkıya başlar.)” (Köksal, 2012, s.65)

“Gökten Kaydı Üç Yıldız” adlı oyunda estetik değerini yansıtan örnekler:

“FATMA- Bakın gökkuşağı. Şarkıyı duyuyor musunuz?

MEHMET- Hiçbir şey duymuyorum.

FATMA- (Duygulu) Ne kadar güzel...

(Çocuklar bir süre gökkuşağına bakarlar. Şarkı da sürer, Gökkuşağına heyecanla, hayranlıkla bakar Fatma.)” (Köksal, 2012, s.79)

Fatma’nın gökkuşağının görsel güzelliğinden etkilenmesi ve bu sahnenin şarkıyla desteklenmesi estetik bir bakış açısı sunmaktadır.

“Gül Emri” adlı oyunda estetik değerini yansıtan örnekler:

“Gül Alanı’nda her yer güllerle doludur. Sahne tümüyle güllerle gül renkleri ile bezelidir.” (Köksal, 2012, s.113)

Sahnenin güllerle bezenmiş olması, doğal güzelliklerin sahneye aktarılması estetik bir bakış sunmaktadır.

3.2.8 Mahremiyet Değerine İlişkin Bulgular

Mahremiyet değeri TYMM Erdem Değer Eylem Çerçevesi'nde "Kendisinin, ailesinin ve başkalarının kişisel alanını ve bilgilerini korumayı; başkalarının özgürlüklerini ihlal etmemeyi, kişisel sınırlarına saygı duymayı ve millî ve manevi değerlerde mahremiyetin sınırlarını kapsar." (MEB, 2024) şeklinde açıklanmıştır.

Mahremiyet değerine ele alınan on bir oyundan sadece üç tanesinde rastlanmıştır. Bu üç oyunda mahremiyet değeriyle ilgili toplam 5 ifade tespit edilmiştir. Mahremiyet değerinin en çok yer aldığı oyunlar "Dağ Denize Kavuştu" (2) ve "Sevgili Kulübemiz" adlı oyun iken bu değerinin en az görüldüğü oyun "Mavi Gezegeni Kim Kurtarsın?" (1) adlı oyundur. Diğer sekiz oyunda ise bu değere rastlanmamıştır.

"Mavi Gezegeni Kim Kurtarsın?" adlı oyunda mahremiyet değerini yansıtan örnekler:

"BİLGİCAN Burası dünya gezegeni. Evet. Benim. Sizi duyabiliyorum. Bekliyorum. Canköy'ü mü seçtiniz? Çok sevindim. Ne zaman? Dünya zamanına göre söyleyebilir misiniz? Ooo... Çok uzun bir süre. Anlıyorum. İletişimi kesmeyelim. Hoşça kalın. (Aygıtı kapatır, Yunuscan'ı görür.) Sen burada mıydın?"

YUNUSCAN Evet ama tedirgin olmayın Bilgican. Uzayda birileriyle görüştüğünüzü uzun zamandır biliyorum.

BİLGİCAN Yunuscan, bak evladım, sana güvenirim. Daha çocuk sayılırsın ama akıllısın. İleride seninle ve İdil'le birlikte çalışmayı düşünüyordum. Zamanı gelinceye kadar bu konuda kimseye tek sözcük bile etmeyeceksin. Söz mü?"

YUNUSCAN Söz." (Köksal, 2008, s.94-95)

"Dağ Denize Kavuştu" adlı oyunda mahremiyet değerini yansıtan örnekler:

"UMUT Bugün çitin aralıklarından Denizköy'e baktım. Pek bir şey görünmüyor ama... Bazen..."

DAĞCI Bazen ne?"

UMUT Kimseye söz etmeyin ama... (Düşünür.) Bazen... (Söyleyip söylememekte ikirciklidir.) Bazen çite tırmanıyorum. Denizköy'e bakıyorum. Uzaktan görünüyor deniz..." (Köksal, 2009, s.10)

"Sevgili Kulübemiz" adlı oyunda mahremiyet değerini yansıtan örnekler:

“ZEYNEP (Gözleri parlar.) Çocuklar, hiç kimseye bir şey söylemeyin ama Hakan'ın nerede olduğunu biliyorum galiba. Gelin benimle. (Ötekilerin ters yönünden uzaklaşırlar.)” (Köksal, 2009, s.61)

“HAKAN O zamana kadar bir şey düşüneneceğiz. Halama burada olduğumu söylemeyin. Burada öyle çok eğleniyorum ki... Flüt çalıyorum hayvanlara bakıyorum.” (Köksal, 2009, s.65-66)

3.2.9 Merhamet Değerine İlişkin Bulgular

Merhamet değeri TYMM Erdem Değer Eylem Çerçevesi'nde “İnsanlara ve diğer canlılara karşı vicdanlı, şefkatli, sevgi dolu, duyarlı ve sorumlu olmayı kapsar.” (MEB, 2024) şeklinde açıklanmıştır.

İncelenen oyunlarda merhamet değeriyle ilgili toplam 24 ifade tespit edilmiştir. Merhamet değerine ele alınan on bir oyundan dokuzunda yer verilirken ikisinde yer verilmemiştir. Merhamet değerinin en çok görüldüğü iki oyun “Barış Gezegeni” (6) ve “Mavi Gezegeni Kim Kurtarsın?” (6) adlı oyunlarken bu değerinin en az görüldüğü oyunlar “Dağ Denize Kavuştu” (1), “Sevgili Kulübemiz” ve “Yarımı Akıl Yapar” adlı oyunlardır. “Sırça Köşk” ve “Mustafa Kemal'in Askerleri” adlı oyunda ise bu değere rastlanmamıştır.

“Barış Gezegeni” adlı oyunda merhamet değerini yansıtan örnekler:

“SEVGİ Kızmaz bence. Başka ne yapabiliirdik? Boğulmakta olan çocukları kurtarmak zorundaydık. Biz olmasak boğulurdu zavallı çocuklar. Barış, yoruldu sen. Hadi gidelim de biraz dinlen. Çocuklar Masalcı Nine'yle birlikte nasılsa. Merak etme.” (Köksal, 2008, s.44)

“Masalcı, elindeki örtü ile Barış'a yaklaşır, örtüyü Barış'ın dizlerine örter, hasta olup olmadığını anlamak için elini yavaşça alnına koyar.” (Köksal, 2008, s.51)

Masalcı'nın elindeki örtüyü Barış'a örtmesi ve Barış'ın ateşi var mı diye alnına bakması diğer insanlara ve canlılara karşı şefkatli, vicdanlı, sevgi dolu bir yaklaşımı yani merhamet değerini ifade eder.

“Mavi Gezegeni Kim Kurtarsın?” adlı oyunda merhamet değerini yansıtan örnekler:

“İDİL Ben olmasam ne yapar? /Zavallı nasıl yaşar?” (Köksal, 2008, s.89)

İdil'in hayvanlarına karşı vicdanlı, duyarlı, şefkatli, sevgi dolu oluşu onlara acıması merhamet değerini yansıtmaktadır.

“AYCAN Eğer benim köpeğim beni ısırıyorsa, ona şöyle esaslı bir tekme atardım, ta ormandaki gölün içine düşerdi cump diye.

İDİL Senin hiçbir zaman köpeğin olamaz. Çünkü hiçbir köpek seni sahip olarak istemez.”
(Köksal, 2008, s.94)

Burada insanlara, hayvanlara ve doğadaki tüm canlılara karşı sevgiyle, şefkatle yaklaşmak gerektiği; vicdanlı, merhametli olunmazsa hiçbir canlıyla sağlıklı, olumlu ilişkiler kurulamayacağı anlatılmak istenirken merhamet değerinin önemi de vurgulanmaktadır.

“Dağ Denize Kavuştu” adlı oyunda merhamet değerini yansıtan örnekler:

“Bekçi elinde olmadan güler. Umut'a yaklaşır, yakından uzun uzun inceler Umut'u.

BEKÇİ Karnın aç mı?

UMUT Aç değilim.

BEKÇİ İstersen hemen yemek getirebilirim.

UMUT Teşekkür ederim. İstemem.” (Köksal, 2009, s.30)

“Sevgili Kulübemiz” adlı oyunda merhamet değerini yansıtan örnekler:

“YUNUSCAN Çok iyi. Oynatabiliyorum, acısı da kalmadı. Bütün işler sana kaldı ama...”
(Köksal, 2009, s.61)

“Ayşegül” adlı oyunda merhamet değerini yansıtan örnekler:

“GÜL Ben aslında Ayşe için üzülüyorum. Hem babaannesini yitirecek hem de tek akrabası olan sizinle birlikte olmak umudunu... Ne yapmamız gerekir?” (Köksal, 2009, s.108)

“Ormanın Bekçileri” adlı oyunda merhamet değerini yansıtan örnekler:

“AYŞE- Zavallı Mavi Çam. Küçük bir çocuk ağaçtı. Yok şimdi.” (Köksal, 2012, s.27)

“Yarını Akıl Yapar” adlı oyunda merhamet değerini yansıtan örnekler:

“Tembeller Ülkesi'ndeyiz. Pınar, Alper ve Sevil derin bir uykudadırlar. Tatlı bir müzikle Periler sahneye girerler. Çocukların çevresinde, dans eder gibi küçük, yumuşak hareketlerle dönüp onlara bakarlar. Üzülmüşlerdir sanki.

UYKU P.- Yazık. Uyumuşlar yine. Uyku tatlı, uyku güzeldir ama tüm ömür uyumakla geçmez ki.” (Köksal, 2012, s.64)

“Gökten Kaydı Üç Yıldız” adlı oyunda merhamet değerini yansıtan örnekler:

“Ahmet, ağlayan Çocuk’la birlikte döner. Çocuğun yüzü gözü toz toprak içindedir. Dizleri yara bere içinde olup yırtık pantolonundan görünmektedir. Fatma çocuğu kendi koltuğuna oturtur. Mehmet şerbet verir içmesi için. Ahmet bir bezle yüzünü silmeye çalışır.” (Köksal, 2012, s.105)

İnsanlara karşı vicdanlı, şefkatli, duyarlı olmak merhamet değeri olarak karşımıza çıkmaktadır.

“Gül Emri” adlı oyunda merhamet değerini yansıtan örnekler:

“Bu kez yürüyemeyecek kadar halsiz düşmüş Gül Ece, Zeynep ve Gül Hatun’un kollarından tutması ile köşk bahçesi olduğu varsayılan yere getirilir. Rahat bir koltuğa uzanır gibi oturur. Gül Hatun üzüntü içinde ne yapacağını bilmez. Zeynep zaman zaman gelip gider. Yiyecekleri, bardakları, sürahileri vb. getirir.

GÜL HATUN- Hiçbir şey yemedin kızım, bari bir şeyler iç.” (Köksal, 2012, s.125)

Gül Hatun’un Gül Ece’nin iyice halsiz düşmüş haline üzülməsi, ona karşı şefkatle ve sorumlulukla yaklaşması merhamet değerini yansıtmaktadır.

3.2.10 Mütevazılık Değerine İlişkin Bulgular

Mütevazılık değeri TYMM Erdem Değer Eylem Çerçevesi’nde “Kendini bilmeyi; gösteriştən ve kibirden uzak, sade, sabırlı, saygılı, duyarlı ve yapıcı olmayı kapsar.” (MEB, 2024) şeklinde açıklanmıştır.

İncelenen oyunlarda mütevazılık değeriyle ilgili toplam 15 ifade tespit edilmiştir. Mütevazılık değeri ele alınan on bir oyundan yedisinde görülmüş, dördünde tespit edilememiştir. Mütevazılık değerinin en çok yer aldığı oyun “Gökten Üç Yıldız Kaydı” (6) adlı oyun iken bu değerinin en az görüldüğü oyunlar “Sevgili Kulübemiz” (1), “Ayşegül” (1), “Ormanın Bekçileri” (1) ve “Gül Emri” (1) adlı oyunlardır. “Barış Gezegeni”, “Mavi Gezegeni Kim Kurtarsın?”, “Dağ Denize Kavuştu” ve “Yarını Akıl Yapar” adlı oyunlarda ise bu değere rastlanmamıştır.

“Sırça Köşk” adlı oyunda mütevazılık değerini yansıtan örnekler:

“KARAGÖZ Sevgili seyirciler, oyunumuzu izlediniz... Yarın, öbür gün yine buluşmak üzere hoşça kalın. Sürçü lisan ettiyse bağışlayın.” (Köksal, 2008, s.34)

“Sevgili Kulübemiz” adlı oyunda mütevazılık değerini yansıtan örnekler:

“HAKAN Özlemle Murat. Arkadaşlarım. Çocuklar, kulübenin sahibi Yunuscan.

ZEYNEP Adada yalnız başına yaşayan...

ÖZLEM O vahşi adam siz misiniz?

YUNUSCAN Evet küçükhanım. Benim.” (Köksal, 2009, s.65)

Yunuscan’ın kibre kapılıp kendini savunmaya çalışmaması, kendini bilmesi; yaşam şeklinin gösteriştan uzak bir sade bir hayat olması mütevazılık değeriyle ilişkilendirilmiştir.

“Ayşegöl” adlı oyunda mütevazılık değeri yansıtan örnekler:

“AYŞEGÜL İPEK Merhaba. (Utanarak) Topumu getirdim ama biraz yumuşamış. Patlak galiba.

AYŞEGÜL PETEK Önemli değil. Benimkiyle oynarız.” (Köksal, 2009, s.79)

Ayşegöl İpek’in utanarak da olsa açıkça ve durumu abartmadan topuyla ilgili kusuru söylemesi dolaylı da olsa mütevazılık değeri yansıtmaktadır. Aynı zamanda Ayşegöl Petek’in de kibirden uzak, sade bir şekilde “Benimkiyle oynarız.” Demesi de mütevazılık değeriyle ilişkilendirilmiştir.

“Mustafa Kemal’in Askerleri” adlı oyunda mütevazılık değeri yansıtan örnekler:

“CEMİL Çatısı var ya... Üstümüz kapalı. Sobamız var. Daha ne istiyorsunuz? (Köksal, 2009, s.127)

ANLATICI Mustafa Kemal'e göre bu destanı Türk Uluu, Türk Ulusuna göreyse Mustafa Kemal yazıyordu.” (Köksal, 2009, s.135)

“Ormanın Bekçileri” adlı oyunda mütevazılık değeri yansıtan örnekler:

“YARDIMCI- Söylendiğine göre Mavi Bekçi çok dil biliyormuş efendim. Kuşça, böcekçe, ağaçça, tavşanca...

KARA ODUNCU- Eee, ne olmuş yani? Paraca biliyor mu paraca? En önemli dil budur. (Para kesesini göstererek) Paraca, paraca...” (Köksal, 2012, s.17)

Bu ifadelerde Kara Oduncu'nun gösterişli ve kibirli tavırları, parasıyla övünmesi, mütevazılıktan uzak sözleri eleştirilmekte, mütevazılık değerinin önemini yansıtılmaktadır.

“Gökten Kaydı Üç Yıldız” adlı oyunda mütevazılık değerini yansıtan örnekler:

“FATMA- En ünlü terzileri bulun getirin. Giysiler diktireceğim. Kuyumcular da gelsin. Altın, gümüş, elmas, zümrüt takılar istiyorum. Gerdanlık, bilezik, yüzük küpe yaptıracağım.” (Köksal, 2012, s.93)

Fatma'nın ihtiyacı olandan çok daha fazlasını istemesi sadelikten uzak, gösteriş meraklısı bir tavır olduğundan mütevazılık değerinin önemini olumsuz bir örnekle ortaya koymaktadır.

“Fatma'nınsa her tarafı takılarla donanmıştır. Boynundaki bir sürü kolyenin ağırlığını zorlukla taşımakta, boynunu güçlükle oynatabilmektedir. Bileklerinden omuzlarına kadar dizili bilezikleri, salkım salkım küpeleriyle bir mücevherci dükkânı gibidir.” (Köksal, 2012, s.97-98)

Fatma'nın sadelikten oldukça uzak, gösterişli görünümü olumsuz bir örnekle mütevazılık değerinin önemini ortaya koymaktadır.

“Gül Emri” adlı oyunda mütevazılık değerini yansıtan örnekler:

“GEZGİN- Hayır Gül Han. Başka bir dileğim yoktur. (Selamlar, çıkar gider.)

GÜL HATUN- Ne garip bir Gezgin. Para bile istemedi.” (Köksal, 2012, s.127-128)

Gezgin kılığındaki Gül Oğlan'ın, Gül Han'ın bir isteği olup olmamasını sormasına rağmen ondan hiçbir şey istememesi mütevazılık değeriyle ilişkilendirilmiştir.

3.2.11 Özgürlük Değerine İlişkin Bulgular

Özgürlük değeri TYMM Erdem Değer Eylem Çerçevesi'nde “Cesur, girişimci ve kararlı olmayı; özgürlüklerini kullanırken kişisel ve toplumsal haklara saygı göstermeyi, kapsar.” (MEB, 2024) şeklinde açıklanmıştır.

İncelenen oyunlarda özgürlük değeriyle ilgili toplam 50 ifade tespit edilmiştir. İncelenen on bir oyunun on birinde de özgürlük değerine rastlanmıştır. Özgürlük değerinin en çok yer aldığı oyun “Gül Emri” (10) adlı oyun iken bu değerinin en az görüldüğü oyun “Mavi Gezegeni Kim Kurtarsın?” (1) adlı oyundur.

“Sırça Köşk” adlı oyunda özgürlük değerini yansıtan ifadeler:

“KELOĞLAN Keloğlan'ım Keloğlan / Masaldaki Keloğlan / Haydi birlik olalım / Korkumuzu yenelim. / Sırça Köşk'e gidelim.” (Köksal, 2008, s.28)

“Barış Gezegeni” adlı oyunda özgürlük değerini yansıtan ifadeler:

“Özgürlüğün mavisi, / Denizlere merhaba.” (Köksal, 2008, s.37)

“MASALCI NINE (Savaşçı'ya ve onunla yapışık gibi duran Miskin ile Metelik'e bakar.) Artık özgür olacaksın Bilgin. Sevgi ve Barış için çalışmakta özgür. Savaş yok artık.” (s.77)

“Mavi Gezegeni Kim kurtarsın?” adlı oyunda özgürlük değerini yansıtan ifadeler:

“İDİL (İdil yani kelebek uçmayı başarır. Sahnede dolaşır dans eder. Sevinçle) Uçtum. Uçuyorum.

GÜLCAN Uç uç güzel kelebek / Minicik tatlı bebek / Renkli kanatlı çiçek. / Uçtun özgürsün demek.” (Köksal, 2008, s.99)

Kelebeğin ilk uçuşunu gerçekleştirmesi, korkmasına rağmen denemesi ve başarması cesaretin önemini göstermektedir.

“Dağ Denize Kavuştu” adlı oyunda özgürlük değerini yansıtan ifadeler:

“Çite yaklaşmak yasak / Biraz dokunmak yasak / O yasak bu yasak / Bu ne biçim yaşamak? / Denize bakmak yasak / Çitten atlamak yasak / O yasak bu yasak / Bu ne biçim yaşamak?” (Köksal, 2009, s.8)

“PINAR Çitin kalkması ne güzel oldu değil mi? (Umut çitin yerinde olmadığını görünce şaşırır.)

DENİZ Eskiden çitin üstüne gizlice tırmanıp dağlara bakmaya çalışırdım. Bir gün o dağlara tırmanabilecek miyim diye düşünürdüm. Dağ sözünü ağza almak bile yasaktı o zaman.

PINAR Bizde de deniz sözü yasaktı. Bazen rüzgâr Denizköy tarafından estiğinde denizin kokusunu duyardım. Denize uzaktan bakmak bile yasaktı.

DENİZ Oysa şimdi istediğin kadar denize gir, deniz kıyısında dolaş. Özgürsün. Bir gün babanla dağın en yüksek tepesine çıkacağız. Baban söz verdi...” (Köksal, 2009, s.16)

“Sevgili Kulübemiz” adlı oyunda özgürlük değerini yansıtan ifadeler:

“Biraz koştum zıpladım / Yaramaz oldu adım / Yavaşça flüt çalsam / Kızıyor hemen halam. / Gülüp sevinmek yasak / Denize girmek yasak / Ağaca çıkmak yasak / Oyun oynamak yasak.” (Köksal, 2009, s.46-47)

Hakan’ın bu sözleri, bir çocuğun en doğal haklarından mahrum bırakılmak üzere konulan yasaklar özgürlük değerinin yokluğunda ortaya çıkan sıkıntılı durumu dile getirirken bu değerın önemini yansıtmaktadır.

“HAKAN Özgürüm, çok mutluyum, gördüğün gibi... Burası Yunuscan'ın kulübesi. Yunuscan... Arkadaşım Zeynep.” (Köksal, 2009, s.66)

“Ayşegül” adlı oyunda özgürlük değerini yansıtan ifadeler:

“BABAANNE Eğer isterse... Kâmil Bey izin verirse.

KAMİL Kendi isterse kalabilir.

AYŞE (Hemen) Kalmak istiyorum.” (Köksal, 2009, s.112)

Babaanne karakteri, Ayşe’nin kendi öz torunu olmadığını öğrenmesine rağmen Ayşe’yi o kadar çok sevmiştir ki vasisi olan Kâmil Bey’den izin ister. Kâmil Bey ise buna Ayşe’nin kendi karar vermesi gerektiğini söyler. Burada Ayşe’ye özgür iradesini kullanma hakkı, kendi kararını alma özgürlüğü tanınmaktadır.

“Mustafa Kemal’in Askerleri” adlı oyunda özgürlük değerini yansıtan ifadeler:

“ANLATICI İstanbul işgal edildiğinde pek çok siyaset adamı, gazeteci, vatansever kişi de tutuklanmıştı.” (Köksal, 2009, s.120)

İnsanların haksız yere tutuklanması, kişilerin hak ve özgürlüklerinin kısıtlanmasını anlatmakta, dolaylı olarak özgürlük değerinin önemini ortaya koymaktadır.

“Ormanın Bekçileri” adlı oyunda özgürlük değerini yansıtan ifadeler:

“KARA ODUNCU- Korkma Maviş Kız. Benden sana kötülük gelmez. Eşim olmayı kabul edersen, altınlar senin.

MAVİ BEKÇİ- (Öfkeli, kavgaya hazır) Onunla böyle konuşamazsınız. O benim eşim.” (Köksal, 2009, s.15)

Mavi Bekçi’nin Kara Oduncu’nun karşısında cesurca durması düşüncelerini ifade etme özgürlüğünü ayrıca Kara Oduncu’nun tavrına istinaden özgürlüklerin kullanılırken kişisel haklara, toplumsal değerlere saygı duyulması gerektiği vurgulanmıştır.

“MEMET- Kalem'le Kâğıt'ın konuştuğunu hiç görmemiştim.

KALEM- Düşünen konuşmalı.

KÂĞIT- Konuşan da yazmalı.” (Köksal, 2012, s.28)

“Yarını Akıl Yapar” adlı oyunda özgürlük değerini yansıtan ifadeler:

“YALANCI- ... Madde 4. Tembeller Ülkesi'nden ayrılmak yasaktır. Kimse Kralın özel izni olmadıkça ülkeden ayrılamaz.” (Köksal, 2012, s.60)

“Gökten Kaydı Üç Yıldız” adlı oyunda özgürlük değerini yansıtan ifadeler:

“MEHMET- Sarayın kapılarını herkese açmaya karar verdiğimde, hapisten çıkıp özgürlüğüne kavuşan bir insanın aydınlığı dolmuştu içime. Galiba ben de mutluyum.” (Köksal, 2012, s.110)

Özgürlüğün kişinin ruhu üzerindeki tesirini, bir birey için ne kadar önemli bir değer olduğunu ortaya koyan bu ifade bireysel özgürlüğün yanı sıra sarayın kapılarının herkese açılması ile toplumsal bir özgürlüğe de vurgu yapmaktadır.

“Gül Emri” adlı oyunda özgürlük değerini yansıtan ifadeler:

“GÜL ECE- Cezalandırsanız bile evlenmem Şen Oğlanla.

GÜL HAN- Ya... Demek öyle... Evlenmeye razı oluncaya kadar bu bahçeden dışarı adım atmak yok. Cezalısın.” (Köksal, 2012, s.123)

Gül Ece'nin istemediği bir kişiyle evlendirilmesine karşı çıkması cesaretin, kendi kararlarını özgürce alabilmenin değerini yansıtmaktadır. Buna karşılık babasının koyduğu dışarı çıkmama yasağı ile özgürlüklerin haksız yere kısıtlanması eleştirilmektedir.

“GÜL ECE- Baba çok saçma bir yasak bu. İnsanların gülmesini nasıl yasaklarsın?” (Köksal, 2012, s.134)

Gül Ece'nin yasağa karşı çıkması, böyle bir yasağın mantıksızlığını dile getirmesi ifade özgürlüğünü yansıtmaktadır.

“GÜL HAN- Şimdi son kez söylüyorum size. Gülün. Bu bir emirdir. Gülün. Yoksa cezalandırılacaksınız.

BAŞBEKÇİ- Gül emri. (Gülyurtlular gülmek bir yana ağlamaya başlarlar ses siz sessiz.)

GÜL HAN- (Bağırarak) Gülün. Gülün dedim size. Gülün, yoksa hepinizi cezalandıracağım. Hem de en ağır cezalarla. Gülün... Gülün... Gülün... (Gülyurtlular ağlamaya başlarlar. Sesli ve ağıt yakar gibi melodili.)” (Köksal, 2012, s.141)

Gülyurt halkının Gül Han’ın buyruklarına karşı koyarak hür iradelerini ortaya koymaları, söylenenleri yapmama cesareti göstermeleri özgürlük değerini yansıtmaktadır.

3.2.12 Sabır Değerine İlişkin Bulgular

Sabır değeri TYMM Erdem Değer Eylem Çerçevesi’nde “Olumlu bakış açısına olmayı, zor ve kötü durumlara karşı dayanmayı, istikrarlı davranmayı, süreci yönetmeyi, sorumlulukları yerine getirmeyi; duygu, düşünce ve eylemleri kontrol etmeyi kapsar.” (MEB, 2024) şeklinde açıklanmıştır.

İncelenen oyunlarda sabır değeriyle ilgili toplam 28 ifade tespit edilmiştir. Sabır değerine, ele alınan on bir kitaptan dokuzunda rastlanmıştır. Sabır değerinin en çok yer aldığı oyun “Yarını Akıl Yapar” (10) adlı oyun iken bu değerinin en az görüldüğü oyunlar “Dağ Denize Kavuştu” (1) ve “Ormanın Bekçileri” adlı oyunlardır. “Sevgili Kulübemiz” ve “Gül Emri” oyunlarında ise doğrudan olarak bu değere rastlanmamıştır.

Oyunda sabır değerini yansıtan doğrudan alıntılama yoluyla paylaşılacak bir ifadeye rastlanmamıştır. Bununla beraber oyun genelinde Gül Oğlan’ın; Gül Ece’ye kavuşmak için aşması gereken engeller karşısında pes etmemesi, zorluklarla mücadele etmesi, başarısız denemelere rağmen olumlu bakış açısıyla yeni yollara başvurması, istikrarlı davranması sabır değerinin oldukça güçlü bir şekilde hissedilmesini sağlamaktadır.

“**Sırça Köşk**” adlı oyunda sabır değerini yansıtan örnekler:

“KARAGÖZ (Kafasını kaşır, düşünür.)

Üzülmeyiniz sakın / Güzel günler çok yakın / İşi bana bırakın / Göreceksiniz bakın / Akacaktır suyunuz / Olacaktır ununuz.” (Köksal, 2008, s.24-25)

Karagözün olumlu bir bakış açısı sergilemesi, güzel günlerin yakın olduğunu söyleyerek onlardan dayanmalarını istemesi sabır değerinin önemini ortaya koymaktadır.

“**Barış Gezegeni**” adlı oyunda sabır değerini yansıtan örnekler:

“KÜL KEDİSİ Öyle deme Keloğlan... Bendeki sabır kimde var? Sabır dağları ufalar, ırmakları kurutur... Sabretmeyi öğretirim sana.” (Köksal, 2008, s.55)

“**Mavi Gezegeni Kim Kurtarsın?**” adlı oyunda sabır değerini yansıtan örnekler:

“İDİL Kaplumbağam yaşıldır. /Her zaman sabırlıdır.” (Köksal, 2008, s.90)

Sabırlı olmak güzel özelliklerden biri olarak dile getirilerek sabır değeri vurgulanmaktadır.

“GÖKKUŞAĞI Uzun yıllar tüm zorluklarla baş etti dünyanız. Sabırla döndü durdu. Zor dönemler yaşadı ama canlılarını hep yaşattı.” (Köksal, 2008, s.91)

Dünyanın karşılaştığı zorluklara karşın varlığını devam ettirmesi, sabırla dönmesi dile getirilerek kötü durumlar karşısında dayanmanın, direnmenin, istikrarlı olmanın kısaca sabır değerinin öneminin ortaya konduğu görülmektedir.

“Dağ Denize Kavuştu” adlı oyunda sabır değerini yansıtan örnekler:

“UMUT Çok bekledik bugüne kadar.” (Köksal, 2009, s.25)

“Ayşegül” adlı oyunda sabır değerini yansıtan örnekler:

“GÜL Hiç öyle şey olur mu? Mektuplaşırız. Ben gelirim buraya. Sen İzmir’de bizi görmeye gelirsin... İnsan istedi mi her şeyi başarır. Bunu unutma. Her şeyin bir çaresi vardır.” (Köksal, 2009, s.90)

“Mustafa Kemal’in Askerleri” adlı oyunda sabır değerini yansıtan örnekler:

“ANLATICI Temmuz 1921. Kütahya Eskişehir Savaşlarında ordumuz yenilmiş, Sakarya’ya doğru geri çekilmişti. Halk da Meclis de kaygılıydı. Savaşı kazanacağımız konusunda kuşku belirmişti. Oysa Mustafa Kemal orduya güvenini hiç yitirmemişti.” (Köksal, 2009, s.132)

“Ormanın Bekçileri” adlı oyunda sabır değerini yansıtan örnekler:

“MAVİ BEKÇİ- ... (Hepsi hiçbir şey söylemeden bakarlar Mavi Bekçi’ye. Mavi Bekçi umutla sabırla bir süre bekler sonra Maviş’in elinden tutar.) Maviş, seni saklamam gerek. Gel benimle. (İkisi de uzaklaşırlar.)” (Köksal, 2012, s.25-26)

Mavi Bekçi ormanı savunmak için uzun süre diğerlerini ikna etmeye çalışmış ancak onlardan umursamaz cevaplardan, bahanelerden başka tepki alamamıştır. Bu ifadelerde sabır değeri ön plana çıkmaktadır.

“Yarını Akıl Yapar” adlı oyunda sabır değerini yansıtan örnekler:

“SEVGİ KRALİÇESİ- Peki. Bir kere daha deneyelim. Bu çocukların kurtulabilmesi için Kral Akıl’ın gelmesi gerek. Ona bir haberci yollayacağım. Önce bu çocukları uyandırın.

Uyanınca sorun. Tembeller Ülkesi'nden uzaklaşmak istiyorlar mı? Benim gitmem gerek. Yine geleceğim. Şimdilik hoşça kalın.” (Köksal, 2012, s.62)

Sevgi Kraliçesi'nin çocukları, daha önceki başarısız sonuçlanan girişimlerine rağmen Tembeller Ülkesi'den kurtamayı tekrar deneyecek olmaları sabır değerini yansıtmaktadır.

“PINAR- Kendimizi kandırmayalım arkadaşlar. Sabırlı olalım.” (Köksal, 2012, s.73)

“Gökten Kaydı Üç Yıldız” adlı oyunda sabır değerini yansıtan örnekler:

“GÖZLÜKLÜ- Bizden önemli işi olamaz. Burada bekleyeceğiz. Gerekirse günlerce bekleriz.” (Köksal, 2012, s.107)

3.2.13 Sağlıklı Yaşam Değeriyle İlişkili Bulgular

Sağlıklı Yaşam değeri TYMM Erdem Değer Eylem Çerçevesi'nde “Yeterli, dengeli ve sağlıklı beslenmeyi; sosyal ve sportif etkinliklere katılmayı, bağımlılıktan kaçınmayı, bağımlılıkla mücadele etmeyi ve insan sağlığını önemsemeyi kapsar.” (MEB, 2024) şeklinde açıklanmıştır.

İncelenen oyunlarda sağlıklı yaşam değeriyle ilgili toplam 12 ifade tespit edilmiştir. Ele alınan on bir oyundan dört tanesinde sağlıklı yaşam değerine rastlanmış, diğer yedi oyunda bu değere rastlanmamıştır. Sağlıklı yaşam değerinin en çok yer aldığı oyun “Barış Gezegeni” (5) adlı oyun iken bu değerinin en az görüldüğü oyunlar “Mavi Gezegeni Kim Kurtarsın?” (2) ve “Gökten Kaydı Üç Yıldız” (2) adlı oyunlardır. “Sırça Köşk”, “Dağ Denize Kavuştu”, “Sevgili Kulübemiz”, “Ayşegül”, “Mustafa Kemal'in Askerleri”, “Ormanın Bekçileri” ve “Gül Emri” adlı oyunlarda ise bu değere rastlanmamıştır.

“Barış Gezegeni” adlı oyunda sağlıklı yaşam değerini yansıtan örnekler:

“MİSKİN Çok açız biz... Günlerdir yemek yemedik

GÜLEÇ Günlerdir olur mu? Daha bu öğlen gemide tıka basa yemek yedin.” (Köksal, 2008, s.41)

“Miskin hemen yiyeceklerin başına geçer. Daha hiç kimse yemeden büyük bir açgözlülükle ne bulursa ağzına tıktırmaya başlar. Tüm çocuklar hayretle Miskin'in oburluğuna bakmaktadırlar. Miskin hiçbirine bakmadan yemeyi sürdürür. Bir ara yiyecek boğazına kaçar, öksürür tıksırır...” (Köksal, 2008, s.43)

Miskin'in sürekli aç olması, gereğinden fazla yemesi eleştirilmekte; sağlıklı, yeterli ve dengeli beslenmenin önemi olumsuz bir örnekle ortaya konmaktadır.

“Mavi Gezegeni Kim Kurtarsın?” adlı oyunda sağlıklı yaşam değerini yansıtan örnekler:

“Uyu ki dinlenesin... Ninni. Çabucak büyüyesin...” (Köksal, 2008, s.92)

Bu ifadede uykunun insan sağlığı ve gelişimi için önemi ortaya konmakta, sağlıklı yaşam değeri anlatılmaktadır.

“Yarımı Akıl Yapar” adlı oyunda sağlıklı yaşam değerini yansıtan örnekler:

“ANNE- Peki. Unutma ama Pınar, uykunu da alman gerek.” (Köksal, 2012, s.50)

“KRAL AKIL- Evet Kraliçem, sevgili periler yanılmamışım. Çocukları uyutan buradaki yiyecekler, içeceklerdir. Hepsinde tembellik mikrobi var. Bu yüzden uyuyorlar. Buna uyku da denemez. Bir çeşit zehirlenme.” (Köksal, 2012, s.65-66)

Çocukların Tembeller Ülkesi’nde bol bol bulunan şekerler, çikolatalar ve diğer sağlıksız yiyecek ve içecekleri tüketmeleri eleştirilerek olumsuz bir örnekle sağlıklı yaşamın önemi ortaya konmaktadır.

“Gökten Kaydı Üç Yıldız” adlı oyunda sağlıklı yaşam değerini yansıtan örnekler:

“Önden Mehmet girer. Çok şişmanlamıştır. Kocaman bir göbeği vardır. Hareketleri ağırlaşmış, hantallaşmıştır. Nerdeyse tanınmayacak haldedir.” (Köksal, 2012, s.97)

Sürekli ve çok yemesi sonucu Mehmet çok kilo almış ve hareket kabiliyeti azalmıştır. Burada sağlıksız beslenmenin sonuçları ortaya konarak sağlıklı yaşamın önemi vurgulanmaktadır.

“MEHMET- (Cebinden çıkardığı kuru yemişleri sunarak.) Fındık üzüm zihin açar. (Arkadaşları istemezler, düşünmeyi sürdürürler.) Düşünmek zormuş...” (Köksal, 2012, s.103)

Sağlıklı yiyeceklerin faydaları, sağlıklı yaşam değeri ile ilişkilendirilmiştir.

3.2.14 Saygı Değerine İlişkin Bulgular

Saygı kelimesinin karşılığı Güncel Türkçe Sözlük’te “Değeri, üstünlüğü, yaşlılığı, yararlılığı, kutsallığı dolayısıyla bir kimseye, bir şeye karşı dikkatli, özenli, ölçülü davranmaya sebep olan sevgi duygusu; hürmet, ihtiram.” olarak verilmiştir.

Saygı değeri TYMM Erdem Değer Eylem Çerçevesi’nde “Nazik olmayı, ilkeli davranmayı, empati ve etkili iletişim kurmayı, sağlıklı yaşamayı; kendisine, çevresine, millî ve manevî değerlere önem vermeyi kapsar.” (MEB, 2024) şeklinde açıklanmıştır.

Fromm'a (1982) göre saygı, bir insanı olduğu gibi görebilme yetisini, onu özgün bireyselliği içinde fark edebilmeyi ifade eder. Eric Fromm, bireyi olduğu haliyle kabullenmeyi ve onun kendine özgü yapısına, özgürlüğüne ve kendini geliştirme hakkına değer vermeyi ifade eder. Fromm, saygıyı sevginin temel bileşenlerinden biri olarak ele almakta ve bunu, karşısındaki kişiyi kontrol etme ya da yönlendirme arzusunun kaçınma biçiminde açıklamaktadır.

İncelenen oyunlarda saygı değeriyle ilgili toplam 81 ifade tespit edilmiştir. Saygı değeri içeren ifadeler incelenen oyunların on birinde de görülmüştür. Saygı değerinin en çok yer aldığı oyunlar “Mavi Gezegeni Kim Kurtarsın?” (11) ve “Gül Emri” (11) adlı oyunlar iken bu değerinin en az görüldüğü oyun “Sırça Köşk” (3) adlı oyundur.

“Sırça Köşk” adlı oyunda saygı değerini yansıtan örnekler:

“HACİVAT Hoş geldin Karagöz'üm.

KARAGÖZ Hoş bulduk patlak gözlüm.

HACİVAT Öyle denmez Karagöz'üm. Nazik olmalıyız. Nazik.” (Köksal, 2008, s.7)

“Barış Gezegeni” adlı oyunda saygı değerini yansıtan örnekler:

“DOĞRUCU (Sevgi ve Barış'a) Sağ olun... Bizi siz kurtardınız...” (Köksal, 2008, s.41)

“UZAY YOLCUSU Hepimiz çocuktuk bir zamanlar. (İzleyicileri göstererek) Jüri üyelerimiz de çocuk. Çocuklar bağışlanmalı. Unutmayalım ki eğitmek cezalandırmaktan daha zordur ama daha yararlıdır.” (Köksal, 2008, s.81)

Uzay Yolcusu, çocuklarla empati kurarak onların hata yapma hakkına saygı duyar; diğerlerinden de çocuklara saygı duyulmasını nezaket içerisinde ister.

“Mavi Gezegeni Kim Kurtarsın?” adlı oyunda saygı değerini yansıtan örnekler:

“AYCAN (Kavgaya hazır) Sen ne karşıyorsun be... (Boks yapacak gibi yaklaşır.) Canın kavga etmek istiyor anlaşılıyor. (Yunuscan'ı iter.)” (Köksal, 2008, s.94)

Burada Aycan karakterinin nezaketten uzak, kaba davranışları saygı değerinin önemi olumsuz örneklerle ortaya konmaktadır.

“ROBİLİN (Gelir.) Hoş geldiniz.

İŞİKYAY ve GÖKKUŞAĞI Hoş bulduk. (s.102)

GÖKKUŞAĞI Çok teşekkür ederim Robilin. Hoşça kalın.

ROBİLİN (Başıyla selamlar.) Saygılar Gökkuşağı. (s.104)

GÖKKUŞAĞI Robilin, lütfen herkesi buraya çağırabilir misiniz? (Robilin saygıyla eğilir, flütünü çıkarır çalar.)” (Köksal, 2008, s.120)

“Dağ Denize Kavuştu” adlı oyunda saygı değerini yansıtan örnekler:

“İki köy halkı önce çocukların yaptığı halkaya katılırlar, giderek büyüyen bir halka oluşur, sevinçle dönen bir insan halkası. Sonunda naz etmelerine aldırmadan Nine ile Dede’yi de katarlar halkaya.” (Köksal, 2009, s.39)

Nine ve Dede karakterlerinin naz etmelerine rağmen büyüklerin nazına saygıyla yaklaşp onları halkaya katmayı başarmışlardır. Nezaket, etkili iletişim ve büyüklere gösterilen önem saygı değeri ile ilişkilendirilmiştir.

“Sevgili Kulübemiz” adlı oyunda saygı değerini yansıtan örnekler:

“SELİM (İçeri girer o sırada. Güler yüzü, yumuşak davranışlı bir adam.) Merhaba çocuklar... Nasılsınız bakalım? (Hakan’ın başını okşar.) Ne haber delikanlı? (Elindeki paketleri çocuklara dağıtarak?) Hepinize birer kitap getirdim. Alın bakalım.” (Köksal, 2009, s.51)

Selim karakterinin çocuklara karşı nezaketi, onlarla selamlaşması, onlara kitap hediye etmesi çocukların da saygıyı hak ettiğini göstermekte, saygı değerinin önemini yansıtmaktadır.

“HALA Hoş geldiniz Selim Bey. Nasılsınız?

SELİM (Hemen ayağa kalkar.) Hoş bulduk Gülçin Hanım. Sağ olun. Ne güzel bir elbise bu böyle? Size de çok yakışmış.

HALA (Gülerek) Sağ olun.” (Köksal, 2009, s.52)

“HALA Evet. Ne var ki çok yaramaz. Akli fikri oyunda.

SELİM Çocuklar hep böyledir Gülçin Hanım. Varsın oynasınlar.” (Köksal, 2009, s.53)

Selim Bey, çocukların dünyasına saygı duymakta ve çocuklarla empati içerisine girerek olumlu iletişim kurabilmektedir.

“Ayşegül” adlı oyunda saygı değerini yansıtan örnekler:

“Öğretmen sınıfa girer. İki Ayşegül hemen ayağa kalkarlar.

ÖĞRETMEN Günaydın çocuklar.

AYŞEGÜL'LER Günaydın öğretmenim.” (Köksal, 2009, s.82)

“KÂMİL Gül, kızım, babanın İzmir'e ataması çıkmış öyle mi? Çok üzıldüm Burada onun gibi bir doktor bulamayız bir daha. Tüm kasaba çok sever babanı. Çok arayacağız.” (Köksal, 2009, s.89)

“Onun gibi bir doktor bulamayız bir daha.” ifadesinde, Gül’ün babasına duyulan saygı ve takdir değerleri görülmektedir.

“BABAANNE (Gül'e bakarak.) Bu küçük hanım da arkadaşın herhalde. Merhaba yavrum.

GÜL (Elini öperek) Adım Gül.” (Köksal, 2009, s.95)

“AYŞE Yedim. Ellerinize sağlık. Çok da güzel olmuş.” (Köksal, 2009, s.97)

“Mustafa Kemal’in Askerleri” adlı oyunda saygı değerini yansıtan örnekler:

“HASAN Aferin Ahmet. Okumayı söktün artık... (Ahmet saygıyla ayağa kalkar.)” (Köksal, 2009, s.138)

“HASAN Kadınlarımız... Onlar olmasa ne yapardık bilmem. Her yerde onlar. Hep bizimle birlikte savaştılar. Düşmanla göğüs göğüse olmasa da... Zaferden sonra nerede bir kadın görsem koşup elini öpeceğim.” (Köksal, 2009, s.142)

AHMET Onu Hasan Yüzbaşıma getirdim. Bana okuma yazma öğretti. Hakkını ödeyemem.” (Köksal, 2009, s.144)

Ahmet’in, kendisine okuma yazmayı öğreten yani üzerinde büyük emeği olduğunu düşündüğü kişiye, bu kişinin emeğine saygısını göstermek amacıyla verdiği hediye emeğe saygı olarak değerlendirilmiştir.

“Ormanın Bekçileri” adlı oyunda saygı değerini yansıtan örnekler:

“MAVİ BEKÇİ- (Konukları sevgi ve saygı ile karşılar.) Buyurun sevgili dostlarım buyurun. (s.10)

KALEM- Günaydın sevgili dostum.

KÂĞIT- Günaydın.” (Köksal, 2012, s.28)

Karakterlerin nazikçe selamlaşmaları, nezaket saygı değeri ile ilişkilendirilmiştir.

“Yarını Akıl Yapar” adlı oyunda saygı değerini yansıtan örnekler:

“SEVGİ KRALİÇESİ- Günaydın sevgili periler.

PERİLER- Günaydın Sevgi Kraliçesi.

(Saygı ile selamlarlar Kraliçe'yi.)” (Köksal, 2012, s.61)

“PERİLER- Hoş geldiniz Sevgi Kraliçesi. Hoş geldiniz Kral Akıl. (Perilerin saygılı selamlarına karşılık verir Kraliçe ve Kral. Sonra da uyuyan çocukların yanına gider, çocukları izlerler.)” (Köksal, 2012, s.65)

“İYİLİK P. Böyle bir dondurmaya dayanmak çok güç Sevgi Kraliçesi. Üstelik bu çocuklar tam üç gün aç kaldılar.” (Köksal, 2012, s.74)

İyilik Perisi çocukların üç günün sonunda dayanamayıp dondurma yemelerini hoşuna gitmese de anlayışla, hoşgörüsüyle karşılaması, onlarla empati kurarak duruma yaklaşması saygı değeri çerçevesinde değerlendirilmiştir.

“Gökten Kaydı Üç Yıldız” adlı oyunda saygı değerini yansıtan örnekler:

“FATMA- Giysileriniz ne kadar güzel... Siz de çok güzelsiniz.

GÖKKUŞAĞI- Teşekkür ederim.” (Köksal, 2012, s.81)

Bir övgü karşısında teşekkür etmek nezaket kuralları dahilinde saygı değeriyle ilişkilendirilmiştir.

“GÖKKUSAĞI- Hiç kuşkunuz olmasın. Ancak gezegenimle iletişim kurmam gerek. Ustam olan Bilge'yle görüşmeliyim.

MEHMET- Kendi başınıza karar veremiyor musunuz?

GÖKKUŞAĞI- Endişelenmeyin. Ben istersem o ‘hayır’ demez.” (Köksal, 2012, s.84)

Gökkuşağı'nın tek başına karar almak yerine ustasına, bir büyüğüne danışması ona olan saygısını gösterirken ustasından da “Ben istersem o ‘hayır’ demez” şeklinde söz etmesi ustasının da ona olan saygısını göstermektedir.

“AHMET- Anneannem derdi ki... Düşünmek için soru sormak gerek.” (Köksal, 2012, s.103)

Büyüklerin sözlerini anımsamak, onların sözlerine değer vermek büyüklere duyulan saygıyı ortaya koymaktadır.

“Gül Emri” adlı oyunda saygı değerini yansıtan örnekler:

“BAŞBEKÇİ- (Gülünü Han Ailesi'nin önünden geçirerek) Sayın Gül Han... Sayın Gül Hatun... Sayın Gül Ece... (Saygıyla eğilerek) Bekçi Gülünü sunarım.” (Köksal, 2012, s.115)

“GÜL HAN Sevgili Gülyurtlular... Yetiştirdiğiniz güllerin hepsi birbirinden güzel. Hepinizi kutlarım.” (Köksal, 2012, s.116)

Gül Han'ın gül yetiştiren herkesi takdir etmesi, güllerin hepsinin güzel olduğunu söylemesi emeğe saygıyı ifade etmektedir.

3.2.15 Sevgi Değerine İlişkin Bulgular

Güncel Türkçe Sözlük'te sevgi kelimesinin anlamı “İnsanı bir şeye veya bir kimseye karşı yakın ilgi ve bağlılık göstermeye yönelten duygu; muhabbet.” olarak verilmiştir.

Sevgi değeri TYMM Erdem Değer Eylem Çerçevesi'nde “Ailesine, dostlarına ve ülkesine karşı vefalı, dürüst, sadık ve özverili olmayı; barışçıl bakış açısına sahip olmayı; misafirperverliği, doğaya ve bütün canlılara karşı merhametli davranmayı kapsar.” (MEB, 2024) şeklinde açıklanmıştır.

Fromm'a (1982) göre sevgi, kendiliğinden ortaya çıkan bir duygu ya da geçici bir heyecan değil; öğrenilen, emek isteyen ve bilinçli olarak geliştirilen bir yetkinliktir. Fromm sevgiyi, bir insanın kendisini aşarak başka bir varlığın yaşamına ve gelişimine etkin biçimde ilgi duyması olarak tanımlar. Bu anlamda sevgi, yalnızca sevmeyi istemek değil, sevmeyi bilme sanatıdır. Fromm'a göre sevgi; ilgi, sorumluluk, saygı ve bilgi unsurlarını içinde barındırır. Seven kişi, sevdiği insanın ihtiyaçlarına duyarlı olur, onun gelişiminden sorumluluk hisseder, bireyselliğine ve özgürlüğüne saygı gösterir ve onu gerçekten tanımaya çaba sarf eder. Sevgi, karşıdakini kontrol etme ya da sahiplenme isteğine dayanmaz; aksine, onun özgürce kendisi olabilmesine alan açmayı içerir. Bu yönüyle Fromm, sevgiyi insanın hem kendisiyle hem de başkalarıyla sağlıklı ve olgun ilişkiler kurmasını sağlayan temel bir insani güç olarak görür.

İncelenen oyunlarda sevgi değeriyle ilgili toplam 134 ifade tespit edilmiştir. Ele alınan on bir oyunun tamamında sevgi değerine rastlanmıştır. Sevgi değerinin en çok yer aldığı oyun “Mavi Gezegeni Kim Kurtarsın?” (26) adlı oyun iken bu değerinin en az görüldüğü oyun “Yarını Akıl Yapar” (2) adlı oyundur.

“Sırça Köşk” adlı oyunda sevgi değerini yansıtan örnekler:

“NİNE (Kulise doğru bir yeri gösterir eliyle) Az ilerisi yol sapağı. Orada büyük işaret levhası var. Buyur, bekleriz güzel köyümüze. Konukları çok severiz. (Güler) Hadi hoşça kal.” (Köksal, 2008, s.10)

“HACİVAT (Koşarak gelir.) Vay Karagöz'üm. İki gözüm. Sözüünü özlediğim, yolunu gözlediğim. Gözümün nuru, ömrümün uğuru... Nasılsın?” (Köksal, 2008, s.21)

“Barış Gezegeni” adlı oyunda sevgi değerini yansıtan örnekler:

“MASALCI NİNE (Sevinçle) Aman aman... Kimler gelmiş... Kimler gelmiş...Hoş geldiniz. Uzun süredir bu kadar çok çocuğu bir arada görmemiştim. Ne tatlı ne şirin çocuklarsınız. Sevindim sizleri gördüğüme. Nasılsınız bakalım?” (Köksal,2008, s.42-43)

“Sevgi vazolarındaki çiçekleri sevip okşamakta, sanki canlıymışlar gibi onlarla konuşmaktadır. "Ne güzel çiçeksin sen," "Ne güzel kokuyorsun," diyerek çiçekleri düzeltmekte koklamaktadır.” (Köksal, 2008, s.51)

“UZAY YOLCUSU Sizleri götüremediğim için üzgünüm. Biz gittikten sonra sevgi ile barışa çok gereksiniminiz olacak. Birbirinize destek olmalı, yardım etmelisiniz.” (Köksal, 2008, s.61)

Sevgi, insanların bir arada huzur içinde yaşaması için gereken temel bir duygudur ve burada önemli bir değer olarak vurgulanmaktadır.

“Mavi Gezegeni Kim Kurtarsın?” adlı oyunda sevgi değerini yansıtan örnekler:

“Evrenin bir incisi / Mavi gezegeniniz.” (Köksal, 2008, s.87)

Gökkuşağı'nın seslendirdiği şarkıda dünyanın eşsizliğine ve doğanın güzelliğine vurgu yapılmaktadır. Şarkının sözlerinde doğa ve dünya sevgisi görülmektedir.

“İDİL Gel benim minik kuşum, /Kanadı kırık kuşum /Hüzün bakışlı kuşum /Sesi acıklı kuşum. /Gözleri dostça bakar, /Ötüşünde sevgi var.” (Köksal, 2008, s.89)

“İDİL İşte bu da sevdiğim, /Gözü görmez köpeğim.” (Köksal, 2008, s.89)

“GÖKKUŞAĞI Dünyanın çok değerli bir gezegen olduğunu bilmelisin İdil'ciğim. (İdil başını sallar.) Dünyanın cömertliğini, dengesini, uyumunu görmelisin. Onu çok sevmelisin.

İDİL Çok seviyorum.” (Köksal, 2008, s.91)

Bu ifadelerde doğaya karşı duyarlı, vefalı olmak gerektiği dile getirilirken içinde yaşanılan gezegene duyulan sevgi açıkça dile getirilmekte doğa sevgisinin, sevgi değerinin önemi ortaya konmaktadır.

“YUNUSCAN (Kendinden daha küçük İdil'i korumak çabasıyla) Tüm canlılar için tek ortak dil vardır Aycan. Sevgi dili...” (Köksal, 2008, s.96)

Yunuscan, farklı türler arasında bile sevginin evrensel bir dil olduğunu söyler. İdil'in köpeğiyle kurduğu bağ da bu değeri destekler.

“Dağ Denize Kavuştu” adlı oyunda sevgi değerini yansıtan örnekler:

“UMUT Dağları seviyorsunuz.

DAĞCI Çok severim dağları. Zirveye tırmanmama pek az kaldı. Düşünsene, şu dağların en yüksek noktasına ayak basan ilk insan ben olacağım. (Heyecanlı.)” (Köksal, 2009, s.8)

“Sevgili Kulübemiz” adlı oyunda sevgi değerini yansıtan örnekler:

“HALA Minnoş bu. Ah canım benim... Ağaçta mı kaldın bebeğim? İnemiyor musun?

ZEYNEP (İnemiyorum dercesine) Miyaaav...

HALA Gel güzelim, gel bir tanem, atla... Korkma, anneciğin tutar seni.” (Köksal, 2009, s.44)

Hala karakterinin kedisini ararken sarfettiği sözler, ona “canım benim, bebeğim, güzelim, anneciğim” gibi kelimelerle hitap etmesi hayvan sevgisini yansıtmaktadır.

“HAKAN Annemi özledim. Şimdi annemin yanında olsam. Bir ses olsam... Telefon tellerinin içinden geçsem... Annem telefonu açınca kucığına düşsem... Anne... (Işıklar ve müzik değişir. Sahne geçişi.)” (Köksal, 2009, s.47)

“HAKAN Çekeceğim var. Kim bilir ne cezalar düşünecek şimdi? Hiç sevmiyorum halamı. Hiç... Hiç...Hiç...” (Köksal, 2009, s.50)

Hakan'ın halasının kendisine ve arkadaşlarına karşı olan sert tavırları, koyduğu yasaklar, merhametsizce verdiği cezalar, anlayıştan yoksun sözleri Hakan'ın halasına karşı sevgi duygusunu hissedememesine neden olmaktadır. Bu ifadelerde sevgi değerinin önemi, sevginin yokluğuyla ortaya konmaktadır.

“HAKAN Hayır. Hiç gerekmez. Halam beni merak etmez. Çünkü hiç sevmez beni. Benden kurtulduğuna sevinmiştir.” (Köksal, 2009, s.59)

Sevginin yokluğunun insanları nasıl birbirinden uzaklaştırdığını yansıtan bu ifadelerde çocukların sevgiye olan ihtiyacı, sevgi değerinin önemi ortaya konmaktadır.

“Sevgi herkese gerek. / Sevmek mutluluk demek / Sevmek gönülden vermek / Sevmek özgürlük demek” (Köksal, 2009, s.73)

“Ayşegül” adlı oyunda sevgi değerini yansıtan örnekler:

“AYŞEGÜL'LER (İkisi birden) Kitapları, okulumu çok seviyorum.” (Köksal, 2009, s.83)

“GÜL Bence yanıyorsun. Bir insan yalnız akrabaları tarafından sevilmez ki. Örneğin biz birbirimizi çok seviyoruz. Oysa akraba değiliz.” (Köksal, 2009, s.86)

“NURAN (Yeniden sarılır.) Seni çok seviyorum Gül.” (Köksal, 2009, s.102)

“BABAANNE Bunlar muhabbet kuşları. Sana aldım. Kuşları sevdiğini biliyorum. (Kafesi uzatır.) Al...”

AYŞE (Sevinçle.) Babaanne, çok teşekkür ederim. (Sarılır Babaanne'ye)” (Köksal, 2009, s.105)

“BABAANNE (Sanki kendi kendine konuşur gibidir.) Çok düşündüm. Bir çocuğu sevmem için o çocuğun ille de benim torunum olması gerekmiyor. Ayşe'yi çok sevdim. Bu sevgi beni çok mutlu etti. (Ayşe inanmadığı bir mutluluk içinde farkında bile olmadan akar gibi Babaanne'ye yaklaşır.) Önce torunum diye sevdim belki. Sonra öylesine anlaştık ki... Birbirimize öylesine bağlandık ki... Ayşe'nin benim torunum olmadığını öğrenince sevgimde hiçbir değişiklik olmadığını anladım. Onunla birlikte olmak istiyorum.” (Köksal, 2009, s.111)

“Mustafa Kemal’in Askerleri” adlı oyunda sevgi değerini yansıtan örnekler:

“HASAN (Sarılır Ahmet'e, yanaklarından öper.) Seni hiç unutmayacağım Ahmet.” (Köksal, 2009, s.140)

“RIDVAN Neyse... Buradasın ya... Seni çok özledik Müfreze Ahmet.

AHMET Ben de sizleri çok özledim komutanım.” (Köksal, 2009, s.143)

“AHMET Komutanım biraz kaşar peynirim de var. (Kâğıtlara sarılı peyniri çıkarır.) Sizin için sakladım.

RIDVAN İşte bu değdi Ahmet. Bu yüzden cennete gideceksin sen.” (Köksal, 2009, s.143)

“Ormanın Bekçileri” adlı oyunda sevgi değerini yansıtan örnekler:

“MAVİ BEKÇİ- Düğünümüzü bu ormanda yapmak istiyoruz. Maviş de benim gibi ormanı çok seviyor.” (Köksal, 2012, s.8)

“ÇINAR DEDE- Mavi Bekçi, bu denli mutlu olduğuna göre nişanlını çok seviyorsun demektir.

MAVİ BEKÇİ- Evet. Çok seviyorum.

ÇINAR DEDE- O da seni seviyor mu?

AK GÜVERCİN- (Sahnenin bir yanından öteki yanına geçip giderken) Seviyor, seviyor. Bana söyledi.

ÇINAR DEDE- Hiçbir canlı sevgisiz yaşayamaz.” (Köksal, 2012, s.8)

“MAVİ BEKÇİ- Ormandaki tüm ağaçlar ve hayvanlarla konuşabilirim.

AYŞE- Ne güzel. Ben de konuşabilmek isterdim. Nasıl yapıyorsunuz?

MAVİ BEKÇİ- Seviyorum onları. Sevgi tüm dilleri bilir.” (Köksal, 2012, s.9)

“MEMET- Bu ormanı çok seviyorum.” (Köksal, 2012, s.27)

“İnsan ormansız olmaz

Orman sevgisiz olmaz” (Köksal, 2012, s.45)

“Yarını Akıl Yapar” adlı oyunda sevgi değerini yansıtan örnekler:

“NESE P. - Ne olur yapmayın Sevgili Kraliçemiz, insanlar, hele çocuklar Akıl ve Sevgi olmazsa yaşayamazlar. Gitmeyin lütfen. Çocukları yalnız bırakmayın.

UMUT P.- Çocuklar gitmenizi istemezler.” (Köksal, 2012, s.62)

Bu ifadelerde sevginin yaşam için ne kadar gerekli, vazgeçilmez bir değer olduğu vurgulanmaktadır.

“Gökten Kaydı Üç Yıldız” adlı oyunda sevgi değerini yansıtan örnekler:

“MEHMET- Bizim için çalışıyor, bütün buyruklarımıza uyuyorlar ama bizi sevmiyorlar.

AHMET- Onlara kötülük etmedik ki... Niçin sevmiyorlar bizi?

FATMA- İyi de... Biz onları seviyor muyuz? Biz sarayda yaşıyoruz onlar köyde... Birlikte değiliz ki...” (Köksal, 2012, s.101)

Çocukların köydekilerin onları niçin sevmediklerini sorgulaması, sevgiye duydukları ihtiyacı anlatmakta, sevginin önemini vurgulamaktadır.

“MEHMET- İnsanların bizi sevmesini istiyorum.

FATMA-Ben de...

AHMET-Ben de...

FATMA- Biz de onları seveceğiz.” (Köksal, 2012, s.109)

Sevginin bir ihtiyaç olduğunu, mutlu olmanın en esas şartı olduğunu ortaya koyan bu ifadelerde sevgi değerine yer verilmektedir.

“KORO- Sevmek sevilme için birlikte olmak gerek.

GÖKKUŞAĞI- Tek tek mutlu olunmaz. İlle paylaşmak gerek.

SAHNEDEKİLER- Tek tek mutlu olunmaz. Önce paylaşmak gerek.” (Köksal, 2012, s.110)

“Gül Emri” adlı oyunda sevgi değerini yansıtan örnekler:

“GÜL ECE- Nasıl olur? Annemle babam nasıl yaparlar bunu? Bana hiç sormadan... Bak Gül Oğlan... Dinle... Annen Gül Bacı'yı hemen Gül Köşk'e yolla. Annemle konuşsun. Evlenmemiz için ne gerekiyorsa onu yapalım.” (Köksal, 2012, s.120)

“GÜL HATUN- Şen Oğlan iyi bir genç. Üstelik çok zengin.

GÜL ECE- Evlenmem. Ben Gül Oğlan'ı seviyorum.

GÜL HATUN- Hayır. Sevemezsin.

GÜL ECE- Gül Oğlan'la evleneceğim.” (Köksal, 2012, s.123)

“NASRETTİN- (Gül Ece'ye yaklaşıp. Parmağındaki yüzüğü gösterir.) Gül Ece parmağındaki yüzüğe dikkatle bak. Bu yüzüğü bir kere çevirdim mi içine bir sevinç dolacak. Sevginin sevinci.

GÜL ECE (Gelenin Gül Oğlan olduğunu anlar. Büyük bir olasılıkla seyirciler de o anda anlar.) Evet. İçime bir sevinç doldu.” (Köksal, 2012, s.137)

3.2.16 Sorumluluk Değerine İlişkin Bulgular

Sorumluluk değeri TYMM Erdem Değer Eylem Çerçevesi'nde “Kendisine ve çevresine karşı görevlerini tam ve zamanında yerine getirmeyi; duygu, düşünce ve eylemlerinin sonucunu kabul etmeyi kapsar.” (MEB, 2024) şeklinde açıklanmıştır.

Sorumluluk değerine ilişkin bulguların büyük kısmı aileye karşı sorumluluk aile bütünlüğü değeri içerisinde; vatana, millete karşı sorumluluk ise vatanseverlik değeri içerisinde ele alınmıştır. Bu ifadeler tekrara düşmemek adına sorumluluk değeri kapsamında değerlendirilmemiştir.

Sorumluluk, bireyin hem kendisine hem de çevresindeki insanlara karşı duyarlılık göstermesini, üstlendiği görevleri yerine getirmesini, toplumsal yaşama aktif biçimde katılmasını, başkalarının sıkıntılarını hafifletmeye çalışmasını ve daha iyi bir yaşam düzeni oluşturmak için çaba sarf etmesini kapsayan bir erdem olarak değerlendirilmektedir (Hökelekli, 2013).

İncelenen oyunlarda sorumluluk değeriyle ilgili toplam 50 ifade tespit edilmiştir. Ele alınan on bir oyunun dokuzunda bu değere rastlanmıştır. Sorumluluk değerinin en çok yer aldığı oyun “Barış Gezegeni” (10) adlı oyun iken bu değerinin en az görüldüğü oyun “Sırça Köşk” (1) adlı oyundur. “Dağ Denize Kavuştu” ve “Gül Emri” adlı oyunlarda ise bu değere rastlanmamıştır.

“Sırça Köşk” adlı oyunda sorumluluk değerini yansıtan örnekler:

“NASRETTİN Her ilde dolaşan ben / Her dilde konuşan ben / Güldüren düşündüren / Gülmeceyi sürdüren” (Köksal, 2008, s.17)

Burada Nasrettin Hoca’nın bir sanatçı, bir mizah ustası olarak sanatçıların topluma yol gösterme, toplumu düşündürme ve aydınlatma sorumluluğunu üstlendiği görülmektedir.

“Barış Gezegeni” adlı oyunda sorumluluk değerini yansıtan örnekler:

“DOĞRUCU Güleç’i suçlamayın. Hepimiz onun kadar suçluyuz.” (Köksal, 2008, s.42)

“SEVGİ Kızamaz bence. Başka ne yapabilirdik? Boğulmakta olan çocukları kurtarmak zorundaydık. Biz olmasak boğulurdu zavallı çocuklar. Barış, yoruldun sen. Hadi gidelim de biraz dinlen. Çocuklar Masalcı Nine’yle birlikte nasılsa. Merak etme.” (Köksal, 2009, s.44)

“DOĞRUCU İlk işimiz buradaki yaşantımızı bir düzen içinde sürdürmek olacaktır. Kurtuluncaya kadar herkes kendine düşen görevi yerine getirecektir.” (Köksal, 2008, s.63)

“(Uzunca bir sessizlik olur. Sonra Masalcı Nine’yle Bilgin Dede, birbirlerine bakıp başlarıyla sessiz bir onaylama anlamına gelecek bir hareketle savunman olmayı üstlenirler.)

MASALCI NİNE Ben Miskin'in avukatlığını yapabilirim.

BİLGİN DEDE Ben de Metelik'in avukatlığını üstleniyorum.” (Köksal, 2009, s.79)

BİLGİN DEDE Eğer Metelik'i bağışlarsanız onu eğitebilirim. Sayın Yargıçlar, Sayın Jüri Üyeleri, yakınlarının da desteğiyle onu sevgi ve barışa saygılı bir çocuk olarak yetiştirebilirim. (Köksal, 2008, s.80)

“Mavi Gezegeni Kim Kurtarsın?” adlı oyunda sorumluluk değerini yansıtan örnekler:

“İDİL (Kucağındaki köpeği okşayarak ona havlar. Havlaması tam bir köpek yavrusu havlamasına benzer.) Hayır. Kucağımdan inmek yok. Küçüksün daha. Seni ben gezdireceğim.” (Köksal, 2008, s.93)

İdil'in, küçük bir köpeğe sahip çıkması, onu korumaya çalışması ona karşı duyduğu sorumluluğu yansıtmaktadır.

“İDİL Evet. Dünyamızı kurtarmak için elimden geleni yapacağım.” (Köksal, 2008, s.106)

İdil'in dünyayı kurtarabilmek için görev almaya istekli olması, elinden geleni yapacağını iletmesi sorumluluk bilincini yansıtmaktadır.

“İDİL Güllerim... Hepsi kurudu. Dünyada artık hiç çiçek kalmadı. Dünyanın son çiçekleriydi bunlar... Bir tane bile gül yok artık. (Koklar.) Sevgili gül, eğer yaşayan bir insan kalırsa bu dünyada, bir gülün ne kadar güzel koktuğunu hiç bilemeyecek. Hiç...” (Köksal, 2008, s.110)

İdil'in güllerin yok olmasıyla gelecek nesillerin bir gülün ne kadar güzel koktuğunu bilemeyeceğini söylemesi, insanların gelecek kuşaklar için doğayı koruma sorumluluğu olduğunu hatırlatmaktadır.

“Sevgili Kulübemiz” adlı oyunda sorumluluk değerini yansıtan örnekler:

“ZEYNEP Hakan'ın suçu yok. Kavanozları ben karıştırdım...” (Köksal, 2009, s.54)

“YUNUSCAN Bir kulübe nasıl yapılır biliyor musun? (Hakan bunu hiç düşünmemiştir.) Kulübe yapmak için gerekli araç gerecin var mı? (Hakan kara kara düşünür.) İşin oldukça güç, delikanlı. Halan da merak etmiştir seni. Ona haber vermek gerekir.” (Köksal, 2009, s.59)

“Ayşegül” adlı oyunda sorumluluk değerini yansıtan örnekler:

“BABAANNE (Küçük bir kitapçık uzatarak) Bu kitapta da onlara nasıl bakılacağı yazılı. Kuşlar senin olduğuna göre onların bakımından da sen sorumlusun.” (Köksal, 2009, s.105)

“BABAANNE (Ne diyeceğini bilemez.) Seni suçlamıyorum Ayşe. Suç benim gözlerimde. Sen gerçeği bana söylemeye çalıştın ama ben dinlemedim. Torunumun sen olduğuna öyle inanmıştım ki...” (Köksal, 2009, s.111)

“Mustafa Kemal’in Askerleri” adlı oyunda sorumluluk değerini yansıtan örnekler:

“HAMDİ Biliyorum yorgunsunuz ama karargâhtaki toplantıya katılmanızı istiyorum. Siz yokken de arkadaşlar burasını düzenlerler. Gelin benimle. (Üç arkadaş Naci'nin arkasından çıkarlar. Onlar çıktıktan sonra önde Ali Onbaşı arkasında Ahmet girerler içeri.)

AHMET Siz hiç merak etmeyin onbaşım. Buraları tertemiz ederim ben.” (Köksal, 2009, s.127)

“Ormanın Bekçileri” adlı oyunda sorumluluk değerini yansıtan örnekler:

“MAVİŞ- Orman yok olacak. Çocuklarımız orman nedir bilmeyecek.” (Köksal, 2012, s.25)

Maviş’in bu sözleri gelecek nesillere karşı sorumluluk bilinci içinde olduğunu ifade etmektedir.

“NİNE- Orman yine bizim değil mi?

MAVİŞ- Ormanı sever korursak eğer.

MAVİ BEKÇİ- Yalnız ben değil, hepiniz ormanın bekçisi olursanız...

HEPSİ- Hepimiz ormanın bekçileri olalım. (El ele tutuşurlar, sahne önüne dizilirler. Kara Oduncu arkalarında kalır. Yardımcı da uzaktadır zaten. Şarkı söylerler.)

İnsan ormansız olmaz / Orman sevgisiz olmaz / Öyleyse biz hepimiz / Ormanın bekçisiyiz.” (Köksal, 2012, s.45)

Bu ifadelerde ormanı sevmenin ve korumanın gerekliliği, herkesin ormana karşı sorumlu olduğu ve herkesin bu konuda sorumluluk alması gerektiği dile getirilmektedir.

“Yarını Akıl Yapar” adlı oyunda sorumluluk değerini yansıtan örnekler:

“PINAR- (Telaşlı.) Ay... Olmaz ki anne. Çok dersim var daha. Öğretmen öyle çok ders veriyor ki...

ANNE- İstersen şimdi yat uyu. Yarın sabah erken kalkar çalışırsın.

PINAR- Olmaz anne, sabaha da şiir ezberleyeceğim.” (Köksal, 2012, s.50)

Pınar çok yorgun ve uykusuz olmasına rağmen ödevlerini yapmak, sorumluluklarını yerine getirmek için çabalamaktadır.

“PINAR- Olmaz. Gelemem ben. Dersim var.” (Köksal, 2012, s.53)

Yalancı’nın Tembeller Kralı’nın ülkesinde çocuklar için çekici olabilecek oyun, oyuncak, eğlence gibi varlıklardan, kavramlardan bahsetmesine karşın Pınar’ın ödevleri olduğunu, gelemeyeceğini söylemesi sorumluluklarının bilincinde biri olduğunu göstermektedir. Bu sebeple bu ifadelerde sorumluluk değeri ön plana çıkmaktadır.

“Gökten Kaydı Üç Yıldız” adlı oyunda sorumluluk değerini yansıtan örnekler:

“GÖKKUŞAĞI -Sizlerin bir süre düşünmenizi istiyorum. Daha sonra "Yanılmışım. Mutlu olmam için başka şeyler gerekiyormuş.” demek yok. Kullanabileceğiniz tek seçeneğiniz, tek hakkınız var. Başka yok. Anlatabildim mi? Bu yüzden iyice düşünün.” (Köksal, 2012, s.84)

Gökkuşağı burada çocuklara kararlarının sorumluluğunu almaları gerektiğini hatırlatmaktadır.

3.2.17 Tasarruf Değerine İlişkin Bulgular

Tasarruf değeri TYMM Erdem Değer Eylem Çerçevesi’nde “Maddi kaynakları planlı ve kontrollü harcamayı, israftan kaçınmayı, tutumlu olmayı, birikim yapmayı, sahip olduklarının değerini bilmeyi ve bilinçli tüketici olmayı kapsar.” (MEB, 2024) şeklinde açıklanmıştır.

İncelenen oyunlarda tasarruf değeriyle ilgili toplam 4 ifade tespit edilmiştir. Ele alınan on bir oyunun üçünde tasarruf değerine rastlanırken sekiz oyunda bu değere rastlanmamıştır. Tasarruf değerinin en çok yer aldığı oyun “Mustafa Kemal’in Askerleri” (2) adlı oyun iken bu değerinin en az görüldüğü oyunlar “Sevgili Kulübemiz” (1) ve “Gökten Kaydı Üç Yıldız” adlı oyunlardır. “Sırça Köşk”, “Barış Gezegeni”, “Mavi Gezegeni Kim kurtarsın”, “Dağ Denize Kavuştu”, “Ayşegül”, “Ormanın Bekçileri”, “Yarını Akıl Yapar” ve “Gül Emri” adlı oyunlarda ise bu değere rastlanmamıştır.

“Sevgili Kulübemiz” adlı oyunda tasarruf değerini yansıtan örnekler:

“ZEYNEP (Matarasını çıkarır.) Herkes birer yudum içecek. Suyumuzu idareli kullanmalıyız.” (Köksal, 2009, s.64)

“Mustafa Kemal’in Askerleri” adlı oyunda tasarruf değerini yansıtan örnekler:

“RIDVAN Çikolata ne oldu?

AHMET Çikolatanın kalan kısmının yarısını yedim. Öteki yarısı da çantamda. Aslında yarısının yarısının yarısı.

CEMİL (Gülerek) Yaman adamsın Müfreze Ahmet. O yarısının yarısının yarısıyla ne almayı düşünüyorsun?” (Köksal, 2009, s.143-144)

“AHMET Sağ olun komutanım. (Eski çarıklarını alır çantasına koyar.) Gün gelir işe yarayabilir.” (Köksal, 2009, s.148)

“Gökten Kaydı Üç Yıldız” adlı oyunda tasarruf değerini yansıtan örnekler:

“FATMA- Şimdilik bu kadar. Tutumlu davranın.” (Köksal, 2012, s.93)

Maddi kaynakları kontrollü harcamayı taşıyan bu ifade tasarruf değeriyle ilişkilendirilmiştir.

3.2.18 Temizlik Değerine İlişkin Bulgular

Temizlik değeri TYMM Erdem Değer Eylem Çerçevesi’nde “Kişisel temizlik ve bakıma dikkat ederek kendisine ve topluma saygı duymayı, yaşadığı ortamın ve çevrenin temizliğine önem vererek toplumdaki genel yaşam kalitesine ve sürdürülebilirliğe katkıda bulunmayı kapsar.” (MEB, 2024) şeklinde açıklanmıştır.

İncelenen oyunlarda temizlik değeriyle ilgili toplam 11 ifade tespit edilmiştir. Temizlik değerine ele alınan on bir oyundan yedisinde rastlanırken dördünde bu değere rastlanmamıştır. Temizlik değerinin en çok yer aldığı oyun “Mustafa Kemal’in Askerleri” (3) adlı oyun iken bu değerinin en az görüldüğü oyunlar “Mavi Gezegeni Kim Kurtarsın” (1), “Yarını Akıl Yapar” (1), “Gökten Kaydı Üç Yıldız” (1) ve “Gül Emri” (1) adlı oyunlardır. “Sırça Köşk”, “Sevgili Kulübemiz”, “Ayşegül” ve “Ormanın Bekçileri” adlı oyunda ise bu değere rastlanmamıştır.

“Barış Gezegeni” adlı oyunda temizlik değerini yansıtan örnekler:

“Arıcık, Masalcı Nine’nin süpürgesi ile sahne gerisini süpürmektedir.” (Köksal, 2008, s.51)

“GÜLEÇ Çöp sepeti var. Adada çöpleri yere atmak yasaktır.” (Köksal, 2008, s.68)

“Mavi Gezegeni Kim Kurtarsın?” adlı oyunda temizlik değerini yansıtan örnekler:

“BABACAN Hayır olmaz. Gölü kirletemezsin. Gölü kirletmek yok, bundan sonra.

ROBİLİN Göl zaten yeterince kirli. Oraya göl değil çamur tarlası denir.

BABACAN Öyleyse gölü temizleyeceğiz. Önce gölü temizleyeceğiz.” (Köksal, 2008, s.124)

“Dağ Denize Kavuştu” adlı oyunda temizlik değerini yansıtan örnekler:

“DENİZ Ben buraları temizlerim. Siz gidin de üstünüzü başınızı temizleyin. Beni kovalayacağınıza... Az sonra müdür gelecek.

BEKÇİ Doğru. İyice temizle her yeri.” (Köksal, 2009, s.34)

“Mustafa Kemal’in Askerleri” adlı oyunda temizlik değerini yansıtan örnekler:

“Temiz ütülü bir masa örtüsü, üzerinde bakır sahan, çatal kaşıklarla hazırlanmış bir sofraya. Odanın bir köşesine üstleri halı ve kilim desenleriyle kaplanmış minderler konmuştur. Üç arkadaş içeri girerler.

HASAN (Çevresine bakar.) Vay vay vay... Bizim ahır saray olmuş neredeyse.” (Köksal, 2009, s.129)

“AHMET Çantamı hazırlayacağım, giysilerimi temizleyeceğim.” (Köksal, 2009, s.139)

“AHMET (Pek konuşmak istemez.) Şu çizmeleri bir parlatayım.” (Köksal, 2009, s.148)

“Yarını Akıl Yapar” adlı oyunda temizlik değerini yansıtan örnekler:

“İçeri çok ağır tempoda bir müzikle Tembeller Kralı girer. Şişman, göbekli, çok yavaş yürüyen sık sık esneyen, üstü başı lekeler içinde biridir.” (Köksal, 2012, s.52)

Tembeller Kralı’nın paspal görünümü eleştirilmekte, temizlik değerinin önemini olumsuz bir örnekle vurgulamaktadır.

“Gökten Kaydı Üç Yıldız” adlı oyunda temizlik değerini yansıtan örnekler:

“HİZMETÇİ- Temizlik benim işim. Süpürgeyle toz bezim. Her yeri temizlerim. Pek naziktir ellerim.” (Köksal, 2012, s.92)

“Gül Emri” adlı oyunda temizlik değerini yansıtan örnekler:

“Giysileri gül rengindedir. Hepsi özenle giyinmiş, güler yüzlüdür.” (Köksal, 2012, s.113)

Sahnedeki oyuncuların Gül Bayramı'na göre, özenle giyinmiş olmaları kişisel temizlik ve bakımlarına önem verdiklerini gösterir.

3.2.19 Vatanseverlik Değerine İlişkin Bulgular

Vatanseverlik değeri TYMM Erdem Değer Eylem Çerçevesi'nde “Millî, manevi, insani, kültürel değerleri ve ülke varlıklarını korumayı, sevmeyi ve onlara saygı duymayı; bağımsızlığa önem vermeyi, ülkesi için sorumluluk almayı kapsar.” (MEB, 2024) şeklinde açıklanmıştır.

Güncel Türkçe Sözlük'te “vatanseverlik” kelimesinin karşılığı “yurtseverlik” olarak verilmiş, detaylı bir açıklamaya gidilmemiştir. İlgili olarak “yurtsever” kelimesinin anlamına bakılmıştır. Güncel Türkçe Sözlük'te yurtsever kelimesinin anlamı “Yurdunu, milletini büyük bir tutku ile seven, bu uğurda her türlü özveriye katlanan (kimse); vatansever, vatanperver.” (TDK, 2025) olarak verilmiştir.

Vatanseverlik, bazı bireyler için ülkeye ve yurda duyulan bağlılığı, ulusal kültürle gurur duymayı, ülkenin tarihine saygı ve takdir beslemeyi ve buna bağlı olarak güçlü bir aidiyet hissi geliştirmeyi ifade ederken; bazıları açısından ise daha çok siyasal bir bağlılıktan doğan sevgi anlayışı olarak değerlendirilebilmektedir (Elban, 2015, s.1305).

Vatanseverlik, bireyin yaşadığı ülkeye, vatanına, milletine duyduğu sevgi ve bağlılığın yanı sıra bu aidiyet doğrultusunda sorumluluk üstlenmesini ifade eden bir değerdir. Bu anlayış; ülkenin tarihine, kültürüne, ortak değerlerine ve toplumsal yapısına saygı göstermeyi, onları koruma ve geliştirme bilinciyle hareket etmeyi içerir. Vatanseverlik, ülkeyi kusursuz kabul etmekten ziyade mevcut sorunları fark ederek bu sorunlara çözüm üretebilmeyi, daha yaşanabilir bir gelecek inşa etme çabasını da kapsar. Bu yönüyle gerçek vatanseverlik, yalnızca geçmişle gurur duyan edilgen bir bağlılık değil; bugünün sorumluluklarını üstlenen, toplumsal sorunlara duyarlılık gösteren, vatani ve milleti yaşatacak, yükseltecek, yüceltecek şekilde ülkenin geleceğine katkı sunmayı amaçlayan bilinçli bir duruş olarak değerlendirilmektedir.

İncelenen oyunlarda vatanseverlik değeriyle ilgili toplam 39 ifade tespit edilmiştir. Vatanseverlik değeri ele alınan on bir oyundan üç tanesinde görülürken sekiz oyunda bu değerle ilgili bir ifadeye rastlanmamıştır. Vatanseverlik değerinin en çok yer aldığı oyun “Mustafa Kemal'in Askerleri” (37) adlı oyun iken bu değerinin en az görüldüğü oyunlar “Sırça Köşk” (1) ve “Gül Emri” (1) adlı oyunlardır. “Barış Gezegeni”, “Mavi Gezegeni Kim Kurtarsın?”, “Dağ Denize Kavuştu”, “Sevgili Kulübemiz”, “Ayşegül”, “Ormanın

Bekçileri”, “Yarını Akıl Yapar”, “Gökten Kaydı Üç Yıldız” adlı oyunlarda ise bu değere rastlanmamıştır.

“Sırça Köşk” adlı oyunda vatanseverlik değerini yansıtan örnekler:

“NİNE Bir güzel köydür işte. Pınarı var suyu bal gibi. İnsanı var huyu bal gibi. Bal rengidir başağımız. Bal peteği toprağımız.” (Köksal, 2008, s.9)

“Mustafa Kemal’in Askerleri” adlı oyunda vatanseverlik değerini yansıtan örnekler:

“NACİ Sarıkamış'ta savaştım. Hastalıktan soğuktan kırıldık. Karda buzda doksan bin şehit bıraktık.” (Köksal, 2009, s.116-117)

“ANLATICI Ankara o zaman yirmi beş bin nüfuslu küçük bir kent. Anadolu'dan seçilen ve İstanbul Meclisinden kaçabilen milletvekilleri Ankara'da toplanmaya başlamışlar. Milletvekillerinin henüz kalacak yerleri bile yok. Okullara yerleştiriliyorlar. Meclis binasının çatısı için gerekli kiremitler bulunamıyor. Ulucanlar'daki bir okul yapımından arta kalan kiremitlerden yararlanılıyor. Bu kiremitler de yetmeyince halk kendi evinden söktüğü kiremitleri getiriyor Meclis'in çatısı için.” (Köksal, 2009, s.122)

“AHMET (Selam duruşunu hiç bozmadan) Cepheye gideceğim de... Eğitime geldim komutanım.

CEMİL Oğlum, burası askeri talimhah. Okul değil. Çocukların işi yok burada.

AHMET Ben çocuk değilim komutanım. Askerim.

CEMİL Anlamadım. Ne askeri?

AHMET Ben Mustafa Kemal'in askeriyim, komutanım.” (Köksal, 2009, s.130)

“ANLATICI Meclis Mustafa Kemal'i Başkumandanlığa atadı. Orduyu güçlendirmek gerekiyordu. Bu amaçla Meclis Mustafa Kemal'e yasa gücünde buyruk verme yetkisi tanıdı. Buna dayanarak Mustafa Kemal doğrudan doğruya halktan yardım istedi. Yiyecek, giyecek, kundura çivisi, çamaşır, çorap, çarık. O yoksul halk bu çağrıya yanıt verdi. Tıpkı bir ana gibi yemedi, giymedi neyi varsa getirdi ordusu için. Türk Ulusu ordusuna ve onun Başkumandanı Mustafa Kemal'e inanıyor, güveniyordu. Varını yoğunu esirgemedi.” (Köksal, 2009, s.132)

“AHMET Daha da kötüsü, yurdumuzun düşman eline geçmesi komutanım.” (Köksal, 2009, s.134)

“ANLATICI Babamla iki arkadaşının cepheye gitmeleri yakındı artık. Yediden yetmiş yediye halkımız malıyla, canıyla kendini kurtuluşa adanmıştı.” (Köksal, 2009, s.135)

“CEMİL (Şaşırmış) Kağnıyı sen mi getirdin bacım?

ELİF Kim getirecekti başka?

CEMİL Nasıl gelebildin?

ELİF Öküzün yerine kendimi koştum kağnıya. Kağnı silme silah dolu. Silahları bırakacak değildim ya... Hem insanlar öküzlerden daha dayanıklı kumandan.” (Köksal, 2009, s.136)

“Gül Emri” adlı oyunda adalet değerini yansıtan örnekler:

“ÇİĞİRTKAN- Gülyurt Korosu'ndan Gül Şarkısı. (Bu şarkıyı herkes büyük bir neşe içinde söyleyecektir.)

GÜL ŞARKISI

Gülyurt bizim yurdumuz / Gülüşümüz, gülümüz. / Gül kokar rüzgârımız / Gül rengi dağlarımız / Ağlarsak gül damlası / Gülersek gül goncası / Gülyurt bizim yurdumuz / Gülüşümüz, gülümüz.” (Köksal, 2012, s.114)

Gülyurt halkının Gül şarkısını beraberce, neşe içinde söylemeleri, şarkının “Gülyurt bizim yurdumuz” şeklindeki sözleri ve yurtlarına övgü içeren diğer sözleri halkın memleketine bağlılığını, vatan sevgisini yansıtmaktadır.

3.2.20 Yardımseverlik Değerine İlişkin Bulgular

Yardımseverlik değeri TYMM Erdem Değer Eylem Çerçevesi’nde “İnsanlara ve canlılara duyarlı olmayı, onları sevmeyi, onlara merhamet etmeyi, cömertliği, dayanışmayı, fedakârlık yapmayı, iyiliksever olmayı kapsar.” (MEB, 2024) şeklinde açıklanmıştır.

İncelenen oyunlarda yardımseverlik değeriyle ilgili toplam 73 ifade tespit edilmiştir. Yardımseverlik değeri, ele alınan on bir oyunun tamamında görülmüştür. Yardımseverlik değerinin en çok yer aldığı oyun “Mustafa Kemal’in Askerleri” (13) adlı oyun iken bu değerinin en az görüldüğü oyunlar “Mavi Gezegeni Kim Kurtarsın” (4) ve “Sevgili Kulübemiz” adlı oyunlardır.

“Sırça Köşk” adlı oyunda yardımseverlik değerini yansıtan örnekler:

“NİNE (Torbasından küçük bir çömlek çıkarıp Hacivat'a uzatır.) Al ye kardeş. Köyümüzün balı. Güç verir insana.” (Köksal, 2008, s.9)

“NASRETTİN Her kim çocukta yaşar, yaşı binleri aşar. Acınızı dindirmeye, yüzünüzü güldürmeye, size yardım etmeye geldim.” (Köksal, 2008, s.18)

“SEVGİ Burası Mavi Ada, Ben Sevgi, kardeşim de Barış. Burada yaşıyoruz biz. Korkmayın burada güven içindesiniz... Şimdi biraz dinlenin size yiyecek getirelim.” (Köksal, 2008, s.41)

“Barış Gezegeni” adlı oyunda yardımseverlik değerini yansıtan örnekler:

“GÜLEÇ Hayır. Boğulmadı. Onu ben kurtardım. Kıyıya kadar getirdim.” (Köksal, 2008, s.41)

“MASALCI NİNE Yiyecekleriniz gelecek. (Çocukların hapşırması üzerine) Aaa... Üşüyorsunuz. Üstelik sırlıslıksınız. Önce giyecek bir şeyler bulmalıyım sizlere.” (Köksal, 2008, s.43)

“BİLGİN DEDE (Makinelerin olduğu yana giderek) Arıcık, Doğrucu gelin buraya. Telsizi kullanmasını öğreteceğim sizlere.” (Köksal, 2008, s.59)

Bilgin Dede'nin yardım çağırabilmeleri için çocuklara telsizi kullanmayı öğretecek olması onun yardımsever biri olduğunu göstermekte dolayısıyla yardımseverlik değerini yansıtmaktadır.

“UZAY YOLCUSU Birbirinize destek olmalı, yardım etmelisiniz.” (Köksal, 2008, s.61)

Dayanışma, iş birliği ve yardımseverliğin önemi vurgulanmaktadır.

“ÇEKİRGE (Takla atarak) Yaşasın... (Uzay Yolcusu'na seyircileri göstererek.) Oradaki arkadaşlarımızı da götürebilir miyiz? Çok yardım ettiler bize.” (Köksal, 2008, s.78)

“Mavi Gezegeni Kim Kurtarsın?” adlı oyunda yardımseverlik değerini yansıtan örnekler:

“GÜLCAN Uçamıyor musun? (İdil başıyla "hayır" der.) Neden? Korkuyor musun? (İdil başıyla "evet" der.) Hiç korkma güzel kelebek. Bak göstereyim sana. (Kanatlarını hareket ettirir.) Böyle yapacaksın. Aşağı yukarı, aşağı yukarı... (Yanına yaklaşarak kelebeğin kanatlarını okşar.) Hadi uç kelebeğim. Öyle güzelsin ki uçarsan eğer, uçan bir çiçek olacaksın. İpek kanatlı kelebek... Korkma ver elini bana.” (Köksal, 2008, s.99)

Gülcan'ın uçmaktan korkan İdil'e (kelebeğe) destek olması, ona nasıl uçulacağını göstermesi ve cesaret vermesi yardımseverlik değerlerini yansıtmaktadır.

“ROBİLİN (Heyecanlı) Elbette. Size bir yardımım dokunursa mutlu olurum.” (Köksal, 2008, s.104)

“Dağ Denize Kavuştu” adlı oyunda yardımseverlik değerini yansıtan örnekler:

“DENİZ Ben kayak yapmasını bilmiyorum ki...

PINAR Sana öğretirim.

DENİZ Ben de sana yüzmeyi öğretirim, kürek çekmeyi de...

PINAR Yaşasın...” (Köksal, 2009, s.17)

“BEKÇİ (Ağlamaklı.) Okuma yazma bilmiyorum ki... Utandım söyleyemedim.

UMUT İsterseniz size okuma yazma öğretirim.” (Köksal, 2009, s.33)

“Sevgili Kulübemiz” adlı oyunda yardımseverlik değerini yansıtan örnekler:

“ZEYNEP Hakan... Hakan...

ÖZLEM Hakan... Hakan...

SELİM (Seyircilerin arasından onlara yaklaşan Osman'ı görür.) Osman... Osman... Bir haber var mı?

OSMAN (Üzgündür. Ne söyleyeceğini bilemez.) Haber var desem bir türlü, yok desem bir türlü. Bunu iskelenin altında buldum. Benim kayığın yakınında. (Elindeki şapkayı gösterir.)” (Köksal, 2009, s.60-61)

Herkesin bir araya gelerek kaybolan Hakan'ı araması birlik ve beraberliğin, dayanışmanın, yardımlaşmanın önemini ortaya koymaktadır.

“Ayşegül” adlı oyunda yardımseverlik değerini yansıtan örnekler:

“AYŞE Bu yumurtayı Gül'ün kardeşine götüreceğim. Günlük yumurta yemesi gerekiyormuş. Hastalıktan yeni kalktı ya...” (Köksal, 2009, s.87-88)

“BABAANNE Nereye?

AYŞE Bulaşıkları yıkayacaktım.

BABAANNE Hayır. Bana yardım etmek istiyorsan yanıma otur ve bana kitap oku. Son zamanlarda gözlerim hiç iyi değil. Sonbaharda ameliyat olacağım.

AYŞE Ne zaman isterseniz okurum.” (Köksal, 2009, s.100)

“GÜL Giyinmenize yardım edeyim.” (Köksal, 2009, s.102)

“Mustafa Kemal’in Askerleri” adlı oyunda yardımseverlik değerini yansıtan örnekler:

“AHMET Anamdan öğrendim komutanım. Anam köyde herkesin giysisini dikerdi. Ona yardım ederken öğrendim”. (Köksal, 2009, s.133)

“AHMET Komutanım, ben okuma yazma öğrenmek istiyorum. Köyümüzde okul yoktu. Savaş çıkınca da öğretecek kimselerin hepsi savaşa gitti.

HASAN Sana okuma yazma öğretmemi mi istiyorsun? (Ahmet başı ile onaylar ancak saygıyla susar.) Peki Ahmet. Sana okuma yazma öğretirim.

AHMET (Sevinçle) Sağ olun komutanım. Hiç zorluk çıkarmam size. Hemencecik öğrenirim.” (Köksal, 2009, s.134)

“CEMİL (Karşı yönden gelirken Elifi görür, gözlerine inanamaz. Hemen yardımına koşmak ister.) Dur bacım, yardım edeyim sana. Nereye gidiyorsun?” (Köksal, 2009, s.136)

“AHMET (Çantasından çıkardığı merhemi uzatır Cemil'e.) Komutanım, şu merhemi sürelim ayaklarınıza. Acısını alır hemen.” (Köksal, 2009, s.146)

“Ormanın Bekçileri” adlı oyunda yardımseverlik değerini yansıtan örnekler:

“MAVİ BEKÇİ- Birlik olmazsak tüm orman gider elimizden.” (Köksal, 2012, s.24)

Mavi Bekçi'nin birlik olma çağrısı, birlik olunmazsa yaşanacak kaybı vurgulaması birlik ve beraberliğin, dayanışmanın, yardımlaşmanın önemini vurgulamaktadır.

“AYŞE- Hiiiç. Mantar topladık, size de getirdik.

MEMET- Ceviz, fındık da getirdik.

MAVİŞ -Sağ olun çocuklar. Sizler olmasaydınız ne yapardım acaba? Ormanda dolaşamıyorum artık. Hiçbir şey de toplayamıyorum. (Kalkar, Çınar Dede'nin kovuğundan bir çömlek çıkarır.) Ben de size bal verecektim.

MEMET- Bal mı? Çok teşekkür ederiz Maviş Abla. (Koklar.) Ne güzel çam kokuyor.” (Köksal, 2012, s.35)

“KALEM- Sağ olun arkadaşlar... Hepiniz cesur davrandınız. El birliğiyle ormanı kurtardık.” (Köksal, 2012, s.44)

“Yarını Akıl Yapar” adlı oyunda yardımseverlik değerini yansıtan örnekler:

“İYİLİK P.- Çocuklara yardım edelim Sevgi Kraliçesi.

SEVGİ KRALİÇESİ- Elimden geleni yapacağım. İşte Kral Akıl da geldi.” (Köksal, 2012, s.74)

“Gökten Kaydı Üç Yıldız” adlı oyunda yardımseverlik değerini yansıtan örnekler:

“AHMET- Gücümü yalnız kendimi göstermek için değil başkalarının yararına da kullanacağım.” (Köksal, 2012, s.109)

“FATMA- (Küçük sandığı ortaya koyarak.) Ben de paramı bizim için çalışanlarla paylaşacağım bundan sonra... (Taç, kemer ve sandık ortaya konulur.)” (Köksal, 2012, s.109)

“AHMET- (Kollarıyla Çocuk'u sarar.) Bu küçük arkadaşıma yardım ettiğimde de benim içime bir sevinç, bir aydınlık doğmuştu. Sanırım ben de mutluyum şu an...” (Köksal, 2012, s.109-110)

“Gül Emri” adlı oyunda yardımseverlik değerini yansıtan örnekler:

“NİNE- Çok iyi bir gençtir. Herkese yardım eder. Huyu güzel, kendi güzel. Hem akıllı hem yakışıklı...” (Köksal, 2012, s. 121)

“GÜLYURLULAR- Yeni han Gül Oğlan... Yaşasın yeni han... Hep birlikte gülerek... Yapalım düğün dernek.” (Köksal, 2012, s.143)

Bu çalışma; Ülker Köksal tarafından kaleme alınan “Ormanın Bekçileri, Yarını Akıl Yapar, Gökten Kaydı Üç Yıldız, Gül Emri, Dağ Denize Kavuştu, Sevgi Kulübemiz, Ayşegül, Mustafa Kemal’in Askerleri, Sırça Köşk, Barış Gezegeni, Mavi Gezegeni Kim Kurtarsın?”adlı on bir çocuk oyununda EDEÇ’te yer alan yirmi değerden hangilerine, ne sıklıkla yer verildiğini tespit etmek ve bu eserlerin değerler eğitiminde kullanılabilirliğini belirlemek amacıyla yapılmıştır.

Yapılan incelemeler sonucu oyunlarda yirmi değerden hepsine yer verildiği görülmüştür. Oyunlarda toplam 865 değer ifadesi tespit edilmiştir. Oyunlarda en çok sevgi değeri işlenirken en az rastlanan değer tasarruf değeridir. Araştırmaya kaynak oluşturan on bir oyunda değerlerin, en çok görülen değerden en az görülen değere doğru sıralanışı şu şekildedir: sevgi (134), saygı (81), yardımseverlik (73), dostluk (70), adalet (63), dürüstlük (56), çalışkanlık (51), özgürlük (50), sorumluluk (50), aile bütünlüğü (46), vatanseverlik (10), sabır (28), estetik (25), merhamet (24), mütevazılık (15), sağlıklı yaşam (12), temizlik (11), mahremiyet (5), tasarruf (4).

Köksal’ın oyunlarında değerler doğrudan öğretici bir üslupla değil olaylar dahilinde doğal bir şekilde, değerleri temsil eden karakterler ve değerlerden yoksun karakterlerin çatışması ile aktarılmaktadır. Oyunlarda yer verilen çatışmalar; varlığı veya yokluğuyla yaşananlara sebep olan değerlerin sorgulanmasını, değerler üzerine düşünülmesini sağlar. Bu da çocukların değerleri kavramasını, gerekliliğini anlamasını kolaylaştırır.

Köksal’ın oyunlarında bazı karakterler, bir değeri temsil edercesine sembolik isimler alır. “Barış Gezegeni” adlı oyunda “Sevgi, Barış, Savaşçı, Arıcık, Miskin, Doğrucu”; “Yarını Akıl Yapar” adlı oyunda “Tembeller Kralı, Kral Akıl, Yalancı” gibi karakterler, isimlerine uygun kişilik özellikleri sergilemektedir. Oyunlarda karşıt karakterler arasındaki çatışma ve olayların, olumlu değerlere sahip karakterlerin lehine; olumsuz nitelikler taşıyan karakterlerin ise aleyhine sonuçlanması, sahip olunması gereken değerlerin önemini ve bu değerlerin insan yaşamına yansımalarını açıkça ortaya koymaktadır.

“Sırça Köşk” adlı oyunda değerlerle ilişkilendirilmiş toplam elli ifade tespit edilmiştir. Oyun, ele alınan on bir oyundan en az değer ifadesi içeren oyundur. “Sırça Köşk” adlı oyunda görünenlere olduğu gibi inanmamak, gerçeği sorgulamak, haksızlık karşısında susmamak; birlik, beraberlik, toplumsal dayanışma, cesaret ve adalet gibi değerler işlenmektedir. Zalim yöneticiler, aç gözlüler, emek hırsızları, uyanık geçinenler, ikiyüzlüler, tembel ve sinsî insanlar ise eleştirilmektedir. Sırça Köşk’te Ülker Köksal, vermek istediği mesajları aktarırken mizah ve sosyal hicivden yararlanmaktadır. Bu oyununda Köksal’ın; aklın gücünü göstermek, çocukları eğlendirirken düşündürmek istediği görülmektedir. Sırça Köşk özellikle adalet değerlerinin aktarımının amaçlandığı durumlarda başvurulabilecek bir oyun olarak karşımıza çıkar.

Barış Gezegeni adlı oyun, incelenen on bir oyundan en çok değer ifadesi içeren üçüncü oyundur. Oyunda toplam yüz sekiz değer ifadesine rastlanmıştır. Oyundaki karakterlerin her biri, isimlerine özgü nitelikler taşımakta ve diyaloglar da bu özellikleri yansıtan içeriklerle şekillenmektedir. Bu da oyunda esprili bir anlatım yakalanmasını sağlamıştır. Oyunda dünyanın yaşanabilir bir yer olması için dünyada sevgi ve barışın, dostluğun, dürüstlüğün, yardımseverliğin hâkim olması gerektiği mesajı verilmektedir. Barışın, adaletin olmadığı yerde yaşamının mümkün olmadığı gözler önüne serilerek savaşlar, adaletsizlikler ayrıca tembel ve paragöz insanlar eleştirilmektedir. Oyun, değerler eğitimi açısından önemli bir eser olarak kendini gösterir. Özellikle sevgi, dürüstlük, adalet, sorumluluk, saygı değerlerinin aktarımında yararlanılabilecek bir piyestir.

“*Mavi Gezegeni Kim Kurtarsın?*” adlı oyun, incelenen on bir oyun arasında en çok değer ifadesi taşıyan ikinci oyundur. Oyunda toplam yüz on değer ifadesi tespit edilmiştir. Ülker Köksal, bu oyununda, vermek istediği mesajı daha etkili bir şekilde verebilmek için karşı fikirleri savunan kişilerin çatışmasından yararlanmaktadır. Oyunda doğaya, canlılara ve yaşama duyulması gereken saygı; Babacan, Koruma, Yalancı gibi karakterler tarafından ihlal edilmiş ve bunun acı sonuçları gözler önüne serilmiştir. Oyunda İdil ile arkadaşlarının mavi gezegeni kurtarmak ve gezegendeki tüm canlıların huzur içinde yaşamalarını sağlamak için verdikleri mücadele ve en sonunda tüm karakterlerin ortak bir bilince vardıkları görülmektedir. Okuyuculardan/izleyicilerden de mavi gezegene sahip çıkmaları ve ona karşı duyarlılık geliştirmeleri beklenmektedir. Oyun çocukların ve hatta yetişkinlerin kişisel gelişimine katkı sunacak, okuyanlarda/ seyredenlerde çevre bilincini geliştirecek nitelikler taşımaktadır. “Mavi Gezegeni Kim Kurtarsın?” adlı oyun değerler eğitimi açısından özellikle duyarlılık, sorumluluk, dostluk, sevgi, doğa sevgisi, doğaya ve

doğadaki tüm canlılara saygı, merhamet gibi değerlerin aktarımında kullanılabilecek önemli bir eserdir.

“*Dağ Denize Kavuştu*” adlı oyun, araştırmaya kaynak oluşturan on bir oyun arasında en çok değer içeren onuncu oyundur. Oyunda toplam elli sekiz değer ifadesi belirlenmiştir. Ülker Köksal bu oyununda umudun, cesaretin, birlik ve beraberliğin aşamayacağı engel olmadığını; çocuk dünyasının saflığını, temizliğini, kinden ve düşmanlıktan arınmışlığını gözler önüne serer. Piyeste, konulan yasakların sorgulanması gerektiği ve barış içinde, engeller olmadan, beraberce yaşamının olanaklı kılınabileceği anlatılmak istenmiştir. Oyunda kindar, düşmanca duygular besleyen, sorgulamayan, çocuklara saygı duymayan insanlar ve baskıcı toplum yapısı ile gereksiz konulan yasaklar eleştirilmektedir. “*Dağ Denize Kavuştu*” özellikle dostluk, özgürlük, cesaret, dayanışma, adalet, barış gibi değerlerin aktarımında yararlanılabilecek bir oyundur.

“*Sevgili Kulübemiz*”, incelenen on bir oyun içerisinde en çok değer içeren dokuzuncu oyundur. Oyunda toplam altmış değer ifadesine ulaşılmıştır. Ülker Köksal; bu oyununda katı, baskıcı disiplin anlayışının çocukların ruhunda açtığı yaralara dikkat çekmek; çocukların dünyasına saygı duymanın, çocukların ihtiyacı olan sevgiyi, ilgiyi onlara vermenin; onlara anlayışla yaklaşmanın ve onlara alan tanımanın önemini göstermek istemiştir. Oyun sevgi ve özgürlük değerinin aktarımında faydalanılabilecek bir oyundur.

“*Ayşegül*” adlı oyun, ele alınan on bir oyundan en çok değer içeren dördüncü oyun olarak karşımıza çıkmaktadır. Oyunda toplam seksen dokuz değer içerikli ifadeye rastlanmıştır. Oyunda gerçek sevgi, arkadaşlık, dostluk, yakınlık için kan bağı gerekmediği; sevginin birbirini anlamaktan, birbirine destek olmaktan, paylaşmaktan, özverili olmaktan geçtiği anlatılmak istenmiştir. Oyun, değerler eğitiminde özellikle sevgi, aile bütünlüğü, dostluk, dürüstlük, saygı gibi değerlerin aktarımında yararlanılabilecek bir niteliğe sahiptir.

“*Mustafa Kemal’in Askerleri*” adlı oyun, ele alınan on bir çocuk oyunu arasında en çok değer ifadesi taşıyan oyundur. Oyunda toplam yüz on dört değer ifadesi tespit edilmiştir. Oyun boyunca Türk milletinin Kurtuluş Savaşı’nda gösterdiği bağımsızlık mücadelesi, Türk milletinin vatanına olan sevgisi anlatılmaktadır. Türk milleti, bağımsızlık aşkı, vatan sevgisi ve Mustafa Kemal Atatürk’ün liderliğiyle işgalci devletlere karşı birlik olmuş, eşine az rastlanır bir mücadele vermiştir. Bu savaşta elde edilen başarı, sadece askerî güçle değil; milletin sahip olduğu ortak değerler, inanç, kararlılık ve fedakârlıkla mümkün olmuştur. Ülker Köksal, bu oyununda bağımsızlık ülküsü etrafında kenetlenen

Türk milletinin zaferinin, cephede gösterilen kahramanlıklar kadar, cephe gerisinde verilen mücadelelerin, emeğin ve dayanışmanın da ürünü olduğunu işlemiştir. Köksal, bu piyeste Türk milletinin fedakârlık, çalışkanlık, inanç, sorumluluk, cesaret, dayanışma gibi değerlerle nasıl ayakta kaldığını ortaya koymaktadır. Oyun, değerler eğitiminde özellikle vatanseverlik değerinin aktarımında başvurulabilecek en önde gelen eserlerden biri olma niteliği taşımaktadır.

“*Ormanın Bekçileri*” adlı oyun on bir oyun arasında en çok değer içeren beşinci oyundur. Oyunda, değer taşıyan toplam yetmiş dört ifade belirlenmiştir. Oyunda olumlu değerleri temsil eden karakterler -Mavi Bekçi ile Maviş gibi- ormandaki her ağacı, doğadaki canlıları dostları gibi görürler. Çocukların da dahil olduğu bu karakterler; ormanı, doğayı korumayı kendilerine görev addetmekte ve herkesi bu konuda duyarlı olmaya davet etmektedirler. Menfaatleri için ormana zarar veren Kara Oduncu ve yardımcılarının yalanları, doymazlıkları, hadsiz tavırları gözler önüne serilerek okuyucudan/seyirciden yanlıştan doğruyu çıkarması beklenmektedir. Oyunda izleyiciye doğa, orman sevgisi; doğayı korumanın, birlik ve beraberliğin, yardımlaşmanın, dostluğun önemi kazandırılmaya çalışılırken çıkarları uğruna doğaya zarar verenlerle bu duruma kayıtsız kalan bireyler ise eleştirilmiştir. Değerler eğitimi bağlamında Ormanın Bekçileri adlı oyunun “adalet, doğa sevgisi, dostluk, duyarlılık, yardımseverlik” gibi değerlerin aktarımında faydalanılabilecek bir piyestir.

“*Yarını Akıl Yapar*” adlı oyun, on bir oyun arasında en çok değer taşıyan sekizinci oyundur. Oyunda toplam altmış üç değer içeren ifadeye rastlanmıştır. Ülker Köksal “Yarını Akıl Yapar” adlı oyununda tembellik ve yalancılığı eleştirmiş; çalışkanlık, doğruluk, sorumluluk, sabır gibi olumlu değerleri kazandırmayı amaçlamıştır. Değerler eğitimi bağlamında özellikle “sabır, sorumluluk ve çalışkanlık” değerlerinin aktarımında başvurulacak bir piyes olduğu görülmektedir.

“*Gökten Kaydı Üç Yıldız*” adlı oyun, on bir oyun arasında en çok değer içeren altıncı oyundur. Oyunda toplam yetmiş tane değer taşıyan ifade tespit edilmiştir. Oyun paranın, gücün, makamın ve güzelliğin tek başına mutluluk getirmediği; önemli olanın sevgi, dostluk, dürüstlük, güven, paylaşım, birlik ve beraberlik gibi değerler olduğu mesajını vermektedir. Yalancıları, çıkarıcıları, saygısızları ve adil davranmayan insanları ise eleştirmektedir. Vermek istediği mesajlarla Gökten Kaydı Üç Yıldız oyunu değerler eğitimi açısından önemli bir eserdir. Özellikle “dostluk, adalet, mütevazılık” değerlerinin aktarılacak istendiği durumlarda başvurulabilecek bir piyestir.

“Gül Emri” adlı oyun, on bir oyun arasında en çok değer içeren yedinci oyundur. Oyunda toplam altmış dokuz değer ifadesi ile karşılaşılmıştır. Oyun, sevginin ve özgürlüğün önemini vurgularken sınıfsal ayrımı, baskıcı yönetimi ve zorla evlendirme gibi toplumsal sorunları eleştirmektedir. Oyunda , gülmenin yasaklanmasıyla gülmenin ve mutluluğun iyileştirici gücü öne çıkarılmaktadır. Ayrıca duygularının bastırılması ve ailesinin Gül Ece üzerindeki baskısı sonucu Gül Ece’nin hastalanması, bireyin kendi hayatı üzerindeki söz hakkının mutlu bir yaşam için ne kadar önemli olduğunu gösterir. Gül Oğlan’ın halkı yeniden güldürmesi ve köylülerin baskıcı yönetime son vererek kendi yöneticilerini seçmesi, halk iradesinin ve dayanışmanın gücünü simgelemektedir. Oyun, adalet, sevgi, özgürlük, kişisel haklara saygı gibi temel değerleri savunurken otoriter düzenleri, toplumsal baskıyı ve duyguların baskılanmasını eleştirmektedir. Değerler eğitimi bağlamında Gül Emri adlı oyun, “özgürlük, saygı, adalet ve sevgi” değerlerinin aktarılması amaçlandığında faydalanılabilecek bir eserdir.

Bütün oyunlar, topluca değerlendirmeye alınacak olursa; EDEÇ’te yer alan değerlerin aktarımında değer bazında başvurulabilecek Ülker Köksal oyunları şu şekilde bir değerler manzumesiyle ortaya çıkar:

- Adalet: Ormanın Bekçileri, Sırça Köşk, Barış Gezegeni ve Gökten Kaydı Üç Yıldız
- Aile Bütünlüğü : Ayşegül ve Mustafa Kemal’in Askerleri
- Çalışkanlık: Mustafa Kemal’in Askerleri, Yarını Akıl Yapar, Barış Gezegeni
- Dostluk : Mavi Gezegeni Kim Kurtarsın, Dağ Denize Kavuştu, Gökten Kaydı Üç Yıldız, Ormanın Bekçileri
- Duyarlılık: Mavi Gezegeni Kim Kurtarsın ve Ormanın Bekçileri
- Dürüstlük: Barış Gezegeni, Yarını Akıl Yapar, Gökten Kaydı Üç Yıldız
- Merhamet: Barış Gezegeni ve Mavi Gezegeni Kim Kurtarsın?
- Mütevazılık : Gökten Kaydı Üç Yıldız
- Özgürlük: Gül Emri, Dağ Denize Kavuştu ve Sevgili Kulübemiz
- Sabır: Yarını Akıl Yapar
- Saygı: Mavi Gezegeni Kim Kurtarsın, Gül Emri ve Ayşegül
- Sevgi: Mavi Gezegeni Kim Kurtarsın, Ayşegül, Barış Gezegeni, Sevgili Kulübemiz, Gül Emri, Ormanın Bekçileri
- Sorumluluk: Barış Gezegeni, Mavi Gezegeni Kim Kurtarsın, Ayşegül, Yarını Akıl Yapar

- Vatanseverlik: Mustafa Kemal'in Askerleri
- Yardımseverlik: Mustafa Kemal'in Askerleri, Barış Gezegeni, Dağ Denize Kavuştu, Ormanın Bekçileri

Görüldüğü gibi Ülker Köksal'ın çocuk oyunları, EDEÇ'te belirlenen değerlerle büyük ölçüde örtüşür. Özellikle sevgi, saygı, yardımseverlik, dostluk, adalet, dürüstlük, çalışkanlık, özgürlük, sorumluluk değerleri; Köksal'ın eserlerinde sıkça karşılaşılan, sistemli ve tutarlı şekilde ele alınan değerlerdendir. Tasarruf, mahremiyet, temizlik, sağlıklı yaşam, mütevazılık değerleri ise ele alınan eserlerde daha sınırlı bir şekilde işlenmiştir.

Değerlerin, yaşanan olayların akışında olağan bir biçimde sunulması, değerleri okuyucunun/seyircinin içinde duymasını sağlamaktadır. Ülker Köksal, oyunlarında hem Türk milletinin kültürel kimliğini yansıtan değerlere hem de evrensel değerlere incelikler yer vermiştir. Köksal'ın çocuk piyeslerinde, çocuğun dünyasından kişiler, olaylar, hayaller, çocuk dünyasını yansıtan konular; değerlerle bezenmiş güçlü içeriklerle ortaya konmaktadır.

Araştırmanın bulgularından hareketle Ülker Köksal'ın kaleme aldığı çocuk oyunlarının, değerler eğitimi açısından oldukça önemli bir kaynak niteliği taşıdığı; EDEÇ'te yer alan değerlerin aktarılması amaçlandığında kullanılabilecek dikkat çekici, güçlü, eğlendirici ve sanatsal eğitim araçları olduğu sonucuna varılmıştır.

Alan yazını taramasında tiyatroların ve çocuk tiyatrolarının değerler eğitimi kapsamında incelendiği çalışmalar mevcuttur.

Çataklı ve Yorulmaz (2024), Özlem Saraç'ın yazdığı ve Devlet Tiyatrolarında sahnelenen 5 çocuk oyununda yer alan değerleri incelemiştir. Bu çalışmada en çok vurgulanan değerlerin; yardımlaşma (18) ile dayanışma (18) ve adalet (13) ile öz denetim (13) olduğu tespit edilmiş; oyunların değerler açısından zengin bir içerik sunduğu ve değerler eğitimi için etkili birer kaynak olabileceği sonucuna varılmıştır.

Demirezen, Hasgöl (2023), Orhan Asena'nın yazdığı "Mustafa" adlı tiyatrosunu değerler eğitimi kapsamında makale formatında incelemiştir. İncelenen eserde en çok "vatanseverlik" değeri, en az ise "sevgi", "saygı" ve "tasarruf" değerleri tespit edilmiştir. Çalışmada değerler eğitiminde "Mustafa" isimli tiyatro metninden yararlanılabileceği sonucuna varılmıştır.

Ceyhun (2021), 9, 10, 11 ve 12. sınıf Türk dili ve edebiyatı dersinde kullanılan kitaplardaki 15 tiyatro metnini değerler eğitimi kapsamında yüksek lisans tezi olarak incelemiştir. “Saygı” ve “hoşgörü” değerleri en sık rastlanan değerler iken “misafirperverlik, özür dileme ve sabırlı olma” değerleri en az rastlanan değerler olarak belirtilmiştir. Metinlerin Türk dili ve edebiyatı dersinde değerler eğitimi bakımından yeterli olduğu sonucuna varılmıştır.

Soydan Cımbız (2019), Namık Kemal’in kaleme aldığı “Vatan yahut Silistre, Kara Bela ve Celaleddin Harzemşah” adlı üç tiyatro eserini değerler eğitimi bağlamında incelemiştir. Ele alınan eserlerde en çok işlenen birinci değer “vatanseverlik”, en çok işlenen ikinci değer ise “sevgi” olduğu; en az işlenen değer “estetik” değeri olduğu görülmektedir.

Türkan ve Türkan (2018), Mümtaz Zeki Taşkın’ın üç tiyatro oyununda yer alan değerleri tespit etmiştir. Mümtaz Zeki Taşkın’ın “Altın Destan” adlı eseri, çocuklara tarih ve Atatürk sevgisi kazandırılmak istendiğinde; “Yoklar Dağındaki Nar” adlı eseri, eğlenceli ve eğitici yapısıyla pek çok değer bir arada sunulmak amaçlandığında; “Oyuncakçı Dede” adlı oyunu ise hem değer aktarmak hem de çocukları eğlendirmek hedeflendiğinde yararlanılabilecek tiyatro eserleri olarak belirlenmiştir. Araştırmada Mümtaz Zeki Taşkın’ın bu oyunlarından değerler eğitiminde yararlanılabileceği sonucuna varılmıştır.

Tan (2008), İsmayıl Baltacıoğlu’nun kaleminden çıkan 8 tiyatro eserinde bulunan değerleri tespit etmiştir. Ele alınan tiyatro metinlerinde en çok yer alan değer “dürüstlük” olduğu, eserlerde “temizlik, hoşgörü, bağımsızlık” değerlerine ise doğrudan değinilmediği belirtilmiştir. Araştırmada Türkçe derslerinde Baltacıoğlu’nun tiyatro eserleri vasıtasıyla değerler eğitimi yapılabileceği sonucuna varılmıştır.

Ülker Köksal’ın çocuk oyunlarının değerler bakımından zengin, değerler eğitiminde yararlanılabilecek eserler olması bahsi geçen bu çalışmaların sonuçlarıyla örtüşmektedir.

Bunların dışında okul kitaplarında yer alan başkaca piyesler de vardır. 5, 6 ve 7. sınıf düzeyinde yazılan Türkçe ders kitaplarındaki tiyatro metinleri, değerler eğitimi bağlamında Dilekçi (2022) tarafından ele alınmıştır. Kitaplardaki metinlerde on değere rastlanmış, bu on değer içerisinde en çok “saygı-nezaket”, en az “dürüstlük” tespit edilmiştir. Sayısının az olmasının yanı sıra bu metinlerin değerler eğitimi açısından da yetersiz olduğu sonucuna varılmıştır. Söz konusu çalışma, Ülker Köksal’ın çocuk

oyunlarının değerler eğitimi kapsamında incelendiği bu çalışmanın sonuçlarıyla örtüşmemektedir.

Öneriler

- Tiyatro metinleri, öğretmenler tarafından sadece edebi bir tür olarak görölmemeli, değerler eğitimi için bir araç, destekleyici bir unsur olarak ele alınmalı, tiyatronun gücünden değerler eğitiminde faydalanılmalıdır. Bu noktada Ülker Köksal'ın çocuk tiyatroları, gerek işlediği temalar gerekse değerler bağlamında oldukça zengin oyunlar olduğundan EDEÇ'te yer alan değerlerin aktarımında bu oyunlardan faydalanılabilir.
- Tiyatro metinlerinin sahnelenmesi veya okunmasının ardından değerler üzerine ahlaki ikilemler yaratılabilir; tartışma, drama ve yaratıcı yazma gibi etkinliklerle sürecin pekiştirilmesi sağlanabilir.
- Çocuk tiyatrosunun değerler eğitimi açısından önemi de göz önünde bulundurarak, bu eserlere daha ulaşılabilir kılmak adına Ülker Köksal'ın çocuk oyunlarına ilkokul ve ortaokul düzeyindeki Türkçe ders kitaplarında yer verilebilir.
- Bu çalışmada metin incelemesi yapılmıştır. Gelecekteki alışmalarda Ülker Köksal'ın çocuk oyunlarının sınıf ortamında kullanımıyla bu oyunların ve tiyatronun değerler eğitimindeki etkisini incelemeye yönelik eylem araştırmaları yapılabilir.

KAYNAKLAR

- Acat, M. B. ve Aslan, M. (2012). Yeni bir değer sınıflaması ve bu sınıflamaya bağlı olarak öğrencilere kazandırılması gereken değerler. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 12(2), 1461-1474.
- Akbaş, O. (2004). *Türk millî eğitim sisteminin duyuşsal amaçlarının ilköğretim II. kademedeki gerçekleşme derecesinin değerlendirilmesi* [Yayımlanmamış doktora tezi]. Gazi Üniversitesi.
- Akbaş, O. (2008). Değer Eğitimi Akımlarına Genel Bir Bakış. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 6(16), 9-27.
- Aktepe, V. ve Tahiroğlu, M. (2016). Değerler eğitimi yaklaşımları ve etkinlik örnekleri. *The Journal of Academic Social Science Studies*, 42, 361-384.
- Akyüz, M. (2019). Sanatsal bir uyaran olarak çocuk tiyatroları. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 7(4), 1164-1178. <https://doi.org/10.16916/aded.615773>
- Alamdar, S. G., & Ceylan, M. (2025). Çocuk edebiyatı yapıtlarının erdem-değer-eylem çerçevesi açısından incelenmesi. *Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 15(1), 223-260.
- Altıntaş, İ. H. (2023). *Ömer Seyfettin'in hikâyelerinin kök değerler ve değerler eğitimi açısından incelenmesi* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Alver, M., ve Kesicioğlu, O. S. (2019). Karakter ve değer eğitimi yaklaşımları ve uygulamaları. Kağan, M. ve Yılmaz, N. (Ed.), *Karakter ve değer eğitimi* içinde (155-173). Pegem Akademi.
- Arslan, A. (2025). TYMM Erdem-Değer-Eylem Çerçevesi'nin incelenmesi. *Temel Eğitim*, 7(27), 106-121. <https://doi.org/10.52105/temelegitim.1758139>

- Aydın, M.Z. (2010). *Okulda çalışan herkesin görevi olarak değerler eğitimi*. Ankara TOBB Ekonomi ve Teknoloji Üniversitesi Ceceli Eğitim Kurumları Değerler Eğitimi Buluşması.
- Aydın, M.Z. ve Akyol Gürler, Ş. (2012). *Okulda Değerler Eğitimi*. Nobel Yayıncılık.
- Bala, E. (2024). *Türkiye’de çocuk tiyatrosu tarihinde AÇOK çalışmaları* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Dokuz Eylül Üniversitesi.
- Baş, B. (2006). *1985-2005 yılları arasında çocuk edebiyatı sahasında yazılmış tahkiyeli metinlerin söz varlığı üzerine etkisi üzerine bir araştırma* [Yayımlanmamış doktora tezi]. Gazi Üniversitesi.
- Bayraktar, Y. (2024). *Türkçe derslerinde öyküleyici metinler üzerinden değerler eğitimi* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Sakarya Üniversitesi.
- Birkan, G. Z., & Doğan, M. C. (2024). İlkokul öğrencisi: değerleri nasıl öğreniyorum? *International Primary Education Research Journal*, 8(2), 98-116.
- Ceyhun, Y. (2021). *Ortaöğretim Türk dili ve edebiyatı ders kitaplarında yer alan tiyatro metinlerinin değerler eğitimi açısından incelenmesi* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Gazi Üniversitesi.
- Ceyhun, Y. (2022). Ortaöğretim Türk dili ve edebiyatı ders kitaplarında yer alan tiyatro metinlerinin değerler eğitimi açısından incelenmesi. *Maarif Mektepleri Uluslararası Eğitim Bilimleri Dergisi*, 6(1), 19-51. <https://doi.org/10.46762/mamulebd.865912>
- Çağlayan, G. (2025). Erdem-değer-eylem çerçevesi açısından 5. sınıf Türkçe ders kitaplarındaki metinlerin görünümü. *International Journal of Languages’ Education and Teaching*, 13(2), 222-240.
- Çakır, O. ve Doğan, M. C. (2022). Erdem ahlakından karakter eğitimine: makbul insan yetiştirmenin kısa tarihi. *Araştırma ve Deneyim Dergisi*, 7(2), 44-62. <https://doi.org/10.47214/adeder.1207331>
- Çataklı, A., & Yorulmaz, B. (2024). Özlem Saraç’ın çocuk tiyatrolarının içerdiği değerlerin ve olumsuz unsurların incelenmesi. *Sinop Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1(2), 204-226.

Çelik, Ö. (2025). *Muzaffer İzgü'nün 1980-1990 yılları arasında yayımlanan çocuk kitaplarının kök değerler eğitimi açısından incelenmesi* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. İnönü Üniversitesi.

Demirezen, S., & Hasgöl, M. (2023). Orhan ASENA'nın "Mustafa" isimli tiyatro metninin değerler eğitimi bağlamında incelenmesi. *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi* (33), 547-567. <https://doi.org/10.29000/rumelide.1279113>

Demirhan Işcan, C. (2021). Değerler eğitiminde temel kavramlar. A. F. Ersoy ve P. Ünüvar (Ed.), *Karakter ve değerler eğitimi* içinde (s. 31-50). Anı Yayıncılık.

Demirutku, S. ve Sümer, N. (2010). Temel değerlerin Ölçümü: portre değerler anketinin Türkçe uyarlaması. *Türk Psikoloji Yazıları*.

Demirutku, K. (2021). Beşerî değerler: temel kavramlar, kuramlar, görgül çaişmalar ve değerler eğitimi önerileri. A. F. Ersoy ve P. Ünüvar (Ed.), *Karakter ve değerler eğitimi* içinde (s. 51-84). Anı Yayıncılık.

Denli Abeş, M. (2024). Şermin Yaşar ve İlber Ortaylı'nın Cumhuriyet'in İlk Sabahı adlı kitabının kök değerler açısından incelenmesi. *BUGU Dil ve Eğitim Dergisi*, 5(4), 345-362. <http://dx.doi.org/10.46321/bugu.1169>

Dilekçi, A. (2022). Türkçe ders kitaplarındaki tiyatro metinlerinin değerler aktarımı bakımından incelenmesi. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 23(1), 44-58. <https://doi.org/10.17679/inuefd.1024499>

Doğanay, A. (2007). Değerler eğitimi. C. Öztürk (Ed.), *Hayat bilgisi ve sosyal bilgiler öğretimi yapılandırmacı bir yaklaşım* içinde (s.255-286). Pegem Yayıncılık.

Dündar Arabacı, C. (2025). *Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli kapsamında hazırlanan 9.sınıf matematik ders kitaplarının ve hazırlık sınıfı matematik kitaplarının erdem-değer-eylem bağlamında incelenmesi* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Gazi Üniversitesi.

Düz, R. (2023). Şermin Yaşar'ın çocuk kitaplarının değerler eğitimi açısından incelenmesi [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Atatürk Üniversitesi.

Elban, M. (2015). Tarih eğitimi ve vatanseverlik üzerine bazı düşünceler. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim (TEKE) Dergisi*, 4(3), 1302-1319.

Enginün, İ. (19991). Bir Çocuk Edebiyatçısı: Mehmet Şemsettin, *Yeni Türk Edebiyatı Araştırmaları* içinde s. 35-39. Dergâh Yayınları.

- Er, A. (2025). *Fuzuli'nin gazellerinin Erdem-Değer-Eylem Çerçevesi açısından incelenmesi* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Erzincan Binalı Yıldırım Üniversitesi.
- Erkılıç, T. A. (2021). *Değişim ve değerler eğitiminin gerekçeleri*. A. F. Ersoy ve P. Ünüvar (Ed.), *Karakter ve değerler eğitimi içinde* (s. 1-30). Anı Yayıncılık.
- Filiz, Y. (2025). *Erdem Değer Eylem Modeli kapsamında sosyal bilgiler dersinde kapsayıcı eğitime yönelik değer etkinlikleri: öğretmen uygulamaları ve görüşleri*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Manisa Celal Bayar Üniversitesi.
- Fromm, E. (1982). *Sevme sanatı*. Say Kitap Pazarlama.
- Geçimli, M., & Kayahan Yüksel, D. (2024). Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli Erdem-Değer- Eylem Çerçevesi: güz dönemi 5. sınıf Türkçe ders kitabı bağlamında bir inceleme. *Uluslararası Toplumsal Bilimler Dergisi*, 8(4), 160-174.
- Genç, S. Z. (2019). Değerler: temel kavramlar. Genç, S. Z. ve Beldağ, A. (Ed.), *Karakter ve değer eğitimi farklı bakışlar-örnek etkinlikler içinde* (s.3-16). Pegem Akademi Yayıncılık.
- Gümüş, S. (2017). *Değerler eğitimi bağlamında Aytül Akal'ın çocuk romanlarının analizi* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Marmara Üniversitesi.
- Güngör, E. (1998). *Değerler psikolojisi üzerine araştırmalar*. Ötüken Neşriyat Yayınları.
- Hökelekli, H. (2013). *Ailede, Okulda, Toplumda Değerler Psikolojisi ve Eğitimi*. Timaş Yayınları.
- Hökelekli, H. (2013). *Değerler psikolojisi ve eğitimi*. Timaş Yayınları.
- Karakaya, N. ve Demirbilek, A. (2019). Dünya edebiyatından çocuklar için tiyatroya uyarlanan eserlerin pedagojik yönden değerlendirilmesi. *Researcher*, 7(4), s. 178–192.
- Karaoğulları, N. (2016). *Okuma türlerinin anlamlandırma süreci bağlamında karşılaştırılması* [Yayımlanmamış yüksek Lisans Tezi]. Mersin Üniversitesi.
- Karatay, H. (2007). Dil edinimi ve değer öğretimi sürecinde masalın önemi ve işlevi. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 5(3), 463-477.
- Kenan, S. (2009). Modern eğitimde kaybolan nokta: değerler eğitimi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 9(1), 259-295.

- Kocameşe, M. (2025). *Çocuk tiyatrosunda kapsayıcılık, çeşitlilik, eşitlik ve atı festivali*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Maltepe Üniversitesi.
- Köksal, Ü. (1979). *Çocuk oyunu yazarlığı*. Devlet Tiyatroları Genel Müdürlüğü.
- Köksal, Ü. (2008). *Çocuk oyunları dizisi 18*. Mitos Boyut Yayınları.
- Köksal, Ü. (2009). *Çocuk oyunları dizisi 22*. Mitos Boyut Yayınları.
- Köksal, Ü. (2008). *Çocuk oyunları dizisi 31*. Mitos Boyut Yayınları.
- Kuçuradi, İ. (2023). *Ahlak, etik ve etikler*. Türkiye Felsefe Kurumu.
- Kurtdede Fidan, N. (2021). *Değer eğitimi yaklaşımları*. A. F. Ersoy ve P. Ünüvar (Ed.), *Karakter ve değerler eğitimi içinde* (s.85-113). Anı Yayıncılık.
- Kuşdil, M. E. ve Kağıtçıbaşı, Ç. (2000). Türk öğretmenlerinin değer yönelimleri ve Schwartz değer kuramı, *Türk Psikolojisi Dergisi*, 15(45), 59-76.
- Kuyumcu, N. (2011). Eğitimde tiyatro ve gençlik tiyatrosu. *Tiyatro Eleştirmenliği ve Dramaturji Bölümü Dergisi* (16), 84-98.
- Maden, S. (2007). *Ülker Köksal'ın çocuk oyunlarının eğitim boyutu üzerine bir inceleme* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Atatürk Üniversitesi.
- Maden, S. (2010). Türkiye'de çocuk tiyatrosu düşüncesi ve öz tiyatro. *E-Journal Of New World Sciences Academy*, 5(3), 234-246.
- MEB. (2017). Müfredatta yenileme ve değişiklik çalışmalarımız üzerine. Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı.
- MEB. (2024). *Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli öğretim programları ortak metni*. Millî Eğitim Bakanlığı.
- MEB. (2024). *Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli Erdem Değer Eylem Çerçevesi*. Millî Eğitim Bakanlığı.
- Meydan, H. (2014). Okulda değerler eğitiminin yeri ve değerler eğitimi yaklaşımları üzerine bir değerlendirme. *BEÜ İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 1(1), 93-108.
- Oğuzkan, A. F. (2000). *Çocuk edebiyatı*. Anı Yayıncılık.
- Özay, Ş. (2019). *Çocuk edebiyatı açısından Ülker Köksal'ın romanlarında değerler eğitimi* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Afyon Kocatepe Üniversitesi.

- Polat, Ö., Otrar, M., Sezer, T., ... K. Küçüköğlu, E. (2024). 36-72 aylık çocuklar için değerler bataryasının geliştirilmesi. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 22(48), 309-348. <https://doi.org/10.34234/ded.1500390>
- Poyraz, H. (2007). Değerlerin kuruluşu ve yapısı. Kaymakcan, R. vd. (Ed.), *Değerler ve Eğitimi Uluslararası Sempozyumu*. DEM Yayınları.
- Samurçay, N. (2008). Çocuk psikolojisi açısından tiyatro. *Tiyatro Araştırmaları Dergisi*, 26(26), 7-38. https://doi.org/10.1501/TAD_00000000213
- Savaşkan, V. ve Bilir, T. (2023). Samed Behrengi'nin "Deli Dumrul" adlı kitabındaki öykülerin kök değerler açısından incelenmesi, *Uluslararası Eğitimde Nitel Araştırmalarda Mükemmellik Arayışı Dergisi (UENAMAD)*, 2(2), 52-59.
- Soydan Cımbız, N. (2019). *Namık Kemal'in tiyatro eserlerinin sosyal bilgiler öğretim programında yer alan değerler bağlamında incelenmesi*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi.
- Şen, C. (2017). Edebî bir tür olarak tiyatrodan anlatıcı meselesi. *Bartın Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 2(2), 19-40.
- Şirin, M. R. (2016). Edebiyat ve çocuk edebiyatının amacı ve işlevi. *Türk Dili*, CX (780), 12-31.
- Tan, F.K. (2008). *İsmayıl Hakkı Baltacıoğlu'nun tiyatro eserlerinin eğitim değerleri açısından incelemesi* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Abant İzzet Baysal Üniversitesi.
- Tekerek, N., & Tekerek, İ. (2008). Aristoteles'te poetik ve etik bütünlük örneklerle eylem, karakter ve erdem. *Tiyatro Araştırmaları Dergisi*, 26(26), 57-84. https://doi.org/10.1501/TAD_00000000211
- Töre, E. (2005), *Cenap Şehabeddin'in tiyatroları*. Kitabevi Yayınları.
- Töre, E. (2009). Türk tiyatrosunun kaynakları. *Journal of Turkish Studies*, 4 (1-2), s. 2181- 2348. <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.614>
- Töre, E. (2009). *Türk tiyatrosunda oyunlar ve tenkitler*. Dijital Sanat Yayıncılık.
- Töre, E. (2016). *Geleneksel Türk tiyatrosu*. Kesit Yayınları.
- Töre, E. (2016). *Modern Türk tiyatrosu*. Kesit Yayınları.

Türk Dil Kurumu, (2025). “Adalet”. *Güncel Türkçe Sözlük*. <https://sozluk.gov.tr/>
[Adresinden 7 Haziran 2025 tarihinde erişildi].

Türk Dil Kurumu, (2025). “Değer”. *Güncel Türkçe Sözlük*. <https://sozluk.gov.tr/>
[Adresinden 10 Mayıs 2025 tarihinde erişildi].

Türk Dil Kurumu, (2025). “Dostluk”. *Güncel Türkçe Sözlük*. <https://sozluk.gov.tr/>
[Adresinden 12 Haziran 2025 tarihinde erişildi].

Türk Dil Kurumu, (2025). “Edebiyat”. *Güncel Türkçe Sözlük*. <https://sozluk.gov.tr/>
[Adresinden 25 Eylül 2025 tarihinde erişildi].

Türk Dil Kurumu, (2025). “Erdem”. *Güncel Türkçe Sözlük*. <https://sozluk.gov.tr/>
[Adresinden 15 Mayıs 2025 tarihinde erişildi].

Türk Dil Kurumu, (2025). “Tiyatro”. *Güncel Türkçe Sözlük*. <https://sozluk.gov.tr/>
[Adresinden 18 Ekim 2025 tarihinde erişildi].

Türk Dil Kurumu, (2025). “Yurtsever”. *Güncel Türkçe Sözlük*. <https://sozluk.gov.tr/>
[Adresinden 19 Temmuz 2025 tarihinde erişildi].

Türkan, Ç. Ç. ve Türkan, S. (2018). Mümtaz Zeki Taşkın’ın tiyatro eserlerinde aktarılan değerler. *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 5(10), 49-59.

Ulusoy, K. ve Dilmaç, K. (2020). *Değerler eğitimi*. Pegem Akademi

Yeşil, A. ve Aydın, R. D. (2007). Demokratik değerlerin eğitiminde yöntem ve zamanlama. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 11 (2), 65-84.

Yıldırım, A. & Şimşek, H. (2021). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Seçkin Yayınları.

Yıldırım, S. G. ve Demirel, M. (2019). Türk tarihinde değerler ve değerler eğitimi üzerine bir inceleme. *Journal of Education, Theory and Practical Research*, 5(1), 92-99.

Yıldırım, Y. ve Çalışkan, A. (2024). Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli’nin 21. yüzyıl insan profili açısından değerlendirilmesi. *Elektronik Eğitim Bilimleri Dergisi*, 13(26), 204-220.
<https://doi.org/10.55605/ejedus.1548121>

Yıldırım, Y., & Üredi, P. (2025). Değerlerin gerçek yaşam becerilerine uygulanabilirliği bağlamında Bloom taksonomisinin değerlendirilmesi ve örnek değer göstergeleri. *Uluslararası Temel Eğitim Çalışmaları Dergisi*, 6(1), 1-14.
<https://doi.org/10.59062/ijpes.1654988>

Yıldız, S. (2025). *Ülker Köksal'ın çocuk tiyatrolarının göstergebilimsel çözümlemesi ve Türkçe dersine yönelik etkinlik önerileri* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Ordu Üniversitesi.

Yılmaz, A. (2018). *Değerler eğitimi bağlamında Aytül Akal'ın çocuk romanları* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi.

Yüzbaşıoğlu, B.B. (2025). *Artvin halk masallarının kültürel öğeler ve değerler eğitimi açısından incelenmesi* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Artvin Çoruh Üniversitesi.

EKLER

EDEÇ DEĞER TESPİT ÇİZELGESİ		
OYUNUN ADI:		
DEĞERLER	DEĞER İFADESİNİN BULUNDUĞU SAYFA NUMARALARI	TOPLAM
D1.ADALET		
D2.AİLE BÜTÜNLÜĞÜ		
D3.ÇALIŞKANLIK		
D4.DOSTLUK		
D5.DUYARLILIK		
D6.DÜRÜSTLÜK		
D7.ESTETİK		
D8.MAHREMİYET		
D9.MERHAMET		
D10.MÜTEVAZILIK		
D11.ÖZGÜRLÜK		
D12.SABIR		
D13.SAĞLIKLI YAŞAM		
D14.SAYGI		
D15.SEVGİ		
D16.SORUMLULUK		
D17.TASARRUF		
D18.TEMİZLİK		
D19.VATANSEVERLİK		
D20.YARDIMSEVERLİK		

İNTİHAL RAPORU İLK SAYFASI

Merve DENLİ ABEŞ Tez Son Teslim Benzerlik

ORJİNALLİK RAPORU

%**6**

BENZERLİK ENDEKSİ

%**5**

İNTERNET KAYNAKLARI

%**3**

YAYINLAR

%**3**

ÖĞRENCİ ÖDEVLERİ

BİRİNCİL KAYNAKLAR

1	Submitted to Sivas Cumhuriyet Universitesi	%1
	Öğrenci Ödevi	
2	acikbilim.yok.gov.tr	%1
	İnternet Kaynağı	
3	Submitted to Artvin Ėoruh Ėniversitesi	<%1
	Öğrenci Ödevi	
4	bugudergisi.com	<%1
	İnternet Kaynağı	
5	dergipark.org.tr	<%1
	İnternet Kaynağı	
6	tymm.meb.gov.tr	<%1
	İnternet Kaynağı	
7	www.incescongress.com	<%1
	İnternet Kaynağı	
8	hdl.handle.net	<%1
	İnternet Kaynağı	
9	Submitted to Dumlupinar University	<%1
	Öğrenci Ödevi	